

**СУЧАСНІ ДОСЛІДЖЕННЯ
З ЛІНГВІСТИКИ,
ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА І
МІЖКУЛЬТУРНОЇ
КОМУНІКАЦІЇ**

Матеріали Міжнародної наукової інтернет-конференції

EX P L O R I N G

L I N G U I S T I C S

L I T E R A T U R E

I N T E R C U L T U R A L

C O M M U N I C A T I O N

2 0 1 3

**ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

**СУЧАСНІ ДОСЛІДЖЕННЯ З ЛІНГВІСТИКИ,
ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА І МІЖКУЛЬТУРНОЇ
КОМУНІКАЦІЇ**

Матеріали Міжнародної наукової інтернет-конференції

**EXPLORING LINGUISTICS, LITERATURE, AND
INTERCULTURAL COMMUNICATION**

Proceedings of the International Virtual Academic Conference

ELLIC 2013

Івано-Франківськ
2013

ББК 811.111
УДК 81'1
С91

Відповідальний за випуск: Я.В. Бистров

Відповідальний редактор: Я.В. Бистров

Редактори: Ю.М. Великорода, Н.М. Гонтаренко, О.Я. Дойчик, Л.П. Жук,
Ю.Г. Ковбаско, О.Я. Остапович

Технічний редактор: Т.В. Павлюк

С91 **Сучасні** дослідження з лінгвістики, літературознавства і міжкультурної комунікації (ELLIC 2013) : матеріали Міжнародної наукової інтернет-конференції, Івано-Франківськ, 13 березня 2013 р. / відп. ред. Я. В. Бистров ; Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. – Івано-Франківськ, 2013. – 292 с.
ISBN 978-966-640-341-7

Збірник наукових праць містить статті учасників Міжнародної наукової інтернет-конференції *Сучасні дослідження з лінгвістики, літературознавства і міжкультурної комунікації*, яка присвячена 40-річчю створення кафедри англійської філології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

До збірника увійшли дослідження з семантики, когнітивної лінгвістики, стилістики, літературознавства, перекладознавства, семіотики, зіставного мовознавства, міжкультурної комунікації, вивчення і викладання іноземних мов.

Збірник адресовано фахівцям у галузі гуманітарних наук.

ELLIC 2013 proceedings contain papers written by the participants of the International Virtual Academic Conference *Exploring Linguistics, Literature, and Intercultural Communication*, which was held on the occasion of the 40th anniversary of the English Philology Department at Vasyl Stefanyk Precarpathian National University (Ivano-Frankivsk, Ukraine).

ELLIC 2013 materials present recent research in the fields of semantics, cognitive linguistics, stylistics, literary studies, translation studies, semiotics, comparative linguistic studies, intercultural communication, and foreign language teaching.

This collection of articles is intended for researchers in the humanities.

ББК 811.111
УДК 81'1

Відповідальність за достовірність результатів і коректність посилань несуть автори.

ISBN 978-966-640-341-7

© ELLIC 2013
© Колектив авторів, 2013
© Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника, 2013

ЗМІСТ

CONTENTS

ВІТАННЯ З НАГОДИ ЮВІЛЕЮ / ANNIVERSARY GREETINGS

Вітальне слово ректора Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника	13
Ювілейні привітання	15

СЕМАНТИКА І ПРАГМАТИКА МОВНИХ ОДИНИЦЬ І ТЕКСТУ / SEMANTICS AND PRAGMATICS OF LANGUAGE UNITS AND TEXT

<i>Bilyk, Olha</i> Manipulative and Ideological Features of Election Discourse	18
<i>Бойчук Валентина</i> Основні параметри комунікативної поведінки песиміста	19
<i>Бондарчук Олена</i> Внутрішні мотиви виникнення лінгвокультурного типажа <i>AUSSTEIGER</i> у німецькій лінгвокультурі	21
<i>Ботвінко-Ботюк Олена</i> Методика дослідження структурно-семантичних та комунікативно-прагматичних особливостей висловлень презирства	23
<i>Brukhal, Yaryna</i> Understanding Time Deixis	25
<i>Василенко Ольга</i> Англійські прикметники міжособистісних емоцій	27
<i>Velykoroda, Yuriy</i> The Nominative Function of Precedent-Related Phenomena	29
<i>Гончарук Світлана</i> Особливості лінгвостатистичного дослідження прислівників	31
<i>Гуливець Наталія</i> Использование прецедентных имен в политическом дискурсе	32
<i>Двилюк Надія</i> Аспекти й критерії класифікації категорії оцінки в передвиборчому дискурсі	34
<i>Дудок Роман</i> Трактування значення слова в мовознавчій традиції	35
<i>Erlikhman, Anna</i> Implicitness and Explicitness: Integration or Separation	38
<i>Zagranovska, Olena</i> The Usage of Indirect Acts of Speech for the Realization of Negative Politeness in the Modern English Language	39

<i>Ikalyuk, Lesya</i> Old English Interjectivity	41
<i>Ковбаско Юрій</i> Імпліцитність розділового запитання	42
<i>Косович Ольга</i> Лінгвістичні характеристики інновацій соціокультурного простору у французькій мові	44
<i>Крувенюк, Iulia</i> Discourse Characteristics of Authorial Preface	46
<i>Кривцун Ксенія</i> Кореляція типів заперечення в англійській мові	48
<i>Kutsiy, Ulyana</i> Jugendsprache in der Modernen Deutschen Internetkommunikation	49
<i>Малиновська Ірина</i> До питання про системну асистемність англомовного філософського дискурсу	51
<i>Мельник Олена</i> Аксіологічне підґрунтя егоїстичних висловлень	52
<i>Мукхайленко, Valeriy</i> Mode Markers in Discourse	53
<i>Мукхailiuk, Liubov</i> Some Glimpses at Semantic Changes in the Vocabulary of the North American Continent	56
<i>Mintsyts, Yuliya</i> Evaluative Peculiarities of the Diminutive Suffix <i>-y</i>	57
<i>Нікіточкіна Ірина</i> Категорія матеріальної цінності у давньоанглійській епічній поемі “Христос”	59
<i>Нузбан Олександра</i> Семантична структура прикметника <i>soft</i> у сучасній англійській мові	61
<i>Одарчук Наталія</i> Синтаксичні засоби вираження персуазії в політичному дискурсі	63
<i>Остафійчук Леся</i> Політичний дискурс як об’єкт дослідження	64
<i>Pavlyshynets Olena</i> Unikale Komponenten, Archisemantika oder Phraseologisch Gebundene Formative. Zum Problem der Definition.	65
<i>Павлюк Ірина</i> Термінологічні гнізда спортивної лексики в сучасній англійській мові	68
<i>Ran'kova, Tetyana</i> Functional Sentence Perspective and Communicative Dynamism	69
<i>Пілячик Наталія</i> Моделювання лексико-семантичного поля <i>RAIN</i> в сучасній англійській мові	71
<i>Попович Марія</i> Побудова лінгвістичного наукового тексту (на матеріалі німецької мови)	73
<i>Рижикова Марина</i> Лінгвістичні особливості академічної рекомендації як жанру лаудативного дискурсу (на матеріалі англійської мови)	76
<i>Romanovich, Oksana</i> Communicative and Pragmatic Characteristics of the Recipient's Reaction to Indirect Directives	77
<i>Руснак Катерина</i> Прецедентні тексти біблійного походження як засіб вербалізації концепту <i>ГРОШИ</i> в дискурсі сучасних українських ЗМК	79

<i>Савчук Лілія</i> Особливості функціонування астрономічної та фізичної термінології у ”Марсіанській трилогії” Кіма Стенлі Робінсона	80
<i>Skibitska, Tetyana</i> Business Letters: Functional and Communicative Typology	82
<i>Соловій Валерія</i> До питання конотації терміна та його складників	83
<i>Турчин Володимир, Турчин Василь</i> Вплив орфографічної реформи на явище омонімії в німецькій мові	86
<i>Турчин Марія</i> Вербалізація концепту <i>ЖІНОЧІСТЬ</i> у романі С. Кільяна “Liebe Asoka”	87
<i>Турчин Оксана</i> Роль просодичних засобів у текстах потоку свідомості (на матеріалі циклу оповідань А. Цвайга “Was der Mensch Braucht”)	90
<i>Фоменко Олена</i> Національний брендинг як об’єкт лінгвістичних досліджень	94
<i>Khoptyak, Oleksandra</i> Pragmatic Peculiarities of Inversion in English Publicistic Discourse	95
<i>Шкурашівська Леся</i> Системне значення теперішнього часу індикатива (на матеріалі французької мови)	96
<i>Штурмай Ольга</i> Гендерна стратифікація у німецькій мові	98
КОГНІТИВНА ЛІНГВІСТИКА І КОГНІТИВНА ПОЕТИКА / COGNITIVE LINGUISTICS AND COGNITIVE POETICS	
<i>Bystrov, Yakiv</i> The Notion of World View in Cognitive Stylistics: Some Recent Achievements	101
<i>Гальчинская Алина</i> Концепт <i>ARCHITECTURE</i> и его морфологические особенности в авторском дискурсе (на матеріалі “Саги о Форсайтах” Дж. Голсуорси)	103
<i>Gontarenko, Nataliya</i> Motion Verbs from the Frame Semantics Perspective	104
<i>Goshylyk, Nataliya</i> The Levels of Conceptual Representation of Time	106
<i>Dovga, Valentyna</i> The Concept of Self in the Terminology System of Psychotherapy	107
<i>Doichuk, Oksana</i> Intertextual Irony in Julian Barnes’ Idiostyle: Cognitive Analysis	109
<i>Жук Леся</i> Лексичне наповнення концепту <i>MAISON</i> у новелі Гі Де Мопассана “Aux Champs”	111
<i>Зозуля Марія</i> Дослідження метафори у когнітивній лінгвістиці	113
<i>Korytska, Iryna</i> Concept of transcendence in the trilogy “His Dark Materials” by Ph. Pullman	115
<i>Кушмар Леся</i> Невербальні асоціації у структурі концептуальної картини світу українців (на матеріалі асоціативного експерименту)	117
<i>Лазарович Ольга</i> Концептуальна та мовна картини світу: шляхи та засоби їх реалізації у мові	118

<i>Лащук Оксана</i>	
Прояв бінарності в концептах	120
<i>Лишецька Анастасія, Лишецька Наталія</i>	122
Макроконцепт “субкультура” в німецькомовному дискурсі: концептуальний аналіз	
<i>Настенко Світлана</i>	124
До визначення сучасної концептуальної картини світу	
<i>Недайнова Ірина</i>	126
Щодо лінгвокогнітивних аспектів антиглобалізму як елемента сучасної картини світу	
<i>Ostapovych, Oleg</i>	127
Volksetymologie in Semantik der Idiome aus Kognitiver Sicht	
<i>Петрина Наталія</i>	129
Репрезентація концепту <i>ЖІНОЧІСТЬ</i> у новелі Стефана Цвайга “Гувернантка”	
<i>Русків, Ірина</i>	
Representation of a Literary Concept <i>TIME</i> by means of Intertext in Michael Cunningham’s novel “The Hours”	132
<i>Plysak, Diana</i>	134
Cognitive Metaphoric Representation of Medical Terms in the Literary Discourse	
<i>Полина Анна</i>	
К вопросу о реализации культурных концептов в различных типах контекстов (на примере светской и религиозной интерпретации концепта <i>BEAUTY</i>)	136
<i>Сиротюк Зоряна, Романишин Ігор</i>	137
Лексико-семантичне поле концепту <i>ВЧИТЕЛЬ</i>	
<i>Третьак Уляна</i>	139
Когнітивна функція метафори у романі К. Панколь “Жовті очі крокодилів”	
<i>Четова Наталія</i>	140
Типологія уявно маркованих контекстів у творах Дж.Р.Р. Толкіна	
<i>Федаюк Полина</i>	142
Термин “языковая картина мира” в лингвистике	
<i>Шелудченко Світлана</i>	
Вербалізація когнітивно-семантичного простору “МІСЦЕЗНАХОДЖЕННЯ” або “ПЕРЕБУВАННЯ” словами категорії стану	144
СТИЛІСТИКА І ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО / STYLISTICS AND LITERARY STUDIES	
<i>Бабелюк Оксана</i>	
Способи стилетворення постмодерністського художнього тексту крізь призму лінгвопоетики	146
<i>Брус Уляна</i>	
Порівняння як засіб стилізації у художньому тексті (на матеріалі роману Тоні Моррісон “Улюблена”)	148
<i>Голод Богдан</i>	149
Лінгвостилістичні засоби вираження іронії у новелістиці У. С. Моема	
<i>Golubovschi, Oхana</i>	151
Stylistic Expressivity and Semantic Relationship in Conversion	
<i>Девдюк Іванна</i>	152
Категорія характеру у прозі Джейн Остен	
<i>Dutchak, Iryna</i>	
Multiculturalism in American Literature: Tendencies of the Development	154

<i>Іванюк Мар'яна</i>	
Особливість жанрового канону історичного роману	155
<i>Katynshnikov, Roman</i>	157
Traumatic Experience in Siegfried Sassoon's Poetry	
<i>Клюка Тетяна</i>	
Місце і роль мотиву любові у художній структурі п'єс "Патетична соната" Миколи Куліша та "Пристрасті під в'язами" Юджина О'Ніла	158
<i>Король Олександра</i>	
Стилістичні особливості політичного дискурсу (на матеріалі промов канцлера ФРН Ангели Меркель)	160
<i>Kulchytska, Olga</i>	162
Coherence and Cohesion in Michael Swan's Poetry	
<i>Kuchar, Martha</i>	165
Chornobyl: From Doom to Hope in Zabytko's <i>The Sky Unwashed</i>	
<i>Малишівська Ірина</i>	
Проблема свободи в екзистенціалістській площині творів В. Шевчука "Середохрестя" та В. Голдінга "Вільне падіння"	167
<i>Mintsys, Ella</i>	169
Allusion in Contemporary Prose: Case Study	
<i>Петренко Леся</i>	171
Новаторство Роберта Хайнлайна в жанрі наукової фантастики	
<i>Семак Оксана</i>	
Моделі конфліктних структур у драматургії української діаспори першої половини ХХ століття	172
<i>Smochin, Olga</i>	174
Images in Literature	
<i>Смушак Тетяна</i>	
Концепт самотності у повісті Н. Королевої "Без коріння" та романі І. Немировськи "Вино самотності"	176
<i>Станіслав Ольга</i>	
Лінгвокультурологічний аспект дослідження синтаксичної сепаратизації (на матеріалі сучасної французької мови)	178
<i>Telegina, Nataliya</i>	179
Impressionistic Technique in John Updike's Story "Gesturing"	
<i>Тукха, Уліана</i>	182
Linguostylistic Combinatorics of Genre Parody in Postmodern Texts	
<i>Трухан Оксана</i>	
Діалогізм як визначальна риса в жанровій структурі роману А. Забитко "Невмите небо" та "роману-свідчення" С. Алексієвич "Чорнобильська молитва: хроніка майбутнього"	184
<i>Філоненко Зіновій</i>	186
Сучасні підходи до вивчення амбівалентності постмодерністського художнього тексту	
<i>Швець Галина</i>	
Символ як засіб вираження життєвої позиції "право на життя" у творах ХХ – поч. ХХІ ст.	188
<i>Ярош Ірина</i>	190
Особливості тематики ліричних творів епохи бідермаєру	
<i>Яцків Наталія</i>	191
Особливості естетики братів Гонкурів	

 ЛІНГВІСТИЧНА І ЛІТЕРАТУРНА СЕМІОТИКА /
 LINGUISTIC AND LITERARY SEMIOTICS

<i>Bylytsia, Uliana</i>	
The Cultural Codes of the English Comparative Phraseological Units	194
<i>Verpyniak, Iryna</i>	
Cinematic Taxonomy of Signs: A Linguosemiotic Perspective	195
<i>Гуцуляк Олег</i>	
“БЫТИЕ” как “ВСЛУШИВАНИЕ-В-ЯЗЫК” и “ФАНТАСТИЧЕСКАЯ ЭТИМОЛОГИЯ” и “МИФОПОЭЗИЯ” как его практики	198
<i>Деркачова Ольга</i>	
Поетичний текст як знак	200
<i>Жаркова Роксолана</i>	
Жіноче письмо: орнамент стилю (чи /і) почерк руки	202
<i>Колесник Олександр</i>	
Номінації стихій в аспекті міфологічно орієнтованого семіозису	204
<i>Мартинець Алла</i>	
Специфіка використання архетипу Святого Грааля	205
<i>Сергієнко Вікторія</i>	
Компонентна структура лінгвокультурних семіотичних концептів <i>PRIDE</i> і <i>NOBILITY</i>	206

 ЗІСТАВНІ МОВОЗНАВЧІ СТУДІЇ. КОМП'ЮТЕРНА ЛІНГВІСТИКА / COMPARATIVE LINGUISTIC
 STUDIES. COMPUTATIONAL LINGUISTICS

<i>Гладка Марина</i>	
Лексико-семантичний та граматичний аналіз германізмів в українській мові	209
<i>Гузовська Ольга</i>	
Фразеологічні інтернаціоналізми як результат міжнаціональних зв'язків у фразеології європейських мов	210
<i>Гуцуляк Олег, Дрогомирецький Петро</i>	
Готський субстрат в топоніміці карпатського регіону	213
<i>Манакін Володимир</i>	
Чинники феномену “свого” і “чужого” в різних мовах і міжкультурній комунікації	214
<i>Мицан Дарія</i>	
Співіснування мови і технологій	216
<i>Паньків Уляна</i>	
Проблеми дослідження лексичних запозичень з класичних мов	217
<i>Пелехата Олена</i>	
Парадигмальні особливості жанру віртуального щоденника	218
<i>Петрина Оксана</i>	
Принципи класифікації інтернаціональної лексики у терміносистемах банківської сфери англійської та української мов	220
<i>Семененко Галина</i>	
До проблеми даних в історичних соціолінгвістичних дослідженнях англійської мови	221
<i>Скарбек Ольга</i>	
Типологічне порівняння категорії роду у іменників французької та української мов з метою уникнення інтерференції	222
<i>Khodak, Oksana</i>	
Mechanisms of Linguistic Borrowing	224

<i>Цюпа Людмила</i> Освоєння французьких запозичень з префіксами de-, dés-, di-, dis- (де-, диз-, ди-, дис-) в сучасній українській мові	226
<i>Sharoval, Iryna</i> Expression of Modality: A Cross-Linguistic Perspective	228
МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ. ВИВЧЕННЯ І ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ / INTERCULTURAL COMMUNICATION. FOREIGN LANGUAGE LEARNING AND TEACHING	
<i>Авксентьєва Олена</i> Пісенний демарш для вивчення іспанської мови	230
<i>Budnic, Ana</i> Developing Communicative Competence through Intercultural Education	232
<i>Vickers, Paul</i> Local English, Global English, Imperial English: Teaching “British English” as a British native speaker	233
<i>Vorobel, Oksana</i> Vocabulary Acquisition While Reading in English as a Second Language (ESL)	236
<i>Habelko, Olena</i> Intercultural Communication in a Globalized World	237
<i>Goshylyk, Volodymyr</i> Stereotyping in Intercultural Communication	239
<i>Дем'яненко Ольга</i> Кроскультурність в умовах полікультурного освітнього простору України	241
<i>Dundy, Petro</i> Einfluss der Globalisierung auf die Deutsche Sprache	242
<i>Kleban, Marcin</i> Machine Translation in Second Language Writing Pedagogy: on Overview of Applications	244
<i>Mardari, Alina</i> Using Drama in EFL and ESL Classroom	245
<i>Маруневич Божена</i> Експериментальне дослідження міжмовної інтерференції (на матеріалі керування дієслів німецької та української мов)	248
<i>Misechko, Olga</i> Attitudes of Ukrainian Student Teachers towards English as a Lingua Franca	249
<i>Mykhailiuk, Liubov</i> Modern Approaches in Teaching Reading	251
<i>Nizegorodcew, Anna</i> Developing Intercultural Competence Through English in the Virtual Space: The E-DICE Project	252
<i>Oliynyk, Tetiana</i> Goals of Intercultural Education	254
<i>Portaresco, Tatiana</i> Listening Tasks Expectations	256
<i>Puscasu, Angela</i> Teaching English through Video and Sound Effects	258
<i>Chesnokova, Anna</i> “Net Generation” Reading Poetry: Facebook, Youtube, or a Book?	260
<i>Шкледа Леся</i> Актуальні проблеми перекладу в контексті міжкультурної комунікації	261

<i>Шуневич Богдан</i> З досвіду організації семінару з теорії і практики перекладу	263
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА / CURRENT ISSUES OF TRANSLATION STUDIES	
<i>Bilas, Andriy</i> Sur les Tendances de Traduire les Éléments de la Langue Parlée	366
<i>Богачевська Лілія</i> Художні особливості різночасових перекладів твору Ч. Діккенса “Тяжкі часи” крізь призму компаративістики	368
<i>Гайдичук Ольга</i> Лінгвостилістичні особливості відтворення авторських неологізмів у перекладах казок Льюїса Керрола	270
<i>Готюр Марія</i> Проблеми перекладу оказіональних одиниць	272
<i>Дерді Емма</i> До питання мовної інтерференції термінів нафтогазової сфери та способів їх перекладу	274
<i>Кропивницька Наталя</i> Особливості ідіостилю перекладача (на матеріалі роману Тоні Моррісон “Пісня Соломона” в українському і російському перекладах)	276
<i>Лошак Ольга</i> Відтворення етнокультурних реалій у перекладі (на матеріалі романів Юрія Андруховича)	278
<i>Nizamutdinov, Faiz</i> A Scientific Text: Analysis of Linguistic Resources in the Translation Transformations	280
<i>Онуфрак Лілія, Ткачівська Марія</i> Відтворення фразеологічних одиниць у німецькомовному перекладі Л. Дереша “Культ”	281
<i>Павлюк Алла</i> Реалії у сучасній лінгвістиці: до постановки питання	283
<i>Pliuschay, Olexandr, Onischenko, Marianna</i> Problemas Estilísticos del Periodismo y Publicidad	284
<i>Skibitska, Olena</i> Translating Cultures or Culturing Translation? (Based on the Tourist Texts Translation)	286
<i>Shlikhar, Tetyana</i> Pragmatic Paradigm of Drama Translation	288
<i>Юрко Євгенія</i> Текст і переклад: принцип стилістичної компенсації під час перекладу роману Германа Мелвілла “Мобі Дік”	290

ВІТАННЯ З НАГОДИ ЮВІЛЕЮ ANNIVERSARY GREETINGS

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО

учасникам Міжнародної наукової конференції
*Сучасні дослідження з лінгвістики,
літературознавства і міжкультурної комунікації*
і з нагоди 40-річчя кафедри англійської філології

Професія філолога, лінгвіста, перекладача у нашому суспільстві є однією з найбільш престижних, відповідальних та шляхетних. Кафедра англійської філології факультету іноземних мов ось уже сорок років гідно продовжує традиції мовної, культурної та лінгвістичної думки України, чітко усвідомлюючи своїм основним завданням – надання високого рівня знань, можливості до самореалізації кожного викладача і студента, а також налагодження шляхів міжкультурної комунікації та інтеграції із світовими освітніми центрами.

Розпочавши свою роботу 1971 року на філологічному факультеті ще тоді Івано-Франківського державного педагогічного інституту імені В.С.Стефаника, кафедра англійської філології була і залишається кузницею сучасної еліти України, – професіоналів найвищого гатунку з відмінним знанням мов, моральності та відповідальності.

Сьогодні кафедра англійської філології – одна із перспективних кафедр у структурі університету, котра підтримує свій високий рівень та проводить курс на інтегрування вітчизняної освіти в європейський простір. Щороку її випускниками стають понад 200 студентів освітньо-кваліфікаційного рівня – бакалавр, та близько 150 студентів освітньо-кваліфікаційного рівня – спеціаліст і магістр денної та заочної форми навчання.

Міцний фундамент кафедри забезпечується якісним складом професорсько-викладацького колективу, системною науковою роботою, залученням студентства до реалізації отриманих знань на практиці, культурно-просвітницьких заходів. Особливо результативною є робота викладачів, що є членами Українського Фулбрайтівського товариства, програми Гостинності коледжів Кембриджа, співпраці з Британською радою та іншими фундаментальними науковими центрами світу. Окремою сторінкою кафедри вписана співпраця кафедри з Ягелонським університетом (Краків, Республіка Польща), яка не лише поповнюється спільним науковими виданнями, але й щорічно єднає викладачів та студентів на науково-практичних програмах і семінарах-практиках, серед яких “Теорія і практика міжкультурної комунікації”.

Неодмінна складова життя кафедри – її студенти, котрі займають найвищі рейтинги в успішності навчання та високі нагороди на численних Всеукраїнських конкурсах перекладу,

студентських наукових робіт, предметних олімпіадах. Навчально-виховний процес кафедри дозволяє самореалізуватися студенту не тільки в навчальній і науковій, а й інших видах діяльності, зокрема в міжнародних молодіжних зустрічах, закордонних поїздках з навчальною та туристичною метою, а також спорті, студентському самоврядуванні тощо.

40 років поспіль колектив кафедри англійської філології гідно виконує свою місію – навчання та виховання висококваліфікованих спеціалістів, теоретиків і практиків у галузі лінгвістики, зарубіжної літератури, викладання іноземних мов. Знання нині не лише в Україні, він став одним з інтелектуальних осередків лінгвістичної думки, зразком міжкультурної толеранції та діалогу.

Кафедра англійської філології згуртувала колектив кращих, патріотично налаштованих наукових та освітянських кадрів, які вносять неоціненний вклад у збагачення нашої національної скарбниці знань і духовності. Щорічні рейтинги лише доводять факт популярності та затребуваності випускників спеціальності “Мова і література (англійська)” як в Україні, так і за кордоном.

Тому хочеться побажати Вам, дорогі колеги, натхнення і творчих перемог, ініціативності та працьовитості студентів та успішного партнерства з навчальними закладами, авторитетними науково-дослідними установами не лише України, але й Європи та Америки.

І. Є. Цепенда,
ректор Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника

Department of English Philology
 Vasyl Stefanyk Precarpathian University
 Ivano-Frankivsk, Ukraine

Dear Professors, Colleagues, Conference Participants, Students, Honored Guests,

On the occasion of the 40th anniversary of the English Philology Department at Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, I extend my warmest greetings for a successful “International Virtual Academic Conference.”

The conference theme “Exploring Linguistics, Literature, and Intercultural Communication” is very dear to my heart. Thank you for the invitation to participate in your conference. I regret that I cannot be with you in person, but I am certainly with you in spirit.

As I reflect fondly upon the year that I spent in Ivano-Frankivsk in 2006-07, I remember keenly the quality of teaching, research and writing that I observed in the Department. My greatest impression was the depth of knowledge of linguistics and literature, and especially the advanced level of language proficiency among department members. Often would I forget in conversation that English was not the native language of my Ukrainian colleagues.

I was proud to have spent my Fulbright award year at what I consider to be a “World class Department of English Philology.” I congratulate you on the exemplary work you have done in advancing the reputation of your department. **Вітаю вас!**

May your presentations be met with open eyes and ears. May there be lively debate and deliberation. May the international world of linguistics, literature and intercultural communication be enriched by the original scholarship, analysis and creativity that will be displayed in the next several days. I look forward to the publication of Conference Proceedings.

Sincerely yours,

Stephanie Latkovski, Ph.D.
 Chicago, Illinois, USA

***

Коли кафедри англійської філології – 40, то починаєш підраховувати і своє “багатство”. А коли кафедра ще й рідна, то відчуваєш гордість за доробок кафедри у “мостобудування” між Україною та англомовним світом! Попросимо першокурсників зазначити місця на карті світу, де живуть і працюють випускники, і побачимо “Івано-Франківські оази” всюди, може крім Арктики та Антарктиди, все ж таки ми теплолюбні!

Я розумію, що необхідно звернутися до шанованої громади, але починати з “Вельмишановні... , Високоповажні..., або Пані та панове..., Панство”, студенти подумують, що це зібрання не для них. Отже почну з “Ні, гуґс”, не хочу відставати від молодіжного лексикону. Ви знаєте, що викладачі – істоти двовимірні: вони живуть вдома в реальному вимірі (родина, дитина, нестача часу, невпевненість), а в університеті – в академічному вимірі (вічно молоді, завзяті та впевнені).

А я хотів би звернутися до вас, бо вам як і атлантам необхідно підставити свої плечі під таку важку сферу – кафедру англійської філології із студентами, бакалаврами,

спеціалістами, магістрами, стажистами, асистентами, старшими викладачами, доцентами, здобувачами, аспірантами та докторантами. Саме серед вас будуть кандидати та доценти, доктори та професори, наукові керівники аспірантів і докторантів. Тоді нашому Івано-Франківському англійському роду не буде переводу!

І разом ми будемо поглиблювати та долати історичну граматику, когнітивну семантику, дискурс-аналіз, міжкультурну комунікацію та прикладну лінгвістику. Завжди готовий вам допомагати.

Хай благословить вас Господь на добру справу – просвітительство юнаків та юнок!

*Щиро Ваш
Валерій Михайленко*

доктор філологічних наук (Росія, Україна), професор, завідувач кафедри сучасних європейських мов Буковинського державного фінансово-економічного університету

Людина 2009 року за значний внесок у розвиток України

(Американський біографічний інститут)

Кавалер Медалі Пошани 2003 р. (Американський біографічний інститут)

Почесний громадянин м. Лок-Хейвен, США.

***

Dear Yakiv Volodymyrovych, Faculty Members, and Students,

My sincere congratulations on the 40th anniversary of the English Philology Department at Vasyl Stefanyk Precarpathian National University! The English Department is indeed an amazing place for both students and professors, and it is my pleasure and honor to have an opportunity to congratulate you on this milestone.

As a student of the English Philology Department in the past, I cherish the memories of interesting and challenging courses, “Aha” moments during heated discussions, inspiration and motivation, best friends and support, and the feeling of personal growth and achievements. Only thank to amazing professors, I developed deep interest in research and love for teaching. The experience of working at the English Philology Department was an enriching journey. I would like to express my special gratitude to Bystrov Yakiv Volodymyrovych, Mykhailiuk Lyubov Vasylivna, Mintsys Ella Yevgenivna, Kulchytska Olga Ostapivna, and Telegina Nataliya Ivanivna for their knowledge, wisdom, kindness, and support for the students and colleagues at the department.

Dear faculty members and students of the English Philology Department, I wish you many years of success and accomplishments in the future.

Sincerely,

Oksana Vorobel

Doctoral Candidate, SLAIT

SLA/IT Program Assistant, Graduate Teaching Associate,

Humanities and Cultural Studies University of South Florida

Tampa, Florida, USA

ELLIC 2013

***

Dear Yakiv Volodymyrovych, Prof. Bystrov:

Please accept hearty congratulations from me and my colleagues at Roanoke College on the occasion of a most noteworthy event at your institution. As you commemorate the 40th anniversary of the English Philology Department at Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, you should be proud of your achievements as a community of scholars. I am honored to have played a small part in your academic life when in 2010 I served as a Fulbright scholar at Precarpathian University. In my recollections of my time with you, I remember the faculty and students in the English Philology Department as people who shimmer with activity, promise, and the love of learning. I am immensely proud of your achievements. Best wishes for the next forty years of continued success!

Martha Kuchar, Ph.D.

Professor and Chairman of the English Department

Roanoke College

Salem, Virginia, USA

***

Dear Esteemed Colleagues of the English Philology Department at Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,

It is with great honor that I congratulate you on your 40th anniversary. There are so many things that have happened in the last 40 years -- in Ukraine, with you, and with the way we teach English.

You kindly opened your doors and heart to me for two years. It was a privilege to work with you. Your professionalism and passion to impart wisdom on the next generation of Ukrainians was inspiring. With each English lesson, you offered a lesson on life. While I may have been teaching alongside you, I learned a great deal from each of you. And, now, Ukraine will be a part of my heart forever.

Thank you for all of the work you do day in and day out. It is not easy to teach your 11th lesson of the week. It is not easy to teach to that class that just does not care. It is not easy to find new ways to teach conjugations. But, you do this, and you do this with grace and dignity.

May your next 40 years be even more successful than the first 40 years. May you all find ways to work together in the name of education. May you all find health and happiness. I am honored to know you.

Most Sincerely,

Molly Swagler

Vice President of Communications

Tourism Leadership Council

P.O.Box10010

Savannah, GA 31412, USA

ELLIC 201

СЕМАНТИКА І ПРАГМАТИКА МОВНИХ ОДИНИЦЬ І ТЕКСТУ

SEMANTICS AND PRAGMATICS OF LANGUAGE UNITS AND TEXT

MANIPULATIVE AND IDEOLOGICAL FEATURES OF ELECTION DISCOURSE

Olha Bilyk

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk, Ukraine)

Studying the strategies of manipulation, Paul Danler states that the aim of any political speech is to persuade the audience of selected political goals [4]. As regards election discourse, the goal of the candidates is to make people vote for them. So it is possible to say that election discourse is manipulative in a way. It influences the society, and the technologies of using language units help to manipulate social cognition [2].

The use of certain strategies is a necessary part of manipulation in election discourse. Teun A. Van Dijk writes that manipulation involves “enhancing the power, moral superiority and credibility of the speaker(s), and discrediting dissidents, while vilifying the Others, the enemy...” [6: 382]. The overall strategy of positive self-presentation and negative presentation of others is very typical in account of the facts in favour of the speaker’s own interests, while blaming negative situations and events on opponents. We can see the use of strategies of positive self-presentation and discrediting the opponents in many political campaigns [1; 2; 3]. These strategies are hardly surprising because they implement the usual ideological square of discursive group polarization (de/emphasize good/bad things of Us/Them) one finds in all ideological discourse [5] and since social-political manipulation also involves domination (power abuse), it is likely that social-political manipulation involves ideologies, ideological attitudes, and ideological discourse structures, that is such manipulation is also ideological.

Election discourse reflects the ideology of the party to which a candidate belongs, that is why the speech of politicians is closely connected with the values of this ideology. Candidates promise to preserve and multiply such social values as the unity of the nation, economic prosperity, well-being etc. Supporting certain ideological principles helps politicians to create a positive image. Teun A. van Dijk supposes that there are at least two ideologies as expressed in the text and talk of politicians: 1) professional ideologies which underlie their functioning as politicians; 2) the socio-political ideologies they adhere to, e.g., as members of political parties or social groups. Thus there are conservative and progressive politicians, socialists and neoliberals, greens, nationalists and

racists, and so on [5]. And it is likely that these ideologies will show up and combine in the discourse of politicians.

Being manipulative and ideological, election discourse appears to be largely semantic, i.e. focused on manipulating the 'content' of text and talk [6]. Considering that a speech is fundamentally a 'textual whole', Danler emphasizes that the speaker, as initiator in this particular communicative situation, resorts to various morpho-syntactic and textual means to convey syntactic and textual meanings which go far beyond the meanings of individual words. He recalls that the speaker aims at more or less concrete pragmatic goals, which he tries to get across to his audience often implicitly, so that the hearers, without being aware of the speaker's skillful use of certain linguistic means, are deliberately and unwittingly guided into drawing their own conclusions and eventually share the speaker's point-of-view [4]. It can be achieved by specific speech acts, manipulating explicit vs. implicit information, lexicalization, metaphors and other rhetorical figures [6].

The use of specially chosen language units plays an important role in making election discourse manipulative and ideological, thus helping candidates achieve their main aim – to persuade people to vote for them. We think that under such circumstances it is reasonable to study the temporal organization of election discourse and its manipulative strategies.

Bibliography: 1. Даньшина Е.В. Стратегии и тактики американского предвыборного дискурса / Е.В. Даньшина // Вісник Сум. держ. ун-ту. – 2007. – № 1, Т. 2. – С. 24–28. 2. Федосеев А.А. Метафора как средство манипулирования сознанием в предвыборном агитационном дискурсе (когнитивный аспект) / А.А. Федосеев // Материалы V регионального научного семинара по проблемам систематики языка и речевой деятельности (Иркутск, 16–18 октября 2002 г.) – Иркутск : ИГЛУ, 2002. – С. 138–143. 3. Халатян А.Б. Предвыборный дискурс [Электронный ресурс] / А.Б. Халатян. – Режим доступа : http://journals.uspu.ru/i/inst/ling/ling36/ling36_29.pdf 4. Danler P. Morpho-Syntactic and Textual Realizations as Deliberate Pragmatic Argumentative Linguistic Tools? / P. Danler // Manipulation and Ideologies in the Twentieth Century : Discourse, language, mind / Ed. by L. de Saussure and J.P. Schulz. – 2005. – Vol. 17. – P. 45–61. 5. Van Dijk T.A. Ideology : A Multidisciplinary Approach / T.A. van Dijk. – London : Sage, 1998. – 368 p. 6. Van Dijk T.A. Discourse and Manipulation / T.A. van Dijk // Discourse & Society. – Sage Publications, 2006. – Vol. 17(2). – P. 359-383.

ОСНОВНІ ПАРАМЕТРИ КОМУНІКАТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ПЕСИМІСТА

Валентина Бойчук

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
(Луцьк, Україна)

Комунікативна поведінка як інтегральний компонент національної, групової та особистісної культур є об'єктом не тільки лінгвістичних, але й психологічних, педагогічних, соціальних та культурологічних розвідок.

На відміну від національної комунікативної поведінки, яка визначається як “сукупність реалізованих у спілкуванні правил, законів, постулатів, максим, традицій /.../ певної національної лінгвокультурної спільноти з використанням мовних і позамовних засобів” [1], комунікативна поведінка особистості характеризується наявністю специфічних індиві-

дуально-психологічних ознак, які є характерними для відносно обмеженого кола осіб. Показовою в цьому плані є комунікативна поведінка песиміста як особи з певним набором когнітивних характеристик, які ґрунтуються на поняттях наявності мети та способів її досягнення, мотивації, волі, самоефективності, оцінки, очікування, каузальної атрибуції [5: 14].

Дослідження комунікативної поведінки особистості загалом, та комунікативної поведінки песиміста зокрема, є неможливим без визначення її основних параметрів. Параметр комунікативної поведінки – це сукупність однорідних, однотипних ознак, які характеризують певний різновид комунікативної поведінки [2: 57]. До параметрів комунікативної поведінки відносять: встановлення контакту, вихід з комунікативного контакту, підтримку контакту, комунікабельність, формальність/неформальність спілкування, комунікативну самопрезентацію, ввічливість, комунікативний тиск, регулятивність, обговорення розбіжностей, зміст спілкування, орієнтацію на співбесідника, комунікативну емоційність, комунікативну оцінність, комунікативну потребу в інформації, комунікативну реакцію, обсяг спілкування, комунікативний самоконтроль, невербальну організацію спілкування, комунікативний стиль [4]; специфіку ситуації спілкування, ступінь конфліктності спілкування, запланованість/ спонтанність комунікації, мотиваційні характеристики комуніканта [2].

Визначаючи основні критерії дослідження комунікативної поведінки песиміста, ми керувались вищенаведеними параметрами та результатами аналізу фактичного матеріалу, які дозволили припустити, що до базових параметрів комунікативної поведінки песиміста належать:

1. Контактність. Ступінь контактності особистості песиміста є індивідуальною величиною, яка виявляється через бажання уникнути контакту, небажання вступати в контакт з незнайомими людьми, труднощі входження в контакт, які свідчать про низький ступінь контактності особистості диспозиційного песиміста.

2. Комунікабельність. У межах цього параметру релевантними для нашого дослідження є такі комунікативні ознаки: 1) прагнення до спілкування, 2) частка спілкування в структурі діяльності, 3) прагнення розширити коло спілкування, 4) інтимність тематики, що обговорюється. Матеріал дослідження показує, що різні типи песимістичних особистостей (диспозиційний песиміст, захисний песиміст) характеризуються різним ступенем комунікабельності, який у підсумку не перевищує середнього рівня.

3. Комунікативна маніпуляція. Бажання змінити ціннісно-мотиваційну сферу співрозмовника, тобто здійснити корекцію його намірів, поглядів, думок, уявлень, оцінних критеріїв в площину негативних оцінок та очікувань, характеризує песиміста як особистість з високим маніпулятивним потенціалом.

4. Комунікативна емоційність. Емоційна складова лежить в основі поведінки песиміста загалом і комунікативної поведінки зокрема, оскільки має мотивуюче значення і слугує основою для вибіркового сприйняття і розуміння світу [3: 92].

5. Комунікативна оцінність. Такі комунікативні ознаки, як 1) прагнення до вербальної оцінки ситуацій та осіб, 2) частка позитивних та негативних оцінних суджень під час спілкування, 3) категоричність висловлених оцінних суджень формують параметр комунікативної оцінності, який у песимістів є досить високим, зважаючи на той факт, що негативна оцінка причин як позитивних, так і негативних подій є одним із головних індикаторів песимізму.

6. Комунікативний стиль песиміста, як один з параметрів його комунікативної поведінки, характеризується аналітичністю та прямою в міжособистісному спілкуванні. Бага-

тослівність або ж лаконічність у висловленні зневіри, безнадії та розчарування визначаються індивідуальними характеристиками особистості.

7. Мотивація. В основі мотивації комунікативної поведінки песиміста лежать цілі: 1) пов'язані з адресантом (підвищення самооцінки, задоволення потреби у розумінні, співчутті, співпереживанні), 2) пов'язані з адресатом (критична, емотивна, маніпулятивна).

Отже, основними параметрами, які визначають комунікативну поведінку песиміста є контактність, комунікабельність, комунікативна маніпуляція, комунікативна емоційність, комунікативна оцінність, комунікативний стиль та мотивація. Кожен з цих параметрів характеризується низьким, середнім та високим ступенем інтенсивності комунікативних ознак. Комунікативна поведінка песиміста визначається низьким рівнем контактності, середнім рівнем комунікабельності, та високим рівнем комунікативної маніпуляції, емоційності та оцінності.

Література: 1. Бацевич Ф.С. Словник термінів міжкультурної комунікації [Електронний ресурс] / Ф.С. Бацевич. – К. : Довіра, 2007. – 205 с. – Режим доступу : <http://terminy-mizhkult-komunikacii.wikidot.com/p>. 2. Мироненко М.В. Шутник как коммуникативная личность : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 / Мироненко Марина Валерьевна. – Волгоград, 2005. – 211 с. 3. Муздыбаев К. Оптимизм и пессимизм личности (опыт социолого-психологического исследования) / К. Муздыбаев // Социологические исследования. – 2003. – № 2. – С. 87–96. 4. Стернин И. А. Русское и немецкое коммуникативное поведение и проблема межкультурной коммуникации / И. А. Стернин // Материалы междунар. научно-практич. конф. [“Межкультурная коммуникация: парадигмы исследования и преподавания”]. – Красноярск, 2003. – С. 63–102. 5. Сычев О.А. Психология оптимизма : [учебно-методическое пособие к спецкурсу] / О.А. Сычев. – Бийск : БПГУ им. В. М. Шукшина, 2008. – 69 с.

ВНУТРІШНІ МОТИВИ ВИНИКНЕННЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРНОГО ТИПАЖА “AUSSTEIGER” У НІМЕЦЬКІЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРІ

Олена Бондарчук

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
(Луцьк, Україна)

Останніми роками спостерігається посилений інтерес до категорій лінгвокультурології. Людина як типізуюча особистість стає змістом лінгвокультурних типажів. У широкому плані лінгвокультурний типаж – впізнавані образи представників певної культури, сукупність яких і становить культуру того чи іншого суспільства [2: 179]. У лінгвокультурному типажі увагу акцентуємо на культурно-діагностичній значущості особистості для розуміння відповідної культури та для вивчення цієї особистості з позиції лінгвістики [1]. Для німецької лінгвospільноти характерний лінгвокультурний типаж “Aussteiger”, що розпочав своє існування у 60-х роках ХХ століття як субкультура, а зараз активно досліджується з позицій соціології, філософії, літературознавства. Суспільство хоче узагальнити і спростити складне явище – індивідуальність. *Aussteiger* намагаються не втратити своє “Я” у сирій масі та шукають свої оригінальні способи до самовираження.

Актуальність даного лінгвокультурологічного дослідження полягає у новому для німецькомовного суспільства понятті *Aussteiger*. Визначення факторів та мотивів його

виникнення можуть бути допоміжними засобами для орієнтації у ціннісній картині світу сучасної Німеччини та правильної інтерпретації способу життя *Aussteiger*.

Мета даної розвідки – визначити та детально описати внутрішні мотиви *Aussteiger* самовиразитися, відрізнитися, змінити своє звичне оточення та переоцінити життєві пріоритети. Матеріал для доповіді відібрано з книги журналіста Яна Гросарта “*Vom Aussteigen und Ankommen*”, який описує життя різних підтипів *Aussteiger*.

До внутрішніх мотивів виникнення лінгвокультурного типажу “*Aussteiger*” відносимо:

- відновлення внутрішньої рівноваги. Для *Aussteiger* важливо віднайти втрачені цінності: *Hoffen wiederzufinden, was ihnen verloren gegangen ist: Gemeinschaft, ein naturverbundenes Leben, Konsequenz, Glauben, Spiritualität, Freiheit*. [3: 11], зустрівати високі ідеали та реалізувати власні концепти “*Im Verlauf der Reise auf hohe Ideale und eigenwillige Konzepte treffen* [3: 11] віднайти свободу людини: ..., *denn ich war nicht hier auf der Insel, um die Freiheit des Himmels zu suchen, sondern die Freiheit des Menschen*. [3: 15]. Кожна людина рано чи пізно задумується про свою старість, коли матиме змогу підрахувати свої корисні вчинки та оцінити правильність свого життєвого шляху: *Sabine fragte sich, wo sie sich als alte Frau sehen wolle in vierzig Jahren, und der naive Wunsch, dann in einem Garten vor einem Landhaus zu sitzen und Kinder und Enkel mit Kuchen zu bewirten, war am stärksten*. [3: 23]. В такому випадку перемагає твереза оцінка своїх можливостей та вимог середовища: *Von heute auf morgen ihr altes Leben aufgeben*;

- вихід із сірої маси. *Aussteiger* прагнуть виділитися, бути поза загальними рамками: *Lebenswelt jenseits des Mainstreams* [3: 11], піти іншим життєвим шляхом: *Früh einen radikal nichtbürgerlichen Weg gehen* [3: 2];

- потреба у “живому” спілкуванні. Мотиви та орієнтири у сучасному житті стали неправильними, наші дії не мають сенсу, нема місця для змістовного спілкування. Проте мало хто над цим задумується, ставши маріонеткою, яка не може вижити без розкошів та комфорту: *Wenn jemand nach dem Sinn unseres Tuns fragt, lacht man das weg als esoterische Anwendung. Ist aber noch genug Raum fürs Leben? Für Beziehungen? Wer trägt eigentlich Verantwortung? Aussteiger?* [3: 11]. *Aussteiger* – єдині, хто може тверезо оцінити ситуацію і вибирає просте життя, в якому присутня фізична праця, живе спілкування з природою: *Ostvorpommerns verlassene Höfe und das weite Land mussten Menschen anziehen, die wieder von der freien Feldarbeit träumten, ..., die hierhergezogen waren, um ihren flachen Fernseher und ihre goldene Verbeamtungsurkunde und ihre Zahnzusatzversicherung über Bord zu werfen, damit Freiräume entstehen, die wieder vom Leben ausgefüllt werden können*. [3: 16]. Вимкнути кнопку телефону, означає ввимкнути справжню свою сутність та пожити життям не керованої машини, а людини: *Ich sprach auf die Mailbox meines Handys, ich sei für ein Vierteljahr verreist und nicht erreichbar. Nicht erreichbar! Dem kleinen Piepmatz diesen Satz ins Ohr zu sprechen, den “Aus”-Knopf zu drücken und es ernst zu meinen, das brachte ein Glücksgefühl*. [3: 18];

- бажання жити в селі: *Ist das einfache Leben nicht besser? Hühnereier suchen im Stall am Morgen? Löcher buddeln für den Apfelbaum? Ziegenmilch aus dem Euter zapfen? Glück im Kräuterbeet? Sonnenuntergang am Kröteiteich* [3: 11]. Часто сільську рутину називають романтичною, безтурботною, безпечною. *Aussteiger* вважають фізичну працю вічною, істинною. Вона підтримує організм у тонусі; до неї згодом всі повернуться, бо розчаруються у сучасному суспільстві: *Alle seinen Gedanken kreisten um die Idee, dass nur die Landarbeit mit Muskelkraftnachhaltig sei und wir alle bald dahin zurück müssten*. [3: 23];

▪ розчарування у громадському суспільстві загалом, де кожен відчуває себе малим, нікчемним: *Diese Ganz-klein-Werden vor dieser Gewalt da draußen ist wunderbar* [3: 26], намагається пристосуватися: *Ich wollte mich lösen von den Dingen, die alle taten. Von der rasanten Anpassung.* [3: 23]. Таке відчуження вказує на недосконалий зовнішній світ і згодом може набути масового характеру: *Da ist ein Ausstieg oft eine tragische Abnabelung, ein Bruch mit der bürgerlichen Welt, wenn keine Alternative mehr gesehen wird.* [3: 13].

Лінгвокультурний типаж “Aussteiger” виникає у специфічному німецькомовному суспільстві, де поважається і цінується думка кожного. Самореалізація та самовираження особистості спричинені розчаруванням у технічному прогресі, прагненням до виділення з сірої маси, бажанням відновити внутрішню рівновагу.

Література: 1. Дмитриева О.А. Лингвокультурный типаж “французский буржуа” / О.А. Дмитриева // Аксиологическая лингвистика: лингвокультурные типажы. – Волгоград : Парадигма, 2005. – С. 74–88. 2. Карасик В.И. Языковые ключи / В.И. Карасик. – М. : Гнозис, 2009. – 406 с. 3. Jan Grossarth. Vom Aussteigen und Ankommen. Besuche bei Menschen, die ein einfaches Leben wagen. / J. Grossarth. – I. Auflage, Taschenbuchausgabe Wilhelm GoldmannVerlag. – München, 2012.

МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИХ ТА КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ВИСЛОВЛЕНЬ ПРЕЗИРСТВА

Олена Ботвінко-Ботюк

Національний університет водного господарства та природокористування
(Рівне, Україна)

Перш ніж досліджувати структурно-семантичні та комунікативно-прагматичні особливості висловлень презирства, ми розглянули тлумачення презирства з точки зору психології, аксіології та конфліктології. Аналіз вищезазначеного теоретичного підґрунтя дає підстави вважати, що висловлення презирства передає презирливо-зарозуміле, зневажливе ставлення мовця до об'єкта презирства, виражає реакцію мовця на невідповідність об'єкта оцінки певним нормам і оцінним стереотипам, що існують у свідомості суб'єкта оцінки. Методологія аналізу висловлень презирства передбачає конкретні етапи й методи аналізу.

На першому етапі дослідження із застосуванням *методу аналізу словникових дефініцій* було виявлено номінативні одиниці, закріплені в англomовному узусі для позначення презирства. Досліджувані одиниці відбирались методом суцільної вибірки з тлумачних словників англійської мови. Паралельно з зазначеним методом для опису структурної організації значення мовних одиниць нами застосовувався *метод компонентного аналізу*. Проведений компонентний аналіз показав, що до складу лексичних одиниць із понятійним змістом “презирство” належать ті одиниці, у семантичній структурі яких містяться родові семи “неповага”, “незначущість когось/чогось”, “неприятнь”.

На другому етапі дослідження встановлювалася частка семи презирства в семантичній структурі кожного іменника, яка визначалася відношенням (у %) кількості значень іменника, що містить сему презирства, до загальної кількості його значень. Оскільки частка семи

презирства в досліджуваних іменниках коливалася від словника до словника, ми визначили ступінь її усталеності (величина K), знайшовши різницю між максимальним і мінімальним значеннями частки семи презирства кожного іменника. Чим менша різниця між максимальним і мінімальним значеннями, тим стійкіша характеристика частки семи презирства іменників у словниках. Так, максимальним ступенем усталеності характеризуються іменники *disdain, disrespect, jeer, contempt*; середній ступінь характерний для іменника *nerve*; більша частина іменників зі значенням презирства мають низький ступінь усталеності частки семи презирства (*backchat, derision, discourtesy, effrontery*). В іменників *scorn* і *sneer* виявився мінімальний ступінь усталеності частки семи презирства. На цьому етапі дослідження ми структурували лексико-семантичне поле “презирство”, конституенти якого розглядаємо як маркери презирства. При структуруванні поля ми враховували ступінь усталеності частки семи презирства і результати проведеного компонентного аналізу лексики презирства.

На третьому етапі дослідження метод лінгвістичного опису послужив для вивчення лексичного оформлення, структурних і стилістичних особливостей висловлень презирства, відібраних методом суцільної вибірки з англomовного художнього дискурсу. При відборі ілюстративного матеріалу ми враховували такі основні критерії: а) *контекст*, який передає розвиток емоційної ситуації; б) *слова автора*, які містять опис емоційного стану презирства комунікантів; в) *невербальні засоби*, до яких відносимо просодію, міміку, жестикуляцію, проксемику; г) *репліки мовців*, в яких вони описують свої власні емоційні переживання чи переживання інших.

На четвертому етапі дослідження було вивчено прагматичні особливості висловлень презирства на основі застосування *прагмасемантичного* та *контекстологічного аналізів* мовленнєвих актів презирства. Прагматичний підхід до вивчення мовлення розглядає комунікативну діяльність як різновид соціальної поведінки, що регламентується певним набором правил, принципів мовленнєвого етикету та співвідносить функціонування мовленнєвих одиниць із певними принципами й постулатами.

На п'ятому етапі дослідження було застосовано *метод функціонального аналізу* для розкриття функціонального потенціалу невербальних компонентів комунікації. Невербальні компоненти постають правдивими індикаторами емоційного стану комуніканта. Емоції, почуття, переживання включаються в комунікативний акт у формі різноманітних невербальних засобів, які здатні передавати емоції, ставлення суб'єктів один до одного, до змісту розмови.

На шостому етапі дослідження було виділено емоційно стримані та емоційно нестримані висловлення презирства на основі *зіставного аналізу* (вслід за Я. В. Гнезділовою [1: 42–50]), який передбачає порівняння та виокремлення диференційних рис емоційно стриманих та емоційно нестриманих висловлень презирства через вивчення їх прагматичних та структурно-семантичних рис, які функціонують у емотивному та емоційному типах дискурсу відповідно.

Метод дискурсивного аналізу залучався для виявлення стратегій вербального і невербального вираження презирства в емоційному та емотивному типах дискурсу.

Під час проведення наукової розвідки було застосовано також низку загальних методів. При опрацюванні релевантного теоретичного матеріалу й пізніше у процесі емпіричної роботи з мовним матеріалом ми послуговувались такими загальнонауковими методами, як *індукція, дедукція, аналіз і синтез* [2: 209–211]. На різних етапах роботи нами застосовувалася процедура *кількісних підрахунків* з метою встановлення кількісних параметрів

уживання вербальних засобів і номінацій невербальних засобів на позначення презирства в англomовному художньому дискурсі.

Література: 1. Гнезділова Я.В. Емоційність та емотивність сучасного англomовного дискурсу : семантичний і прагматичний аспекти : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 “Германські мови” / Гнезділова Ярослава Володимирівна. – К., 2007. – 191 с. 2. Кочерган М. П. Загальне мовознавство : підруч. [для студ. філол. спец. вищих закл. освіти] / М.П. Кочерган. – К. : Вид. центр “Академія”, 1999. – 288 с.

UNDERSTANDING TIME DEIXIS

Yaryna Brukhal

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk, Ukraine)

The problem of deixis relates to the relevant research area of modern linguistics. Deixis is the linguistic phenomenon which serves to establish a connection between language and the physical or imagined world of both the speaker and the hearer. Lyons, one of the most influential scholars in the study of deixis, has suggested that by deixis is meant the location and identification of persons, objects, events, processes, and activities being talked about, or referred to, in relation to the spatiotemporal context created and sustained by the act of utterance and the participation in it, typically of a single speaker and at last one addressee [5: 637].

Some sentences are virtually impossible to understand if we don't know the context, especially the physical context of the speaker – who is speaking, about whom, where, and when. For example: *You'll have to bring it back tomorrow because she isn't here today*. Out of context, this sentence is really vague. Expressions such as *tomorrow* and *here* are obvious examples of bits of language which we can only understand in terms of the speaker's intended meaning. They are examples of deixis (from the Greek word *deixis*, which means “pointing” via language”) [6: 130]. Deixis is often and best described as “verbal pointing”, that is to say pointing by means of language. The linguistic forms of this pointing are called deictic expressions, deictic markers or deictic words; they are also sometimes called indexicals.

Words and phrases used to point to a time are means of time (temporal) deixis. The most prominent devices for encoding time deixis are simple time adverbs *now* and *then*, *soon* and *recently*, complex adverbs of time such as *this year*, *last month*, *next week* and verb tense. When time deixis interacts with calendrical units of time, words like *today*, *tomorrow*, and *yesterday* are used to locate an utterance relative in time.

Time deixis is a complicated phenomenon because of the interaction of deictic co-ordinates with the non-deictic conceptualisation of time. To understand these aspects of deixis, linguistic scholars must have a good understanding of the semantic organisation of time in general. The bases for systems of measuring and reckoning time in most languages seem to be the natural and prominent cycles of day and night, months, seasons, and years. These units may be used as measures which are relative to some fixed point of interest (including the deictic centre). Also they

may be used calendrically to locate events in “absolute” time relative to some absolute origo, or at least to some part of each natural cycle designated as the beginning of that cycle [4: 73].

The term “deictic centre” or “origo” was introduced by Bühler in 1934 and refers to a perceived egocentric organisation of the deictic system. The axis “I-here-now” is the crucial moment in organising the anchor point for the major categories of deixis, because the speaker always stands up as the ego and connects everything to his viewpoint [5: 638]. Therefore, origo for time deixis is the time at which the utterance is produced (the “now”). However, deictic expressions can also be used in such a way that the deictic center is transferred to other participants in the exchange.

Temporal deictic center is expressed primarily in the system of tense forms. A.V. Bondarko claims, “The system of tense forms ... the fact of existence past, present and future forms detects the orientation to a specific point, the deictic center, enclosed in the construction of the system, its focus. Each tense form of the verb in its categorical meaning reflects a certain relation to the deictic center” [2: 9]. The very paradigm of the tense system has the centred structure focused on the present as a point of reference [3: 22].

Yu. Апресян considered deictic vocabulary to be egocentric: “The figure of the speaker organizes the semantic space of expression, and the system of the deictic words in language” [1: 631]. The egocentricity of deixis becomes apparent in time deixis as well, because it depends on the participant’s role in the speech event, especially that of a speaker. Here, linguists have to distinguish between the time the utterance is actually produced – coding time (CT) and the time it is received by the addressee – receiving time (RT). In case CT is assumed to be the same as RT, then there is what Lyons calls deictic simultaneity [5: 685]. However, there are situations where CT and RT are different – media programmes, newspapers, letter writing. In this case, a decision has to be made about whether the deictic centre will remain on the speaker and CT or will be projected on the addressee and RT.

Thus time deixis establishes the time correlation between the narrated events and the act of narration. The interpretation of time deictic expressions depends on the context, the speaker’s intention, and they express relative distance. Given their small size and extremely wide range of usage, deictic words always communicate much more than is said.

Bibliography: 1. Апресян Ю.Д. Избранные труды. – Т. 2 : Интегральное описание языка и системная лексикография / Ю.Д. Апресян. – М. : Школа “Языки русской культуры”, 1995. – 767 с. 2. Бондарко А.В. Реальность/ирреальность и потенциальность / А.В. Бондарко // Теория функциональной грамматики. Темпоральность. Модальность / Под общей редакцией А.В. Бондарко. – Л., 1990. – 262 с. 3. Магомедова С.О. Средства выражения темпорального дейксиса в аварском и английском языках : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.02, 10.02.20 / Магомедова Саида Омаровна. – Махачкала, 2008. – 170 с. 4. Levinson S. Pragmatics / S. Levinson. – Cambridge : Cambridge University Press, 1983. – 423 p. 5. Lyons J. Semantics. – Vol. 2 / J. Lyons. – Cambridge : Cambridge University Press, 1977. – 899 p. 6. Yule G. The Study of Language / G. Yule. – Cambridge : Cambridge University Press, 2010. – 320 p.

АНГЛІЙСЬКІ ПРИКМЕТНИКИ МІЖСОБИСТІСНИХ ЕМОЦІЙ

Ольга Василенко

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

ELLIC 2013

Міжособистісні емоції – це емоції, що виникають в процесі взаємодій особистостей. Традиційно види взаємодії поділяють на дві групи: співробітництво і суперництво [2: 216]. Відповідно до цього всі міжособистісні емоції поділяються на позитивні, нейтральні та негативні. Класифікація емоцій, яка була розроблена Б.І. Додоновим [1], є однією з найбільш повних. В ній виділяють такі емоції, як альтруїстичні, комунікативні, глоричні, практичні, пугнічні, романтичні, гностичні, естетичні, гедоністичні та акзигитивні. У структурі особистості ступінь представленості окремих видів емоцій може мати велику кількість додаткових відтінків, форм прояву, може бути індивідуальною.

Лексичне вираження міжособистісних емоцій в англійській мові найповніше представлено в тезаурусі Роже [4]. Оскільки об'єктом нашого дослідження були прикметники, ми аналізували ті емоції, які в тезаурусі представлені прикметниками, а саме наступні 20 груп емоцій: дружба (friendship), ворожість (enmity), комунікабельність (sociality), некомунікабельність, усамітнення (unsociability, seclusion), ввічливість (courtesy), неввічливість (discourtesy), кохання (love), ненависть (hatred), обурення, гнів (resentment, anger), дратівливість (irascibility), похмурість (sullenness), доброзичливість (benevolence), недоброзичливість (malevolence), благодійність (philanthropy), жалість (pity), безжалісність (pitilessness), вдячність (gratitude), невдячність (ingratitude), ревності (jealousy), заздрість (envy). Вважаємо за доцільне представити їх у вигляді двох груп: позитивні та негативні. До позитивних відносяться: дружба, комунікабельність, ввічливість, кохання, доброзичливість, благодійність, жалість, вдячність. До негативних належать: ворожість, некомунікабельність, усамітнення, неввічливість, ненависть, обурення, гнів, дратівливість, похмурість, недоброзичливість, безжалісність, невдячність, ревності, заздрість. Кожна група представлена різною кількістю підгруп емоцій, з яких ми можемо виділити 7 антонімічних пар, представлених протилежними емоціями: дружба-ворожість, комунікабельність-некомунікабельність, усамітнення, ввічливість-неввічливість, кохання-ненависть, доброзичливість-недоброзичливість, жалість-безжалісність, вдячність-невдячність. Розглянемо наповнення кожної групи окремо (див. табл. 1).

Таблиця 1

Частота груп прикметників, що виражають міжособистісні емоції

<i>Позитивні емоції</i>				<i>Негативні емоції</i>		
	<i>Емоція</i>	<i>Абсолютна частота</i>	<i>Відносна частота</i>	<i>Емоція</i>	<i>Абсолютна частота</i>	<i>Відносна частота</i>
1	benevolence	644	34,88%	unsociability, seclusion	314	21,77%
2	courtesy	640	34,66%	resentment, anger	264	18,3%
3	friendship	164	8,88%	malevolence	205	14,21%
4	<i>sociality</i>	<i>154</i>	<i>8,34%</i>	irascibility	190	13,17%
5	<i>philanthropy</i>	<i>112</i>	<i>6,06%</i>	enmity	124	8,59%
6	love	77	4,17%	<i>sullenness</i>	<i>103</i>	<i>7,14%</i>
7	pity	55	2,97%	<i>pitilessness</i>	<i>94</i>	<i>6,51%</i>
8	gratitude	0	0%	hatred	62	4,29%
9				discourtesy	39	2,7%
10				jealousy	24	1,66%

11				envy	21	1,45%
12				ingratitude	2	0,13%
	Всього	1846	99,96%	Всього	1442	99,92%

Примітка: чорним шрифтом виділені показники груп емоцій, які за частотою входять у ядро міжособистісних емоцій, курсивом – ті, які входять до основної системи.

Застосовуючи метод Дьюї [3] ми виділили ядро позитивних міжособистісних емоцій, в яке увійшли 3 групи: доброзичливість (benevolence), ввічливість (courtesy), дружба (friendship). Основну систему складають групи: комунікабельність (sociality), благодійність (philanthropy). З 12 негативних емоцій до ядра увійшли 5 негативних емоцій: ворожість (enmity), некомунікабельність, усамітнення, (unsociability, seclusion), обурення, гнів (resentment, anger), дратівливість (irascibility), недоброзичливість (malevolence). Основну систему складають також групи: безжалісність (pitilessness), похмурість (sullenness).

На матеріалі роману Т. Драйзера “Сестра Кері” виявлено, що:

1) група позитивних емоцій представлена 97 різними прикметниками (38,03%), група негативних – 158 прикметниками (61,69%), серед яких 4 прикметники (warm, loving, jealous, passionate) є спільними для двох груп;

2) антонімічна пара courtesy – discourtesy представлена нерівномірно: проти 34,66% лексики, що виражає підгрупу позитивних емоцій courtesy, яка увійшла до ядра міжособистісних емоцій, вживається лише 2,7% прикметників, що виражають підгрупу негативних емоцій discourtesy;

3) дві антонімічні пари міжособистісних емоцій увійшла до ядра міжособистісних емоцій: benevolence – malevolence та friendship – enmity;

4) з антонімічної пари міжособистісних емоцій pity – pitilessness лише підгрупа pitilessness увійшла до основної системи негативних міжособистісних емоцій;

5) на досліджуваному матеріалі не було виявлено жодного прикметника, який би виражав підгрупу позитивних міжособистісних емоцій gratitude (0%).

Література: 1. Додонов Б.І. Эмоции как ценность. / Б.І. Додонов. – М. : Политиздат, 1978. – 272 с. 2. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія : [навчальний посібник] / Л.Е. Орбан-Лембрик. – К. : Академвидав, 2005. – 448 с. 3. Dewey G. Relative Frequency of English Speech Sounds / G. Dewey // Rev ed. – Cambridge : Harvard Univ. Press, 1923. – 146 p. 4. Roget’s Thesaurus of English Words and Phrases. – Harmondsworth : Penguin books, 2000. – 810 p.

THE NOMINATIVE FUNCTION OF PRECEDENT-RELATED PHENOMENA

Yuriy Velykoroda

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk, Ukraine)

In the last decade precedent-related phenomena (PRP) have become a focus of Ukrainian and Russian linguistic research on different languages [1; 2; 3; 4]. The term PRP is not common in Western linguistics, where similar lingual units are normally treated as manifestations of intertextuality. In an effort to make the term more familiar to English-speaking scholars, this paper discusses one of the key functions of PRP in contemporary English on the basis of media texts.

Currently PRP are treated by theorists of precedent-relatedness as lingual-cognitive units, whose form and meaning are well-known within a specific lingual-cultural community; the understanding of PRP depends on the recipients' background and encyclopedic knowledge [5: 492]. One of the most common types of PRP is precedent-related names (PRNs), which are usually proper names referring to vast background information relevant in a specific community and possessing certain characteristic features of common names. This paper investigates the manifestation of the nominative function of PRNs.

On the one hand, when a PRN is used, it nominates the precedent itself, yet it is important to note that in such cases speakers nominate not so much the reference itself, as a whole set of differential characteristic features of this PRN [3: 48]. This allows using PRNs in the plural form (a feature not common for proper names), because the PRN itself serves primarily as a model reference for phenomena which might otherwise lack specific nomination. We assume that in such cases we might also talk about the sense-forming function of PRNs, as they create a new sense, highly contextually dependent, and otherwise lacking a direct nomination. For example: *In that case, the coasts they protect would be exposed to the full fury of tomorrow's Katrinas.* (Newsweek, May 17, 2010); *Far worse are the Robert Mugabes of the world, once genuine heroes who long outlived their welcomes.* (Time, August 17, 2009); *It's an entire city of John Dillingers, feeling guiltless for stealing from the banks.* (Time, August 31, 2009). As seen from these examples, PRNs are a common nomination for similar objects, among which the mentioned PRN usually serves as a model (*Katrina* – a devastating hurricane, *Robert Mugabe* – a ruthless dictator, *John Dillinger* – an evasive outlaw). The use of the PRN is dictated by two main factors: on the one hand, it is a vivid example of the feature most contextually significant, and on the other hand, it creates a new sense which would otherwise require excessive use of more conventional lingual units.

The problem of studying such phenomena involves understanding whether they can be identified as comparatively stable vocabulary units, whether they can actually function for longer periods of time, or if they remain merely occasional contextual oddities, easily comprehended in a specific socio-cultural context, yet hardly reproduced in the language over longer periods of time. Historically it is possible to observe that some PRP do ultimately enter the more stable vocabulary of the language (e.g. Ebenezer *Scrooge* (from "A Christmas Carroll" by Charles Dickens) or *Bedlam*). Yet hypothetically after they enter everyday use, they might also lose some of their authenticity, as they may no longer be as closely connected with the original precedent (be it a real-life object or fictional character).

On the basis of the analysis of American media texts over a six-year period, we have discovered some evidence that PRP may ultimately be substituted by new, more current or more resonant PRP, which supplant the old ones as a model for a specific real-life phenomenon: *The name Deepwater Horizon has now taken on a whole other meaning, one that is ominous in nature rather than symbolic of exploring new horizons.* (Newsweek, June 21, 2010). As a model of a technological disaster this PRN has supplanted another one, which has become less resonant over time or in comparison with the newer catastrophe: *As BP's efforts to stanch the flow of oil gushing out of its collapsed rig in the Gulf of Mexico continue, there's not much for any of the world's giant petroleum companies to feel good about, but Exxon, at least, has one tiny reason to smile. As of today, its name will no longer be linked to the words nation's worst oil spill. After 21 years, the notorious Exxon Valdez disaster has dropped to second place on that ignoble list, replaced by BP's Deepwater Horizon.* (Time, June 7, 2010).

In cases when PRP are used in such contexts, the interpretative process obviously follows a more complex path than it would in utterances with general nominations. The reason for choosing a vaguer term instead of a more common word or expression is the priority of the cognitive effect factor over the processing effort factor in media discourse. In such cases, we can speak of the formation of ad hoc concepts (the term is used after relevance theorists D. Wilson and D. Sperber [6; 7]) which help the addressee to spontaneously identify the exact meaning of the PRP in the utterance by comparing the object discussed in the article with the model object expressed by the PRN. Ad hoc concepts are created by the speakers spontaneously and only require the availability of common socio-lingual and cultural background. At the same time the associative potency of PRP enables them to influence the more stable concepts up until the change in their core connotation: [context: discussion of internet piracy] *To me, piracy is something adventurous, it makes me think of Johnny Depp.* (Time, April 5, 2010).

This paper only aims to outline the main research questions which those interested in investigating further precedent-relatedness may encounter. It is obvious that similar expressions are becoming a common feature of contemporary media discourse, where authors are searching for new ways of grabbing the attention of recipients and influencing their attitudes to specific events. The nominative function of PRP is manifested in nominating elusive but vivid senses that may be lacking a specific conventional nomination in a language, yet might become relevant in the context or highly desired by media authors.

Bibliography: 1. Гудков Д. Б. Теория и практика межкультурной коммуникации. / Д. Б. Гудков. – М. : ИТДГК «Гнозис», 2003. – 288 с. 2. Красных В. В. “Свой” среди “чужих” : миф или реальность? / В. В. Красных. – М. : ИТДГК «Гнозис», 2003. – 375 с. 3. Красных В. В. Этнопсихолінгвістика і культурологія: курс лекцій. / В. В. Красных. – М. : ИТДГК «Гнозис», 2002. – 284 с. 4. Найдюк О. В. Семантичні та функціональні особливості прецедентних феноменів у німецькомовному дискурсі : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / О. В. Найдюк. – Луцьк, 2008. – 200 с. 5. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с. 6. Sperber D., Wilson D. A deflationary account of metaphor / Dan Sperber, Deirdre Wilson // *The handbook of metaphor*. – Cambridge : CUP, 2008. – P. 84–105. 7. Wilson D., Sperber D. Relevance theory / Deirdre Wilson, Dan Sperber // *The handbook of pragmatics*. – Oxford : Blackwell, 2004. – P. 607-632.

ОСОБЛИВОСТІ ЛІНГВОСТАТИСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИСЛІВНИКІВ

Світлана Гончарук

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
(Луцьк, Україна)

Сучасна лінгвістика ставить певні вимоги до організації мовного матеріалу. Доведено, що вагомість результатів залежить від правильно відібраного й організованого матеріалу. Лінгвіст може проаналізувати матеріал за допомогою статистичного апарата, використати для дослідження вже готові частотні словники, або проаналізувати великі текстові масиви [3: 3-5].

Частини мови виступають у функції засобів відображення окремих класів явищ навколишнього світу; через свідомість вони відображають предмети, якості, властивості, дії і т. ін.

Що ж до особливостей вираження засобами мови різних логічних категорій, спеціалізації вияву засобами мови певних класів понять, їх зв'язку з певними класами слів, то ці питання й на сьогодні все ще залишаються проблемними. Досі, як серед лінгвістів, так і серед філософів, немає єдності в поглядах на причинно-наслідкову зумовленість кількості та специфіки частин мови у різних мовах світу, зв'язків з позамовною дійсністю і способами її відображення в людській свідомості [2].

Прислівник – наймолодша частина мови, процес становлення якої триває й тепер. Подібно до прикметника, прислівник виражає поняття якості, ознаки, але не предмета, субстанції, а дії, іншої ознаки, тобто виражає ознаку другого і навіть третього ступеня. Цей клас слів існує в мовах різних систем, хоч і не завжди формально відособлений [1].

У лінгвістичній літературі місце прислівника не завжди було чітко визначеним. Його роль у системі мови не була до кінця з'ясованою. Така увага до прислівника не випадкова, оскільки в системі частин мови прислівник поряд з іменником, прикметником та дієсловом характеризується найбільшою чисельністю і частотою вживання.

У сучасній лінгвістиці прислівник визначається як частина мови, яка характеризується категоріальним значенням ознаки дії, якості чи предмета граматичною категорією ступеня порівняння, синтаксичним вживанням переважно у функції обставинних слів і складною системою співвідношень з основними частинами мови, тобто з іменником і дієсловом [1: 251].

Оскільки пізнання лінгвістичного явища неможливе без його кількісних характеристик, то при лінгвостатистичному дослідженні прислівників основне завдання науковців полягає в тому, щоб за допомогою статистичних методів простежити роль факторів, які впливають на їх функціонування та виміряти ступінь зв'язку між ними на основі кількісних показників, зробивши якісні висновки щодо отриманих результатів.

Статистичні методи є важливим інструментом дослідження як мови, так і мовлення. У системі мови можуть бути такі статистичні характеристики, які допомагають розмежовувати групи, класи слів та встановлювати семантичну віддаль між ними. Частота лінгвістичного явища є основним критерієм при класифікації різних мовних явищ, показником спільних чи відмінних ознак при порівнянні одиниць, що досліджуються. За допомогою частоти зіставляється вага лексичної одиниці в словнику й тексті.

При дослідженні функціонування прислівників нами використана методика, яка вказує на найбільш загальні ознаки взаємовідносин між одиницями, що сполучаються. Це поділ типів зв'язків на підрядні, сурядні та предикативні.

Кожна частина мови – це складна єдність, котра має набір розрізнявальних ознак, свої найбільш типові способи поповнення складу конститuentів. Тому правильно зрозуміти природу частин мови, описати причини їх взаємозв'язків можливо й шляхом систематичного й послідовного вивчення їх зв'язків один з одним.

Для того, щоб вивчити, як пов'язані з досліджуваними словами інші класи слів та їх граматичні форми, використовуються моделі, які є схемами сполучуваності. Модель – це дво- або більш-елементна формула, яка описує граматичну сполучуваність слова на рівні класу слів.

Якісний склад членів типових моделей, з якими поєднуються антоніми, визначається законом семантичного узгодження: два слова семантично узгоджуються за умови, якщо вони мають у своїй семантичній структурі окрім специфічних, диференціальних сем, загальну сему, чи не мають несумісних сем взагалі.

Отже, статистичні підрахунки служать тим інструментом, який допомагає виявляти такі закономірності тексту, які без використання статистики неможливо помітити. На основі кількісних підрахунків ми прагнемо зробити якісні висновки, які допоможуть встановити особливості та закономірності функціонування прислівників у текстах художньої прози.

Література: 1. Вихованець І.Р. Частици мови в семантико-граматичному аспекті / І.Р. Вихованець. – К. : Наукова думка, 1988. – 256 с. 2. Иванова П.В., Бурлакова В.В., Почепцов Г.Г. Теоретическая грамматика современного английского языка / П.В. Иванова, В.В. Бурлакова, Г.Г. Почепцов. – М. : Высшая школа, 1981. – 286 с. 3. Перебийніс В.І. Статистичні методи для лінгвістів / В.І. Перебийніс. – Вінниця : Нова Книга, 2001. – 168 с.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПРЕЦЕДЕНТНЫХ ИМЕН В ПОЛИТИЧЕСКОМ ДИСКУРСЕ

Наталья Гуливец

Севастопольский институт банковского дела Украинской академии банковского
дела Национального банка Украины
(Севастополь, Украина)

Умение эмоционально воздействовать на слушающего всегда являлось атрибутом политического дискурса, цель которого – не описать, а убедить, пробудив в адресате намерения, дать почву для убеждения и побудить к действию [2]. Политический дискурс отражает веяния и настроения современного общества с одной стороны, а с другой – обращается к элементам традиции и исторического развития народа.

Язык неразрывно связан с культурой, культура детерминирует состав языковых единиц, а они, в свою очередь, обслуживают поведение носителей той или иной культуры. Лингвистика традиционно обращается к вопросам культуры как вспомогательному материалу для более глубокого проникновения в суть языковых явлений, взаимоотношение языка и культуры рассматривается как единство развития и сосуществования.

Современные тексты насыщены национально-культурными стереотипами; особенность политического текста – присутствие прецедентных феноменов (далее – ПФ). За всяким продуктом речемыслительной деятельности стоят репрезентации – некие недоступные наблюдению образы сознания. Объектом лингвистического анализа становятся их номинации, к которым в том числе относятся ПФ.

В соответствии с теорией интертекстуальности [см. 4], использование имени собственного для обозначения иного человека должно квалифицироваться как использование прецедентного имени (далее – ПИ).

ПИ – это индивидуальное имя, связанное или с широко известным текстом, относящимся, как правило, к числу прецедентных, или с ситуацией, широко известной носителям языка и выступающей как прецедентная, либо имя-символ, указывающее на некоторую эталонную совокупность определенных качеств [1: 149].

Почему же авторы обращаются к ресурсам прецедентности? По мнению Н. В. Немировой, прецедентность контекста “позволяет наиболее ярко выразить политические пристрастия автора-

публициста” [3: 153]. Таким образом, ПИ привлекает внимание читателя, является показателем политических взглядов автора, а также определяет для какой аудитории (политическая элита, политические активисты, широкие слои интеллигенции, малообразованные граждане и др.) создавался текст.

ПИ в политическом тексте “позволяют сделать сообщение более ярким, привлекающим внимание и одновременно ввести в изложение некоторые элементы языковой игры, предложить читателям для кого-то прозрачную, для кого-то достаточно сложную загадку”. Использование ПИ позволяет активно воздействовать на сознание и подсознание избирателей: изменить оценку каких-то событий, вызвать к ним интерес, значительно трансформировать имидж политического лидера [5: 141].

Так, например, употребление имени Джона Кэрри в одном ряду с ПИ Джон Адамс и Джон Кеннеди позволяет причислить его к политикам, заслуживающим всеобщую любовь и одобрение:

*Now this state, who gave us in other times of challenge **John Adams and John Kennedy**, has now given us John Kerry, a good man, a great senator, a visionary leader. And we are all here to do what we can to make him the next president of the United States* [6].

Очевидно, что политическая власть осуществляется посредством языка. При этом ПФ и ПИ используются в качестве средства манипулирования номинациями в речи политика, конечная цель которой – апеллировать к массовому сознанию, эксплицитно и имплицитно давая оценку объекту высказывания.

Литература: 1. Гудков Д. Б. Теория и практика межкультурной коммуникации / Дмитрий Борисович Гудков. – М. : Гнозис, 2003. – 288 с. 2. Демьянков В. З. Интерпретация политического дискурса в СМИ. – Режим доступа : http://evartist.narod.ru/text12/09.htm#з_01 3. Немирова Н. В. Прецедентность и интертекстуальность политического дискурса (на материале современной публицистики) / Н. В. Немирова // Лингвистика : Бюллетень Уральского лингвистического общества. – Урал. гос. пед.ун-т, 2003. – Т. 11. – С. 146–155. 4. Прецедентное имя и прецедентное высказывание как символы прецедентных феноменов / И. В. Захаренко, В. В. Красных, Д. Б. Гудков, Д. В. Багаева // Язык. Сознание. Коммуникация. – М. : Филология. – 1997. – Вып. 1. – С. 82–103. 5. Чудинов А. П. Метафорическая мозаика в современной политической коммуникации : [монография] / Анатолий Прокопьевич Чудинов. – Екатеринбург : Урал. гос. пед. ун-т, 2003. – 248 с. 6. Clinton B. They Need a Divided America. But We Don't / Bill Clinton // The New York Times. – 27.07.2004.

АСПЕКТИ Й КРИТЕРІЇ КЛАСИФІКАЦІЇ КАТЕГОРІЇ ОЦІНКИ В ПЕРЕДВИБОРЧОМУ ДИСКУРСІ

Надія Двилюк

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна)

Оцінка є невід’ємним елементом передвиборчого дискурсу, “розумовим актом”, котрий виконується суб’єктом оцінки в процесі його діяльності.

Категорія оцінки привертає увагу багатьох українських та зарубіжних мовознавців. Її розглядають у логіко-семантичному (Н.Д. Арутюнова, О.В. Трунова, А.В. Федосєєва), семантико-прагматичному (Т.А. Космеда, Т.В. Маркелова) та комунікативному (Н.В. Гуйванюк, Н.Б. Іваницька, Д. Перрі) аспектах. Проте жодне дослідження не демонструє огляду всієї сукупності різноманітних класифікацій оцінки. Універсальність та багатогранність цієї категорії, у свою чергу, зумовлює актуальність її вивчення.

Оцінка – це універсальна категорія, що виражає позитивне чи негативне ставлення мовця до змісту мовлення й реалізується в частинах слова, вигуках, модальних частках, повнозначних лексемах, словосполученнях, фразях, у мовленнєвих актах й аксіологічних категоріях [8: 55]. О.М. Вольф [3] до складу структури оцінки відносить такі компоненти: суб'єкт оцінки (індивід, соціум, частина соціуму), об'єкт оцінки (предмет, явище чи особа дійсності), власне оцінка (оцінний предикат), предмет оцінки (співбесідник), оцінна шкала (порівняння зі стандартом), оцінний стереотип (еталон, зразок норми), підґрунтя оцінки (критерій, мотив оцінки).

Складна багатокомпонентна структура оцінки зумовлює існування різноманітних за критеріями і функціями класифікацій цієї категорії.

Найпоширенішою класифікацією за оцінною шкалою є виокремлення позитивної (мейоративної, меліоративної), нейтральної, негативної (пейоративної, інвективної) оцінки [7: 86]. На рівні мовлення можливі трансформації названих типів оцінок: а) в умовах контексту нейтральні лексеми набувають позитивного або негативного забарвлення; б) позитивне переходить у негативне, а негативне – у позитивне [6: 1]. Залежно від контекстуальної видозміни оцінної конотації лексеми мають пряме номінативно-оцінне значення і переносне номінативно-оцінне значення [4: 86]. Такий лінгвістичний аналіз оцінки відбився в поділі оцінних найменувань на власне оцінні (з первинним оцінним значенням) та контекстуально оцінні (з первинним нейтральним значенням, що набувають оцінних конотацій у контексті) [5: 148–149].

Взаємодія суб'єкта оцінки з її об'єктом лежить в основі класифікації частково оцінних значень у Н.Д. Арутюнової. Дослідниця виділяє три групи частково оцінних значень: 1) сенсорні; 2) сублімовані; 3) раціоналістичні оцінки [2: 75], які поділяються на категорії, виражені в мові найчастіше прикметниковими формами.

Беручи за основу класифікацію категорії оцінки Н.Д. Арутюнової [1: 7], виділяють такі типи вербальних оцінок у передвибірчому дискурсі: 1) оцінка рейтингу і шансів на перемогу (популярність, симпатії, співчуття, підтримка, рейтинг, повага, авторитет); 2) морально-етична оцінка (цілеспрямований, сміливий, вольовий, чесний, скромний, богобоязливий, патріотичний, безпринципний); 3) інтелектуальна оцінка (цікавий, захоплюючий, розумний, нецікавий, нудний, банальний, поверхневий, нездатний викладати думки у доступній формі); 4) естетична оцінка (зовнішність, фізична форма, здоров'я, стиль одягу, привабливість, харизматичність); 5) утилітарна оцінка (корисний, шкідливий, сприятливий, несприятливий); 6) нормативна оцінка (правильний-неправильний); 7) телеологічна оцінка (везучий-невезучий); 8) оцінка професіоналізму (знання, уміння, компетентність); 9) оцінка політичного статусу (могутність, впливовість).

Безперечно, названі типи оцінок мають надзвичайно великий емотивний потенціал дії на адресата, допомагають йому стати прибічником того чи іншого кандидата на пост президента, а також виокремити його позитивні та негативні риси.

Отже, комплексне дослідження наявних у лінгвістиці класифікацій оцінки дає можливість зробити висновки про багатогранність оцінки як мовознавчої категорії. Оцінка не виступає постійним компонентом структури певної мовної одиниці, вона залежить від контекстуального оточення, проявляється на конкретному історичному етапі розвитку мови, обумовлена рівнем матеріальної та духовної культури суспільства та конкретного індивіда.

Література: 1. Арутюнова Н. Д. Метафора и дискурс / Н. Д. Арутюнова // Теория метафоры. – М. : Прогресс, 1990. – С. 5–32. 2. Арутюнова Н.Д. Типы языковых значений : Оценка. Событие. Факт / Н. Д. Арутюнова. – М. : Наука, 1988. – 336 с. 3. Вольф Е. М. Функциональная семантика оценки / Е. М. Вольф. – М. : Наука, 1985. – 232 с. 4. Дмитриева Е. Е. Эмоционально-оценочная предметная лексика со значением лица в “Петербургских повестях” Н. В. Гоголя / Е.Е. Дмитриева // Лингвистические исследования : Общие и специальные вопросы типологии. – М., 1987. – С. 85–90. 5. Дудик П. С. Стилїстика української мови / П. С. Дудик. – К. : Академія, 2005. – 368 с. 6. Іващенко В. Л. Конотативно-оцінний аспект семантики назв осіб за родом діяльності, місцем проживання та національною приналежністю : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 “Українська мова” / В. Л. Іващенко. – К., 1997. – 15 с. 7. Коротун О. О. Семантика оцінки в номінаціях особи / О. О. Коротун // Ономастика і апелятиви : зб. наук. пр. – Вип. 14. – Донецьк : ДНУ, 2001. – С. 86-92. 8. Панина Л. С. Экспрессивная и эмоциональная лексика как оценочная категория / Л. С. Панина // Проблемы современной русской лексикологии : сб. науч. тр. – Калинин : КГУ, 1983. – С. 55–59.

ТРАКТУВАННЯ ЗНАЧЕННЯ СЛОВА В МОВОЗНАВЧІЙ ТРАДИЦІЇ

Роман Дудок

Львівський національний університет імені Івана Франка

(Львів, Україна)

Проблема значення слова залишається центральною для сучасної лінгвістики, бо досі немає загальновизнаної його теорії, яка була б однозначною і сприймалася усіма лінгвістами. Сьогодні в лінгвістиці можна виявити декілька сотень концепцій значення, короткий огляд яких зайняв би не одну годину.

Історія мовознавства говорить нам про три незалежні мовознавчі традиції через призму яких трактувалось і значення слова: це китайське мовознавство, яке має понад двохтисячну історію та основним елементом слова вважало його значення, де ієрогліфне зображення предметів/понять передавалось через абстрагування та узагальнення [6: 233-243]. Другою мовознавчою традицією є давньогрецько-римська, на яку найбільше опираються мовознавці. Так, ще Платон підтверджував думку що, слово – певна подібність предмета, а за Гераклітом в іменах розкривається сутність речей. Як відомо цій дискусії присвячено діалог Платона “Кратил”, в основі якого відношення між річчю та її називанням [7], а геніальний вислів Аристотеля актуальний і сьогодні: “кількість слів – обмежена, а кількість предметів / понять навколишньої реальності необмежена, тому одне і те саме слово позначає багато” [2]. Саме ця думка древнього філософа лежить в основі пояснення явищ багатозначності та полісемії слова.

Щодо третьої мовознавчої традиції трактування значення – індійсько-арабської та єгипетської – суттєвим є поділ мовленнєвого потоку не лише на елементи смислові, а й на мінімальні змістові одиниці, які сьогодні називаємо морфемами. Староіндійські та єгипетські мовознавці ще тоді звертали увагу на подібні за формою і значенням слова і таким чином виокремлювали різні його форми [4: 45]

Словниковий корпус мови – багате джерело історії, адже лексика фіксує інтелектуальні досягнення людської цивілізації. Завдяки лексиці можна одержати інформацію про минулу матеріальну та духовну культуру суспільства.

З'ясування семантичної суті слова – одне із завдань семасіології на всіх етапах її розвитку, що полягає у відстеженні узагальненого інваріанта та з'ясування семантичних нюансів значення слова. Серед пріоритетних завдань семасіології виокремлюють :

- аналіз об'єктів, які співвідносяться з одним і тим самим знаком;
- аналіз знака як компонента лексико-семантичної системи мови;
- синтез смислів та їх структурування.

Уже стислий огляд цих трьох періодів на початку розвитку мовознавства та висунутих завдань, наводить на думку про те, що і філософи, і мовознавці намагалися дослідити генезу інтегрального семантичного компонента інваріанта у структурі значення. Саме це спричинило виникнення нового напрямку у мовознавчій традиції – структуралізму [9]. Зазначений напрям був неоднорідним і мав свої особливості в різних наукових школах, до яких належали: Празька фонологічна школа, Копенгагенська глосематика та американська дескриптивістика.

Ці школи однаково інтерпретували положення Ф. де Сосюра та Бодуена де Куртене про те, що мова це структура, а не субстанція [10: 86] У сенсі трактування мови і значення слова як структурно-семантичного утворення варто згадати Львівсько-Варшавську логіко-філософську школу, що діяла у 20–30-х роках ХХ ст. у Львові, Варшаві і Кракові та досліджувала також проблеми семантики. Проблеми значення вивчали та досліджували у Львівському університеті. Зокрема, підґрунтя своєї філософської доктрини – логіко-семантичну концепцію смислу – Є. Айдукевич найповніше виклав у головній теоретичній праці “Język i rozpańie” стверджуючи, що смисл мають усі слова та вислови, які можуть називати один і той самий предмет [1: 309–348].

Звернімо увагу на те, що досягнення дескриптивної лінгвістики у вивченні структури мови і значення слова дали витоки у дослідження та трактування внутрішньої форми слова. У мовознавчій традиції, феномен внутрішньої форми дав змогу зрозуміти, чому у мові існують численні денотати на позначення одного і того самого предмета і навпаки, чому одне слово може позначати різні предмети. О. Потебня, оперуючи поняттям “внутрішня форма”, вважав що, саме вона відображає процес утворення нового слова та його значення [8: 29].

З оперттям на концепцію трактування значення як низку узагальнених та диференційних ознак, лінгвісти частіше синтезують різні погляди та доходять таких його визначень:

- значення – це предмет, що номінується (Б. Расел, Ф. Фреге)
- значення – це інваріант інформації (Б. Головін, І. Нарський, О. Падучева)
- значення – відношення між знаком і поняттям (Д. Болінжер, Л. Вейсгербер)
- значення – це спроба вивести його дефініцію (Ю. Апресян, М. Бірвіш, А. Уфімцева)

Поділяючи думки авторитетних вчених, наслідимось сформулювати своє розуміння значення – як низки семантичних компонентів, як мінімуму ознак, який робить слово зрозумілим у певній мовленнєвій актуалізації та дає змогу функціонувати у спеціальному дискурсі [5: 62]

Логічно, що у процесі мислення комунікант виокремлює, абстрагує і фіксує у словах лише ті ознаки, які є найрелевантнішими. Дослідження сутності значення у термінах узагальнених сем вважаємо і продуктивним, і перспективним як у сенсі визначення семантичної

сутності кожної семи, так і закономірності її функціонування. Значення як компонент системи мови ґрунтується на узагальненні високо абстрактних понять у вигляді семантико-диференційних ознак, які вживаються для диференціації різних понять та утворення практично необмеженої кількості смислів [3].

Зазначимо, що дослідження феномена інваріантного значення стимульоване відсутністю належного його висвітлення у мовознавчій традиції, оскільки його суть не знайшла адекватного висвітлення у наукових розвідках. Вважаємо, що у перспективі можливим є застосування комплексної методики, побудованої на ґрунті семантичного диференціала, який передбачає вивчення не лише структурно-семантичних, але й функціонально-концептуальних властивостей феномена семантичного інваріанта. Це вносить спеціальний інтерес у подальше вивчення концептуального простору гуманітарних терміносистем, що має прикладне значення у вивченні фахових галузевих терміносистем.

- Література:** 1. Айдукевич К. Язык и смысл / К. Айдукевич // *Философия и логика Львовско-Варшавской школы* / [ред. Е. Н. Шульга]. – М. : РОССПЕН, 1999. – С. 309–348. 2. Аристотель. Поэтика / Аристотель. – К. : Мистецтво, 1936. – 130 с. 3. Десницкая А. В. История лингвистических учений. Древний мир / Десницкая А. В., Кацнельсон С. Д. – Л. : Наука, 1980. – 258 с. 4. Гурський С. О. Значення слова і термін / С. О. Гурський // *Іноземна філологія*. – 1971. – Вип. 26. – С. 28. 5. Дудок Р. І. Проблема значення та смислу терміна в гуманітарних науках : [монографія] / Р. І. Дудок. – Львів : Видавн. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. – 358 с. 6. Конрад Н. И. О национальной традиции в китайском языкознании / Н. И. Конрад // *Вопросы языкознания*. – 1959. – № 3. – С. 23–243. 7. Платон. Сочинения : в 3 т. / Платон. – М. : Мысль, 1963. – 624 с.
8. Потебня А. А. Слово и миф / А. А. Потебня. – М. : Правда, 1989. – 624 с. 9. Соколовская Ж. П. Проблемы системного описания лексической семантики / Ж. П. Соколовская. – К. : Наук. думка, 1990. – 182 с. 10. Соссюр Ф. де. Курс загальної лінгвістики / Ф. де Соссюр. – К. : Основи, 1998. – 324 с.

IMPLICITNESS AND EXPLICITNESS: INTEGRATION OR SEPARATION

Anna Erlikhman

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk, Ukraine)

The science of the XX–XXI centuries is characterized by a new paradigm – cognitive-pragmatic – which deals with a functional approach to language phenomena. More and more attention is being paid to the meaning of the linguistic sign than its form and, precisely, their relation. In consequence, the problem of implicitness has become obviously topical and of considerable importance.

In order to explain implicitness and processes that underpin it, it is necessary to define implicitness, which in itself is a contentious issue. Many scholars have been trying to research this problem for years, however, all the interpretations are divisible into two main approaches. The advocates of the first one usually associate implicitness with unverballed information. They take implicitness as “syntactic concealment” [4], a means of “redundancy reduction” [2: 1], or conveying the information which “can be understood from the message without being directly referred to by linguistic material” [1: 1]. This approach raises doubts: if implicitness is not verbalized, thereby, its existence can be questioned. Another point of view suggests that implicitness is not only about the omitted or concealed, but an *indirect* way of expressing meaning.

The nature of this arbitrary linguistic notion, we believe, may be revealed when studying it not versus explicitness but regarding the latter as a counterpart of implicitness. It would be wrong to say that implicitness and explicitness are two independent phenomena. Moreover, they are not distinct or separated. On the contrary, there is interdependency between them, an inseparable unity. Essentially, they form an intricate dichotomy *implicitness-explicitness*. Such interrelation is caused, firstly, by two types of expression – direct and indirect. Secondly, it is based on two sides of the utterance – form and content. This idea is postulated in “Perspective and Pespectivation in Discourse”: “implicitness and explicitness can be seen as related more or less as form and content. Explicitness is related to form: means to generate (infer) (implicit) meanings. Implicitness pertains to content” [5: 56]. Therefore, implicit meaning should be referred to as material, because it is “explicitly dependent”. Hence, implicitness is not expressed but *realized*, which may be assumed to be a more correct term.

Implicitness-explicitness axis is a fundamental factor in defining implicitness. It is rendered as **a language category of indirectness realized on all the levels of the language system and text**. Investigating implicitness and explicitness in the text, R. Hasan speaks about two types of evidence: external (situational clues) and internal (linguistic clues) [3: 109]. In her opinion, if the evidence is external, the meaning is implicit, and vice versa. In terms of implicitness realization, the idea of evidence is very important (though the scholar does not refer linguistic clues to implicitness). Evidence supports the viewpoint that implicitness is “materialized” and we call such evidence **means of implicitness realization**. Such means embrace a large group of identifiers belonging to different levels (lexical, syntactical, phonological etc.) of the language system and text structure. They signal implicitness and mark it. Additionally, they are key elements in its decoding.

Thus, implicitness is a verbalized category. The conclusion results from the connection of implicitness with its antithetic category – explicitness, which reveals its controversial nature. In this notion the implicit and the explicit coexist in integrity and present an entity, which testifies to their

integration, rather than separation. Hence, implicitness is “concealed explicitness”. Such understanding has potential practical benefits, not only in researching implicitness realization, but also in many areas where implicitness functions.

Bibliography: 1. Baumgarten N. Explicitness in Translation and Interpreting: a Critical Review and some Empirical Evidence (of an Elusive Concept) / N. Baumgarten, B. Meyer, Ozcetin // *Across Languages and Cultures*. 2008. – Vol. 9 (2). – P. 177–203. 2. Doleshaul U. Implicitness in Academic Texts [Електронний ресурс] / Ursula Doleshaul. – Режим доступу : <http://www.uni-klu.ac.at/slawistik/downloads/doleschal.pdf>. 3. Hasan R. Ways of saying: Ways of meaning / R. Hasan // *The semiotics of culture and language* [R.P. Fawcett, M.A.K. Halliday, S.M. Lamb, A. Makkai (eds.)]. – London : Frances Pinter. – 1984. – Vol 1: Language as a social semiotic. – P. 105–162. 4. Junfeng Z. The Implicitness Constructed and Translated in Diplomatic Discourse: A Perspective from Grammatical Metaphor / Zhang Junfeng. – Hong Kong : City University of Hong Kong, 2011. – 317 p. 5. Perspective and Pespervation in Discourse [ed. by C. Graumann, W. Kallmeyer]. – Amsterdam : John Benjamins Publishing, 2002. – 400 p.

THE USAGE OF INDIRECT ACTS OF SPEECH FOR THE REALIZATION OF NEGATIVE POLITENESS IN THE MODERN ENGLISH LANGUAGE

Olena Zagranovska

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk, Ukraine)

Recently in linguistics much attention has been paid to the studying of norms and rules of the communication conduct in different communicative situations. Though communicative norms are not obligatory, most linguists consider it of importance to keep to them, primarily for ensuring efficient communication. Not only the knowledge of the linguistic level of the language makes the process of communication successful but also the speech skills of a certain language community.

One of the most significant communicative norms is the category of politeness, which is an inseparable constituent of the principle of the interlocutors' cooperation.

Though quite a few works by home and foreign scholars are dedicated to the category of politeness, this issue is still being studied.

According to B. Fraser, “politeness is a dynamic concept which is changing in the temporal plan and at the same time a variable concept which is changing depending on the territorial and cultural factors” [5: 219–236].

Politeness should be regarded as a communicative category because such categories reflect the communicative consciousness of a person, have definite knowledge about norms and rules of communication.

The communicative category of politeness is a system of national and cultural strategies of the conduct intended to provide harmonious nonconflicting communication.

G. Lakoff in the following three rules forms the principle of politeness which can be considered a guarantee of a successful polite communication:

I. “Do not impose”;

II. “Give options”;

III. “Make the listener feel good. Be friendly”[6: 41–58].

In the communicative process, the category of politeness is expressed by means of both direct and indirect acts of speech. The aim of our research is to analyse the realization of negative politeness in the process of speaking by the usage of indirect acts of speech.

The object of our research is the category of negative politeness.

The analysis is carried out on the modern English language material, the basis of which is the British National Corpus [4].

According to the numerous researches in the field of Linguistics, a speech act can be defined as an act that a speaker performs when making an utterance, including the following:

- A general act (illocutionary act) that a speaker performs, analyzable as including
- the uttering of words (utterance acts)
- making reference and predicating (propositional acts), and
- a particular intention in making the utterance (illocutionary force)
- An act involved in the illocutionary act, including utterance acts and propositional acts
- The production of a particular effect in the addressee (perlocutionary act)

Depending on the circumstances under which an act of speech is performed, the latter can either reach the set goal and in this way prove successful or can not reach it.

There are direct and indirect acts of speech. Indirect acts are more often used to render negative politeness in communication. By using indirect speech acts we mollify the negative effect on the speaker and listener and avoid any communication conflict.

The indirect speech act is intended to influence the listener in a positive way. The classic example of this is the expression given by J.Searle “*Can you pass the salt?*” [3]. Such an expression is interpreted as a request. Another example “*There is a fly in your soup*” can be used as a warning not to eat that soup.

The following examples reflect the role of indirect acts in the realization of the category of negative politeness. For example, addressing the listener with the question “*Would you tell me what time it is now?*” we lessen the undesired intrusion into the interlocutor’s affairs.

The usage of modal phrases, modal verbs and particles are quite effective in expressing negative politeness. For example, “*May I come along?*” asked Karen.

No less effective is the usage of a disjunctive question which also makes a communication positive. For example, “*I am a fool, aren’t I?*”

When using the imperative analytical form *Let us*, we soften the communicative pressure on the listener. For example, “*Let us give a party tonight*”.

Concluding the above mentioned, we can state that the usage of speech acts, indirect in particular, helps to avoid communicative failures, to mollify the categorical character of some meanings, to relax the communicative pressure on the interlocutor, to reach the communicative aim and perform successful communication.

Bibliography: 1. Арутюнова Н. Д. Дискурс / Н. Д. Арутюнова // Лингвистический энциклопедический словарь. – М., 1990. – С. 136–137. 2. Рогатюк А. Є. Непрямі мовленнєві акти як форма реалізації негативної ввічливості у сучасній англійській мові / А. Є. Рогатюк, І. П. Рабійчук // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2011. – № 4. – С. 91–93. 3. Серль Дж. Р. Что такое речевой акт? ; Косвенные речевые акты ; Классификация речевых актов / Дж.Р. Серль //

Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. XVII. – М., 1986. – С. 151–222. 4. British National Corpus [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://corpus.byu.edu/bnc/x.asp>. 5. Fraser B. Perspectives on politeness / B. Fraser // *Journal of Pragmatics*. – 1990. – Vol. 14. – P. 219–236. 6. Grice H. P. Logic and Conversation / H. P. Grice // *Syntax and Semantics*. – 1975. – Vol. 3. – P. 41–58.

OLD ENGLISH INTERJECTIVITY

Lesya Ikalyuk

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk, Ukraine)

The aim of this research is to specify Old English linguistic means of interjectivity. The focus is on this period of the English language history as the interjection has mainly been studied from a synchronic perspective, but the diachronic development of this phenomenon has been neglected despite the fact that Old English and Old English texts are under continuous study.

Being the target of research for a long time, though, the status of the interjection in the grammatical system of language is not determined: it is considered or not considered as a part of speech. Researchers, however, agree that interjections are context-bound. Depending on the context, one and the same interjection can have a polar connotation. For instance, the Middle English interjection *aha!* may express interest as well as criticism. Hence, interjections can render both positive (astonishment, joy, admiration, satisfaction, praise, etc.) and negative (anger, irritation, frustration, mockery, fear, disgust, etc.) emotions. Moreover, one and the same interjection may take a different meaning considering its etymology. The Early New English interjection *lo*, for example, is used to express sorrow, surprise, joy as well as to draw attention. In the first case, it derives from the Old English interjection *lā*, in the second – from the verb *to look* [3: 68].

Defining the functions of any speech act as referential, emotive, poetic, phatic, conative, and metalingual [4: 203], Roman Jakobson mentions the ability of interjections to perform an emotive or expressive function. He also states that “the purely emotive stratum in language is presented by interjections. They differ from the means of referential language both by their sound pattern (peculiar sound sequences or even sounds elsewhere unusual) and by their syntactic role (they are not components but equivalents of sentences) [4: 198].” For this reason, interjections are autonomous elements. Saying *gramerci!* (thanks!), a Middle English speaker was sure that his or her interlocutor would certainly understand that s/he was expressing gratitude. Apropos of this, it is worth citing Bertrand Russell, who regards an interjection as a sound releasing an emotion [see 1]. He draws a parallel between a patient’s moaning before seeing a dentist and his moaning as a respond to the dentist’s question about feeling any pain. In the first case, the moaning is not informative, in the second – it is a message.

Nataliya Shvedova names interjections “pure signs of emotions” [2: 87]. Irina Shevchenko, however, defines an interjection as a part of speech “signalizing the speaker’s emotional state without naming it [3: 67].” Thus, interjections are autonomous lexico-grammatical units which render the addresser’s emotional responses to surroundings.

Traditionally, interjections are divided into primary and secondary. Secondary interjections used to be meaningful words or word combinations, which lost their logical meaning as well as

inherent syntactic function and began to be used as independent units. Primary interjections are, as a rule, short one-word emotional exclamations.

According to the material of this research, Old English dictionaries [5; 6] contain 29 primary and 10 secondary interjections. For instance:

- primary Old English interjections

lā! – lo!

āfæstlā! – certainly!

ēow! – wo!

- secondary Old English interjections

hwæt! – what! (apparently derived from the pronoun *hwæt*)

efnenū! – behold now! (formed from the interjection *efne* and the adverb *nū*)

It should be mentioned that both primary and secondary Old English interjections are monolexical and polylexical. The number of the monolexical primary Old English interjections is 22 out of 29, as for the secondary ones, it equals 7 out of 10.

Bibliography: 1. Рассел Б. Человеческое познание, его сфера и границы / Б. Рассел. – М. : Изд-во иностр. лит., 1957. – 556 с. 2. Шведова Н. Ю. Междометие как грамматически значимый элемент предложения / Н. Ю. Шведова // Вопросы языкознания. – 1957. – № 1. – С. 87–9. 3. Шевченко И. С. Историческая динамика прагматики предложения : английское вопросительное предложение 16–20 вв. : [монография] / Ирина Семеновна Шевченко. – Харьков : Константа, 1998. – 168 с. 4. Якобсон Р. Лингвистика и поэтика // Структурализм : “за” и “против” : Сборник статей / [под ред. Е. Я. Басина и М. Я. Полякова]. – М. : Прогресс, 1975. – С. 193–230. 5. Bosworth-Toller’s Anglo-Saxon Dictionary [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://beowulf.engl.uky.edu/~kiernan/BT/Bosworth-Toller.htm>. 6. Hall, J. R. Clark. A Concise Anglo-Saxon Dictionary / J. R. Clark. – Cambridge University Press, 2000. – 473 p.

ІМПЛІЦИТНІСТЬ РОЗДІЛОВОГО ЗАПИТАННЯ

Юрій Ковбаско

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна)

Питання визначається як формально виражений запит інформації при реалізації якого адресант переслідує дві цілі, вихідну (заповнення інформаційної лакуни) та кінцеву (здійснення того чи іншого акту) [4: 18]. Відповідно, у дискурсі спостерігається “монофункціональність” питального речення, коли мовець ставлячи запитання дійсно прагне отримати відповідь на нього, іншими словами, заповнити власну інформаційну лакуну. Здійснюючи ілокутивний вплив на адресата, адресант намагається сприяти вірній інтерпретації власної інтенції, базуючись на загальноприйнятих правилах утворення питальних висловлювань, до яких, за словами О. Єсперсена, належить використання питальної структури, інтонації тощо [2: 354]. У таких висловлюваннях, зауважує І.М. Кобозева, ілокутивна ціль співвідноситься з практичною ціллю, тобто існує зв’язок між стратегіями мовної взаємодії й тактичними цілями використання мовних актів [3: 21]. Наприклад:

1. How long do people take to recover from sickness of this kind? (A. MacLean)

У прикладі ілокутивний акт представлений розділовим запитанням, ілокутивною силою якого є питання. Речення за своєю структурою є питальним і несе основне питальне значення – отримати відповідь-інформацію. Спостерігається цілковите накладання пропозиційного (мовного) та прагматичного значень. Л.Р. Безугла стверджує, що “буквальне, конвенційне значення є експліцитним тому, що воно є конвенційно закріпленим за визначеними мовними знаками” [1: 130]. Тому такий тип розділового запитання можна визначити як експліцитний, у якому збігається пропозиційна форма та комунікативна направленість.

Водночас, зв'язки, що існують між різними типами комунікативних актів, визначають наявність додаткових значень, окрім основного (спонукання до надання інформації). Виходячи з цього, розділові питання підпадають під так званий принцип “асиметричного дуалізму мовного знаку”, запровадженого С.Й. Карцевським, який виявляється у порушенні однозначної відповідності між знаком та його змістом, тобто у наявності в одного знака двох і більше значень [5: 41]. Ми розглядаємо цей принцип як “поліфункціональність” формальних засобів мови, які одночасно передають різні комунікативні значення, і відповідно, одне й те ж комунікативне значення може знаходити вираження у різних формальних засобах мови. У випадках, коли інтерогативне речення не повністю виконує умови успішності даної питальної ситуації, виникає неінтерогативна інтерпретація речення. Основною умовою успішності інтерогативного висловлювання є спонукання комуніканта дати відповідь на запитання. Невідповідність цьому призводить до розгляду питальних речень з точки зору “принципу асиметричного дуалізму”. Наприклад:

2. Not as stupid as you look, are you, Dud? (J.K. Rowling)

У прикладі 2, використовуючи розділове запитання, адресант не зацікавлений в отриманні відповіді (конкретної інформації), а виражає власну думку-припущення. Тобто, існує різниця між пропозиційним та прагматичним значенням, яке передає функціональну спрямованість цього висловлювання. Отже, у розділовому запитанні імпліковано ілокутивну силу розмірковування.

Це доводить, що розділові запитання можуть не виконувати інтерогативні умови успішності, а отже їх ілокутивна сила не буде збігатися з ілокутивним типом комунікативного акту. Такі розділові запитання є імпліцитними. У таких випадках, на думку Дж. Сьорля, мовець здійснює один ілокутивний акт опосередковано, маючи на меті реалізувати інший ілокутивний акт [6: 265–266], тобто прагне імплікувати “значення” одного комунікативного акту у “форму” іншого. Проблемність цих актів зі сторони адресанта дослідник вбачає у тому, що мовець, кажучи та розуміючи одне, може мати на увазі щось інше. Складність розуміння цих актів для слухача полягає у тому, що адресат повинен сам визначити ілокутивну ціль висловлювання, базуючись на інтерпретації та осмисленні почутого. Іншими словами, з огляду на комунікативну взаємодію “адресант-адресат”, проблемність імпліцитних актів пов'язана з тим, що формальні типи речень можуть співвідноситися не тільки з різними комунікативними актами, але й з різними ілокутивними цілями. Наприклад:

“You do not object, don't you?”

“Certainly not.” (A. Cristie)

У наведеному прикладі розділове запитання належить до парадигми питального речення, однак містить імпліковану ілокутивну силу – прохання/наказ. Ілокутивна ціль прихована і виводиться мовцем, адже метою вказаного розділового запитання є наказ/прохання до слухача покинути приміщення.

Таким чином, базуючи на принципі “асиметричного дуалізму мовного знаку” та теорії комунікативних актів, ми вважаємо, що розділові запитання, які, з точки зору формальної типології, належать до запитань, поділяються на експліцитні та імпліцитні та містять питальне значення у меншій мірі, ніж інші типи питальних речень, а отже виступають скоріше дискурсотворчими елементами, які регулюють комунікативний процес, аніж одиницями, що використовуються для отримання інформації.

Література: 1. Безуглая Л. Р. Перлокуція в дискурсе / Л. Р. Безуглая // Дискурс как когнитивно-коммуникативный феномен. – Харьков : Константа, 2005. – С. 117–146. 2. Есперсен О. Философия грамматики / О. Есперсен ; [пер. с англ. В. В. Пассека и С. П. Сафронова] – М. : Изд-во иностранной литературы, 1958. – 406 с. 3. Кобозева И. М. “Теория речевых актов” как один из вариантов речевой деятельности / И. М. Кобозева // НВЗЛ.– М. : Прогресс, 1986. – Вып. 17. – С. 7–21. 4. Почепцов О. Г. Семантика и прагматика вопросительного предложения : (на мат. англ. яз.) : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 “Германские языки” / О.Г. Почепцов. – К., 1979. – 24 с. 5. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / О.О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с. 6. Searle J. R. Indirect Speech Acts / J. R. Searle // Pragmatics: a Reader. – Oxford : OUP, 1991. – P. 265–278.

ЛІНГВІСТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ІННОВАЦІЙ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ У ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ

Ольга Косович

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
(Київ, Україна)

Швидкоплинні пріоритети в економічному, політичному, культурному та суспільному житті соціуму слугують індикаторами появи інновацій, нових найменувань у мові, які є неоднорідними за походженням, лінгвістичною природою, функціями, способом номінації тощо.

Численність класифікаційних параметрів неологізмів свідчить про периферійний статус нових лексичних одиниць у системі мови. Залежно від мотивів появи нових слів, а також характеру взаємодії плану вираження і плану змісту, певні групи неологізмів володіють більш високою мірою “виживання” у мові. Стійкість та стабільність семантичної та словотвірної структури інновацій сприяє їхньому активному переміщенню до основного словникового фонду [2: 56].

У контексті соціокультурного існування людини видається можливим описати модель соціокультурного простору як лінгвокультурне тло, яке містить низку мовних та немовних компонентів: 1) вербально-сигніфікативний; 2) денотативний; 3) когнітивний етнокомпонент; 4) психологічний, що є чинником етнічної свідомості, її лінгвістичних орієнтацій [2].

Концептуальна модель сучасного французького суспільства у дзеркалі неологізмів є достатньо складною, своєрідною і неоднозначною схемою прийняття людиною фізичного і соціального світу. Нова лексика початку ХХІ століття свідчить про посилення тенденції до спеціалізації знання.

В корпусі інновацій французької мови активна номінація відбувається на основі використання наявного мовного матеріалу, запозичення з інших мов. Мовою, з якої найактивніше запозичується нова лексика, є англійська (*buzz marketing, chick-lit, clic et mortier, smartphone, agence B2B, audioblogging, grid computing, pearltree, slashers, splog, trendy*).

У корпусі новотворів переважну більшість (понад 90%) складають твірні мотивовані одиниці; 25% з них створені за моделями семантичного словотворення (метафора, метонімія, семантичне зрушення, модифікація значення), з яких найпродуктивнішою виявилась метафора (понад 90% всіх семантичних дериватів). Семантичні деривати широко використовуються для вербалізації змін в традиційних поняттєвих галузях і фіксують появу нових, відображаючи особливий спосіб сприйняття світу французькою мовною спільнотою. Найінтенсивніше поповнюються такі сфери як політика (*politicide* – політичне вбивство), бізнес та економіка (*écolonomique* – пов'язаний з діяльністю, яка не суперечить збереженню довкілля, *économie cappuccino* – економіка, яка характеризується надзвичайно високими темпами розвитку однієї галузі), право (*projet de loi vert* – законопроект, який стосується проблем охорони довкілля), культура та мистецтво (*fanfic* – фантастична література, *fratire* – літературний жанр, який віддзеркалює світогляд молодих людей), що свідчить про провідну роль антропоцентризму й у подальшому, більш роздрібненому, членуванню світу мовними засобами.

Результати аналізу мовного матеріалу показали, що джерелами метафоричних переосмислень в рамках соціокультурного простору, що вербалізується, є такі поняттєві сфери як світ природи (*décarboniser* – сприяти процесу поліпшення довкілля шляхом зменшення викидів вуглекислого газу в атмосферу, *éco-innovation* – екологічна інновація), предметний світ людини (*thérapie génique* – “генна терапія”, лікування захворювань, особливо пов'язаних з імунною системою людини, на генному рівні, *chronophobie* – страх швидкоплинності часу, чи навпаки, повільності часу), поняттєве поле “людина” (*urbaniste vert* – фахівець з екологічно сприятливої забудови міста, *criminel de l'écologie* – злочинець довкілля). Метафоричне перенесення супроводжує утворення неологізмів практично всіх словотвірних типів. Поняттєвими галузями, в яких значна роль належить семантичному словотвору, є сфера політики (75%), бізнесу (30%), правова сфера (25%), сфера культури та мистецтва (20%), побутова сфера (15%).

У створенні інновацій французької мови активну роль відіграють закон економії мовленнєвих зусиль та закон аналогії. Слід зазначити, що універсальний прояв дії закону аналогії на словотвірному рівні визначається відкритим характером неонімації. Надаючи прототипи (мовні взірці) для розвитку номінативної системи, мова, насамперед, прагне експериментів лінгвістичного характеру. Зазначимо, що закон аналогії презентовано двома видами: формально-операційною і структурно-семантичною. Формально-операційна аналогія діє в групі складноскорочених слів і афіксальних одиниць, а структурно-семантична аналогія бере участь у створенні синтаксичних неологізмів, так званих власне аналогічних слів. Особливо наочно дія формально-операційної аналогії проявляється в групі складноскорочених слів у використанні усічених (початкових або фінальних) елементів повних основ для серійного творення нових лексичних одиниць (*sarkoholisme, ecocide, sarkonomique, Americaphobie, auréogamie, infomercial, cyberhacktivisme*). Види семантичної аналогії включають такі типи парадигматичних відношень між словом-взірцем і твірним словом, як відношення синонімії (*pro-vie* – *pro-famille*), відношення антонімії (*baby-boom* – *baby-bust*),

належність до лексико-семантичної парадигми (*libération des femmes, libération des homosexuels, libération des animaux, libération de l'homme*).

Таким чином, концептуальними галузями, в яких відбувається номінація за аналогією, є суспільно-політична (політична боротьба, вибори, державна соціальна політика тощо), економіка і фінанси. У цих концептуальних сферах неологізми утворюють контрастивні пари або множини на основі семантичних відношень еквівалентності, опозиції тощо. Нові аналогічні одиниці, створені за антонімічним взірцем, заповнюють симетричні лакуни в словах з прозорою внутрішньою формою.

Література: 1. Гак В. Г. О современной французской неологии / В. Г. Гак // Новые слова и словари новых слов. – Л. : Наука, 1978. – С. 37–52. 2. Кубрякова Е.С. Номинативный аспект речевой деятельности / Е. С. Кубрякова. – М. : Наука, 1986. – 159 с. 3. Goose A. La néologie française aujourd'hui / A. Goose. – Paris, 1975. – 73 p. 4. Sablayrolles J. F. Néologisme et nouveauté(s) / J. F. Sablayrolles // Cahiers de lexicologie. – n°69. – 1996. – P. 5–42.

DISCOURSE CHARACTERISTICS OF AUTHORIAL PREFACE

Iulia Kryvenok

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk, Ukraine)

Text linguistics nowadays is characterized by the anthropocentric and complex approach to the analysis of text phenomena and categories. Text is viewed not only as an independent formation but in the light of the relations “sender – addressee” and, furthermore, as a communicative system and unit of interaction between the author and the reader. Among the scientists, who contributed to the study of text (and paratext in particular) as a unit of communication, there are G. Genette, S. Jones, J.P. Magnuson, J. Rehbein, A. Watson, and others.

Therefore, it is important to determine the main characteristics and parameters of paratext (and authorial preface as a paratextual element) as a communicative unit and prove that paratext is not only the product, but the pledge and condition of successful communication between the author and the reader as well.

In communication, such typical parameters of speech messages as the author’s intentions, the presuppositions of the addressee, the type of the speech information are of great importance. That is why text should be analyzed from the perspective of the theory of communication, taking into consideration the participants of communication (author/reader), their roles, the conditions and aims of communication. Consequently, nowadays text is viewed as a unit of communication and a communicative system, which possesses certain characteristic features and properties.

The expression of all significant ideas happens by means of specific mediators – paratextual elements of different types which are created for the sake of the reader’s needs since the reader can “move” from the text to the paratext and vice versa attempting at the right perception of the book.

That is why the main function of paratext is establishing connections with the reader, because in the preface or introduction the author holds a conversation with the readers and addresses them, expressing gratitude and aspirations or apologizing for highlighting certain facts in the book while

neglecting others (which, of course, witnesses to the author's concern in the readers' judgement of the book, and this, in its turn, is the evidence of the author's desire to set a dialogue with the reader). We can observe this in the author's preface to First Edition of the novel "Alps and Sanctuaries of Piedmont and the Canton Ticino" by Samuel Butler:

I should perhaps apologise for publishing a work which professes to deal with the sanctuaries of Piedmont, and saying so little about the most important of them all—the Sacro Monte of Varallo. My excuse must be, that I found it impossible to deal with Varallo without making my book too long. Varallo requires a work to itself; I must, therefore, hope to return to it on another occasion [1].

One of the most important features of authorial preface, as well as of any text, is its dialogical character, that is its direction to the interaction with the reader, which is most vividly expressed in the use of rhetorical questions, controversial statements, the author's appeals to the readers as regards their own evaluation of a literary work, creating by means of this favourable conditions not only for the authorial monologue, but for the effective dialogue between the sender and the addressee as well.

Thus, in the authorial introduction to the "The Gunslinger" Stephen King addresses the potential readers, speaking with the reader in a very direct and ingenious way, sharing his personal attitudes and emotions and being quite critical about his work:

*The result—for better or worse—lies before you, **Constant Reader**, whether you reading this are starting with Volume One or are preparing for Volume Five. **Like it or hate it**, the story of Roland is now done. **I hope you enjoy it**. As for me, I had the time of my life [2].*

Therefore, apart from the author's language personality, a very important role in the process of fictional text creation is played by the language personality of the recipient, whose aim is to evaluate the text from their own perspectives, which are often quite different from those of the author. The dialogical character of authorial prefaces is manifested in the fact that they help the readers to form their own points of view on the piece of fiction before its actual reading and after it, as reading the author's forewords fills the reader with certain presuppositions, which may/may not be proved correct by the text. And that again refers the reader to the beginning, i.e. paratext, in order to compare the actual ending of the book with the expectations, evoked by the preface.

Paratext is not only the product of communication; it is also the precondition and pledge of the successful interaction between the sender and the addressee. Thus, authorial prefaces often serve as an invitation, which comes from the author to the readers, giving them pieces of advice and urging them to the appropriate reaction – reading the text itself, what we can easily observe in the preface to the novel "The Last of the Mohicans" by James Fenimore Cooper:

*With this brief introduction to his subject, then, **the author commits his book to the reader**. As, however, candour, if not justice, requires such a declaration at his hands, he **will advise all young ladies**, whose ideas are usually limited by the four walls of a comfortable drawing room; **all single gentlemen**, of a certain age, who are under the influence of the winds; and **all clergymen**, if they have the volumes in hand, with intent to read them, **to abandon the design** [3].*

That is why we see the perspectives of further research in the systematic analysis of the communicative-pragmatic potential of other paratextual elements and the communicative tactics and strategies used in the authorial paratext.

Bibliography: 1. Butler S. Alps and Sanctuaries of Piedmont and the Canton Ticino [Electronic Resource]. URL: <http://ebooks.adelaide.edu.au/b/butler/samuel/alps/preface.html>. 2. King S. The Gunslinger [Electronic Resource]. URL: <http://artifact.lib.ru>. 3. Cooper J.F. The Last of the Mohicans [Electronic Resource]. URL: <http://artifact.lib.ru>.

КОРЕЛЯЦІЯ ТИПІВ ЗАПЕРЕЧЕННЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Ксенія Кривицун

Український гуманітарний інститут
(Буча Київської обл., Україна)

Заперечення є однією з парадигм сучасної англійської мови. Беручи до уваги дослідження, які вже зроблені у цій галузі мовознавства, можна встановити певні закономірності прояву заперечення в англійській мові. Проблема вивчення ролі заперечення в структурі англійської мови є досить важливою на сучасному етапі становлення цієї мови як мови міжнародного спілкування, що й зумовлює актуальність теми дослідження. Багато відомих лінгвістів сучасності й минулого, такі як Л.С. Бархударов, В.Н. Бондаренко, О. Есперсен, Б.А. Ільїш вважають заперечення мовною універсалією, яка проявляється на всіх рівнях структури мови. І, вивчаючи кожний розділ, кожну галузь мови, ми мусимо вводити заперечення як складову частину тієї чи іншої ланки лінгвістики. У роботі поставлені певні завдання: дослідити і довести, що заперечення є дійсно мовною категорією; прослідкувати шляхи формування і розвитку заперечення на історичному етапі; встановити відмінності між загальним і частковим запереченням; конкретизувати засоби вираження заперечення у сучасній англійській мові.

Заперечення як компонент думки і способу її вираження є в однаковій мірі об'єктом дослідження мовознавства і філософії. Значна кількість лінгвістів розглядають заперечення як окрему мовну категорію, яка є опонентом категорії ствердження. Цілий ряд авторів пов'язує заперечення з суб'єктивною оцінкою змісту висловлювання, а саме з характером вираженого і ставленням мовця до дійсності.

Але формально-логічне і мовне заперечення не завжди співпадають, хоча і те, й інше властиве всім мовам без винятку. Заперечення як лінгвістичне явище має свої прояви на різних рівнях: морфології, лексиці, граматиці, фонетиці.

На ранньому етапі свого становлення англійська мова носила полінегативний характер, тобто в одному висловлюванні була можливою наявність більше одного негатора. Шляхом певних змін, які відбулись у середньоанглійській і закінчили своє становлення в ранньонівоанглійській, сучасна англійська мова перейшла з ряду полінегативних мов в мононегативний ряд. І на даному етапі в одному простому висловлюванні можливе тільки одне заперечення. Як мовна універсалія, заперечення розглядається дослідниками на лексичному, морфологічному граматичному і семантичному рівнях. У семантиці мови існують так звані антонімічні групи слів, в яких один елемент протиставляється іншому: *large – small; good – bad*. В англійській лексиці є цілий ряд префіксів *-in, -ir, -im, -un, -non, -dis, -mis*, і суфікс *-less*, які надають заперечного значення стверджувальній основі. На морфологічному рівні існує цілий ряд слів-негаторів, які забезпечують заперечний зміст цілому реченню. Залежно від належності негатора певному членові речення, розрізняють: загальне заперечення, де

заперчується дієслово присудок і таким чином ціле речення набуває негативного значення; та часткове заперечення, де заперчується будь-який член речення, крім присудка. Так, існує заперечення підмета, заперечення присудка, заперечення додатка, заперечення обставини.

В ролі засобів вираження заперечення у реченні виступають такі частини мови:

- заперечна частка *not*, яка за своєю частотою вживання перевищує всі інші негатори англійської мови. Вона є показником як загального, так і часткового заперечення, оскільки може належати будь-якому членові речення.

- заперечна частка *no*, яка стоїть на другому місці за частотою використання. Проте, вона може заперечувати тільки іменники, прикметники або займенники, а отже, вона є негатором часткового заперечення.

- заперечні займенники: *nothing, nobody, no-one, none*, які самі виступають членами речення і розглядаються як показники негативності в частковому запереченні підмета і додатка.

- заперечні прислівники *never* і *nowhere*, які в основному вживаються в частковому запереченні обставини часу і місця.

- заперечні сполучники: *neither, nor, neither...nor*, які надають негативного значення реченню, заперечуючи синонімічні групи слів.

Бувають випадки, коли морфологічне і класичне заперечення зустрічаються в одному реченні, тоді таке явище носить назву “заперечення заперечення”. Щодо вживання заперечення, зокрема частки *not*, з такою групою слів як модальні слова, тут є свої особливості. Таке речення не завжди набирає заперечного змісту, оскільки саме модальні дієслова надають заперечному реченню дещо іншого відтінку. Заперечного змісту висловлюванню можуть надавати стверджувальні речення, які виражають негацію за допомогою інтонації.

JUGENDSPRACHE IN DER MODERNEN DEUTSCHEN INTERNETKOMMUNIKATION

Ulyana Kutsiy

Nationale Vorkarpaten-Vasyl-Stefanyk Universität
(Iwano-Frankiwnsk, Ukraine)

Sprache konstituiert Geselligkeit und Öffentlichkeit. Aber spricht Jugend eine andere Sprache? Handelt es sich wirklich um “Sprachen in der Sprache“?

Jugendsprache an sich ist etwas Erfrischendes und Gutes. Weil sie entkrampft, weil sie Protest ausdrücken kann, vor allem weil sie spielerischer und sinnlicher ist als der oft abstrakte Nominalstil von Erwachsenen, die gern etwas “unter Beweis stellen“ oder “Einfluss nehmen“.

Es geht um einen Aspekt, der in der Jugendsprachforschung erst seit wenigen Jahren untersucht wird: das private Schreiben Jugendlicher. Bekanntlich spielt die schriftbasierte Kommunikation unter Jugendlichen (z.B. SMS, Chat, E-Mail, Instant Messaging) eine immer wichtigere Rolle. Dabei handelt es sich um eine Kommunikation, bei der die Mitteilungen – wie im Chat auch – für alle sichtbar auf dem Bildschirm erscheinen, bei der sich aber nur diejenigen beteiligen können, mit denen man zuvor die Kontaktdaten ausgetauscht hat. Der E-Mail-Verkehr übers Internet ist Mitursacher von Veränderungen in der modernen deutschen Sprache.

Heute erfinden Jugendliche neue Ausdrücke, weil sie Spaß am Leben haben. Lange, architektonisch raffiniert gebaute Sätze, wie sie bei Thomas Mann, Franz Kafka oder Bertolt Brecht zu finden sind, sterben allmählig aus. In den Sätzen von Goethe und Heine lag die durchschnittliche Zahl der Wörter noch bei 30 bis 36; Thomas Mann brilliert in dem Romanzyklus "Joseph und seine Brüder" mit einem Rekordsatz, der 347 Wörter umfasst. Heutige von den Jugendlichen geschriebene Texte begnügen sich mit 5 pro Satz. Verkürzung, Vereinfachung, Vergrößerung bilden die Trias einer gespenstischen Abwärtsdynamik der gesprochenen und geschriebenen Sprache. Im Satz: "**Ein Mann dreht durch**" kann man kaum einen Fehler machen.

Vor 200 Jahren schon trieb die Deutschen die Angst vor fremdsprachlichen Einflüssen auf die eigene Sprache um. Da wurden Wörter wie "Rendezvous", "Republik" oder "Karikatur" mit viel Nachdruck aus dem deutschen Sprachgebrauch entfernt und durch "Stelldichein", "Freistaat" und "Zerrbild" ersetzt.

Als Brennpunkte der aktuellen öffentlichen Sprachkritik sind vor allem die folgenden, vermeintlichen Schreckbilder von Jugendsprache zu nennen: "Fäkalsprache":

du Wichser wird im Sinne von *du Blödmann* verwendet;

"Comicsprache":

die Jugendlichen gebrauchen in ihrer Kommunikation Interjektionen und Lautmalereien, wie *uäh, lach, grins, heul, freu*;

Sprachmischungen – "Denglisch":

zu Michael *Ballack's Favourites* zählt, so belehrte ein Hochglanzprospekt zur WM, natürlich das *Location Free Media Gateway* für den *Online-Zugriff* auf den heimischen *Sat-Receiver*. Zwischendurch fuhr der Fußballheld womöglich mit dem *Clean Power Diesel* eines japanischen Herstellers zum nächsten *Meeting* der ihm zugeordneten *Task-Force* in irgendeinem *Kaffeehouse* an der Ostsee; oder er flog, so ihn kein *Blackout* umwarf, im Lufthansa-*Jet* nach dem Motto: "*There is no better way to fly*", dachte an *Link* und *Browser* vom *Homepagecenter* der urdeutschen Firma *T-Online* oder *outete* sich als *High-Tech-Freak* im *Sommer-Feeling*, das die immer noch nicht von ihrem Verlag *outgesourcte* Zeitschrift "Schöner Wochen" gerade seiner Freundin verheißen hatte.

"Kanaksprache":

Brandschutzordnung – Türkisch: *Was du machen, wenn viel heiß da!*

1. *Du nix gucken und laufen in Kreis!*

2. *Du tragen Aisha aus heiße Baracke da!*

3. *Du musst schreien nach Mann in schnelle, rote Auto! Aba nix Michael Schuhmacha!*

4. *Wenn du kannst, musst du mit Wassa selba lösche!*

5. *Wenn nix geht, musst du schnella laufe!*

6. *Du musst Mann in schnelle rote Auto sagen, wo heiß is da!*

"unverständliches Kauderwelsch":

Wer sich beim Grinden mault, gilt bei den Cracks als Looser und wird zum Dissen freigegeben.

Aber so schnell in der Jugendsprache neue Begriffe und Formulierungen auftauchen, so schnell können sie auch "out" sein. Dies geschieht besonders dann, wenn die Ausdrücke in den allgemeinen Sprachgebrauch, also auch von den Erwachsenen, übernommen werden. Sie verlieren für die Heranwachsenden an Interesse und werden durch neue Varianten ersetzt. Bevor Eltern nun auf diese Karte setzen und sich durch den Gebrauch von Jugendsprache disqualifizieren, in der Hoffnung ihren Kindern zu besserer Sprache zu verhelfen, bleibt ihnen ein Trost: Die meisten Jugendlichen

sind durchaus in der Lage, neben ihrem Slang auch andere Varianten der Sprache aktiv und angemessen zu gebrauchen.

Literatur: 1. Androutsopoulos, Jannis K. : Deutsche Jugendsprache: Untersuchungen zu ihren Strukturen und Funktionen / Jannis K. Androutsopoulos. – Frankfurt am Main; Berlin; Bern; New York; Paris; Wien : Lang, 1998. – S.17–642. 2. Eva Neuland (Hrsg.): Jugendsprache-Jugendliteratur-Jugendkultur. Interdisziplinäre Beiträge zu sprachkulturellen Ausdrucksformen Jugendlicher 3., korrigierte Auflage. – Frankfurt am Main : Peter Lang GmbH Internationaler Verlag der Wissenschaften, 2003. – S. 19–146. 3. www.spiegel.de/spiegel/print/d-49067625.html.

ДО ПИТАННЯ ПРО СИСТЕМНУ АСИСТЕМНІСТЬ АНГЛОМОВНОГО ФІЛОСОФСЬКОГО ДИСКУРСУ

Ірина Малиновська

Центр наукових досліджень і викладання іноземних мов НАН України
(Київ, Україна)

“In other words, there may be a limit to the systematicity of the world or to its intelligibility. This is the uncharted territory still waiting to be explored.”

Karl Higley – Spirit, Kosmos, Essence

З інтроспективної точки зору, обраний нами предмет дослідження – англomовний філософський дискурс у повноті його комунікативних, лінгвальних, когнітивних і функціональних характеристик – являє собою складно організовану множинність, яку характеризують системна та структурна невизначеність і розмитість кордонів. Об’єднати цю множинність у систему на засадах мовної спільності неможливо: субдискурси розгортаються на основі різних метамов; термінологічні системи мають відмінні номенклатури не тільки термінологічних одиниць взагалі, але й категоріальних термінів; філософська комунікація навіть у професійній сфері може відбуватися і за допомогою загальної мови. Якщо прийняти за основу виділення певного фахового дискурсу в окрему класифікаційну категорію за критерієм тематичної єдності, то й тут дослідник стикається з розбіжностями, які важко подолати. Стенфордська філософська енциклопедія виділяє щонайменше шість основних напрямків сучасної філософської думки Великої Британії і США, з яких лише аналітична філософія налічує двадцять дев’ять теоретичних шкіл. Концептуальне поле англomовної філософії складається із великого розмаїття субдискурсів, ідіолектів, перетинається і перетікає у загальний дискурс. При зіставленні з іншими інтелектуальними дискурсами його цілісність вбачається беззаперечною.

АКСІОЛОГІЧНЕ ПІДГРУНТЯ ЕГОЇСТИЧНИХ ВИСЛОВЛЕНЬ

Олена Мельник

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
(Луцьк, Україна)

У мові відображається взаємодія дійсності та людини у найрізноманітніших аспектах, одним з яких є оцінний: об'єктивний світ поділяється мовцями з точки зору його оцінного характеру добра та зла, користі та шкоди [2]. Основна сфера оцінних значень пов'язана з ознакою “добре / погано”, хоча може й відноситися до різних ознак: “істинність / хибність”, “важливість / неважливість” та інші.

Логічні та лінгвістичні проблеми категорії оцінки здавна привертала увагу науковців (Н.Д. Арутюнова, М.М. Бахтін, Т. Гоббс, О.А. Івін, Дж. Локк, Платон, В.М. Телія та інші). Особливу увагу оцінці приділяє лінгвістика. Під оцінкою розуміють “оцінний аспект значення мовних виразів, які інтерпретуються як: А (суб'єкт оцінки) вважає, що Б (об'єкт оцінки) добрий / поганий” [2].

До двох основних елементів оцінної структури належать суб'єкт і об'єкт. У філософських дослідженнях оцінки часто розглядають суб'єкт оцінки як особу або групу осіб, для яких даний предмет чи подія є добрим чи поганим, не розрізняючи, таким чином, той суб'єкт, який “приписує цінність деякому предмету шляхом вираження даної оцінки” [4].

На думку О.М. Вольф, суб'єкт оцінки і суб'єкт мовлення збігаються, якщо мовлення ведеться від першої особи. При цьому 1-а особа займає головну позицію в оцінних структурах. Від 1-ої особи може оцінюватися як зовнішня ситуація, так і ситуація, яка стосується самого мовця, його внутрішнього стану. Отже, 1-а особа одночасно може виступати як суб'єкт оцінки, так і її об'єкт [2].

Згідно з аксіологічними дослідженнями оцінка буває раціональною (інтелектуальною) та емоційною [1; 2; 3]. Цей поділ є умовним, оскільки, будь-яка оцінка суб'єктивна в своїй основі, а з іншого боку, “у мові не може бути суто емоційної оцінки, оскільки вона завжди має раціональний аспект” [2: 40].

Необхідно зауважити про складність механізму виведення оцінки. Кожен об'єкт дійсності (предмет, людина чи подія) має невизначений за кількістю і складом набір аксіологічно релевантних властивостей, які потрібно враховувати під час виведення загальної оцінки, тобто при включенні об'єкта до одного з двох аксіологічних розрядів [1: 72]. Ці властивості постійно вступають між собою в конфлікт. Тобто той самий об'єкт в одній ситуації може характеризуватися позитивними властивостями, в іншій – негативними.

Аксіологічні значення представлені в мові двома основними типами: загальнооцінним та конкретнооцінним. Перший тип реалізується оцінкою “добрий – поганий”. Другий тип більш різноманітний та підрозділяється на три групи: 1) сенсорні; 2) сублімовані; 3) раціональні. До першої групи відносяться оцінки, пов'язані з відчуттям, чуттєвим досвідом, психічним та фізичним (сенсорно-смакові та психологічні). Друга група включає дві категорії: естетичні та етичні оцінки. Утилітарні, нормативні та телеологічні – це категорії третьої групи, які пов'язані з практичною діяльністю, практичними інтересами та повсякденним досвідом людини.

На нашу думку, егоїзм належить до групи раціональних оцінок, а саме до категорії утилітарних, оскільки вони відображають направленість на досягнення власних цілей [1]. Надаючи вигоді титул вищої цінності, перетворюючи в ефемерність відносини, що утворюють мораль (совісність, повинність та інші), утилітаризм руйнує гуманітарну ситуацію [5: 24]. Якщо обов'язки виконуються в гонитві за вигодою, то ні на кого не можна покластися. Слід зазначити, що утилітарна оцінка, як і інші види оцінок, може мати градуальний характер.

Значний інтерес науковців привертає функціонування оцінки у мовленнєвих актах. Оцінку можна розглядати як особливий вид іллокутивної сили і, відповідно, трактувати

оцінні мовленнєві акти як іллокутивні. Науковці виділяють п'ять основних категорій іллокутивних актів: асертиви, директиви, комісиви, експресиви та декларативи [6].

Перспективою дослідження є аналіз Я-образу як компонента егоїстичних висловлень.

Література: 1. Арутюнова Н. Д. Типы языковых значений : Оценка. Событие. Факт / Н. Д. Арутюнова. – М. : Наука, 1988. – 341 с. 2. Вольф Е. М. Функциональная семантика оценки / Е. М. Вольф. – М. : Наука, 1985. – 228 с. 3. Вольф Е. М. Эмоциональные состояния и их представление в языке / Е. М. Вольф // Логический анализ языка. Проблемы интенциональных и прагматических контекстов / [отв. ред. Н. Д. Арутюнова]. – М. : Наука, 1989. – С. 55–75. 4. Ивин А. А. Основания логики оценок / А. А. Ивин. – М. : Изд-во Московского ун-та, 1970. – 230 с. 5. Ильин В. В. Аксиология / В. В. Ильин. – М. : Изд-во МГУ, 2005. – 216 с. 6. Searle J. R. Expression and meaning: Studies in the Theory of Speech Acts / John R. Searle // Cambridge UP. –1979. – 197 p.

MODE MARKERS IN DISCOURSE

Valeriy Mykhalenko

Bukovyna State University of Finance and Economics
(Chernivtsi, Ukraine)

The mode discourse markers are in focus of the present investigation. They are characteristic of different discourse registers and various styles of discourse, which can be proved later by discourse analysis. There are four traditional styles of discourse: narration, description, exposition, and argument. Narration is story telling; it involves relating a series of events, usually in a chronological order in the fictional style and non-fictional (the events really occurred), for example, a biography, autobiography, history, action report, or newspaper report. Narration refers to the way that a story is told, and so belongs to the level of discourse (although in first-person narration it may be that the narrator also plays a role in the development of the story itself). The different kinds of narration are categorized by each one's primary grammatical stance: either 1) the narrator speaks from within the story and, so, uses "I" to refer to him- or herself (see first-person narration); in other words, the narrator is a character of some sort in the story itself, even if he is only a passive observer; or 2) the narrator speaks from outside the story and never employs the "I" (see third-person narration). See also third-person omniscient narration, third-person-limited narration, and objective shot. Description tells what things are like according to the five senses. A description is a rhetorical strategy using sensory details to portray a person, place, or thing [8]. There are two types of description: an objective description attempts to report accurately the appearance of the object as a thing in itself, independent of the observer's perception of it or feelings about it; and an impressionistic description focuses upon the mood or feeling the object evokes in the observer rather than upon the object as it exists in itself; impressionism does not seek to inform but to arouse emotion [7]. Exposition is the kind of writing used to inform. This style of writing has several subtypes, the most common being process analysis, definition, classification and division, comparison and contrast, cause and effect, and problem and solution. The exposition introduces the main elements of a work of literature: setting, characterization, theme, etc. Argument is a form of discourse in which reason is used to influence or change people's ideas or actions; it is a negotiating strategy in which opposing views are described as objectively as possible and common goals are

identified in an effort to establish common ground and reach agreement. However, the various styles are almost never found in a pure form but are embedded one within another and work in concert to help the writer achieve his/her purpose.

“Discourse is the way in which language is used socially to convey broad historical meanings. It is language identified by the social conditions of its use, by who is using it and under what conditions. Language can never be ‘neutral’ because it bridges our personal and social worlds” [6]. Discourse is generally used to designate the forms of representation, codes, conventions, and habits of language which produce specific fields of culturally and historically located meanings. Early writings (Michel Foucault 1971; 1972) were especially influential in this. Foucault’s work gave the terms ‘discursive practices’ and ‘discursive formation’ to the analysis of particular institutions and their ways of establishing orders of truth, or what is accepted as ‘reality’ in a given society. People produce and understand whole discourses, and even the processing of words, clauses, and sentences needs to be studied as integrated part of the processes involved in the production or comprehension of discourse. In a cognitive analysis, interpretation is not static, nor an abstract procedure, as in linguistic semantics, but a dynamic, ongoing process of (at first tentatively) assigning meaning and functions to units of discourse. Discourse Analysis is a term for a broad area of language study, containing a diversity of approaches with different epistemological roots, and very different methodologies, but, in general, can be defined as a ‘set of methods and theories for investigating language in use and language in social contexts’ [5:243-289]. It focuses on the categorizing, performative, and rhetorical features of discourse and talk (Antaki *et al.* 2003; Billig 1987; Edwards 1997; Potter 1996). A major foundation of discourse analysis (DA) is in ethnomethodology (Garfinkel 1967), which, broadly, examines the methods used by ordinary folk to make sense of their everyday social world.

A *discourse marker* is a word or phrase used in a conversation to signal the speaker’s intention to mark a boundary: “Now, *I must leave.*” The function of *now* is to signal a change in the direction of the conversation, in this case to finish it, so *now* is a *discourse marker* here. However, in this paper we would call such units ‘mode markers’ – in the discourse structure their discourse forming function shifts to the periphery zone while the modal or attitudinal function shifts to the nucleus in the functional semantic structure. Mode markers can be used to focus, clarify, contrast, change the subject, show agreement or disagreement, etc.

We have selected as the object of the present investigation several pairs of mode markers: *now : then, here : there, already : almost, recently : before, just : only, ever : never, still : yet* [see the diachrony: 1:86-90], etc. We have highlighted some of their discourse aspects – discourse generating functions, semantic functions – in our previous publications [1; 2; 3; 4]. Now we would like to pinpoint their mode function, i.e., their role in expressing the Speaker’s attitude to the object or subject of discourse. Every given unit has its frequency in the British National Corpus, the volume of which is 100 mln word forms:

- **Now** (139133), e.g.: 1. *This car has **now** been sent to the North East England Open Air Museum at Beamish for restoration as open-top car 31.* The action takes place at the moment of the Speaker’s utterance. The time/place/person axes overlap in this situation.
- **Then** (154590), e.g.: 2. *First I got dropped from RCA, **then** I was dropped by my publishing company, and **then** my marriage split up – it was a terrible time all round, really.* The time/place/person axes overlap in this situation. The Speaker describes his situation which took place in the past.

- **Here** (67859), e.g.: 3. *Here were the archetypes of William Blake's 'dark satanic mills'*. The marker *here* refers to the place. As a deixis, it may also refer to the present time and person [3:30-34].
- **There** (319397), e.g.: 4. *There he was a-sitting there like a scaly old bull*. The marker *there* refers to the place and simultaneously to the time and to the person "NOT-SPEAKER" [3:30-34].
- **Already** (33239), e.g.:5. *A resistance movement is already emerging*. The marker *already* refers to the completion of an action by the moment of speaking and the Speaker is happy of the completion.
- **Almost** (30348), e.g.: 6. *She didn't slow down until she was almost out of breath*. The marker denotes scaling of the character's "out of breath".
- **Recently** (12176), e.g.: 7. *The teaching of proper English really has made the headlines recently*. The marker *recently* refers to the time "from the past to the present".
- **Before** (84905), e.g.: 8. *Oh yes, for many years, and my father before me*. The marker *before* refers to the time "from my father before me".
- **Just** (126333), e.g.: 9. *But it is not just bad weather which takes the guilt off the packed-lunch gingerbread*. The marker *just* limits the type of weather [4:61-64].
- **Only** (148564), e.g.: 10. *Only four member states, however, were in favour of the Commission proposals*. The marker *only* limits the number of members [4:61-64].
- **Ever** (26548), e.g.: 11. *You might think you have it all planned but have you ever set up a studio before*. The marker *ever* limits the time of an action by the time of speaking.
- **Never** (53182), e.g.: 12. *She would not be drawn out to talk about of her work, to which she almost never referred without the adjective 'menial'*. The marker *never* limits the time of a past action.
- **Still** (71874), e.g.: 13. *According to Philby later, the FBI were still very much off the scent*. The marker *still* underlines the time of an incomplete action.
- **Yet** (33898), e.g.: 14. *He had a few minutes yet, to compose his missive to Estabrook*. The marker *yet* underlines the time before an action may be completed.

The author's various attitudes are expressed by the modes which need a further deep discourse analysis to model their functional semantics.

Bibliography: 1. Михайленко В. В. Функциональное смещение наречия в древне- и новоанглийском языке / В.В. Михайленко// Науковий вісник Чернівецького ун-ту. Вип.15. Германська філологія. – Чернівці : ЧДУ, 1997. – С. 86-90. 2. Михайленко В. В. Модельні трансформації квантора "There" у перекладі. // Актуальні проблеми філології та перекладознавства. Зб. наук. пр. Ч. II. – Хмельницький : ХНУ, 2007. – С. 48-51. 3. Михайленко В. В. Когнітивний квантор "there"/ В.В. Михайленко // Гуманітарний вісник – Число 11. Іноземна філологія. – Черкаси : ЧДТУ, 2007. – С. 430-434. 4. Михайленко В. В. Функціональний розвиток *only* у дискурсі./В.В. Михайленко // Мова. Культура. Комунікація: Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (Чернігів, 16 травня 2008 р.). – Чернігів : Віт-сервіс, 2008. – С. 61-64. 5. Dijk van Teun A. Principles of Critical Discourse Analysis / Teun van Dijk A. // Margaret Wetherell, Simeon Yates, Stephanie Taylor. Discourse Theory and Practice: A Reader. – London: Sage, 2001. – P.243-289. 6. Henry Frances, Tator Carol. Discourses of Domination /Frances Henry, Carol Tator. – Toronto : Univ. of Toronto Press, 2002. – 291 p. 7. Kane Thomas S., Peters Leonard J. Writing Prose: Techniques and Purposes. 6th ed. / Thomas S. Kane. – Oxford : OUP., 1986. –

688 p. 8. Newlove Donald Painted Paragraphs/ Donald Newlove. – New York, NY : Henry Holt, 1993. – 171 p.

SOME GLIMPSES AT SEMANTIC CHANGES IN THE VOCABULARY OF THE NORTH AMERICAN CONTINENT

Liubov Mykhailiuk

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk, Ukraine)

The change of the semantic structure of a word is always a source of qualitative and quantitative development of vocabulary. All types of semantic changes depend upon some comparison between the earlier (whether extinct or still in use) and the new meaning of a given word.

This research deals with the problem of semantic changes in the structure of the words of the North American continent. 309 words marked in the dictionaries (Hornby, Webster, Gage) as British, American, Canadian have been chosen for the investigation. Among them there are 200 words marked as British, 36 words marked as American, 73 words marked as Canadian. The major criteria for such analysis is the existence of the main meaning in the British variant of the English language in relation to its American and Canadian counterparts.

The classification of semantic changes of a word suggested by I.V. Arnold forms the basis for our research as the one which gives the most vivid and full picture of semantic changes in the structure of words. According to this classification, all the semantic changes fall into the following categories: enlargement (or extension), narrowing, generalization, specialization, transfer (metaphor and metonymy), irradiation, amelioration (elevation), pejoration (or degradation), conversion, shortening, implication, lexical assimilation, the coincidence of the new meaning with the former one and others.

The vivid examples of the semantic changes in the vocabulary of the North American continent are as follows:

1) homonymy

“Beater” (Br.) defined as “utensil used for beating” is used in the Canadian variant as “a young harp seal, about 3 or 4 weeks old that is learning to swim and has developed its first spotted coat”.

2) widening of meaning

The word “almoner” means “a hospital official in charge of social service work for patients”. And it also acquired a new meaning “an official who gives money and helps the poor”.

3) conversion

The verb “engage” that is “to obtain the right to employ” is referred to a noun in the Canadian variant, which means “the one hired by a fur company for inland service in the trade”.

4) narrowing of meaning

“Comprehensive school” defined as “a school that provides all types of secondary education” is used to denote “a composite school (a secondary school) in which a student may receive academic, commercial or industrial training” in Canadian English.

5) coincidence of the new meaning with the former one

Though marked as Br., the word “vest” means “underwear worn on the upper part of the body next to the skin” in the American and Canadian variants.

6) lexical assimilation according to the function

In British English, “armory” means “a place where arms are kept”, in American English – “a place where weapons are made”.

7) shortening

The word “telly” stands for “television”, “pram” – “perambulator”.

8) elevation of meaning

The earlier meaning of the word “chancellor” is “a state or law official”, the new meaning is “the chief secretary of an embassy”.

The investigation of various types of semantic changes considered above contributes to our better understanding of the semantic structure of English words at the present stage of their development and functioning.

Bibliography: 1. Arnold I. V. *The English Word* / I. V. Arnold. – M. : Vysshaya shkola, 1986. 2. “Cage Canadian Dictionary” Toronto, Ontario, Canada, 1983. 3. “Oxford Advanced Learner’s Dictionary of Current English” A.S.Hornby, Oxford, Great Britain, 1982. 4. “Webster’s New Collegiate Dictionary” Springfield, Massachusetts, USA, 1985.

EVALUATIVE PECULIARITIES OF THE DIMINUTIVE SUFFIX -y

Yuliya Mintsys

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk, Ukraine)

The article presents an attempt to point out the evaluative qualities of the diminutive suffix –y and its derivatives -ie, -ey. Evaluative affixation is a special class of derivational morphology in which affixes are added to the stem in order to form derivatives defining size or expressing emotions (in the form of diminutives/augmentatives) [4].

The problem of evaluative affixation has been in the focus of attention of such scholars as L. Korunets, S. Isakova, N. Rayevskaya, K. Schneider, V. Dressler, etc.

The suffix *-y* and its variants *-ei*, *-ey* are often used to form a diminutive from both common nouns (*frog – froggy*, *lad – laddie*) and proper male and female names (Ann – Annie, David – Davey) [2: 81-82]. Besides, nouns with evaluative suffixes denote family relations and are typical of children's discourse (*mummy*, *daddy*, *bunny*) [5: 112]. The suffix *-ie* also comprises a pragmatic aspect. Using the noun *mozzies*, the speaker implies the small size of the insects and expects the recipient to share their joking, informal attitude to the object described [5: 113].

Although the suffix *-y* gives nouns an emotive charge and diminutive connotation (*dearie*, *baddie*), it does not change its denotative meaning, e.g. the words *sonny*, *auntie* do not denote new objects, they just express the speaker's attitude towards them, adding to the lexeme various shades of meaning [1: 58].

It should be mentioned that the diminutive suffix *-y* serves to form euphemistic vocabulary, especially in such semantic fields as parts of the body, illnesses, and sex, though this way of euphemization is not productive [3].

Some nicknames which are given to pets, strangers, and even things and which focus on a certain quality or action typical of the object described, are also formed with the help of the diminutive suffix *-y* and give to the nickname a comical or ironic connotation, e.g. *Barfy* (the name of a cat that throws up often), *Knitsy* (the nickname for a particular woman who often knits), *Baldy* (for a person who is bald), *Lefty* (for a person who is a south paw) [4].

The suffix *-y/-ie* can also be added to the adjectival stem. In this case the adjective is transformed into a noun. For example, *brownie*, *quickie*. Besides, it is the suffix, not the stem, that defines the plural form: *mousie* → *mous-ie-s*, *mic-ie*, *mic-ie-s* [5: 113].

Thus, the research findings show that the problem of diminutive evaluative suffixes is in the focus of attention of many modern linguists; the suffix *-y/-ie/ey* is used to form lexemes with various connotations, both positive and negative, which belong to different functional styles (literary and colloquial). The results of the research can be used in teaching courses of Lexicology, Stylistics, General Linguistics.

Bibliography: 1. Буряковская А. А. Диминутивность в английской языковой картине мира : диссертация на соискание учен. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 “германские языки” / А. А. Буряковская. – Тула, 2008. – 153 с. 2. Корунець Л. І. Категорія демінутивності в англійській та українській мовах / Л. І. Корунець // Мовознавство. – 1981. – № 4. – С. 81–85. 3. Яровая Л. С. Способы образования эвфемизмов в английском языке [Электронный ресурс] / Л. С. Яровая. – Режим доступа : http://www.pglu.ru/lib/publications/University_Reading/2008/II/uch_2008_II_00038.pdf. 4. Albair Joshua. What is the State of Evaluative Affixes in Contemporary English? [Электронный ресурс] / J. Albair // Durham, New Hampshire: University of New Hampshire. – 2010. – Vol 1, N 1. – Режим доступа: www.llas.ac.uk/resourcedownloads/3088/Debut_vol_1_albair.pdf. 5. Dressler W. U., Barbaresi L. M. Morphopragmatics : Diminutives and intensifiers in Italian, German, and other languages / W. U. Dressler, L. M. Barbaresi // Trends in Linguistics: Studies and Monographs. – Berlin ; NY : Mouton de Gruyter, 1994. – 682 p.

КАТЕГОРІЯ МАТЕРІАЛЬНОЇ ЦІННОСТІ У ДАВНЬОАНГЛІЙСЬКІЙ ЕПІЧНІЙ ПОЕМІ “ХРИСТОС”

Ірина Нікіточкіна

Буковинський державний фінансово-економічний університет
(Чернівці, Україна)

Аксіологічна сторона відображає один з основних аспектів взаємодії людини та навколишнього світу. На думку В.І. Карасика, цінності – це вищі орієнтири, які визначають поведінку людей, утворюють найважливішу частину мовної картини світу [1: 117].

У мовознавстві ціннісна проблематика пов’язана з оцінним аспектом спілкування та його роллю у формуванні ідеалізованої картини світу. Докладний аналіз лінгвістичних праць (Ю.Д. Апресяна, Н.Д. Арутюнової, А. Вежбицької, О.М. Вольф, В.Г. Гака, О.В. Падучевої, Н.К. Рябцевої, Ю.С. Степанова) засвідчив потребу комплексного вивчення прикметників на позначення матеріальної цінності та їх словосполучень із застосуванням когнітивної методики, що зумовлює актуальність розвідки.

Категорія “матеріальна цінність” виражена за допомогою прикметників як глобальна мисленнева одиниця складається з когнітивних фрагментів, блоків, когнітивних ознак, що у свою чергу ввійшли у семантичний простір мови. Н.Г. Єсипенко стверджує, що вивчення мови та окремих її одиниць у змозі відкрити таємниці пізнання світу народом [2: 80].

Прикметник включається у сферу позначення предметів або явищ через взаємодію з іменниками. В області прикметника найбільш чітко проявляється мисленнева діяльність людини, завдяки якій властивості, якості та інші атрибути, що складають невід’ємну сутність предмету, явища, речі, розглядаються відокремлено від неї [3: 94].

Перший етап дослідження полягав у інвентаризації ЛСП “матеріальна цінність” на основі лексикографічних даних. За словником *Bosworth-Toller Anglo-Saxon Dictionary*, методом компонентного аналізу було проведено суцільну вибірку прикметників, які виражали матеріальну цінність у давньоанглійській мові. Потім була проведена перевірка відібраних одиниць на наявність ціннісного змісту за дефініціями кількох інших словників (*The Dictionary of Old English*, *Freelang Old English-English Dictionary*, *A Concise Anglo-Saxon Dictionary*, *An English-Anglo-Saxon Vocabulary*) із застосуванням компонентного та трансформаційного аналізу. Загалом було відібрано 73 лексеми, які були нами систематизовані в ЛСП прикметників, що позначають матеріальну цінність. Було виділено ядро та периферію лексико-семантичного поля.

Наступним кроком було дослідження функціональної семантики складових ЛСП в епосі. В англосаксонській клерикальній поемі монаха Кюневульфа “Христос” (1664 рядки) [4] було зафіксовано 11 випадків вживання п’яти прикметників матеріальної цінності. Отриманий фактичний матеріал підтверджує, що прикметники *earn* (6 слововживань) і *dýre* (2 слововживання) відносяться до ядра досліджуваного ЛСП, оскільки зустрічаються у поемі найчастіше. Прикметники *welig*, *wédla* (lines 1495–1496: *Ic wæs on worulde wédla þæt ðu wurde welig in heofonum – I in this world was poor, that thou mightiest be rich in heaven*) та *cyst* (line 1134: *Sunne wearð adwæsced, þream aþrysmed; þa sio þeod geseah in Hierusalem godwebba cyst þæt ær ðam halgan huse sceolde to weorþunga weorud sceawian – In Jerusalem the people saw how that choicest of tapestries, which the throng had been wont to look upon as the glory of the*

holy house) зустрічаються у тексті тільки по одному разу, у зв'язку з чим можемо віднести їх до периферії ЛСП “матеріальна цінність”.

Приклади підтверджують, що у поемі “Христос” прикметники у реченні виступають як у предикативній (line 1615: ***Earm** bið se þe wile firenum gewyrca, þæt he fah scyle from his scyppende ascyred weorðan æt domdæge to deaðe niþer – Wretched shall he be who chooseth to deserve by his transgressions that at the judgment day he shall be separated as a guilty man from his Savior unto death below*), так і в атрибутивній функції (line 96: Crist onwrah in Dauides ***dyrre** mægan þæt is Euan scyld eal forpynded – Christ declared that in David’s beloved daughter all the guilt of Eve is blotted out*). Знаходимо також докази того, що у давньоанглійській мові, на відміну від сучасної, прийнятою була як правостороння, так і лівостороння валентність прикметника відносно іменника: cf. *ðær is engla song, eadigra blis, þær is seo **dyre** dryhtnes onsien eallum þam gesælgum sunnan leohtra* (line 1650: *There is song of angels, joy of the blest; there is the dear presence of the Lord, brighter than the sun unto the blessed*) – *Sunne wearð adwæsced, þream aprysmed; þa sio þeod geseah in Hierusalem **godwebba cyst** þæt ær ðam halgan huse sceolde to weorþunga weorud sceawian* (line 1134: *In Jerusalem the people saw how that choicest of tapestries, which the throng had been wont to look upon as the glory of the holy house, was torn asunder*).

Загалом прикметники матеріальної цінності у поемі “Христос” описують іменники на позначення людей: ***earma** sceal (poor band), **earme** eorðware (wretched dwellers), **dyrre** mægan (dear kinswoman/daughter), **earm** ic wæs (I was wretched)*.

Отже, як показало функціонування прикметників на позначення матеріальної цінності у епічній поемі “Христос”, категорія “матеріальна цінність” існувала і була виражена у мові вже у VIII столітті. Зважаючи на те, що поема Кюневульфа належить до релігійного епосу, вона сповнена релігійної символіки та алегоризму, і це не могло не вплинути на вживання прикметників матеріальної цінності. Речі та явища мали цінність лише настільки, наскільки вони могли бути використані у якості релігійних символів.

Важливим є подальше вивчення вербалізації категорії цінності для моделювання концептосфери цінності як важливої ланки англомовної картини світу.

Література: 1. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. – Волгоград : Перемена, 2002. – 476 с. 2. Єсипенко Н. Г. Концепт, концептуалізація, концептуальний аналіз / Н. Г. Єсипенко // Вісник Житомирського державного університету. Вип. 56. Філологічні науки. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – С. 77–80 3. Харитончик З. А. Имена прилагательные в лексико-грамматической системе современного английского языка [Електронний ресурс] / З. А. Харитончик. – Минск : Вышэйшая школа, 1986. – 172 с. 4. Christ A, B, C. – Режим доступу: <http://www8.georgetown.edu/departments/medieval/labyrinth/library/oe/texts/a3.1.html>.

СЕМАНТИЧНА СТРУКТУРА ПРИКМЕТНИКА *SOFT* У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Олександра Нузбан

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
(Чернівці, Україна)

Полісемія – одна з найважливіших властивостей мовних одиниць, природно вбудована у мову. Вона дає змогу підтримувати семантичну єдність слова, оскільки в її основі лежить “виразний зв’язок самостійних значень слова і їхнє закріплення за одним й тим самим знаком” [4: 83].

Одним із важливих завдань у галузі полісемії є способи репрезентації семантичної структури багатозначного слова. Як слушно зауважує А.А. Залізник, існують два способи представлення полісемії, які мають на меті зберегти “єдність слова”: з одного боку, це – ідея загального значення або інваріанта, яка належить Р. Якобсону [5], а з іншого, це – теорія основного значення Е. Куриловича [6]. В обох випадках єдність слова пояснюється дериваційними зв’язками, які поєднують усі індивідуальні значення слова; основна різниця між ними полягає в тому, що схема Е. Куриловича має справу з “реальними” значеннями, які виявляються у конкретному вживанні слова, у той час як застосування схеми Р. Якобсона означає залучення семантичної сутності, яка не піддається безпосередньому спостереженню і знаходиться на іншому рівні абстракції. Звісно, згадані вище схеми мають певні переваги та недоліки. Проте, як зауважує А.А. Залізник “різні механізми, які забезпечують єдність значення лексичної одиниці співіснують у мові; звідси слідує, що існує багато правильних способів представлення полісемії” [7: 110]. Це означає, що вибір адекватного способу репрезентації полісемії залежить від конкретного об’єкта дослідження.

Об’єктом запропонованого дослідження є полісемантичний прикметник англійської мови *soft*, який бере свій початок у зоні дотикової перцепції, що формує основу складної семантичної структури. В основі дослідження лежить гіпотеза, запропонована Н.Ф. Спіридоною, згідно якої семантичну структуру рос. *мягкий* можна представити за допомогою двох базових моделей, від яких шляхом семантичної деривації утворюються похідні значення лексеми [3].

Враховуючи згадані вище положення, метою реферованого дослідження є спроба представити модель семантичної структури прикметника *soft*, яка в англійській мові досі не одержала вичерпного опису [1], [2].

На основі зібраного емпіричного матеріалу з творів британської та американської художньої літератури, а також за даними словників, можемо узагальнити, що прикметник *soft* вживається в основному значенні з двома групами денотатів (які ми виділяємо з метою виявлення неоднорідних семантичних характеристик *прикметника*).

До першої групи належать *назви*: а) матеріалів та речовин, що піддаються обробці: *soft rock / leather – м’яка порода / шкіра* ; б) поверхонь, покриття: *soft moss / runner – м’який мох / доріжка*; в) їжі: *soft plum / vegetable – м’яка слива / овоч*; г) частин тіла людини (тварини): *soft hand / paw – м’яка рука / лапа*.

Денотати I групи, хоча й позначають різні предмети зовнішньої дійсності, проте усі вони характеризують об’єкта дії і поєднані спільною схемою: [суб’єкт (людина) діє на об’єкт] – [об’єкт піддається тиску і деформується]. У такому випадку прикметник *soft*

характеризується пацієнтною ознакою, яка виражається в процесі актуалізації його функціональної семантики.

До **другої групи** денотатів належать назви: а) предметів для лежання та сидіння: *soft settee / mattress* – м'який диван / матрац; б) постільної білизни: *soft afghan / sheet* – м'який вовняний плед / простирadlo; в) одягу та взуття: *soft shirt / slippers* – м'яка сорочка / туфли. Когнітивний зміст висловлювань даного типу полягає в орієнтації на безпосередній чуттєвий досвід людини. При цьому значення прикметника поєднуються з іменниками через суб'єкт, наділений відчуттями, через його контакт з об'єктом. У цьому випадку прикметник **soft** описує суб'єкта взаємодії і, відповідно, характеризується агентивною ознакою. При цьому активізується експериментальна семантика лексеми **soft**.

Як свідчать результати дослідження, абстрактна семантична зона похідних значень досліджуваної лексеми характеризується аналогічними моделями творення. У переносному використанні тип взаємодії буде іншим, але розподіл ролей зберігається: а) **soft** виражає об'єкта дії: *soft job* – легка робота, ~ *competition* – слабка конкуренція, б) **soft** характеризує суб'єкта дії: *soft light* – м'яке світло, ~ *air* – м'яке (ніжне) повітря.

Таким чином, можемо узагальнити, що сполучуваність прикметника **soft** з двома групами денотатів утворює, відповідно, дві базові "моделі керування" прикметника, які дають змогу наочно представити механізм семантичної деривації. При цьому кожен з актантів змінює свою категорію (метафоризується), але зберігає ту ж саму роль в ситуації. Саме тому *soft target* (незахищений об'єкт) або *soft line* (м'яка позиція) так само як *soft cashmere* (м'який кашемір) будуть описувати ситуацію, за якої об'єкт зазнає деякого впливу (нехай і не фізичної природи), а *soft blanket* (м'яка ковдра) або *soft technologies* (екологічні (не забруднюючі довкілля) технології), навпаки, будуть впливати на людину.

Література: 1. Агалакова Т. Б. Становление лексико-семантического поля синестетических прилагательных в английском языке : автореф. дис...канд.филол.наук. [Электронный ресурс] / Т. Б. Агалакова. – Режим доступа: <http://www.dissercat.com/content/stanovlenie-leksiko-semanticheskogo-polyasinesteticheskikh-prilagatelnykh-v-angliiskom-yazyke>. 2. Лаенко Л. В. Перцептивный признак как объект номинации : дис... докт. филол. наук. [Электронный ресурс] / Л. В. Лаенко. – Режим доступа: <http://www.dissercat.com/content/pertseptivnyi-priznak-kak-obekt-nominatsii>. 3. Спиридонова Н. Ф. Мягкий vs. твердый и мягкий vs. жесткий (две модели употребления прилагательного мягкий) [Электронный ресурс] / Н.Ф. Спиридонова. – Режим доступа: <http://www.dialog-21.ru/Archive/2000/Dialogue%202000-1/274.htm>. 4. Шмелев Д.Н. Очерки по семасиологии русского языка. – М., 1964. 5. Jakobson R. Beitrag zur allgemeinen Kasuslehre: Gesamtbedeutungen der russischen Kasus. / Jakobson R // Selected Writings II. – Paris : The Hague, 133–175. 6. Kurylowicz J. Esquisses linguistiques / J. Kurylowicz. Wrocław&Kraków : Ossolineum, 1960. 7. Zaluzniak A.A. The phenomenon of polysemy and ways to describe it. / A. A. Zaluzniak // Metalinguistica / [ed. by Marina Rakova; Gergely Pethő; Csilla Rákosi]. – Frankfurt am Main : Peter Lang. – 2007. – № 19. – 93–123.

СИНТАКСИЧНІ ЗАСОБИ НА ВИРАЖЕННЯ ПЕРСУАЗІЇ В ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Наталія Одарчук

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
(Луцьк, Україна)

Дискурс політичного діяча завжди має інтенціональне спрямування, тобто він направлений на досягнення певної ілюквативної мети. Політична комунікація орієнтована на здійснення персуазивного впливу на аудиторію шляхом використання прийомів, які мають аргументативний потенціал.

Шляхом аргументації, яку, вслід за А.Д. Беловою, розглядаємо як “комунікативну діяльність суб’єкта у триєдинстві вербального, невербального та екстралінгвістичного, й метою якої є переконання адресата через обґрунтування правильності своєї позиції” [1: 132], відбувається досягнення стратегічних цілей адресанта в межах політичного дискурсу.

Мова виступає одним із сутнісних понять політичної діяльності, формує основу політичної комунікації та забезпечує взаємозв’язок суспільства із організаціями та органами влади. Мовна реалізація цього зв’язку забезпечується використанням різноманітних лінгвістичних засобів, що дають змогу досягти головної мети політичного дискурсу – здійснення впливу на адресата, внесення змін до його ціннісної системи та спонукання його до дій в інтересах мовця.

Поряд із семантико-стилістичними роль засобів переконання відіграють і синтаксичні прийоми, серед яких найпоширенішими є повтор та паралельні синтаксичні конструкції.

Риторичний прийом повтору часто вживається у політичній комунікації, оскільки у процесі сприйняття та обробки слів адресатом повтори наповнюються асоціаціями та набувають особливої психологічної та символічної глибини, що створює міцну основу для сприйняття змісту промови, сприяє найповнішому та найглибшому поясненню тези.

У політичному дискурсі Гіларі Клінтон найчастіше вживається прийом анафоричного повтору, що дає змогу відразу сфокусувати увагу аудиторії, виділити важливі з точки зору адресанта твердження і тим самим підсилити аргументативність висловлювання, наприклад:

1) *“I resolved at a very young age that I’d been blessed and called by my faith and by my upbringing to do what I could to give others the same opportunities and blessings that I took for granted. That’s what gets me up in the morning. That’s what motivates me in this campaign.”* [2]

2) *“I want to take on the tough issues that face us now. I want to stop the health insurance companies from discriminating against people because they’re sick.”* [2]

3) *“It’s important for as many Americans as possible to do what I have never been able to do, and that is learn another language and try to be bilingual because that connects us to the rest of the world. It is important that English remain our common unifying language because that brings our country together in a way that we have seen generations of immigrants coming to our shores be able to be part of the American experience and pursue the American dream.”* [2]

Такі самі функції має і повтор окремих лексичних одиниць:

4) *“I would not meet with him [Raul Castro] until there was evidence that change was happening. A presidential visit should not be offered without some evidence that it will demonstrate the kind of progress that is in our interest, and in this case, in the interests of the Cuban people.”* [2]

У процесі комунікації повтори досить часто поєднуються із іншими стилістичними засобами, які служать персуазивній меті. Таким є їх одночасне використання разом із паралельними синтаксичними конструкціями. Наприклад:

5) *“My priorities are middle class tax cuts and support for the middle class, to make college affordable, retirement security possible, health insurance affordable.”* [2]

6) *The whole idea of universal health care is such a core Democratic principle that I am willing to go to the mat for it. I've been there before. I will be there again. I am not giving in; I am not giving up; and I'm not going to start out leaving 15 million Americans out of health care.* [2]

Синкретичне поєднання повторів і контекстуальних синонімів “*affordable*” і “*possible*” (np.5), так само як і повтор граматичної конструкції Present Continuous (np.6) у формі паралелізму покращує ефективність мовлення адресанта й, що важливіше, посилює його персуазивний вплив.

Література: 1. Белова А. Д. Лингвистические аспекты аргументации / А. Д. Белова. – К., 2003. – 304 с. 2. http://www.ontheissues.org/Archive/2008_Dems_Philly_Hillary_Clinton.htm.

ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС ЯК ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ

Леся Остафійчук

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна)

Існує велика різноманітність комунікативних навичок та вмінь, які є необхідними кожній людині для встановлення вербального зв'язку та розвитку комунікації в цілому. Вони забезпечують зв'язаність текстів різних жанрів, від неформального спілкування до офіційних інтерв'ю та політичних дискусій. Саме дискурс відображає комунікативний процес, що складається з сукупностей висловлень, які переходять у текст [5: 26].

Упродовж всього часу вивчення дискурсу вчені виділяють два основні його значення. В одному з них, що використовувався у дослідженнях мовних структур, його ототожнювали з поняттям тексту. В іншому – дискурс виступає інструментом пізнання реальності.

Дискурс – одна із центральних тем філософських напрямків ХХ ст., зокрема, феноменолого-герменевтичної школи К. Ясперса, М. Гайдегера, П. Рікера, теорії комунікативної дії Ю. Габермаса та постструктуралізму Ф. Ліотара. Найвідомішими працями, в яких досліджуються проблеми дискурсу, називають твори Ю. Габермаса, Т. ван Дейка та М. Гайдегера. Розширення проблематики дискурсу здійснив французький філософ М. Фуко. Теорія дискурсу визначає різні типи, а саме: дискурс політичний, правовий, філософський, художньо-літературний та ін. Деякі аспекти політичного дискурсу знаходять своє відображення в роботах П. Кузьміна, М. Ільїна, Є. Шейгал, Є. Переверзева, Є. Кожем'якіна, Г. Почепцова, Дж. Сейдел та М. Гейса.

Одним із перших вжив термін “дискурс” Ю. Габермас. Він розумів під дискурсом особливу комунікацію, специфічний діалог, спрямований на всебічний аналіз реальності та відмову від існуючих стереотипів.

На думку Є. І. Шейгал, дискурс є цілісною мовленнєвою дією, що здійснює системний опис функціонуючої мови, мови в дії, де адресант використовує комбінації елементарних мовленнєвих засобів при домінуванні в мовленнєвому акті [4: 173].

Р. С. Попов подає визначення дискурсу як сукупності слабких фрагментарних образів, способів спілкування, за допомогою яких здійснюється вплив на суб'єктивні погляди людей, у результаті чого нав'язуються ті чи інші стереотипи.

Для дослідження політичного дискурсу важливо наголосити на запропонованому Є. Переверзевим та В. Кожем'якіним визначенні “дискурсу”, а саме: “здійснену в певних історичних і соціальних рамках, особливим чином організовану і тематично сфокусовану послідовність висловлювань, рецепція яких здатна вплинути на моделі суб'єктивного досвіду людини, його внутрішню репрезентацію світу, переконання і поведінку” [2: 74].

Є. І. Шейгал інтерпретує політичний дискурс як вузьке (спеціалізовані тексти, з певною логікою, композиційною цілісністю та власною мовою) та широке (дійові особи, об'єкти, обставини, контекст, час, вчинки і т.д.) політичне спілкування. Прикладом ширшого розуміння політичного дискурсу може бути визначення П. Кузьміна – “дискурс в політиці можна розглядати як спосіб комунікації, заснований на вербальному та невербальному обміні ідеями, позиціями, поглядами учасників політичного життя у відповідності з їх переконаннями та певними правилами, нормами з метою прийняття політичних рішень” [1: 223].

Незважаючи на актуальність дослідження, не існує єдиного визначення політичного дискурсу. Він є об'єктом міждисциплінарних досліджень, оскільки його вивченням займаються політологи, психологи, філософи, соціологи, економісти, спеціалісти з теорії комунікації та лінгвісти.

Література: 1. Кузьмин П. В. Дискурс как способ политической деятельности / П. В. Кузьмин // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского, Серия : философия. Т. 19 (58). – Симферополь, 2006. – № 2. – С. 223. 2. Переверзев Е. В. Политический дискурс : многопараметральная модель / Е. В. Переверзев, Е. А. Кожемякин // Вестник ВГУ, Серия : лингвистика и межкультурная коммуникация. – Белгород, 2008. – № 2. – С. 74–76. 3. Фуко М. Археология знания / М. Фуко ; пер. с фр. / пбщ. ред. Бр. Левченко. – К. : Ника-Центр, 1996. – С. 23. 4. Шейгал Е.И. Семиотика политического дискурса : дис... докт. филол. наук : спец. 10.02.01 / Е.И. Шейгал, Волгоград, 2000. – 175 с. 5. Язык, личность, дискурс : Межвузовский сборник научных трудов / Под ред. И.Сусова // Тверь : Тверской государственный университет, 1990. – С. 26.

UNIKALE KOMponentEN, ARCHISEMANTIKA ODER PHRASEOLOGISCH GEBUNDENE FORMATIVE. ZUM PROBLEM DER DEFINITION.

Olena Pavlyshynets

Nationale Vorkarpaten – Wassyl Stephanyk – Universität
(Iwano-Frankiwsk, Ukraine)

Der vorliegende Artikel wird der Analyse und Ergänzung von Begriffen *unikale Komponente*, *Archisemantikon* oder *archisemantische Komponente* und *phraseologisch gebundener Formativ* gewidmet. Die Frage der Klärung von diesen Begriffen bleibt offen, weil sie in der linguistischen Literatur mal als vollständige Synonyme mal und zwar sehr oft als ganz verschiedene Einheiten im

Rahmen einer Gruppe oder einer Klasse verwendet werden. Dementsprechend kann das Ziel unserer Forschung folgenderweise bestimmt werden: Identität und / oder Verschiedenheit von diesen Begriffen zu bestimmen und demzufolge den genauen und treffenden Begriff als Oberbegriff der ganzen Klasse zu nennen.

Der Begriff **unikale Komponente** ist in erster Linie in den Werken von W. Fleischer zu treffen, wo er bei der Analyse von den phraseologischen Kriterien der Idiomazität und Stabilität eingeführt wird. W. Fleischer beschreibt dabei eine besondere Gruppe von phraseologischen Einheiten, die einige "erstarrte" Lexeme beinhalten. Diese "erstarrten" Lexeme werden außerhalb der phraseologischen Einheiten kaum gebraucht. W. Fleischer hat diese "besonderen" oder "unikalen" Elemente beschrieben, die zu verschiedenen Wortklassen gehören und unter denen sehr oft Fremdwörter zu treffen sind, und ihre Merkmale ausgegliedert. Darunter sind folgende Merkmale zu nennen: 1) eine Komponente kann unikal werden, weil sie im "freien" Gebrauch veraltet (z. B. das Substantiv *Präsentierteller* in der Bedeutung "*Teller, auf dem besonders Visitenkarten überreicht werden*" gilt als veraltend, wird aber in der Wendung *wie auf dem Präsentierteller* gebraucht; das Substantiv *Schießhund* ist in der Gegenwartssprache nur im Ausdruck *aufpassen wie ein Schießhund* zu treffen); 2) eine Komponente kann als unikal aufgefasst werden, weil sie als freies Einzelexem an eng fachsprachlichen Gebrauch gebunden ist, zu dem bei allgemeinsprachlicher Verwendung keinerlei Beziehung besteht (das Kompositum *Drehwurm* in der Wendung *den Drehwurm haben / bekommen*; Komponente *Rohrspatz* und *Zwickmühle* in den Wendungen *schimpfen wie ein Rohrspatz* oder *in der Zwickmühle sein / sitzen*); 3) unikal kann auch die Komponente sein, wenn sie eine Bedeutung der Polysemie eines Wortes aufweist oder als ein Homonym auftritt (Lexeme *Kegel* und *Schnur* gehören in der Gegenwartssprache zu den Homonympaaren und ihre Homonyme treten in den entsprechenden Wendungen auf: *mit Kind und Kegel*; *j-m etw. zum Schnur tun*); 4) einige unikale Komponenten können in Verbindung nicht nur mit einem Verb auftreten, trotzdem gelten sie als unikal, weil sie nur im präpositionalen Anschluss an eine eng begrenzte Zahl von Verben gebraucht werden, die sich nur wenig semantisch unterscheiden (durch die Aktionsart und / oder Transitivität bzw. Intransitivität) (*Irre* in den Wendungen *in die Irre führen / locken, in die Irre gehen*; *Lauer* in *sich auf die Lauer legen / auf der Lauer liegen*; *Misskredit* in *in Misskredit geraten / in Misskredit sein / in Misskredit bringen*); 5) als unikale Komponenten gelten auch Fremdwörter und / oder Entlehnungen (*ganz down sein, ad absurdum führen, etw. in petto haben*) [5: 42 – 47]. Die Komponenten, denen oben beschriebene Merkmale eigen sind, werden kaum außerhalb der phraseologischen Einheit gebraucht und gelten deswegen als **unikal**.

Als Differenzmerkmal gilt dabei, ob das Wort in der Gegenwartssprache selbständig gebraucht wird. In erster Linie sind die veralteten (archaischen oder sogar **archisemantischen**) Elemente schon nicht gebraucht und nur in den phraseologischen Einheiten "erstarrt". Sie werden auch **Archisemantika** genannt und bilden den Kern der Klasse der unikaligen Komponenten. Davon handelte es sich schon früher im Rahmen unserer Forschung [2].

Es gibt aber eine große Gruppe von Lexemen, die auch außerhalb der phraseologischen Einheit gebraucht werden, obwohl sie inzwischen die oben genannten Merkmale aufweisen. Sie werden von W. Fleischer nicht als unikal sondern als **phraseologisch gebunden** bezeichnet [5: 47]. Das sind die Komponenten mit minimaler semantischer Valenz. Solche Komponenten bilden das Randgebiet der Klasse der unikaligen Komponenten.

Als unikale Komponente im weiteren Sinne gilt das Wort, das in der phraseologischen Einheit als Träger einer potentiellen Bedeutung auftritt, die nur im Rahmen dieser Einheit realisiert wird.

Außerhalb der phraseologischen Einheit wird das Wort entweder überhaupt nicht oder in einer oder mehreren anderen Bedeutungen gebraucht [1; 2]. Aufgrund von beschriebenen Kriterien und bestimmten Merkmalen werden in unserer Forschung außer Archaismen, Professionalismen und Entlehnungen noch einige Gruppen der unikalen Komponenten ausgesondert, und zwar: Eigennamen, Realienwörter, so genannte primäre Okkasionalismen (die allmählich usuell werden), Euphemismen und Abkürzungen.

Nach den Prototypentheorie (E. Rosch) und aufgrund der Forschungen der neuesten Kognitivlinguistik (D. Dobrovolskyj, A. Wierzbicka) werden in unseren Forschungen der Kern und das Randgebiet (die Peripherie) der Klasse der unikalen Komponente abgegrenzt. Den Kern der Klasse bilden in erster Linie die von W. Fleischer bestimmten Unterklassen, d.h. Archaismen und Historismen, Professionalismen (Fachwörter), Entlehnungen und Abkürzungen, weil sie in erster Linie die beschriebenen Merkmale aufweisen. Sie gelten als die so genannten "gute Vertreter" oder "good samples". Weiter liegen die vieldeutigen Einheiten oder Homonyme, Euphemismen, volksetymologische Lehnwörter und Realienwörter, die als "bad samples" gelten. Zum Randgebiet der Klasse gehören Eigennamen aufgrund ihres häufigen Gebrauchs außerhalb phraseologischer Einheiten.

Nach den beschriebenen Kriterien erfolgt die Abgrenzung der unikalen Komponenten oder phraseologisch gebundenen Formative und die Häufigkeit ihres Gebrauchs außerhalb der entsprechenden phraseologischen Einheiten bestimmt die Zugehörigkeit der Komponenten zum Kern oder zum Randgebiet der Klasse. Die Beziehungen zwischen dem Kern und der Peripherie sind durch die "Familienähnlichkeit" (L. Wittgenstein) erklärt und können sich auf diesem Grunde verändern. Durch verschiedene extra- und intralinguistische Prozesse (Veralten der Bedeutung, kleinere Häufigkeit des Gebrauchs, Spaltung der Polysemie, minimale Valenz) können "bad samples" zu "good samples" und allmählich sogar zu den Prototypen werden.

Dank solcher Abgrenzung und Absonderung des Kerns und des Randgebietes können folgende Schlussfolgerungen gemacht werden: 1) unter dem Begriff *phraseologisch gebundener Formativ* können sowohl der Kern als auch die Peripherie der Klasse (auch die Einheiten mit minimaler semantischer Valenz und mit häufigem Gebrauch) gemeint werden; deswegen kann der Begriff als allgemeine Bezeichnung für ganze Klasse gelten; 2) der Begriff *unikale Komponente* betrifft in erster Linie die Einheiten, denen die bestimmten Merkmale in erster Linie eigen sind; 3) unter dem Begriff *Archisemantikon* versteht man nur die veralteten Komponenten. In der modernen linguistischen Literatur werden auch phraseologisch gebundene Formative als *morphologisch-syntaktische Anomalien* oder *Normverstöße* bezeichnet [3: 708]. Diese Benennung gilt vor allem für die Komponenten, die solche Verstöße aufweisen, z. B. so genannte primäre Okkasionalismen, Archaismen, Lehnwörter, teilweise Eigennamen. Solche Verstöße können als noch ein Merkmal der unikalen Komponente betrachtet werden, aber nicht als Absonderungskriterium.

Literatur: 1. Павлишинець О. О. Архісемантикон у структурі фразеологічних одиниць. Традиційний підхід та погляд когнітивної лінгвістики. / Науковий вісник Чернівецького університету : збірник наукових праць. Серія Германська філологія. – Чернівці : ЧНУ, 2010. 2. Павлишинець О. О. Критерії відмежування унікального компонента та виокремлення його нових класів / Іноземномовна комунікація: здобутки та перспективи. Тези доповідей другої Міжнародної наукової конференції, Тернопіль, ТНЕУ, 24–25 квітня 2008 року. – Тернопіль : ТзОВ "Терно-Граф", 2008. – 334 с. – С. 33–36. 3. Phraseologie: ein internationales Handbuch der zeitgenössischen Forschung / Burger H., Dobrovolskyj D., Kühn P., Norrick N. u. a. 2. Halbband. – Berlin ; New York : M. de Gruyter, 2007. – 1189 S. 4. Dobrovolskyj D., Piirainen E. Phraseologisch gebundene Formative: auf dem Präsentierteller oder auf dem

Abstellgleis? // Zeitschrift für Germanistik. Neue Folge., 1–94., 1994. – S. 65ff. 5. Fleischer W. Deutsche Phraseologismen mit unikalener Komponente. Struktur und Funktion // Europhras 88 hrsg von G.Greciano, 1989. – S. 117ff.

ТЕРМІНОЛОГІЧНІ ГНІЗДА СПОРТИВНОЇ ЛЕКСИКИ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Ірина Павлюк

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна)

У наш час з'являється велика кількість термінів, які функціонують для забезпечення фахової комунікації в межах певної терміносистеми. Закріпившись у певній терміносистемі, такі терміни починають утворювати термінологічні гнізда. Утворення нових термінів відбувається шляхом конкретизації та уточнення позначуваного ними понять. Наприклад, *fibres supplement, dietary supplement, amino acid supplement*. Такі гнізда можуть бути доволі великими, що залежить, по-перше, від міри досліджуваності того чи іншого поняття, явища чи предмета, а по-друге, від актуальності їх дослідження. Варто зазначити, що у процесі терміноутворення простежується тенденція до препозитивного використання конкретизуючого компонента. Широкого поширення набули терміни-словосполучення, які зазвичай складаються з двох або трьох компонентів. Наявність гніздотвірних термінів свідчить про системність термінології.

Структура термінологічного словосполучення вказує на місце поняття, яке воно посідає, в системі споріднених йому понять. Родове слово, ядерний компонент словосполучення, вказує на групу, до якої належить поняття, яке називається словосполученням. Це слово виділяється у словосполученні закріпленим місцем, і процес утворення сполук, як правило, зводиться до приєднання нових слів до нього [1: 144].

В якості термінологічних гнізд були відібрані терміни, які мають найбільшу кількість утворених від них словосполучень. У фаховій мові фітнесу було виявлено 64 гніздотвірних терміна, навколо яких знаходиться 43% термінів даної терміносистеми. Число термінів, які групуються навколо слів-денотатів кількісно відрізняється в залежності від значущості денотата. Всі гніздотвірні терміни можна поділити на 3 групи. До першої групи належать найбільші термінологічні гнізда, які представляють собою терміни-домінанти, наприклад, *training, diet, test, exercise, stretch, muscle*, що прямо пов'язане з основними функціями фітнесу – різні види фізичної діяльності, раціональне харчування, різноманітні види тестування, включаючи медичне та ін. Наведемо декілька термінів, які входять до терміногнізда “*test*” (тестування): *anaerobic fitness test, negative sit-up test, fat-fold test, Rockport walking test*.

Другу доволі велику групу складають терміногнізда, які включають 30–15 термінів: *fat, syndrome, raise, capacity, lunge, disorder, principle, extension, flexion, protein, supplement, fitness, activity, skill* та інші. Те що термін-денотат *fitness* не потрапив до першої групи свідчить, про те що це поняття є вужчим, менш дослідженим, ніж терміни-денотати, які представлені у першій групі.

До третьої групи належать гнізdotвірні терміни від 15-2 утворених з ними термінів: *fibre, eating, composition, distribution, flexibility, endurance, resistance, drill, fatigue, failure, energy, pathway* тощо.

Отже, в утворенні термінологічних гнізд у фаховій мові фітнесу беруть участь терміни вузькогалузеві, так само як і суміжних галузей, та загальнонаукові. Подібний підхід до поняття словотвірного гнізда допомагає глибше проникнути у номінативну, а також лексико-семантичну системи. З цих позицій розуміння системності лексики розширюється і вводить дослідника у взаємозумовлений зв'язок між лексичними одиницями тієї чи іншої фахової мови, терміносистеми, загальнонавчаної мови.

Література: 1. Гринев-Гриневиц С. В. Терминоведение : [учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений] / С. В. Гринев-Гриневиц. – М. : Издательский центр “Академия”, 2008. – 304 с.

FUNCTIONAL SENTENCE PERSPECTIVE AND COMMUNICATIVE DYNAMISM

Tetyana Pan'kova

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk, Ukraine)

Functional Sentence Perspective (henceforth – FSP) and Communicative Dynamism (henceforth – CD) are two significant concepts in the functional theory of modern linguistics.

The modern conception of FSP goes back to the *Prague Linguistic Circle* (1926–1953), which, represented by V. Mathesius, R. Jakobson, N. Trubetskoy, and other prominent linguists, was one of the branches of the school called *functional structuralism*.

The essence of FSP conception is that every act of communication is structured in two different ways: the grammatical pattern of the sentence (subject and predicate – static phenomenon), and the information-bearing structure of the utterance (the point of departure – the *theme* and the core of the message – the *rheme*).

In 1950's, J. Firbas elaborated the theory of FSP and developed his own theory – the theory of CD. The latter was viewed as a process of gradually unfolding meaning, each part of the utterance contributing dynamically to the total communicative effect. Those parts which have little to add to the meaning (as they reflect only what has already been communicated) are referred to as the carriers of the lowest degree of CD – the *theme* [1: 77–90]. The *rheme*, by contrast, has the highest degree of CD as it unfolds new information.

Instead of simple bipartition (*theme-rheme*), J. Firbas introduced tripartition (*theme-transition*-rheme*), and pluripartition in FSP as shown below:

THEMATIC	NON-THEMATIC	
THEMATIC	TRANSITIONAL	RHEMATIC

THEME PROPER	DIATHEME	TRANSITION PROPER	TRANSITION	RHEME	RHEME PROPER
-----------------	----------	----------------------	------------	-------	-----------------

J. Firbas also came to the conclusion that apart from linearity (word order), context (verbal, situational, experiential), and intonation (prosodic features), there is another factor – semantics (dynamic semantic scales) – which plays an important role in FSP [2: 41]. He, therefore, introduced *dynamic semantic functions*, which operate irrespective of word order. Similar to static semantic functions like ACTOR, ACTION, PATIENT, GOAL OF THE ACTION, CIRCUMSTANCE, they differ from them in being more abstract and dynamic – they may change with the use of the given element in the act of communication.

Let us compare the dynamic semantic functions of the immediate constituents in the examples below:

(1) *The boss was so pleased with the work that he gave me a bonus.*

(2) *The boss was so pleased with the work that he gave a bonus to me.*

Read with even intonation, sentence 2 seems less natural, with the last item (the indirect object *to me*) being the carrier of the greatest communicative load.

Not only single words but also ponderous constituents of the sentence tend to be deferred by means of extraposition seen in Transformational Grammar as a rule which moves embedded clauses out to the end of the main clause, for example:

(3) *It flashed upon Claude that these muscular quadrupeds were the actual authors of his fate.*
(Willa Cather, “One of Ours”)

cf. *That these muscular quadrupeds were the actual authors of his fate flashed upon Claude.*

J. Firbas distinguishes two scales of dynamic semantic functions: the Presentation Scale (Scene – Presentation on the scene – Phenomenon presented on the scene) (4) and the Quality Scale (Scene – Quality bearer – Quality – Specification(s)) (5):

(4) *A dog (Phenomenon – theme) barked (Presentation – transition) in the yard (Scene – rheme).*

(5) *Their dog (Quality Bearer – theme) barked (Quality – transition) at their neighbour (Specification – rheme) yesterday (Scene – theme).*

Quality is understood here in a very broad sense and the dynamic semantic functions operate if there is no intervention of other FSP factors (e.g. context and/or prosodic features).

Thus it is the interplay of the four factors (linearity, context, intonation, and semantics) that determines the relative degrees of CD carried by separate elements, and – in the end – determines their *thematic, transitional, or rhematic* character. And though basically it holds that prosodic features are superior to context, context is superior to semantics, and semantics is superior to linearity, the above factors are present in any type of communication (the first three in written communication, all of them in spoken), which enables the language user to make an advantage out of necessity.

Bibliography: 1. Firbas J. On the Interplay of Prosodic and Non-Prosodic Means of Functional Sentence Perspective / Jan Firbas // The Prague School of Linguistics and Language Teaching, ed. by V. Fried. – London, 1972. – P. 77–94. 2. Firbas J. Functional sentence perspective in written and spoken communication / Jan Firbas. – Cambridge : Cambridge University Press, 1992. – 239 p. 3. Cather W. One of Ours. [Electronic resource] / Willa Cather. – Access mode : <http://www.gutenberg.org/cache/epub/2369/pg2369.txt>

МОДЕЛЮВАННЯ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОГО ПОЛЯ *RAIN* В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Наталія Пилячик

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна)

Польовий підхід організації лексики є одним із основних принципів систематизації мовних явищ (О.В. Бондарко, Ю.М. Караулов, А.М. Кузнєцов, Г. А. Уфимцева, Г.С. Щур), завдяки якому розкривається структурна ієрархія мовних одиниць. Це дає можливість досліджувати лексичні одиниці не як окремі лексеми, а як систему словникових одиниць та відображення їх зв'язків з точки зору семантики.

Метою даної розвідки є дослідити лексичне наповнення лексико-семантичного поля “rain” та встановити системні зв'язки складників поля в межах його структури.

Важливим є застосування компонентного аналізу – методу вивчення змістового боку лексичних одиниць мови, призначення та мета якого розкласти значення на мінімальні семантичні складники. Метод чітко та повно висвітлює ту семантичну інформацію, яка містить у собі лексема у вигляді сем. Лексикографічна вибірка матеріалу базується на аналізі словникових дефініцій, при якій кожне слово тлумачення прирівнюється до семантичного компонента [1: 96].

Зауважимо, що лексико-семантичне поле “rain” в англійській мові є чисельним за кількістю лексичних одиниць, що утворюють синонімічний ряд, який налічує 31 лексеми. Згідно з тлумаченням лексеми *rain* в Oxford Advanced Learner's Dictionary, виділяємо семантично активні семи 'rain', 'water' та 'fall', які є спільними для всіх лексем синонімічного ряду, а це в свою чергу дає нам змогу не тільки об'єднати їх у лексико-семантичне поле “rain”, а й визначити ті лексеми, що належатимуть до ядра, ближньої та дальньої периферій:

1. raindrop – 'single', 'drop', '**rain**';
2. rainfall – 'total', 'amount', '**rain**', '**fall**', 'particular', 'area', 'certain', 'time'.
3. rainstorm – 'storm', 'very', 'heavy', '**rain**';
4. rainwater – '**water**', '**fall**', '**rain**';
5. the rains – 'season', 'heavy', 'continuous', '**rain**', 'tropical', 'country';
6. fall – 'amount', 'something', '**fall**';
7. fallout – 'radioactive', 'waste', 'carried', 'air', 'nuclear', 'explosion', '**fall**';
8. pour – 'flow', 'downloads', 'continuous', 'stream';
9. shower – 'short', 'period', '**rain**', 'snow', '**fall**', 'large', 'number';
10. downpour – 'heavy', 'sudden', '**fall**', '**rain**';
11. cloudburst – 'sudden', 'violent', '**fall**', '**rain**';
12. outpouring – 'large', 'amount', 'something', '**water**', 'produce', 'short', 'time';
13. downfall – '**fall**', '**water**';
14. the wet – 'wet', 'weather', '**rain**', 'liquid', '**water**';
15. squall – 'sudden', 'violent', 'wind', '**rain**', 'snow';

16. thunderstorm – 'storm', 'thunder', 'lightning', 'heavy', '**rain**';
17. thundershower – 'short', 'period', '**rain**', 'snow', '**fall**', 'thunder', 'storm', 'lightning';
18. spate – 'large', 'number', 'things', 'events', '**rain**', 'occur', 'suddenly', 'short', 'period';
19. torrent – 'large', 'amount', 'suddenly', 'violently', 'strong', 'fast', 'stream', '**water**';
20. flood – 'large', 'quantity', '**water**', 'cover', 'area', 'dry';
21. deluge – 'great', 'flood', '**water**', 'heavy', '**fall**', '**rain**';
22. sprinkle – 'scatter', 'throw', 'small', 'drops', 'pieces', 'small', 'amount', '**water**';
23. drizzle – 'light', 'fine', '**rain**', 'drops';
24. mizzle – '**rain**', 'fine', 'small', 'drops';
25. mist – 'cloud', 'tiny', 'drops', '**water**', 'hang', 'above', 'ground';
26. sleet – '**fall**', 'snow', 'hail', 'mix', '**rain**';
27. flashflood – 'sudden', 'flood', '**water**', 'cause', 'heavy', '**rain**';
28. runoff – 'portion', 'precipitation', 'land', 'ultimately', 'reach', 'stream', '**water**', '**rain**', 'melt', 'snow', 'flow', 'over', 'surface';
29. hail – 'frozen', '**rain**', '**fall**', 'little', 'ball', 'ice', 'shower';
30. hailstorm – 'heavy', 'period', 'hail';
31. rush – 'violent', 'forward', 'motion'.

Виділивши семантично активні семи в тлумаченнях вищезгаданих слів, можемо віднести 13 лексем типу *rainfall*, *rainwater*, *shower*, *downpour*, *cloudburst*, *downfall*, *the wet*, *thundershower*, *deluge*, *sleet*, *flashflood*, *runoff*, *hail* до ядра поля, оскільки їхні дефініції містять 2-3 активні семи, спільні з ключовою одиницею *rain*. В досліджуваному нами лексико-семантичному полі "rain" виділяємо 5 диференційних сем, що вказують на **тривалість опадів; силу опадів; місце їх утворення; кількість опадів та наявність інших атмосферних явищ**. Так, 15 лексем *raindrop*, *rainstorm*, *the rains*, *fall*, *fallout*, *outpouring*, *squall*, *thunderstorm*, *spate*, *torrent*, *flood*, *sprinkle*, *drizzle*, *mizzle*, *mist*, які мають лише одну спільну сему з ядерною лексемою *rain* відносимо до ближньої периферії, а 3 лексичні одиниці *pour*, *hailstorm*, *rush* формують лексичний прошарок дальньої периферії, оскільки вони містять найбільшу кількість диференційних сем, що віддаляє їх від ядерних одиниць поля.

Отже, досліджуване лексико-семантичне поле "rain" має вигляд незамкненої системи, в якій добре простежується взаємозв'язок, взаємозалежність та ієрархія мовних одиниць.

Література: 1. Даниленко В. П. Семантическая структура специального слова и ее лексико-графическое описание. / В. П. Даниленко. – Свердловск : А.С.К., 1991. – 155 с. 2. Hornby A. S. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English / A. S. Hornby. – Fifth Ed. – Oxford University Press, 1995. – 1428 p.

ПОБУДОВА ЛІНГВІСТИЧНОГО НАУКОВОГО ТЕКСТУ

(на матеріалі німецької мови)

Марія Попович

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

(Івано-Франківськ, Україна)

Проблема побудови лінгвістичного наукового тексту, зокрема їх жанрово-стилістична складова, займає важливе місце в сучасних лінгвістичних розвідках.

З метою дослідження наукових текстів за жанрово-стилістичною організацією, ми обрали жанри, які належать до науково-гуманітарного підстилю наукового стилю, а саме: монографію К.О. Шахової “Fünf Deutsche Literatur-Nobelpreisträger” [5], наукову статтю М.М. Робертуса “Russische Zeitschriften für Frauen: Ergebnisse einer interdisziplinären Studie als Anlass für den Fremdspracheunterricht” [6] та спробували на відібраному матеріалі дослідити основні особливості даних наукових текстів згідно їхньої жанрово-стилістичної належності.

Як показав аналіз монографії К.О. Шахової, для модальних оцінок у тексті найхарактернішими є: особлива, посилена роль текстових чинників у визначенні модального значення; оцінки вплетені у процес роздумів, прив’язані до текстового цілого; негативна оцінка – прихована, імпліцитна, на рівні тексту через надання висловленню значення сумнівності у певному контексті і фактичного спростування зробленого у висловлюванні твердження наступним викладом. Серед зафіксованої модальної лексики переважає, головним чином, лексика з перцептивними епістемічними значеннями бачення “очевидно, видно, ясно”, саме у такий спосіб виражається істинність внутрішнього бачення об’єкта автором, а не чисто інтелектуального до нього ставлення. Для аналізованого тексту обов’язковим є використання комунікативно-орієнтованих мовних засобів при оцінюванні істинності того, що повідомляється: лексем *важати, пояснювати*; вставних фраз на кшталт *стосовно, можна сказати, не без підстав*, питальних, наказових речень. Істинна оцінка супроводжується зазвичай емоційними, експресивними конотаціями, що виражають почуття і настрої автора. Так, до засобів вираження емоційного сприйняття відноситься лексика (*groß, originell, grundsätzlich*); займенники і прислівники міри (*so*); синтаксичні конструкції протиставлення (*nicht kritisch, sondern apologetisch*). Отже, істини набувають у К.О. Шахової суб’єктивного смислу прийняття/неприйняття, схвалення/осуду, задоволення, цікавості тощо.

“Повідомлення” у досліджуваній монографії містить в собі певну часову дистанцію. Для забезпечення жанрово-стилістичної діяльності існують конструкції, під якими розуміють композиційно-мовленнєві форми (КМФ), тональності й архітектонічні форми, які носять знаковий характер. КМФ “констатуючого повідомлення” забезпечує максимальне стиснення часу та уникнення подробиць, а також максимальне віддалення автора й читача від подій [3, 55]. КМФ “повідомлення” є основою історичної оповіді, що зазвичай має “науково-історичний”, абстрактний характер: *Gerhard Hauptman wurde am 15. November 1862 in Obersalzbrunn in Schlesien, einem in der Mitte des 19. Jh. Bekannten Kurort, in der Familie eines Hotelbesitzers geboren. Seine Mutter stammte aus einer Beamtenfamilie und sein Vater war Sohn eines Arbeiters, der in seiner Jugend als Weber sein tägliches Brot verdiente* (5, 14)

Претеритальні форми занурюють у минуле, тоді як теперішній час, представлений Präsens постає не як власне теперішній, а як теперішній у минулому (Präsens historicum). До речі, у монографії теперішній і минулий час постійно змінюють одне одного (майже від абзацу до абзацу), що є свідченням авторського відходу від розповіді про минулі події до коментарю та тлумачення певної ситуації чи події з власного суб’єктивного погляду. Невласне авторське мовлення є превалюючим, з його оцінками й авторськими умовиводами, оформленими претеритом дієслова, що властивий розповідному стилю викладу.

Наступним різновидом науково-гуманітарного тексту у нашій роботі постає наукова (точніше науково-публіцистична) стаття, у якій представлені матеріали проведеного дослідження так званих жіночих журналів, які виходять у Росії. За змістом досліджувана науко-

ва стаття належить, з одного боку, до виду науково-навчальної та науково-методичної статті (містять практичний виклад закономірностей, досліджуваних об'єктів, методи їх застосування у практичній діяльності), з іншого, – до науково-публіцистичної статті (присвячені актуальним для наукової громадськості проблемам). Наукова стаття виконує тут дослідницьку функцію (подає наукові результати), оціню (оцінює стан наукових досліджень з певної проблеми) та комунікативну (слугує засобом спілкування дослідників).

Для цього різновиду тексту характерним є “чужа мова” (або невласна мова), яка ґрунтується на включенні у власне мовлення того, хто говорить, мовлення іншої людини (чужого монологічного висловлювання) або мовлення декількох осіб (чужого діалогічного мовлення) [1: 65]. До способу передачі “чужої” мови у тексті слід віднести відтворення чужого мовлення у формі прямої мови, у вигляді цитування без будь-якої переробки: *Auf die Frage “Nennen Sie bitte spontan einen bekannten Frauentitel” der für diese Studie durchgeführten Umfrage haben sieben Frauen (23%) von 30 die Zeitschrift “Cosmopolitan” genannt (6, 49)*

Іншою формою відтворення чужого мовлення може виступати непрямая мова, тобто переказ чужого висловлювання від особи автора (переказ/переклад цитат). Відносно типу композиційно-мовленнєвих форм, потрібно зазначити, що досліджувану публіцистичну статтю слід віднести до “констатуючого повідомлення” (Tatsachenbericht), яке нерідко має “позачасовий” характер, послідовний зв'язок речень втрачає свій часовий характер (хоча його і можливо проаналізувати в термінах часових відношень, таких, як “до” і “після”), набуваючи характеру причинно-наслідкових або перерахувальних відношень. У безподійних розповідних формах, які нерідко зустрічаються в науково-гуманітарних текстах зв'язок може здійснюватися за допомогою однотипних присудків у теперішньому часі [2: 109].

Розглянутий характер зв'язку між реченнями і характер часових форм є універсальними характеристиками форми “повідомлення”. “Констатуюче повідомлення” (Tatsachen-, Feststellungsbericht) формує, як правило, вторинну, тобто вже перероблену вторинну інформацію, і через це широко поширене у тексті досліджуваної наукової статті. Констатуючий характер речень, відсутність у них динаміки, яскраво виражена завершеність думки, відсутність потреби її розвинути у подальшому викладі, послаблює часову послідовність, типову для форми власне “повідомлення”, на користь статичності форми опису. У цій композиційно-мовленнєвій формі синтезовані два види логічного зв'язку: просторове підпорядкування і часова послідовність, що мовою граматики означає синтезування паралельного і ланцюгового зв'язку між самостійними реченнями в новий гібридний вид зв'язку: з точки зору логіки – це “констатуюче повідомлення”, з боку граматики – перерахувальний зв'язок з різними семантичними відтінками [2: 99]. При перерахувальному зв'язку логічна спаяність тексту часто не знаходить мовного вираження у вигляді сполучників, сполучних слів чи займенникових прислівників, у результаті чого збільшується комунікативне навантаження кожного речення, межі речень окреслюються більш різко. Проілюструємо дане спостереження на наступному прикладі – уривку зі статті: *Der deutsche Verlag “Burda” wurde aus dem im Jahre 1987 entstandenen sowjet-deutschen Joint-Venture “Burda Moden” organisiert. Die Zeitschrift “Burda Moden” war damals die erste westliche Ausgabe für sowjetische Leser. Seit 1995 ist das Verlagshaus “Burda” die Tochtergesellschaft des deutschen Medienkonzerns “Burda Eastern Europe”. In demselben Jahr lancierte der Verlag die Frauenzeitschrift “Lisa“, die nun nach Leserschaft im Frauenzeitschriftensegment fest den zweiten Platz in Russland einnimmt [6, 48].*

Речення у цій композиційно-мовленнєвій формі носять авто семантичний характер, що знаходить своє відображення у так званому “твердому початку” речення, у постановці на

перше місце у реченні іменника. Наприклад: *Im Vortrag der Föderalen Agentur für Druck und Masserkommunikationen finden wir den Gedanken, dass in der modernen globalisierten Welt das Printmediensegment sehr stark von der "economies of scale and scope" profitieren kann [Agency for Press and Mass Communication]... [6, 48].*

Die nächst kleinere Leserschaft gehört dem Verlag "Independent Media".

Der Verlag "Conde Nast" hat seine Tätigkeit in Russland 1998 mit dem Start der Modezeitschrift "Vogue" begonnen... [6, 49].

"Semj Dnej" wurde 1995 gegründet und ist ein Teil der Holding "GaspromMedia"... [6, 49].

Der Verlag "Hachette Filipachi Shkulev" wurde ebenfalls 1995 im Rahmen einer der größten Mediaholding "Hachette Filipacchi Medias" gegründet... [6, 50].

Видно, що початок кожного абзацу (і так майже уся стаття) починається з підмета, всі події подаються в результативному аспекті як факти. Кожне речення відзначається заверше-ністю, автосемантичністю. У цій КМФ відчувається не так послідовно-часовий характер зв'язку, як послідовно-перерахувальний. У досліджуваних текстах у сфері наукового спілкування простежується руйнування старих канонів наукової оповіді. У сфері функціонування наукових гуманітарних текстів явно виділяється експресивний дискурс, у полемічному контексті якого поляризуються мовленнєві стратегії учасників діалогу. При діалогічному обміні думками спостерігається переважання особистих моментів в інтерпретації "чужих" і відстоюванні "своїх" позицій. Водночас мовна ситуація в рамках такого дискурсу характеризується розмиванням меж і правил вживання певних засобів мови, що об'єктивується у використанні нової літературної образності, розмовних висловлень, а також у використанні елементів наративної оповіді, публіцистичних штампів, і прийомів риторичного переконання [4: 78].

Література: 1. Бархударов Л. С. Язык и перевод / Л. С. Бархударов. – М. : Международные отношения, 1989. – 237 с. 2. Брандес М. П. Стилистика немецкого языка / М. П. Брандес. – М. : Высшая школа, 1990. – 320 с. 3. Науменко А. М. Філологічний аналіз тексту (основи лінгвопоетики) / А. М. Науменко. – Вінниця : Нова книга, 2005. – 416 с. 4. Faulseit D. Stilistische Mittel und Möglichkeiten der deutschen Sprache / D. Faulseit, G. Kühn. – Leipzig : VEB BIBLIOGRAPHISCHES Institut, 1975. – 284 s. 5. Шахова К.О. П'ять німецьких лауреатів Нобелівської премії з літератури / К. О. Шахова. – К. : Юніверс, 2001. – 208 с. 6. Робертус М. М. Российские журналы для женщин: результаты междисциплинарного исследования в качестве материала для занятий по иностранному языку / Russische Zeitschriften für Frauen: Ergebnisse einer interdisziplinären Studie als Anlass für den Fremdspracheunterricht / М. М. Робертус // Иностранные языки в высшей школе. – М. : Наука, 2009. – № 3 (10). – С. 47–54.

ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АКАДЕМІЧНОЇ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЯК ЖАНРУ ЛАУДАТИВНОГО ДИСКУРСУ

(на матеріалі англійської мови)

Марина Рижикова

Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського
(Сімферополь, Україна)

Актуальність дослідження пов'язана з тенденцією у сучасній лінгвістиці до вивчення прагматичного та лінгвокультурного аспекту комунікації, а також відсутністю досліджень рекомендації як жанру лаудативного дискурсу.

Мета дослідження полягала у визначенні прагматичних особливостей (структури, стратегій і тактик та мовних засобів вираження похвали) англомовної рекомендації як жанру лаудативного дискурсу.

Матеріалом дослідження були 97 англомовних рекомендацій студентам до вступу у вищий навчальний заклад або іншої навчальної програми, загальною кількістю 100 умовних друкованих сторінок, відібраних методом суцільної вибірки з друкованих та Інтернет-джерел.

Рекомендація, що надається при вступі у вищий навчальний заклад або працевлаштуванні відноситься до академічної комунікативної сфери [2] та за єдністю комунікативної мети є жанром лаудативного дискурсу [3]. Похвальні рекомендації не досліджувалися досі як жанр лаудативного дискурсу.

Комунікація похвальної рекомендації має опосередкований вербальний характер. Комунікація візуальна та характеризується вживанням складних речень та синтаксичних конструкцій, вживанням пасивних форм, що свідчать про відсторонення мовця та слухача. Комунікативною метою рекомендації є висловлення похвали третій особі для того, щоб її зарахували до навчання у певному навчальному закладі або до участі у певній програмі. Основними комунікативними стратегіями та тактиками, які мовець використовує для досягнення мети, є інформативно-аргументативні, експресивно-апелятивні та контрольні-оцінювальні [5], [4]. Тематикою похвальної рекомендації є досягнення третьої особи в академічній сфері, професійні успіхи, а також особисті якості.

За професійним статусом мовця похвальні рекомендації розподіляються на ті, що написані викладачами та ті, які написані директорами навчального закладу. Структура та мова похвальної рекомендації зумовлена приналежністю до академічної комунікативної сфери. За класифікацією М. М. Бахтіна [1], рекомендація належить до наративу, оскільки має стандартну композицію (зав'язка, кульмінація, розв'язка) та відповідні мовні особливості [1]. Дослідження дозволяє зробити такі висновки. Мовець хвалить як академічні якості студента (прагнення до навчання, різнобічні інтереси, успішне та вчасне виконання завдань, здатність виконувати декілька завдань одночасно та сумісництво навчання і праці, креативний підхід, організаторські та лідерські якості), так і особисті (скромність, розумність, надійність, прагнення допомогти іншим). При висловленні похвали в академічних рекомендаціях мовець використовує лексичні мовні засоби (експресивні іменники, прислівники та дієслова), морфологічні (ступені порівняння прикметників та вживання теперішнього неозначеного та теперішнього завершеного часу дієслів), синтаксичні (емфатичні конструкції, повтори, перелік, уособлення та складно-підрядні речення уступки) і риторичні (метафора, епітети та порівняння).

Можливі напрямки подальших досліджень вбачаємо у визначенні впливу соціолінгвістичних чинників на вибір мовних засобів вираження лаудації у похвальній рекомендації.

Література: 1. Бахтин М. М. Проблема речевых жанров / М. М. Бахтин // Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества. – М. : Иск-ва, 1979. – С. 237–289. 2. Карасик В. И. Языковой круг : личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. – Волгоград : Перемена, 2004. – 390с. 3. Основні жанрові форми втілення сучасного англомовного лаудативного дискурсу // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики : зб. наук. пр. / [відп. ред. Н. М. Корбозерова]. – Київ. нац. ун-т ім. Т. Шев-

ченка. – Вип. 18. – К. : Логос, 2010. – С. 346–356. 4. Почепцов Г. Г. Теория коммуникации / Г. Г. Почепцов. – М. : Рефл–бук ; К. : Ваклер. – 2006. – 656 с. 5. Яшенкова О. В. Основы теории мовної комунікації : [навчальний посібник] / О. В. Яшенкова. – К. : Академія, 2010. – 312 с.

COMMUNICATIVE AND PRAGMATIC CHARACTERISTICS OF THE RECIPIENT'S REACTION TO INDIRECT DIRECTIVES

Oksana Romanovich

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk, Ukraine)

It is widely accepted that there is a distinction to be made between the explicit content and the implicit import of a verbal utterance. In recent years, a considerable amount of attention has been devoted to the topic of indirect speech acts. This notion was introduced by J. Searle and, according to him, it is meant to be an indirect 'illocutionary' act. Applying the conception of such illocutionary acts according to which they are (roughly) acts of saying something with the intention of communicating with audience, he describes indirect speech acts as those in which the speaker communicates to the hearer more than he actually says by way of relying on their mutually shared background information, both linguistic and nonlinguistic, together with the general powers of rationality and inference on the part of the hearer. For example, a speaker may utter the sentence *I want you to do it* by way of requesting the hearer to do something. The utterance is incidentally meant as a statement, but it is also meant primarily as a request [4: 265].

This article will be devoted to the problem of directives, expressed indirectly. The illocutionary point of directives, according to Searle, consists in the fact that they are attempts by the speaker to make the hearer do something. They may be very mild 'attempts' as when I invite you to do it or suggest that you do it, or they may be very strong, persistent attempts when I insist that you do it. The propositional content is always that the hearer H does some future action A. Verbs denoting members of this class are *ask, order, command, request, beg, plead, pray, entreat*, and also *invite, permit, and advise* [3: 11]. Thus we come to the conclusion that according to their performative verb, illocutionary acts of invitation, suggestion, request, advice, recommendation, commands apart from all others belong to the class of directives.

Directives have the following deep structure: **I verb you+ you Fut Vol Verb**, where **Fut Vol Verb** = verb of volition in future tense. Thus, *I order you to leave* is the surface structure realization of 'I order you + you will leave' [3: 16].

Indirect speech acts are different from direct ones in their syntactic structure, which is varied for indirect illocutionary acts (statements, conditional sentences, general questions, special questions, disjunctive questions) However, their illocutionary force is the same. Each indirect directive can easily be transformed into a direct one. For instance, *You'd better clean yourself up before you get home* = *Clean yourself up*, the deep structure here being *I advise you + you will clean yourself up*.

Taking into consideration the fact that indirect directives are veiled, expressed implicitly thus showing the speaker's readiness to receive rejection, his possible lack of confidence. Such structures reduce intransigence; contribute to psychological contact establishment. The recipient is

provided with the opportunity to follow the advice. There emerges another shade of meaning – desirability of the action; the hearer is seemingly responsible for the positive changes in the speaker's life.

In this article, we will be focused on the responses to indirect suggestions, invitations, and commands. According to H. H. Clark, responses to indirect speech acts are, roughly, of three main types. First, there is the class of responses the speaker intends the hearer to give (expected responses). For instance, *When does the museum close tonight? – At six.* The addresser could be wrong in his presuppositions about the situation. The recipient may answer *Which museum?* This is a cooperative but unexpected response. And there are a variety of uncooperative responses [2: 202].

We can broaden this classification by providing the taxonomy which includes the following types: 1) a correspondent non-verbal action (in case a hearer accepts and agrees with the speaker's communicative intention); 2) ignoring the connotation of the directive and reacting only to the informative function of the utterance (the so-called false speaker's intention interpretation); 3) direct rejection (that can express both strong dissent and veiled rejection). Strong rejections indicate that the hearer will under no conditions obey the order or do anything else the speaker intends. Direct rejection may be the result of a bad relationship between interlocutors; 4) indirect rejections. Such forms of rejection include either reasons or excuses or diminutive forms of address. One of the most widespread types of indirect rejection are conversational turns pointing at the hearer's objection to certain moments of conversational situation. The interlocutor's refusal accompanies his making reference to the conversation component which interferes with his acting the way the speaker intends him to. Such rejections are called context limited [1: 19-20]; 5) the tactics of agreement includes postponed agreement (the addressee gives arguments and reasons for expressing his attitude towards the communicative situation); 6) immediate agreement (the illocutionary force of the utterance has been understood and accepted, and it will result in the hearer's actions).

Thus, it should be stated that indirect speech acts are characterized by multiplicity of meanings; direct speech acts differ from indirect ones in their sentence structure; speech acts of directives include those of orders, invitations, suggestions, commands, advice, etc. We can conclude that recipients respond to indirect directives cooperatively but unexpectedly.

Bibliography: 1. Чухно А. А. Косвенные директивы и реакции на них. Фактор адресата (на материале английской диалогической речи) : автореф. диссертации на соискание учёной степени канд. филол. наук : 10.02.19 – “Теория языка” [Электронный ресурс] / А. А. Чухно. – Ростов-на Дону, 2007. – 21 с. – Режим доступа : http://rspu.edu.ru/rspu/science/dissertation_councils/dissertations/avtoref. 2. Clark H. H. 1979. Responding to Indirect Speech Acts / H. H. Clark // *Pragmatics. A Reader.* – New York : Oxford University Press, 1991. – P. 199 – 230. 3. Searle J. R. A Classification of Illocutionary Acts / John R. Searle // *Language in Society*, Vol. 5, No. 1 (Apr., 1976), P. 1-23 Published by: Cambridge University Press Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/4166848> Accessed: 09/04/2009 11:20. 4. Searle J. R. Indirect Speech Acts / J. R. Searle // *Pragmatics. A Reader.* – New York : Oxford University Press, 1991. – P. 265–277.

**ПРЕЦЕДЕНТНІ ТЕКСТИ БІБЛІЙНОГО ПОХОДЖЕННЯ ЯК ЗАСІБ
ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ *ГРОШИ* В ДИСКУРСІ СУЧАСНИХ
УКРАЇНСЬКИХ ЗМК**

Катерина Руснак

ELLIC 2013

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
(Харків, Україна)

Біблія як найбільш значуще джерело християнської культури є основним прецедентним текстом, прототекстом, концептосфера якого є базою для творення нових концептів.

Метою дослідження є опис прецедентних феноменів біблійного походження у структурі номінативного поля концепту ГРОШІ, аналіз дискурсивних та контекстуальних трансформацій таких одиниць, виявлення їх прагматичного потенціалу.

Матеріалами для статті стали видання “Українська правда” (УП), “Дзеркало тижня” (ДТ), “День” за 2012 рік.

Важливим елементом номінативного поля концепту ГРОШІ є прецедентний вислів (ПВ) біблійного походження *тридцять срібняків*, що вербалізує релігійний архетип зради, породженої жадобою людини до збагачення. Зазначений прецедентний текст апелює до біблійної легенди про Іуду Іскаріота, який проміняв духовну благодать Сина Божого на нікчемну грошову винагороду.

У текстах сучасних ЗМК вислів *тридцять срібняків* може прямо відсилати до ситуації зради, продажності: “За словами Тимошенко, у кожній політичній силі завжди є “їуди” і ті, хто продається за 30 срібняків” [День. – 2012. – № 121], або зазначати певних семантичних трансформацій: “Після звільнення Ільченка з-під варту Костусєв зазначить: “Іуді знадобилося 30 срібняків, а нам в Одесі вистачило одного Сребреніка” [УП. – 2012. – № 73]. Останнє речення демонструє зміну значення ПВ внаслідок мовної гри, що ґрунтується на паронімічній атракції. Уживання вислову *тридцять срібняків* та конотоніма *Іуда* є потужним засобом творення негативної оцінки.

ПВ *золотий тілець* позначає сліпе поклоніння грошам, а в дискурсі ЗМК набуває різних смислових відтінків: “Оскільки жодної кози чи корови на балансі “Хотівського” не значиться, то випасати на “пасовищах” можна хіба що “золотого тільця” [ДТ. – 2012. – № 45]. Іронія в наведеному уривку твориться за допомогою буквалізації змісту ПВ.

Концепт ГРОШІ в текстах ЗМК об’єктивується й у ряді прецедентних ситуацій (ПС): “Чи не так, що і позолота храмів, і особисті вартісні речі священнослужителів, і ті ж лексуси з мерседесами – це сучасне миро?” [УП. – 2012. – № 65]. Лексема *миро* апелює до фонових знань читача про те, як Іуда запропонував продати миро, призначене на помазання тіла Ісуса Христа, і роздати гроші убогим. Актуалізація зазначеної ПС слугує засобом творення гострої негативної оцінки надмірного ставлення до збагачення священнослужителів, що прирівнюють себе до Спасителя. Інтенсифікаторами оцінного судження є навмисне вживання форми множини (*лексуси з мерседесами*) та прийом риторичного запитання.

Отже, концепт ГРОШІ в текстах ЗМК нерідко вербалізується у прецедентних висловах та ситуаціях біблійного походження. Зазнаючи різних семантичних трансформацій, такі одиниці виконують експресивну, аксіологічну та прагматичну функції. Прецедентні феномени актуалізують християнське табу на багатство, біблійну філософію пріоритету духовних цінностей над матеріальними.

Література: 1. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность / Ю. Н. Караулов. – М. : Наука, 1987. – 264 с. 2. Кремнева А. В. Функционирование библейского мифа как прецедентного текста (на материале произведения Джона Стейнбека) : автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.19 / А. В. Кремнева. – Барнаул, 1999. – 23 с.

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ АСТРОНОМІЧНОЇ ТА ФІЗИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ У “МАРСІАНСЬКІЙ ТРИЛОГІЇ” КІМА СТЕНЛІ РОБІНСОНА

Лілія Савчук

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна)

Освоєння космічного простору, спроби зазирнути в таємниці інших цивілізацій знайшли своє відображення у широкому функціонуванні астрономічної термінології у мові творів наукової фантастики. У науковій фантастиці використання астрономічної термінології відіграє особливу роль, зумовлену тематичними задумами автора та стилем викладу.

Широке впровадження наукових досягнень зумовило введення фізичної термінології у художню тканину текстів науково-фантастичного жанру. Зокрема, американський письменник Кім Стенлі Робінсон вживає велику кількість як астрономічних, так і фізичних термінів у “Марсіанській трилогії”.

Вжиті у трилогії астрономічні терміни у своєму прямому номінативному значенні позначають: вид орбіти (*areosynchronous orbit*), верхній шар Місяця і астероїдів (*regolith*), астрономічні процеси (*aphelion, perihelion, perihelion-aphelion cycle, equinox, hellion equinoxes, perturbation, planetesimal collisions in the early solar system*), небесні тіла і тіла космічного походження (*asteroid, starship asteroid, ballast asteroid, comet, meteor, chondrite, carbonaceous chondrite, gravitational bolide*), галактику, де знаходиться Земля (*Milky Way*), астрономічні об’єкти (*planetesimal, Phobos*).

Фізичні терміни, у свою чергу, позначають: види гравітації (*dreamy gravity, pseudogravity, microgravity, quantum gravity, historical-economic-numerical gravity, moonlet gravity*), фізичні поля (*magnetic field, gravitational field, evanescent field, electromagnetic field*), фізичні процеси (*electrolysis, entropy, electrical polarization*), фізичні частинки (*atom, electrode, photon, proton, Z particle, neutrino, graviton*) та інші фізичні величини.

У мові наукової фантастики терміни можуть використовуватись у складі метафор. У метафорі відображається здатність людини вловлювати схожість і подібність між різними індивідами, класами об’єктів, а потім за цією схожістю переносити назви справжнього носія чи функції на характеризовану особу або предмет [1: 329]:

“...*the gravitational dance of asteroid and cable* with the planet became ever more precise...” [3: 68]

“Rocks banging together in space, and then coming back and holding together, all because of the *mysterious force* we call *gravity*” [4: 94].

Одним із засобів метафоризованого вживання термінів у мові наукової фантастики є персоніфікація, що ґрунтується на наділенні неживих предметів, явищ природи тощо якостями людини. Звернімо увагу на персоніфікацію астрономічних термінів:

“*Aphelion brought* cold weather twenty degrees north of the equator at least, while *perihelion cooked* the equator as much as the south” [2: 413].

Також можуть персоніфікуватися і фізичні терміни:

“ They had about half an hour before the first *radiation arrived*, and no more than an hour after that the really hard stuff would follow” [4: 55].

“ *Atoms want* to get to their stable number of electrons, and they’ll share electrons when *they have to*” [3: 14].

Дуже часто Робінсон вводить астрономічні та фізичні терміни до складу порівняльних конструкцій, створених на основі:

1) зіставлення форми чи дії певного об’єкта з об’єктом, позначуваним астрономічним терміном:

“Then a white ball trailing a blazing fan of white fire came shooting up over the southwestern horizon, *as big as the comet...*” [4: 372];

“Mars looks *like an iron-cored ball of old planetesimals*” [3: 409];

“...they could still see it below them, there in the violet morning sky, as the main mass of it heated to an incandescent glare and caught fire, *like a great yellow comet* with a hairy tangled silver tail, dropping down to the tawny planet” [3: 413];

“But there was a gyroscope in him, spinning *like a pulsar*” [3: 339];

“The bridge loomed overhead *like a negative Milky Way*” [2: 586].

2) подібності принципу і результату дії процесів:

“Some of his anger would be captured and stored, *as electricity* in the town’s grid” [4: 8];

“They flew on, six of them now, Sasha and Yeli, Ann and Simon, Nadia and Sax: six of the first hundred, gathered together *as if by magnetism*” [4: 494].

Таким чином, Кім Стенлі Робінсон вживає астрономічні та фізичні терміни не лише у їх прямому значенні, що призвело б до переобтяження тексту незрозумілими для читача термінами, але й вводить їх до складу метафоричних та порівняльних конструкцій, що сприяє адекватному сприйняттю науково-фантастичної “Марсіанської трилогії”.

Література: 1. Мацько Л.І. Стилїстика української мови : [підручник] / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько ; [За ред. Л. І. Мацько]. – К. : Вища шк., 2003. – 462 с. 2. Robinson K. S. “Blue Mars” [Електронний ресурс] / K. S. Robinson. – Режим доступу : http://www.amazon.com/Blue-Mars-Trilogy-Stanley-Robinson/dp/0553573357/ref=sr_1_3?ie=UTF8&qid=1360947300&sr=8-&keywords=red+mars. 3. Robinson K. S. “Green Mars” [Електронний ресурс] / K. S. Robinson. – Режим доступу : http://www.amazon.com/Green-Mars-Trilogy-Book/dp/0553572393/ref=sr_1_2?ie=UTF8&qid=1360947300&sr=8-2&keywords=red+mars. 4. Robinson K. S. “Red Mars”. [Електронний ресурс] / K. S. Robinson. – Режим доступу : http://www.amazon.com/Red-Mars-Trilogy-Stanley-Robinson/dp/0553560735ref=sr_1_1?ie=UTF8&qid=1360947300&sr=8-1&keywords=red+mars

BUSINESS LETTERS: FUNCTIONAL AND COMMUNICATIVE TYPOLOGY

Tetyana Skibitska

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk, Ukraine)

Modern linguistic research is aimed at studying the text as interconnection of its linguistic, communicative, and pragmatic aspects, substantiating the tendency to thoroughly study business letter texts and their functional peculiarities.

Having achieved significant results both in the sphere of theoretical investigation and its practical application, modern linguistics is searching for still new ways of studying language with due consideration for lingual pragmatic and lingual cognitive aspects of language units functioning (В.В. Богданов, О.П. Воробйова, О.С. Кубрякова, J. Nuyts) [2; 3; 6; 10]. Modern linguistics development is characterized by anthropological focus, i.e. studying the human factor in language and speech (Н.Д. Арутюнова, Г.В. Колшанський, О.С. Кубрякова, L. Filipovic) [1; 5; 6; 8]. The article aims at determining and describing functional and communicative business letter types.

The typological peculiarity of business letters lies in the integrity of their linguistic and extra-linguistic features expressed in real text communication contexts. Empirical research into text activity of different communicative and functional manifestations of business letters helps to reveal the genuine text informational content, which involves a complex system of textual relationships contributing to fulfilling the sender's communicative and cognitive tasks [4: 83].

Business letters are not only an important means of communication but also an integral component in cross-cultural understanding. Among the main communicative types of texts we distinguish business letters aimed at developing interaction between the sender and the receiver. The classification of business letters is based on their three principal functions: informative, appealing, and contact establishing functions relating to the main forms of speech influence and the anticipated response. Depending on the sender's communicative intention and the letter's predominant function, we consider the following types of business letters:

Functional Type	Business letters
Informative business letters	Recommendations, reminders, warnings, complaints, instructions
	Covering letters, replies to enquiries, requests, complaints, order withdrawals
Business letters of appeal	Letters of inquiry, offer, order, advertising letters
Contact establishing business letters	Letters of congratulation, gratitude, invitation, apology, condolence

It is worth while mentioning that the functional peculiarity of business letters means considering their predominant but not the only function. Thus, the predominant function of informative business letters is to notify the receiver of the situation. Business letters of appeal aim at influencing the receiver and inducing them to perform a certain action. Contact establishing business letters deal with some social ceremony and render certain emotions and feelings.

Thus, the combination of linguistic and extra-linguistic textual characteristics of business letters reveal their communicative nature and determine their functional types. The pragmatic structure of the business letter types, which have been singled out, reflects their informational content.

Bibliography: 1. Арутюнова Н. Д. Предложение и его смысл. Логико-семантические проблемы / Н. Д. Арутюнова. – М. : Наука, 1996. – 383 с. 2. Богданов В. В. Речевое общение. Прагматический и семантический аспекты / В. В. Богданов. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1990. – 204 с. 3. Воробйова О. П. Еволюція образу тексту у філологічних студіях / О. П. Воробйова // Мова і культура / гол. ред. Д. С. Бураго. – К. : КНУ ім. Т. Шевченка, 2007. – Вип. 9. – Т. IV. – С. 125–130. 4. Дридзе Т. М. Текстовая деятельность в структуре социальной коммуникации / Т. М. Дридзе. – М. : Высшая школа, 1984. – 269 с. 5. Колшанский Г. В. Коммуникативная функция в структуре языка / Г. В. Колшанский. – М. : Наука, 1984. – 175 с. 6. Кубрякова Е. С. Человеческий фактор в языке. Язык и порождение речи / Е.С. Кубрякова и др. – М. : Наука, 1991. – 238 с. 7. Dressler W. Current Trends in Textlinguistics / W. Dressler. – Berlin ;

N.Y. : De Gruyter. – 2006. – 128 S. 8. Filipovic L. Typology meets witness narratives and memory: Theory and practice entwined in Cognitive Linguistics / Luna Filipovic // Cognitive Linguistics in Action: From Theory to Application and Back / [ed. Elzbieta Tabakowska, Michał Choinski, Łukasz Wiraszka]. – De Gruyter Mouton, 2010. – P. 317–342. 9. Hayakawa S. Y. Sprache im Denken und Handeln / S.Y. Hayakawa // Semantik. Darmstadter Blätter, 4. – Darmstadt, 1973. – S. 17–23. 10. Nuyts J. Cognitive Linguistics and Functional Linguistics / Jan Nuyts // The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics/ [ed. Dirk Geeraerts and Hubert Cuyckens]. – Oxford University Press, 2007. – P. 543–565.

ДО ПИТАННЯ КОНОТАЦІЇ ТЕРМІНА ТА ЙОГО СКЛАДНИКІВ

Валерія Соловій

Львівський державний університет внутрішніх справ

(Львів, Україна)

Думки науковців щодо конотації терміна розділилися навпіл: одні вважають, що термін повинен бути і є емоційно нейтральним (Л.А. Капанадзе, І.С. Квітко, Н.П. Кузькін, А.А. Реформатський), а інші схиляються до думки, що терміни, терміносистеми, термінології все ж таки є частиною лексичної системи мови [2: 23], і “між термінами та загальнолітературними словами відсутня чітка демаркаційна лінія (чітке протиставлення за основними семасіологічними, синтагматичними і прагматичними характеристиками)” [1: 63], а це означає, що терміни важко ізолювати від характерних особливостей загальноновживаних слів (Н.З. Котелова, А.А. Макарова, Р.Г. Піотровський, В.М. Прохорова).

Під конотацією ми розуміємо “семантичне поняття, що узуально чи okazійно входить у семантику мовних одиниць, і виражає емоційно-оцінне і стилістично марковане ставлення суб’єкта мовлення до дійсності, що виражається у висловленні, яке отримує на основі цієї інформації експресивний ефект. Саме такого роду прагматичне забарвлення і пов’язане з терміном конотація” [2: 5].

Поняття конотації терміна складне. В.М. Прохорова включає в це поняття такі компоненти: емоційність, експресивність та образність. Образність – це його вмотивованість (наявність у слова внутрішньої форми, що виражає ознаки, асоціативні з ознаками іншого поняття). Не всяка вмотивованість створює образність, але тільки та, за якої виникає експресивність, виразність, підсилення, тобто образність – це експресивна вмотивованість слова. Експресивність обумовлена якимись відступами від узуального, що виникає при перенесенні назви на поняття іншої понятійної сфери, логічно віддаленої від тієї, до якої належить перше, що позначене переносною назвою поняття [2: 17].

У терміні може бути наявна конотація емоційності – вираження ставлення до поняття мовця. Якщо спеціальне поняття співвідноситься з загальнолітературним поняттям, що стосується речі чи явища з негативними характеристиками, то у терміна також зберігатиметься негативна емоційна оцінка (*hawk* – 1) *a diurnal bird of prey with broad rounded wings and a long tail, typically taking prey by surprise with a short chase*; 2) *a person who advocates an aggressive or warlike policy, especially in foreign affairs, false, fictitious, and fraudulent claim, bogus claim*), або ж з позитивними характеристиками, то термін отримає позитивну емоційну оцінку (*dove* 1) *a stocky bird with a small head, short legs, and a cooing voice, feeding on seeds or fruit. Doves are generally smaller and more delicate than pigeons, but many kinds have been given*

both names; 2) a person who advocates peaceful or conciliatory policies, especially in foreign affairs, *plaintiff-friendly* jurisdictions, *friendly* witness). У вище згаданих прикладах емоційність тісно пов'язана з образністю, а емоційна оцінка є результатом образності, асоціативного перенесення назв [2: 19].

Конотація експресивності (виразності, підсилення) у терміна, так само як і конотація емоційності, неоднорідна за своїм походженням. Передусім експресивність характеризується як обов'язковий компонент терміна з конотацією образності та емоційності, але вона може бути і первинною. Це залежить від стилістичного забарвлення слова, від якого утворений термін. Експресивність може бути створена діахронною чужерідністю і незвичністю слова, що утворює термін, якщо таким початковим словом є архаїзм або історизм. Контраст застарілої загальнолітературної слова і сучасності утвореного від нього терміна, що функціонує в терміносистемі – також умова для виникнення конотації експресивності у значенні терміна [2: 20] (*guillotine* – 1) a device used to execute people, especially in France in the past. A sharp blade was raised up on a frame and dropped onto the person's neck 2) (in parliament) a procedure used to prevent delay in the discussion of a legislative bill by fixing times at which various parts of it must be voted on). Використання діалектних, жаргонних слів як термінів, пов'язане з незвичним порушенням узуального, завжди визначає експресивність мовних елементів [2: 19] (*mirandize* – inform (a person who has been arrested) of their legal rights, in accordance with the *Miranda* decision, *SCOTUS* – Supreme Court of the United States, *code eight* – term that means officer needs help immediately, *house mouse* – a term that refers to a police officer that rarely leaves the building for one reason or another).

Образність, експресивність, емоційність як види конотацій тісно пов'язані у структурі терміна. Вони зазвичай існують у значенні одного терміна, обумовлюючи один одного, а також відіграють допоміжну роль, сприяючи виконанню терміном номінативної функції [2: 20].

Література: 1. Ларина Ю. Е. Прагматика термина как семиотическое свойство (на материале русской лингвистической терминологии) : дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.01 / Юлия Евгеньевна Ларина. – Краснодар, 2007. 2. Прохорова В. Н. Русская терминология (лексико-семантическое образование) : [монография] / В. Н. Прохорова. – М. : МГУ, 1996. – 126 с. 3. Телия В. Н. Типы языковых значений : Связанное значение слова в языке / В. Н. Телия // АН СССР. Ин-т языкознания. – М. : Наука, 1981. – 269 с. 4. Martin E. A., Law J. Oxford Dictionary of Law : [7th edition] / Martin E. A., Law J. – Oxford : OUP Oxford, 2009. – 624 p.

ВПЛИВ ОРФОГРАФІЧНОЇ РЕФОРМИ НА ЯВИЩЕ ОМОНІМІЇ В НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Володимир Турчин, Василь Турчин

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна)

Процеси уніфікації та нормалізації німецької літературної мови мають низку особливостей, що виявлялися протягом її формування. Внаслідок історичних причин процес утворення національної мови у Німеччині відбувався значно повільніше, ніж в інших євро-

пейських країнах. Однією із сторін уніфікації німецької мови є створення орфографічних правил і норм, які слугують їй опорою.

У статті ми не будемо докладно аналізувати історичний процес розвитку німецької орфографії, тому що це вже описано багатьма вченими у монографіях, статтях, підручниках, словниках, починаючи ще з Середньовіччя [2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9].

Перша орфографічна конференція, яка відбулася в 1876 році в Берліні, обумовлювала, що слова з французьким суфіксом *-ir-* повинні писатися з буквою *-e* (*stolzieren, inspizieren, zamість stolziren, inspiziren*). У суфіксах *-tum, -tüm* не повинно писатися *h*, суфікс *-niß* потрібно писати як *-nis*. *Theorieen, Sympathieen* в множині повинно вживатись з подвійним *-ee*. Наслідком роботи конференції стало затвердження орфографічних положень у Баварії (1879 р.) та Пруссії (1880 р.). У 1880 р. був опублікований словник К. Дудена, в основу якого були закладені положення цієї конференції. У 1901 р. відбулась Друга конференція з урегулювання орфографії за участю урядів Німеччини, Австрії, Швейцарії. Розглядалося вживання *-ph, -th* тільки в іноземних словах та варіативність написання слів іншомовного походження із *-c-* (*Akzent* поряд з *Accent*). Наслідком Другої конференції був опублікований словник К. Дудена у 1915 році, який обмежив велику кількість варіантів. Хоча після Другої світової війни було випущено багато видань словників Дудена, що відрізнялися один від одного, вони були все-таки непохитним авторитетом стосовно правопису аж до 1996 року. З уведенням правил нового правопису у 2006 році словник Дудена був також провідним у питаннях орфографії [4: 164–169].

З часу проведення Другої орфографічної конференції минуло більше століття. У суспільстві появились нові реалії, які слід відобразити мовними засобами. Розвиток мовознавства вимагав подальшої систематизації та удосконалення правил німецької орфографії з метою її спрощення і доступності в умовах загальної освіти населення. Віденська орфографічна конференція 1994 року покликана була розв'язати ці питання. Представники німецькомовних країн прийняли нове зведення правил німецької орфографії, які офіційно були введені в дію з серпня 1998 року. Реформа здійснювалася в усіх німецькомовних країнах і була закінчена до 31 серпня 2005 року. Завдяки реформі відбулось спрощення складної орфографії сучасної німецької мови. Це – співвідношення звуків і букв, іншомовних слів, написання разом, окремо і через дефіс, пунктуація і перенос слів. Реформа правопису не пориває з традиціями: це стосується, наприклад, написання іменників з великої букви [3: 25; 9; 6].

Однак впроваджена реформа мала велике значення для такого мовного явища, як омонімія, де безпосередньо утверджуються попередні правила написання різних слів. Коли після наголошеного довгого голосного стоїть приголосний *[l], [m], [n], [r]*, то в більшості випадків додається подовжуючий звук *[h]*, завдяки чому розрізняються однакові за звуковою формою, але різні за написаннями слова: *dehnen* (розтягати) – *denen* (D. Pl. від *der, die das*); *lehren* (вчити, повчати) – *leeren* (спорожнити); *Mahl* (їжа) – *Mal* (пляма), *mehr* (більше) – *Meer* (море), *Mohr* (мавр) – *Moor* (болото), *Ruhm* (слава) – *Rum* (ром), *Sohle* (підощва) – *Sole* (розсіл), *währen* (тривати) – *sie wären* (вони були б). Довгота голосних звуків *[a:], [e:], [o:]* позначається як їх подвоєнням, так і приголосним *[h]*, появою голосного перед одним приголосним, довгим *[i:]* у звукосполученні *[ie]*, а також у відкритому складі: *Heer* (військо) – *her* (сюди) – *hehr* (величний), *Waagen* (pl.) (ваги) – *Wagen* (автомобіль), *Lied* (пісня) – *Lid* (повіка), *Miene* (вираз обличчя) – *Mine* (копальня), *Stiel* (ручка) – *Stil* (стиль), *wieder* (знову) – *wider* (проти), *Fieber* (пропасниця) – *Fiber* (волокно). Звук *[e]* передається часто через *[ä]*. Це пояснюється фонетичним шляхом розвитку різних слів або семантичним, які в процесі розвитку

отримали різні значення. Буває також звукове співпадіння у зв'язку зі зміною форми слова (лексико-граматичні омоніми). Закріплення букви [e] чи [ä], відбулося, в основному, в ранньонімецький період розвитку німецької мови. Нова реформа не вплинула на орфографію цієї групи слів: *Fälle* (pl) (випадки) – *Felle* (pl.) (хутра), *Färse* (телиця) – *Ferse* (п'ята), *Lärche* (модрина) – *Lerche* (жайворонок), *Blässe* (блідість) – *Blesse* (біла цятка на лобі), *hält* від *halten* (тримати) – *hell* від *hellen* (світати), *hängst* від *hängen* (висіти) – *Hengst* (жеребець).

Це стосується також і дифтонга [ai], який передається так само і на письмі, щоб відрізнити слова з дифтонгом [ei]: *Laib* (хлібина) – *Leib* (тіло), *Waise* (сирота) – *Weise* (мудрець, спосіб), *Laiche* (ікра) – *Leiche* (труп), *Saite* (струна) – *Seite* (сторінка).

Для уникнення графічних труднощів при двоякому розумінні слів було запроваджено написання їх через дефіс: *Druckerzeugnis* – *Drucker-Zeugnis*, *Musikerleben* – *Musik-Erleben*. Це, фактично, імпліцитна омонімія в композитах, яка відображається при переносі слів. Адже складне слово при неправильному переносі або читанні перетворюється в справжню омонімічну одиницю: *Ballast* – *Ball-Ast*; *Barkasse* – *Bar-Kasse*, *Bilderfolge* – *Bild-Erfolge*, *Gendarm* – *Gen-Darm*, *Gliedersatz* – *Glied-Ersatz*, *Liebestempel* – *Liebe-Stempel*, *Stillehre* – *Stil-Ehre*, *Texterfassung* – *Texter-Fassung*, *Verbumbstellung* – *Verb-Umstellung* [10: 16–17].

Реформа допомогла розмежувати значення слів, які виникають внаслідок сполучення прикметників (*fest, frei, groß, klein, sicher, schön*) та дієслова. При прямому значенні вони пишуться окремо, а при переносному – разом: *freisprechen* (виправдовувати) – *frei sprechen* (вільно говорити), *festnehmen* (затримувати) – *fest nehmen* (міцно схопити).

Зміни відбулися також і в іменниках: *die Angst, das Lied, das Ernst, das Recht, die Schuld*, які у стійких зворотах можуть писатися як з великої, так і з маленької букви, що залежить від синтаксичної функції цього іменника. Вживаючи дані слова в значення об'єкта, їх необхідно писати з великої літери: *Angst haben* (боятися чогось); *Angst und Bange machen* (лякати когось, наганяти страх); *sich (D.) ein Leid antun* (накласти на себе руки); *Recht haben* (бути правим); *Schuld geben* (звинувачувати когось). При вживанні цих слів з предикативною функцією та в поєднанні зі сполучними словами – *sein, werden, bleiben*, вони пишуться з маленької букви: *mir ist angst und bange* (мені страшно, я боюсь), *es tut mir leid* (мені шкода), *es ist mir recht* (я згоден, мене це влаштовує), *du bist an allem schuld* (ти у всьому винен).

Прийнята реформа німецького правопису була неоднозначно сприйнята громадськістю німецькомовних країн, лінгвістами та засобами масової інформації. Автори реформи, прагнучи “полегшити” німецький правопис, не змогли подолати всіх труднощів. Однак, що стосується явища омонімії, то реформа не усуває її з мови, яка є часто негативним явищем, особливо для тих, хто вивчає німецьку мову як іноземну. Проведена реформа регламентувала чіткість написання деяких омонімів і нововведені зміни в правописі мали позитивний вплив. Омонімія є лінгвістичною природною універсалією та притаманна майже всім рівням мови, тому повинна визнаватися в теоретичних концепціях мовознавства.

Література: 1. Хоменко Т. Особливості становлення графічної та орфографічної норм німецької мови / Тетяна Хоменко // Наукові записки. Філологічні науки. – Кіровоград. – № 80. – С. 164–169. 2. Benecke G. F. *Mittelhochdeutsches Wörterbuch* // G. F. Benecke, W. Müller, F. Zarncke. – I-III, Stuttgart : S. Hirzel, 1990. – Bd. I. 1061 S; Bd. II. – 825 S; Bd. III. – 963 S. 3. Borisko N. *Verbessere dein Deutsch. Rechtschreibung des modernen Deutschen* / N. Borisko, O. Petroschuk. – K. : Ленвіт, 2004. – 95 с. 4. Duden. *Die deutsche Rechtschreibung* / Duden. – Mannheim : Bibliographisches Institut u. Brockhaus A. G., 2006. – 910 S. 5. Götze A. *Frühneuhochdeutsches Glossar* / A. Götze. – Berlin : de Gruyter, 1967. – 240 S. 6. Heller K. *Rechtschreibereform* / Klaus Heller. – Sprachreport. Extraausgabe. – Mannheim :

Institut für deutsche Sprache, 1996. – 10 S. 7. Kohrt M. Theoretische Aspekte der deutschen Orthographie / M. Kohrt. – Tübingen : Niemeyer, 1987. – 583 S. 8. Schützeichel R. Althochdeutsches Wörterbuch / R. Schützeichel. – Tübingen : Niemeyer, 1995. – 250 S. 9. Stang Ch. Die neue Rechtschreibung / Christian Stang. – München : Humboldt-Taschenbuchverlag Jakobi AG, 1996. – 96 S. 10. Weber H.-J. Homographen-Wörterbuch der deutschen Sprache / Heinz-Josef Weber. – Berlin. New York : de Gruyter, 1996. – 559 S.

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ *ЖІНОЧІСТЬ* У РОМАНІ С. КІЛЬЯНА “LIEBE ASOKA”

Марія Турчин

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна)

У сучасній лінгвістиці все більше уваги приділяється відтворенню національної специфіки концептосфер різних культур. У працях провідних вчених розв’язуються проблеми визначення поняття “концепт”, його онтології та шляхів мовної репрезентації [2; 4; 1; 3; 6] та ін. Основна увага приділяється опису способів вербалізації концептів у тому чи іншому дискурсі та виявлення особливостей їх структурування.

Художній текст забезпечує внутрішню глибинну характерологію концепту, його приховані підсвідомо або несвідомо архитипні підвалини, тому що художній твір це синтез трьох складників: зовнішньої форми, внутрішньої та змісту [5: 137].

Як когнітивна одиниця, концепт репрезентується лексемами, які недвозначно розкривають його вихідну сутність через ознаку, що покладена в основу номінації [6: 76]. До аналізу концепту в художньому дискурсі необхідно застосовувати лінгвокогнітивний та лінгвокультурний підходи. Лінгвокультурний підхід допоможе проаналізувати концепт з точки зору його ціннісного компонента. Цінності, як вищі орієнтири, визначають поведінку людини, є найбільш важливою частиною мовної картини світу. Концепт – базова одиниця культури, її концентрат [4: 116]. Концепт – мікромодель культури, а культура – макромодель концепту [3: 41]. За С.Г. Воркачовим, концепт співвідносимо з планом вираження лексико-семантичної парадигми [2: 36]. При дослідженні концепту використовується концептуальний аналіз та фреймовий підхід.

Наша мета полягала у аналізі лексем, які вербалізують концепт “Жіночість” у романі С. Кільяна “Liebe Asoka”. Обрано метод опису польової організації тексту, який допоміг охарактеризувати вживання відповідних лексем, а також метод контекстуального та фреймового аналізу. Ми виділили ядро концепту та перефрійні елементи.

Концептуальне ядро, представлене у даному романі двома іменниками –*das Mädchen* та *die Frau*. Вони мають абстрактне, узагальнююче значення і є безпосередніми номінантами концепту. Аналізуючи контекстуальне оточення ядерних номінацій концепту, зокрема їх сполучуваність з оцінними прикметниками, ми виявили експліцитні позитивні конотації цих номінацій, що представлені лексемами – *jung, nett, sympathisch, angenehm, herrlich, wunderschön, hübsch, zauberhaft, schön, klug, folgsam, lieb*.

Щоб не бути голослівним, наведемо їх у контексті, наприклад: *Der Schwede und seine Frau waren angenehm* [7: 31]. *Sie war die erste Frau, die er kannte, die nicht gern Handtaschen trug* [7: 58]. *Die Nachfolgerin ist sehr jung und sehr nettes Mädchen* [7: 59]. *Es war ein angenehm*

und sympatisch aussehendes Mädchen im Kimono [7: 70]. Irgendwie wurde er mit dieser hübschen, schwarzhaarigen Frau schon einig werden [7: 74]. Ein herrliches Mädchen. Ein Prachtmädchen mit einem Prachtkörper [7: 72]. Asoka war eine herrliche Frau [7: 93]. "Asoka, weißt du, daß, du wunderschön bist", sagte Mathias [7: 91]. ...Er versuchte recht lange bei der lieben, hübschen Asoka zu bleiben [7: 69]. Asoka war zauberhaft, zauberhaft [7: 72]. Hier in Japan durfte er diese liebe, schöne Frau kennenlernen... [7: 99]. Sie war die Stecknadel im Heuschaber und er fand sie. Das beste, liebste und schönste Mädchen aus Asien [7: 57].

Наведені приклади засвідчують, що концептуальне ядро представлено лексемами (*Mädchen i Frau*), а якісні прикметники зі значенням "жіночий" виражають у тексті позитивні жіночі якості (тобто виконують предикативну функцію).

З аналізу випливає, що периферійні елементи концепту "Жіночість" утворюють фрейми "Жінка". Фрейм "Жінка" представляють номінації, які здійснюють референцію до осіб жіночої статі. Це такі лексеми: die japanische Frau, die Verkäuferin, die Sekretärin, що утворюють дальню периферію концепту. Наприклад: *Ein wenig aufgeregt brachte seine Sekretärin die Besuchskarten herein* [7: 21]. *Keine Sekretärin konnte so unterwürfig sein wie ein Sekretär* [7: 177]. *Als er die hübsche, bebrillte Verkäuferin nach dem Zwecke des Pulvers fragte, rief diese den Besitzer, der ein paar englische Brocken konnte* [7: 129]. *Im Laden, der an Gepflegtheit einer amerikanischen Apotheke nicht nachstand, hantierten zwei Verkäuferinnen und der Besitzer in sauberen, weißen Mänteln* [7: 129]. *Eine japanische Frau muß schon ernstlich verletzt werden, sollte sie diese Eigenschaften verlieren...* [7: 92]. *Am Nebentisch saß der Schwede mit seiner japanischen Frau* [7: 64]. *Am Abend lernte Mathias dann auch die japanische Frau kennen* [7: 29].

Ближня периферія концепту "Жіночість" представлена лексемами: *Japanerin*, *Tochter*, *Mutter*. Наприклад: ...*Ach, es wird schön sein, mit einer Japanerin verheiratet zu sein, mit Asoka verheiratet zu sein* [7: 156]. *Hübsche Beine hat sie, dachte Mathias, erstaunlich lang für eine Japanerin* [7: 44]. *Asoka war eine folgsame Tochter* [7: 196]. *Den langen Weg vom Eingang, von den Steinstufen bis zum Shrin herüber, kamen noch viele Mütter mit ihren Kindern* [7: 190]. *Während Mathias wieder durch die Kamera sah, kam Asokas Mutter mit Hiroko aus dem Inneren des Shrines* [7: 191].

Крайню периферію концепту "Жіночість" представляють лексеми: *Tänzerin*, *Freundin*, *Dame*, *Pflegerin*, *Tante*. Наведемо їх у контексті: *Asoka ist bei ihrer Tante...* [7: 195]. ...*Und wenn sie nicht spielten, dann traten Tänzerinnen und chinesische Jongleure auf* [7: 198]. *Vielleicht waren die Damen nur Besuch aus der Heimat?* [7: 141]. *"Wünschen Sie eine Dame mit oder ohne Kimono am Tisch?"* [7: 199]. *Sie (Asoka) war die liebste, klügste und angenehmste Pflegerin der Welt* [7: 97].

Підрахувавши відсоткове співвідношення лексем-репрезентантів концепту "Жіночість" у романі С.Кільяна "Liebe Asoka", ми визначили відсоток вживання кожної лексеми зокрема. Ядро – жінка становить 32%, дівчина – 30%. Ближня периферія: японка – 18%, мама – 15%, дочка – 17%. Дальня периферія: секретарка – 7%, японська жінка – 6%, продавчиня – 6%. Крайня периферія: танцівниця – 2%, подруга – 3%, тітка – 1%, опікунка – 1%, дама – 2%.

Таким чином, концептуальне ядро "Жіночість" представлено у романі С.Кільяна "Liebe Asoka" двома лексемами: дівчина та жінка (*Mädchen* та *die Frau*).

Периферійні елементи концепту "Жіночість" репрезентують фрейми "Жінка" і "жіночий". Визначено ближню, дальню та крайні периферії концепту "Жіночість" та лексеми, що їх вербалізують. Фреймове ядро "жінка" вербалізується наступними лексемами: *Japanerin*, *Tochter*, *Mutter*, які представляють ближню периферію концепту "Жіночість". Периферія

фрейму “Жінка” виражається у номінаціях – *Freundin, Tänzerin, Dame, Verkäuferin, Sekretärin, Pflegerin, japanische Frau*.

Ядерні елементи фрейму "жіночий" репрезентують лексеми: *herrlich, schön, lieb*, а периферію – *angenehm, nett, sympatisch, wunderschön, jung, hübsch, zauberhaft, klug, folgsam*.

Наведені фреймові структури яскраво представляють стереотипні уявлення японської культури про соціальний статус та роль жінки у суспільстві. Проаналізоване відсоткове співвідношення лексем у тексті, що репрезентують концепт “Жіночість”, дало змогу зрозуміти загальну концептосферу художнього дискурсу даного роману.

Література: 1. Вежбицкая А. Сопоставление культур через посредство лексики и прагматики : [монографія] / Анна Вежбицкая ; [пер. с англ. А. Д. Шмелёва]. – М. : Языки славянской культуры, 2001. – 272 с. 2. Воркачев С. Г. Счастье как лингвокультурный концепт : [монографія] / Сергей Григорьевич Воркачев. – М. : Гнозис, 2004. – 236 с. 3. Зусман В. Г. Концепт в культурологическом аспекте // Межкультурная коммуникация : учеб. пособие. – Н. Новгород : Деком, 2001. – С. 38–53. 4. Карасик В. И. Языковой круг : личность, концепты, дискурс : [монографія] / Владимир Ильич Карасик. – М. : Гнозис, 2004. – 390 с. 5. Потебня А. А. Мысль и язык : [монографія] / Александр Александрович Потебня. – К. : Синто, 1993. – 192 с. 6. Турчин В. В. Мовні засоби вираження основних концептуальних понять у поезії Г. Гейма / Володимир Васильович Турчин, Марія Марківна Турчин // Науковий вісник Чернівецького університету. Германська філологія. – Вип. 551–552. – Чернівці : ЧДУ, 2011. – С. 71–84. 7. Kilian S. Liebe Asoka. – München : Franz Schneekluth Verl. KG, 1969. – 215 S.

РОЛЬ ПРОСОДИЧНИХ ЗАСОБІВ У ТЕКСТАХ ПОТОКУ СВІДОМОСТІ (на матеріалі циклу оповідань А. Цвайга “Was der Mensch braucht”)

Оксана Турчин

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна)

Останнім часом набуває актуальності лінгвокогнітивний підхід до вивчення сегментних і надсегментних ознак мовлення (див. праці О.Р. Валігура, Є. О. Бризгунова, М.П. Дворжецька, В.В. Іванов, А.А. Калита, В.А. Кухаренко, О. І. Стеріополо) та інші. Аналіз робіт, присвячених вивченню просодичних факторів, свідчить, що ця проблема привертає до себе увагу багатьох дослідників і стає предметом розгляду лінгвістичних вчень.

Просодичні фактори у текстах потоку свідомості є малодослідженим явищем, що і послужило поштовхом для аналізу. Зауважимо, що просодичні фактори вживаються у текстах для того, щоб передати інтонацію, логічний наголос, суб’єктивну модальність речення, тобто забезпечити йому додаткову інформацію логічного та емоційного характеру. У циклі оповідань А. Цвайга "Was der Mensch braucht" просодичні фактори посідають важливе місце. Дуже часто поруч із традиційною пунктуацією зустрічаються випадки її нетрадиційного вживання, тобто так звані індивідуальні розділові знаки, які використовуються автором для виділення якоїсь особливої частини висловлення.

Аналізуючи оповідання А. Цвайга "Was der Mensch braucht", ми виявили, що трикрапка найбільш поширена. Вона може вживатися як всередині одного речення, так і між реченнями. Трикрапка всередині речення сигналізує своєрідну паузу, а також вживається при переліку

предметів, їх характеристик, певних дій. Напр.: *"Fällt es Ihnen so schwer, dass Herkömmliche zu verlassen?" – "O nein, durchaus nicht, aber ... es ist doch ziemlich ... es wäre doch netter..."* [4: 107].

Багаторазове вживання трикрапки в реченні допомагає краще передати роздуми героя, його наміри та вчинки, напр.: *"Es fühlte unklare Freude darüber. Er dachte: "Wie merkwürdig ... noch nie hat mich ein Mädchen so angefasst ... so dirigiert – und das gefällt mir ... wie merkwürdig!" Sie saßen da eng nebeneinander, aber das tat gut, denn wenn man nicht ging, war es doch kalt* [4: 90].

Трикрапка між реченнями означає паузу в думках, а також вживається при обриві фрази. Напр.: *Doch warte nur – und siehst du: schon ist er deiner satt... Dein Kind, das kommen wird? Aber er gibt dir Geld ... und du mußt es nehmen, denn dir bleibst nichts... Übrigens wird es nicht lange vorhalten* [4: 131].

Отже, трикрапка – дуже інформативна. Пунктуаційно завершуючи речення, вона сигналізує про незавершеність ситуації, відображеної в реченні, про нерішучість мовця, про неможливість або небажання закінчити висловлювання.

У текстах потоку свідомості вищезгаданого письменника вживається часто знак оклику. Він є одним з найбільш експресивних розділових знаків і оформлює речення з явно вираженою емоційністю. Завдяки його багаторазовому використанню у тексті виділяється кожне слово, частина або окреме речення:

Und die Feinde reiten ebenso! Ein neues Pferd! Ohne Anhalten hinauf und weiter, dahin zum Ziel! ...Das Herz Benno Bremms ruht aus, müde, siegreich, und selig. Gebenedeites Amerika! Woher käme uns sonst solche Kunst! [4: 130].

Знак оклику використовується також при переліку певних понять, істот, предметів, їх властивостей та характеристик:

Und überhaupt: _ das Lernen! Die Gestaltung des Verstandes, die Erhellung der Leute, vor allem: der Jugend! Schulen, Schulen überall! Hochschulen! [4: 32].

Знак оклику не тільки повідомляє про напруженість дії, але й вводить додаткову інформацію. У цьому випадку знак оклику свідчить про очікування і може розшифровуватись як "нарешті", напр.:

Zwei Stunden später saß er im Zug hörte im Takt seines Stampfens das Wort: O Wiederkehr! Wiederkehr! [4: 160].

У текстах потоку свідомості не менш поширеним є знак питання, тобто питальні речення. Вони, як правило, ідуть блоками: одне питання породжує інше, позначаючи питання, що виникає в ході думки: *"Einigermassen, ja", lautete die Antwort. "Schon viele Jahre? Wie viele denn?" erkundigte er sich schnell. Aber ablehnend entgegnete sie: "Eine gute Weile schon" und fuhr sich mit der blassen Hand über Stirn und Schläfen* [4: 104].

Доволі часто питання, які виникають всередині речення, виділяються тире. Воно сигналізує виокремлену вставну думку, яка доповнює висловлення. У деяких реченнях присутні два і більше знака питання. Напр.: *Aber dies Reiten: Hat jemand derartiges geahnt, ehe es er wircklich wird? Bill – heißt er nicht so? – wird hinten sichtbar, ganz weit weg ein Punkt – und man kann kaum dreimal atmen, kaum dreimal atemlos bohrenden Finger – denn sein Taschentuch klebte hart und grün wie ein runzliges Äpfelchen an der Taschenwand – im lustvoll geblähten Nasenloch*

umdrehen, ehe er da ist, ganz groß, rasend, in einem übermenschlichen Galopp... [4: 130].

Крапка з комою також вживається у даних текстах і служить для переліку подій минулого або певних характеристик: *Die Verwalter wohlthätiger Stiftungen schickten Zettel, die sich zu Geld eintauschen ließen, in armselige Häuser; die Hungrigen bekamen Anweisungen für gemeinnützige Küchen; am Freitag luden die Treuen Mohammeds Arme zu ihren Mittagstischen und die Juden die ihren zu dem abendlichen Sabbatfisch, zu Braten und glasierten Nüssen; und gemäß den Gesetzen der Thora gab es Kranke nur, damit man sich um sie kümmerge; Witwen und Waisen, damit ein Vormund sich ihrer annahm; Gebrochene der Not, nur damit man sie aufrichte; Tore nur um des Verdienstes willen, das die erwarben, die ihren Körper bestatten nach den Gebräuchen und mit den Ehren [4: 55].*

Тексти потоку свідомості багаті також знаками тире, яке позначає паузу, різко виділяє наступне за ним слово і виступає його актуалізатором. Воно може вносити в текст значення несподіваності і виділяє в реченні вставні фрази, питання та думки героя: *Er lächelte glücklich – schon lag er rücklings im weichen Schnee –, er verzieh ihnen [4: 132].*

У даних текстах трапляються також речення у яких вживається два або три тире, які служать для підсиленої паузи у реченні: *Während er sich ihr halb hingab, bedachte er, wie er sie an sich reißen sollte – – da hörte er neben sich die Frau schluchzen [4: 115].*

У деяких випадках замість тире можна ставити трикрапку: *Da sind sie Kluge, Arme und Tiefe, Blöde und Bunte, Einfältige, Dumpfe, da treiben sie hin, da wehen sie her, da stehen sie fest und graben sich ein, Lust und Elend, Gier und Pein, und die Geige schweigt – – – [4: 159].*

До просодичних чинників належать також графічні прийоми, які часто не відповідають нормам мови, а введені автором. Причини, що породили відступ від норм вимови, зафіксовані графічно, не подібні одна на одну і можуть бути розподілені на дві групи. Перша має оказіональний, непостійний характер, вона пов'язана з настроєм, емоційним станом мовця у момент мовлення. За їх допомогою можна одночасно виділити всю гаму людських настроїв або станів мовця, відношення до нього автора. Друга відображає походження, освітній, соціальний статус героя [2: 19].

Для того щоб переконатися в цьому, наведемо уривок із тексту: *Weiß ich's, antwortete er ruhig und wie wegschiebend, so find's ich's schon; an der Mühe fehlt's nicht, das weißt du auch [4: 178].*

Зауважимо, що графон – це графічна фіксація індивідуальних вимовних особливостей мовця; це найширше представлений спосіб актуалізації фонетичної характеристики персонажа. Графони різні за формою відображення усного мовлення і за функціональним навантаженням.

У текстах потоку свідомості графони зустрічаються рідко. Вони поділяються на **оказіональні** і **рекурентні**. У А. Цвайга часто зустрічається відхилення від мовленнєвих норм. Що стосується графічних прийомів, можна говорити про наявність

графонів, що передають особливості вимови персонажа. Це одноразовий чи багаторазовий повтор літер, напр.: “...*Ich glaube, Keudell wird sich darauf einlassen. Dann kriege ich Urlaub, und ich fahrt nach Wilna*”. “*Määänsch*”, *stöhnt David Wahl mit leuchtenden Augen, stößt Kliem in die Seite* [4: 219].

Вживання оказіональних графонів не лише замінює широкі авторські описи, але й змінює стиль викладу. Оказіональний графон сприяє створенню додаткової інформації ємності, зображальної глибини твору та естетично впливає на читача.

Рекурентні графони зосереджені лише на індивідуалізації персонажа через постійні особливості його мовлення. Це може бути мовлення, пов’язане з діалектною (територіальною) нормою, напр.: *Summend, summend sammelte seine Gewalten der alte wie der junge Mann: “Tat twam asi, tat twam asi...”*, und den drei Freunden, den angerührten, erkaltete die Haut der Hände, ward ohne Gefühl [4: 37].

Отже, у текстах потоку свідомості А. Цвайг використовує як традиційне, так і нетрадиційне вживання розділових знаків, які виконують роль просодичних факторів у комунікації. А саме: трикрапка, знак оклику, знак питання, тире, крапка з комою, а також графічні прийоми, вживання яких обумовлено прагматичним аспектом, тобто іллокутивною та перлокутивною метою.

Література: 1. Валігура О. Особливості функціонування просодичної інтерференції в мовленні білінгвів / О. Валігура // Міжнар. науково-практична конференція “Соціокультурні аспекти навчання іноземних мов”. – Тернопіль, 2004. – С. 11–12.
2. Кухаренко В. А. Інтерпретація тексту / В. А. Кухаренко : [підручник для студ. старших курсів філол. спец.]. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 272 с.
3. Захарова Ю. М. Просодична інтерференція в англомовному дискурсі (експериментально-фонетичне дослідження мовлення арабо-англійських білінгвів) : автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.04 “Германські мови” / Юлія Миколаївна Захарова. – К., 2005. – 20 с.
4. Zweig A. *Was der Mensch braucht* / A. Zweig. – Leipzig : Verl. Philipp Reclam jun., 1967. – 427 S.

НАЦІОНАЛЬНИЙ БРЕНДИНГ ЯК ОБ'ЄКТ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Олена Фоменко

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
(Київ, Україна)

Національний брендинг (НБ) – “процес розробки, планування і повідомлення імені та ідентичності країни з метою створення її репутації й управління нею” [6: 4], – є молодого дисципліною, науково-теоретична база і методи дослідження якої знаходяться на стадії розробки. Термін *національний брендинг* (Eng. *Nation branding*) був створений 1996-го року британцем Саймоном Ангольтом, а перші дослідження НБ здійснювалися у сфері маркетингу та мали переважно прикладний характер [11].

Незважаючи на домінування маркетингового підходу в сучасних дослідженнях НБ, цей феномен усе частіше привертає увагу з боку фахівців інших наукових галузей: сфери міжнародних відносин, політології, теорії комунікації, досліджень ЗМІ тощо. На відміну від економічного й політичного підходів до вивчення НБ, прихильники комунікативного підходу не вбачають у національній ідентичності знаряддя економічної вигоди або політичного впливу, а натомість вважають її динамічною системою колективних й індивідуальних значень, сформованих під впливом чисельних локальних і зовнішніх чинників [7; 10; 12; 123; 9], формою уявної ідентифікації у вигляді національних символів і дискурсів, а націю визначають не лише як політичне утворення, а як систему культурних репрезентацій, у якій відбувається постійне відтворення національної ідентичності як дискурсивної дії [8: 124; 5].

Ключовою мовною одиницею дискурсу повідомлення національної ідентичності в сучасному комунікативному просторі є бренд – один з культурних символів, що фокусує у собі уявлення про ту чи іншу країну, і який можна вважати “візитівкою” країни. Цей символ виступає позначенням типової для країни реалії, типового явища чи типової ознаки життя громадян [2].

Лінгвістичне дослідження брендів може здійснюватися у таких площинах: а) крізь призму кодів культури [4]; б) крізь призму ментальних структур, з якими співвідноситься бренд. Зокрема, бренд може бути ключовим словом для позначення: культурно-маркованого концепту (e.g. *ENGLISHNESS*) [3], стереотипу (e.g. *Gentleman, kangaroo*), прецедентного феномену (e.g. *Shakespeare, September 11*) [2: 392].

Власне лінгвістична класифікація брендів може здійснюватися: а) за лінгвістичними категоріями (власні / загальні назви); б) за семантичною ознакою (тематичні групи лексики); с) за структурними ознаками: однослівні – розчленовані назви (фразеологізми, прислів'я, приказки) тощо.

Бренди – власні назви виражені різними видами онімів: астіонімами (e.g. *Sydney*), урбанонімами (e.g. *The Fifth Avenue*), гідронімами (e.g. *Mississippi*), оронімами (e.g. *Mountain Rushmore*), геонімами (e.g. *Route 66*), антропонімами (e.g. *JFK*), етніонімами (e.g. *Inuit*), назвами свят (e.g. *Thanksgiving*), хрононімами (e.g. *The Victorian Era*), ергонімами (e.g. *KFC*), гастронімами (e.g. *Big Mac*), прагматонімами (e.g. *Coca Cola*) тощо.

Дослідження брендів – мовних одиниць, утворених шляхом вторинної номінації, дозволяє виявити особливості мовної категоризації світу нації. Зокрема, у брендах англійських країн відображено соматичний (e.g. *The London Eye*), просторовий (e.g. *Wild*

West), часовий (e.g. “60 minutes”), нумерологічний (e.g. 9/11), антропоморфний (e.g. *Old Faithful*), зооморфний (e.g. *Chicago Bears*), родинний (e.g. *Uncle Sam*), харчовий (e.g. *The Big Apple*), архітектурний (e.g. “*Window on America*”) та інші коди культури [див. 4].

Розглянуті напрями лінгвістичних досліджень національного брендингу можуть бути застосовані як у вивченні брендів окремих країн, так і в дослідженнях порівняльного характеру.

Література: 1. Фоменко О. С. Бренди англomовних країн крізь призму прецедентних феноменів / Олена Степанівна Фоменко // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики: зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Вип. 21. – К. : Логос, 2012. – С. 501–517. 2. Фоменко О. С. Королівське весілля як стратегія корекції іміджу британської монархії (на матеріалі англійської мови) / Олена Степанівна Фоменко // Мовні і концептуальні картини світу : зб. наук. праць / відп. ред. Олександр Іванович Чередниченко. – К. : Видав. Дім Дмитра Бурого, 2011. – Вип. 37. – С. 392–399. 3. Фоменко О. С. Культурні символи як спосіб мовної об’єктивації концепту ENGLISHNESS / Олена Степанівна Фоменко // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Вип. 18. – К. : Логос, 2010. – С. 451–463. 4. Фоменко О. С. Мовне відображення американської національної ідентичності в кодах культури (на матеріалі прізвиськ американських штатів і міст) / Олена Степанівна Фоменко // Мовні і концептуальні картини світу : збірник наук. праць Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – Вип. 34 – К. : Видавничий дім Дмитра Бурого, 2011. – С. 303–316. 5. Фоменко О. С. Національний брендинг як явище сучасного комунікативного простору (на матеріалі англійської мови) / Олена Степанівна Фоменко // Мова і культура. (Науковий журнал). – К. : Видавничий дім Дмитра Бурого, 2009. – Вип. 12. – Т. X (135). – С. 80–88. 6. Anholt S. Competitive Identity: The New Brand Management for Nations, Cities and Regions / Simon Anholt. – Palgrave Macmillan, 2007. – 134 p. 7. Aronczyk M. “Living the Brand”: Nationality, Globality and the Identity Strategies of Nation Branding Consultants / Melissa Aronczyk // International Journal of Communication, 2008. – № 2. – P. 41–65. 8. Barker C. Cultural Studies and Discourse Analysis: a dialogue on language and identity / C. Barker, D. Galasinski. – London & Thousand Oaks : Sage, 2001. – 192 p. 9. Dzenovska D. Remaking the nation of Latvia : Anthropological perspectives on nation branding / D. Dzenovska // Place Branding and Public Diplomacy, 2005. –Vol. 1 (2). – P. 173–186. 10. Jansen S. C. Designer nations: Neo-liberal nation branding – Brand Estonia / S. C. Jansen // Social Identities, 2008. – Vol. 14 (1). – P. 121–142. 11. Kaneva N. Nation Branding: Toward an Agenda for Critical Research / Nadia Kaneva // International Journal of Communication. – 2011. – Vol. 5. – P. 117–141. 12. Kaneva N. Meet the “New” Europeans: EU Accession and the Branding of Postcommunist Bulgaria / Nadia Kaneva // Advertising & Society Review, 2007. – Vol. 8 (4). 13. Roy I. S. Worlds Apart: Nation-branding on the National Geographic Channel / I. S. Roy // Media, Culture & Society, 2007. –Vol. 29 (4). – P. 569–592.

PRAGMATIC PECULIARITIES OF INVERSION IN ENGLISH PUBLICISTIC DISCOURSE

Oleksandra Khoptyak

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk, Ukraine)

Word order (WO) is one of the greatest means of influence on the reader's or the listener's mind in publicistic discourse. The English language is characterized by a rigid grammaticalized WO; that is why any deviation from it is regarded as possessing a special emphatic force. Publicistic texts combine two contrary tendencies.

The first tendency is striving for a fixed WO. It is characteristic of mainly matter-of-fact and objective news. However, a publicistic text is not deprived of expressive colouring, and any change in a rigid WO performs a special emotive function – that of highlighting and emphasis. Expressiveness is often aimed at forming the recipient's evaluation and attitude towards the message of a text. In my opinion, therefore, it is WO that becomes one of the most important means of realizing the pragmatic function of a text.

Emphatic WO (or inversion) in publicistic discourse is not sufficiently investigated. Although there are a lot of scientific works concerning the theme-rheme structure of a sentence, this syntactic aspect is rarely studied in a publicistic context. A lot of researchers use the term *inversion* in a narrow sense considering it to refer to only the relative position of a subject and a predicate. Volodymyr Nayer, for example, describes the peculiar placement of adverbial modifiers not at the beginning or at the end of a sentence (the usual position), but between the subject and the predicate. This position distracts attention from the adverbial modifier and emphasizes the predicate [3: 97]. Additionally, most scientific works provide an insufficient analysis of the qualitative and quantitative representation of inversion in publicistic discourse. But this aspect is important as it may serve as a marker of a certain genre. For example, Andreas Jucker develops the idea that using a peculiar WO depends on the type of newspaper. He mentions two researchers – David Crystal and Derek Davy – who compared two articles on the same topic, published in two separate newspapers – *The Daily Telegraph* and *The Times*. The researchers discovered that these newspapers are characterized by different WO peculiarities (e. g., a lot of adverbial modifiers stand in the “emphatic clause-initial position”, the verbs *say*, *declare* and *explain* are more often inverted in *The Times* than in *The Daily Express*) [5: 32]. This evidently shows that inversion is closely connected with pragmatic extra-linguistic factors (*The Daily Express* is a tabloid and *The Times* belongs to quality press).

Heidrun Dorgeloh also considers WO from a pragmatic viewpoint, i. e. from “the relation of signs to their users” [4: 1]. Inversion in the discourse has two main functions: on the one hand, it is a marker of subjectivity; on the other hand, it is a discourse marker and the means of its organization. According to Heidrun Dorgeloh, there are two main types of inversion: full inversion (FI) and subject-auxiliary inversion (SAI). FI serves to express the “point of view in discourse” and SAI – “direct involvement or emotivity” of a speaker [4: 5]. For example:

More disastrous than that are the poor waitresses' cherry-red outfits: lace-up bodice up top, a two-length skirt down below, so that it resembles a mumsy apron on one side and something so short on the other you worry they might catch a chill [6].

The FI inversion in the above example helps to connect it with the previous clauses; that is, it integrates it into the whole text, provides the evaluation of the information and draws attention to the description of the waitresses' "strange" clothes.

There exists a difference between the so-called "obligatory" inversion (that is, the inversion after certain words, e.g., *Here comes the main course* [6]) and the "subjective" inversion which expresses the author's opinion [5: 65].

The role of inversion in reportages is also worth attention. It creates the "visual effect" of the text. The description of the inauguration ceremony illustrates this function: "Within view of the avenue are some of the United States government's tremendous buildings, plus shrines of monuments. Witin an easy walk from Capitol Hill where Pennsylvania Avenue comes together with Constitution Avenue, begins a series of great federal buildings, some a block long and all about seven-stories high..." The use of FI creates the "effect of presence", that is, it provides "an 'eyewitness' perspective of a text" [5: 152-153].

One of the most important functions of inversion is that it serves to place the most important information at the beginning of sentences and paragraphs. According to Iryna Arnold, "there exists the necessity of organizing the newspaper information in a concise way to communicate the main idea even if the news item is not read to the end, and [nevertheless] to exert a certain emotional influence on the reader" [1: 181].

In my opinion, inversion in publicistic discourse performs an important pragmatic function. It contributes to expressing and shaping evaluation, allows for more accurate information, or excites interest. These peculiarities help to establish a dialogue, the interaction of an author with readers or listeners. This connection is the most important characteristic feature of publicistic discourse.

Bibliography: 1. Арнольд И.В. Стилистика. Современный английский язык / И. В. Арнольд. – 4-е изд., испр. и доп. – М. : Флинта: Наука, 2002. – 384 с. 2. Гальперин И. Р. Стилистика английского языка / И. Р. Гальперин. – М. : Высшая школа, 1981. – 334 с. 3. Наер В. Л. Об одной грамматической тенденции в языке газетной информации / В. Л. Наер // В сб.: Иностраный язык в высшей школе. – Вып. 2. – М., 1963. – С. 97–107. 4. Dorgeloh H. Inversion in modern English: form and function / H. Dorgeloh. – John Benjamins B. V., 1997. – 234 p. 5. Jucker A. H. Social Stylistics Syntactic Variation in British Newspapers / A. H. Jucker. – Berlin; New York : Mouton de Gruyter, 1992. – 270 p. 6. Rayner J. Hopelessly Divo'ted / J. Rayner // The Observer. – November 4, 2007.

СИСТЕМНЕ ЗНАЧЕННЯ ТЕПЕРІШНЬОГО ЧАСУ ІНДИКАТИВА (на матеріалі французької мови)

Леся Шкурашівська

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна)

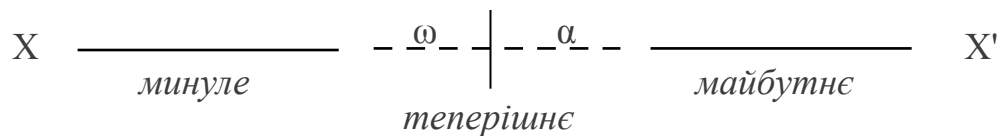
У зв'язку зі специфікою свого системного значення теперішній час індикатива не отримав однозначного тлумачення в французьких граматиках, оскільки він не розглядається в плані дихотомії *мова/мовлення*, що ускладнює вирішення питання про його віртуальне та актуальне значення. Без урахування співвідношення мови і мовлення, без дослідження системи мови не може бути розв'язаною проблема визначення теперішнього часу

Своєю появою категорія теперішнього зобов'язана висловленню, а із категорії теперішнього народжується категорія часу. Теперішній час являє собою “наявність у дійсності” (la présence), що є можливою тільки завдяки акту висловлення. Теперішній час виступає джерелом категорії часу [1: 315]. Центральне місце категорії теперішнього часу можна продемонструвати, тільки аналізуючи дієслівну систему французької мови.

Теперішній час становить симетричну вісь системи. У дієслівній системі форма теперішнього часу є структуротвірною. Вона має подвійну сепаративну функцію – композиційну і позиційну [3: 61].

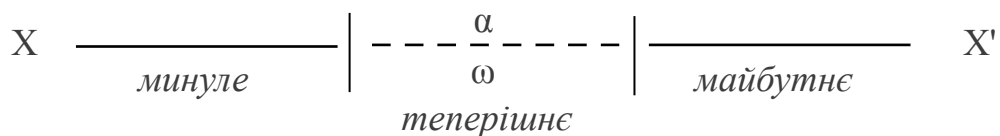
У запропонованому дослідженні виявлення онтології форми теперішнього часу передбачає опис її буття у системі мови і мовлення. Теперішній час дійсного способу вивчається крізь призму дієслівної системи французької мови із використанням методу позиційної лінгвістики. Суть цієї методики полягає в представленні кожного мовного явища з позиції його розгортання за горизонталлю й у проведенні аналізу за допомогою поперечних перетинів. Позиційна лінгвістика визначає відповідне розташування теперішнього часу та його структуротвірну роль у полі мовної системи

У свідомості людини образ часу набуває лінійного характеру [2: 186]. Позиційний теперішній час поділяє лінію часу на епохи минулого і майбутнього:

Ідея настання і відходу часу відображається у граматичному теперішньому особливою композицією означуваних. Так, теперішній час складається з двох сем: семи майбутнього α , яка приходить з майбутнього часу, і семи минулого ω , яка віддаляється в минуле. Сема минулого, що реально існувала, є реальною і декадентною; сема майбутнього, яка реально ще не існувала, а тільки наближається до теперішнього, – віртуальна та інцидентна. Позиційний теперішній час передає системну значущість, що відповідає її системотвірному принципу. Таким чином, виявлено структуротвірну роль теперішнього часу дійсного способу в дієслівній системі французької мови.

У процесі діяхронічного створення граматичної системи відбулися зміни семної структури теперішнього часу. Якщо теперішній час – це умовна межа між майбутнім і минулим і якщо ця межа об'єднує в собі моменти цих двох епох, то сам момент теперішнього становить останню мить минулого і першу мить майбутнього. Цей уявний момент може бути точкою. Вужчий простір охоплює вертикальний теперішній час. У французькій мові ця умовна точка з горизонтальної стає вертикальною:

Якщо порівняти вертикальну структуру теперішнього часу з горизонтальною, то стає очевидно, що композиційний теперішній час краще передає ідею цілісності, ідею відсутності розриву в часі. Проведений аналіз дозволяє визначити композиційну і позиційну конфігурацію теперішнього часу в системі дійсного способу.

Ця інформація є важливою для визначення характеру взаємодії мовної системи і мовлення. Сигніфікативне значення теперішнього часу, його структуротвірна позиційна роль у системі є синкретичними. Синкретизм – функціональне поєднання різних форм вираження, нейтралізація опозицій; збіг означуючих при розрізненні означуваних [4: 406]. Тобто поєднання в одній мовній одиниці двох або кількох семантико-функціональних значень, що призводить до виникнення граматичної омонімії або поліфункціональної граматичної форми. Синкретичне значення теперішнього часу імплікує семи минулого і майбутнього, наприклад, фраза *Je pars dans cinq minutes = Je partirai dans cinq minutes = Je suis parti dans cinq minutes*. Уживання теперішнього комунікантами в мовленні корелює з потенційними структурними і семантичними властивостями цієї форми в мовній системі.

Таким чином, дієслівно-часова система дійсного способу французької мови – це система двох вимірів: за горизонталлю і за вертикаллю. У дієслівній системі визначається структуротвірна роль теперішнього часу дійсного способу: горизонтальний (позиційний) теперішній час поділяє часові епохи минулого і майбутнього, вертикальний (композиційний) теперішній час зумовлює його транспозиційні можливості.

Література: 1. Бенвенист Э. Общая лингвистика / Э. Бенвенист. – М.: Прогресс, 1974. – 447 с. 2. Гийом Г. Принципы теоретической лингвистики / Г. Гийом. – М.: Прогресс, 1992. – 218 с. 3. Реферовская Е. А. Философия лингвистики Гюстава Гийома / Е. А. Реферовская. – СПб.: Гуманитарное агентство “Академический проект”, 1997. – 127 с. 4. Guillaume G. Langage et science du langage / G. Guillaume. – P.: Librairie A.Nizet. – Québec: Les Presses de l’Université Laval, 1969. – 269 p.

ГЕНДЕРНА СТРАТИФІКАЦІЯ У НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Ольга Штурмай

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна)

Проблема поняття “гендеру” у літературознавстві та мовознавстві вперше з’являється у натуралістичній течії та досить швидко стає суперечливою галуззю наукових досліджень. На початку 20 століття під впливом течії модерну з’являється нова експериментальна література. Мова як рухома система розвивається та змінюється у своїй формі та вживанні, тим самим пропагуючи проблему культури спілкування.

Зважаючи на аспекти видозміни мови, можна стверджувати: мова набирає певної об’єктивної новизни слів, які в свою чергу впливають на реципієнта. Внаслідок цього ми отримуємо результати зародження нових форм, які можна визначити тільки з висловлювань реципієнтів, де науковці й наштовхуються на проблему гендерних особливостей у мові.

Постає проблема розподілу ролей чоловіка й жінки у мові. Тут йдеться не тільки про біологічний рід особи, а й про соціальні та психологічні відмінності роду, які зумовлюють суттєвий вплив на мовленнєву поведінку реципієнтів.

У 1968 році Роберт Штоллер та Ральф Грінсон формулюють поняття “Geschlechtsidentität” та “Geschlechtsrolle”. Саме визначення цих понять дає підґрунтя до розуміння мовленнєвих відмінностей родів. Поняття “Geschlechtsrolle” є зовнішньою поведінкою, яка демонструється у суспільстві та розігрується людьми під час комунікації; воно базується на

понятті “Geschlechtsidentität”, яке починається зі знання та свідомості, тобто, йдеться про те, що кожен належить до певного роду, і саме до цього, а не до іншого.

Отже у мовленнєвій поведінці існують типологічні родові відмінності. У мовленнєвому поводженні їх можна інтерпретувати по новому на основі “doing gender”. “Weiblicher” і “männlicher” мовленнєві стилі є не випадково саме так розподіленими та генетично представленими, та є активно відображеними. Жінки і чоловіки тим самим отримують опцію проявляти себе по-різному у комунікації.

Наростаючі зусилля науковців останніх десятиліть, а також дослідження вживання мови жінками та чоловіками набувають певної цінності та приводять не тільки до нового лінгвістичного накопиченого досвіду, а частково і до спростування лінгвістичного положення родо-специфічного вживання мови.

У мовній системі чітко видно те, що чоловік є нормою, стандартом, а жінка в свою чергу більше винятком, чимось незвичайним, що мусить бути особливо специфікованим. Існує дуже багато виразів, в яких мова йде тільки про чоловіків. Ми говоримо про політиків, представників народу, про законодавців, де не існує жіночих форм. Отже чоловіки у системі мови мають суттєву перевагу, жінки ж є відхиленням, винятком.

При розгляді лінгвістичних відмінностей жінок та чоловіків, спостерігаються явища, на основі яких можна стверджувати: становище жінки у німецькій мовній системі є значно слабшим та пригніченим (нижчим), ніж чоловіка.

Так, наприклад, жіночі форми будуть часто побудовані на основі чоловічих суфіксів і не навпаки: Gott – Göttin, Stadtrat – Stadträtin. Але не: Kindergärtnerin – Kindergärtner (sondern Erzieher), Krankenschwester – Krankenbruder (sondern Krankenpfleger). У таких іменниках, як: General, Kapitän, Dienstherr, Bauherr взагалі немає жіночої форми вираження. Іменники та дієслова, що стосуються жінок, властивості та види діяльності жінок, часто мають негативні конотації та асоціації; чоловічі відповідники, у випадку, якщо вони не зовсім відсутні, будуть оцінені позитивно: Altjüngferstand – Jungesellenstand, Altweibergeschwätz (dagegen: Altmeister, altväterlicher Mann), Animiermädchen, Freundinmädchen, leichtes Mädchen; Frauen haben ein loses Mundwerk oder eine böse Zunge, wohingegen Männer mit böser Zunge ironisch oder sarkastisch sind. В сфері нецензурної лексики, наступні слова вживаються виключно для жінок: Kaffeetante, Unschuld vom Lande, Nervensäge, Marktweib, Beißzange, Giftnudel, dicke Nudel (fette Männer sind untersetzt).

Та слід пам'ятати, що рід та особливо його оцінка, залежать від переважаючих у певному суспільстві владних структур. Таким чином, гендерна проблематика в матриархальному суспільстві має певні відмінності від цієї ж проблематики у патріархальному суспільстві, оскільки поняття “маскуліність” та “фемініність” (“Männlichkeit” і “Weiblichkeit”) в різних суспільствах оцінюються по-різному, і на це накладають вагомий відбиток громадські вимоги та перспективи сприйняття. Відповідно, індивідом, який обумовлений своєю соціалізацією, ці ролі та розподіл перспектив вважаються абсолютно прийнятним фактом.

Література: 1. Christa M. Heilmann Frauensprechen, Männersprechen gesellschaftliches Sprachverhalten / M. Christa. – München : Ernst Reinhardt Verlag, 1995. – 140 S. 2. Freya Malliga geschlecht in der geschlechtsabhängigen Sprachverwendung und Spracheinschätzung. – Frankfurt am Main : Peter Lang Europäischer Verlag der Wissenschaften, 1997. – 242 S. 3. Hans Neumann. Der moderne Strukturbegriff. / Hans Neumann. – Darmstadt : Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1973. – 434 S. 4. Klaus Beyrer Der alte Weg eines Briefes / Klaus Beyrer. – Heidelberg : Ed. Braus, 1997. – 266 S. 5. Michael Giesecke

Sinnenwandel Sprachwandel Kulturwandel / Michael Giesecke. – Frankfurt am Main : Suhrkamp Verlag, 1992. – 254 S. 6. Reinhard Nickisch Brief. – Stuttgart : Metzler, 1991. – 260 S. 7. Senta Trömel-Plötz Frauensprache : Sprache der Veränderung. – Frankfurt am Main : Fischer Taschenbuch Verlag, 1982. – 218 S. 8. Karin M. Eichhoff-Cyrus DUDEN Adam, Eva und die Sprache. Beiträge zur Geschlechterforschung / Karin M. – Herausgeber von der Pudenredaktion und der Gesellschaft für deutsche Sprache : Bundesverlag, 2004. – 380 S. 9. Joachim Höflich. Vermittlungskulturen im Wandel / Joachim Höflich. – Frankfurt am Main : Lang, 2003. – 213 S.

КОГНІТИВНА ЛІНГВІСТИКА І КОГНІТИВНА ПОЕТИКА

COGNITIVE LINGUISTICS AND COGNITIVE POETICS

THE NOTION OF WORLD VIEW IN COGNITIVE STYLISTICS: SOME RECENT ACHIEVEMENTS

Yakiv Bystrov

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk, Ukraine)

In memory of Zhanna Sokolovska

Cognitive stylistics has proposed some terminological differentiations for the notion of world view. According to Semino, “world view” is no longer considered to be a synonym of “mind style” or “ideological point of view”, and at present it can be defined as a generalizing term, referring to any conceptualization of reality in a text [3: 97]. It pursues its own goals and methods – the reconstruction of conceptualization, or at least some fragments of it, through the analysis of language – lexis and phraseology, and the semantic aspects of morphology, syntax, and pragmatics. This approach was employed primarily in Russian, Ukrainian, and Polish studies in general linguistics, ethnolinguistics, and culturology by Yu. Apresian, I. Burkhanov, O. Kornilov, B. Serebrennikov, Zh. Sokolovska, A. Uberman, E. Yakovleva, and many others

The necessity of separating individual conceptualization facts from those shared with other people from the same social, cultural, political, or religious backgrounds points in the direction of choosing different terms (“world view”, linguistic/language “picture” of the world, “point of view on the ideological plane”, “mind style”, individual “mind style”, and “ideological point of view”). The latter term appeared to be confusing, giving the impression that cognitive stylistics makes an artificial differentiation between cognitive and ideological aspects in world views [2: 159].

The present proposal aims to focus on “authorial world view” which actualizes the necessity of reconstructing the linguistic world view of a narrator and a character. Anglo-American cognitive stylistics focuses mainly on first-person narrators’ and characters’ “mind styles” which are more likely to be deviant from “normal” conceptualization schemes. Meanwhile, Russian literary linguistics makes attempts to reconstruct the world view of an author (his/her authorial individual style) on the basis of the whole collection of works.

The notion of world view is not restricted to theoretical discussions but boasts a wide spectrum of practical applications as well. The methods applied by cognitive stylisticians go back to general

cognitive linguistics: cognitive metaphor theory, blending theory, and so on. The development of cognitive metaphor theory has provided a fertile environment in which to consider the role of metaphorical patterns in the projection of mind style [4: 159].

In William Boyd's literary biography *Any Human Heart*, for example, Logan Mountstuart's first-person narration is characterized by the abundance of metaphorical expressions. Mountstuart's use of metaphors plays a central role in the projection of his world view, and particularly of the conceptualization of his own life and his cognitive habits through the network of authorial conceptual metaphors and conceptual oppositions drawn from the source domains of PATH, VIRUS, PICTURE, TREE, STRUGGLE, SOLITUDE, etc.

The conventional metaphor LIFE IS A JOURNEY is reflected in a range of textual fragments which convey Mountstuart's evaluations and habitual ways of conceptualizing reality: A true journal, Mountstuart says, 'doesn't record an ideal progression but a more **riotous and disorganised reality**' and 'doesn't try to posit any order or hierarchy, doesn't try to judge or analyse. Every **life is both ordinary and extraordinary** – it is the respective proportions of those two categories that make that life appear interesting or humdrum' [1: 7]. Life ...sometimes **leads you up a path** and then **drops you in the shit**, to mix a metaphor [1: 133]. I find myself asking the universe for **one more piece of good luck. A sudden exit**, please. [3, 470]; ...all my **sporadic highs and appalling lows**, my **brief triumphs and terrible losses**... [1: 483]; All my **ups and downs. My personal rollercoaster**. Not so much a rollercoaster – **a rollercoaster's too smooth – a yo-yo** [1: 485].

As Semino has argued, "world view" has the advantage of being relatively transparent, and it is explicitly connected with the related notion of fictional "text world" [4: 167]. It can perfectly capture particular fragments of a fictional world in the mind of the narrator or the character as relatively permanent mental representations of reality which include knowledge, beliefs, values, attitudes, memories, desires, emotions, and so on. Undoubtedly, these mental representations may vary in the extent to which they are personal or social shared with other individuals or groups.

Boyd described Mountstuart as a curious and forgotten figure in the annals of 20th-century literary life. 'A man of letters' is probably the only description which does justice to his strange career. Biographer, belletrist, editor, failed novelist, he was perhaps most successful at happening to be in the right place at the right time during most of the century, and his journal – a huge, copious document – will probably prove his lasting memorial. In *Any Human Heart*, it becomes clear that the prominence of the LIFE target domain in Mountstuart's mind is due both to his literary achievements, and to his personal experience.

Thus the differences and convergences in scope and theoretical elaboration of the notion of world view raise further theoretical and practical issues about the reconstruction of one's world view seeking for regularities and consistencies in the conceptualization of the world. Additionally, this has led to cognitive stylistics advances in the study of a range of fictional phenomena (e.g. fictional space, fictional mind, text worlds, and fictional world). They all refer to constructs which readers produce in the process of interpreting a literary text.

Bibliography: 1. Boyd W. *Any Human Heart* / William Boyd. – Penguin Books, 2010. – 504 p. 2. Dhooge W. B. Towards a new convergence between Anglo-American and Russian literary linguistics : "Mind style" and "kartina mira" / Ben W. Dhooge // *Journal of Literary Semantics*. – 2010. – Vol. 39. – P. 143–165. 3. Semino E. A cognitive stylistic approach to mind style in narrative fiction // *Cognitive Stylistics : Language and Cognition in Text Analysis* / [ed. by Elena Semino and Jonathan Culpeper]. – Amsterdam ; Philadelphia :

КОНЦЕПТ “ARCHITECTURE” И ЕГО МОРФОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ В АВТОРСКОМ ДИСКУРСЕ (на материале “Саги о Форсайтах” Дж. Голсуорси)

Алина Гальчинская

Украинский гуманитарный институт
(Буча Киевской обл., Украина)

С момента своего рождения человек познает окружающий мир, учится распознавать предметы, соотносить их друг с другом, делать обобщения, учится обрабатывать и запоминать большое количество информации, выражать результаты познавательной деятельности с помощью языка. В результате у человека формируются общие понятия, которые затем объединяются в систему знаний о мире. Эта система состоит из концептов разного уровня сложности и абстракции, сформированных различными способами [1: 33].

Актуальность изучения концепта ARCHITECTURE объясняется тем, что он имеет большое значение для культуры как своеобразный сгусток информации о том или ином аспекте мировоззрения, что отражается с помощью языка.

Цель статьи состоит в выяснении особенностей языковых средств вербализации, а также в определении морфологических характеристик концепта ARCHITECTURE на основе английского авторского дискурса.

Для достижения поставленной цели решались следующие задачи:

1) обобщить современное понимание понятия “концепт”, 2) исследовать и описать морфологические характеристики концепта ARCHITECTURE как фрагмента англоязычной картины мира на основе авторского дискурса, 3) проанализировать и определить способы создания архитектурной терминологии.

Материалом исследования являются 320 терминов архитектуры, выбранных из романа Дж. Голсуорси “Сага о Форсайтах” и справочников по искусствоведению.

Для выяснения характеристик концепта ARCHITECTURE в англоязычной картине мира мы рассмотрим морфологические характеристики лексем, с помощью которых вербализуется данный концепт.

В английском языке слова, которые являются архитектурными терминами, могут быть простыми, производными и сложными.

В целом, терминологическая лексика создается тремя способами: морфологическим, семантическим и синтаксическим.

Морфологический способ, который заключается в сочетании аффиксальных морфем с корневой или производной частью слова в одно слово, включает в себя такие разновидности: суффиксальный, приставочный и приставочно-суффиксальный способы словообразования [3: 76].

Суффиксальный способ словообразования является самым распространенным. Приставочный и приставочно-суффиксальный способы образования слов в терминосистеме архитектуры малопродуктивны.

Существуют также безаффиксальный способ словотворения, который характеризуется отсутствием каких-либо аффиксов, и сложение основ.

Относительно небольшое количество терминов образовано с помощью семантического способа. Термины являются следствием метафоризации или метонимизации значения.

Синтаксический способ терминообразования представлен наличием однокомпонентных и многокомпонентных единиц.

Таким образом, английская архитектурная терминология сегодня представлена преимущественно однокомпонентными единицами, выраженными существительными, обогащается в основном морфологическим (чаще суффиксальным) и синтаксическим способами терминообразования.

Литература: 1. Болдырев Н. Н. Концепт и значение слова / Н. Н. Болдырев // Методологические проблемы когнитивной лингвистики / [под ред. И. А. Стернина]. – Воронеж, 2001. – С. 25–36. 2. Шанский Н. М. Основы словообразовательного анализа / Н. М. Шанский. – М., 1953.

MOTION VERBS FROM THE FRAME SEMANTICS PERSPECTIVE

Nataliya Gontarenko

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk, Ukraine)

The paper addresses the issues of modelling the meaning of motion verbs by examining the fundamental assumptions of frame semantics. Frame semantics is a theory of linguistic meaning developed by Charles Fillmore, who argues that meaning is encyclopedic and that lexical concepts cannot be understood independently of larger knowledge structures – frames. According to Fillmore, frame is “any system of concepts related in such a way that to understand any one of them you have to understand the whole structure in which it fits” [2: 111]. To illustrate, consider the related words *shore* and *coast*, which both denote the strip of land adjacent to the sea, but they do so with respect to different frames. While *coast* describes the seaward limit of the land, *shore* describes the landward limit of the sea. As observed by Fillmore, “we will soon reach the shore” refers to a sea journey, while “we will soon reach the coast” refers to an overland trip. “Our perception of these nuances derives from our recognition of the different ways in which the two words schematize the world” [2: 121].

We will base our discussion of motion event frames on L. Barsalou’s theory, which complements Fillmore’s Frame Semantics in important ways. Firstly, Barsalou argues that “frames represent all types of categories, including categories for animates, objects, locations, physical events, mental events and so forth” [1: 29]. Secondly, frames can be represented as attribute-value sets. Barsalou defines an attribute as “a concept that describes an aspect of at least some category members” and values as “subordinate concepts of an attribute” [1: 30-31].

In order to illustrate these notions, we present a frame for motion. We adhere to the definition of motion developed by L. Talmy: “This is motion in which the location of the Figure changes in the time period under consideration. It thus does not refer to all types of motion that a Figure could exhibit, in particular excluding ‘self-contained motion’ like rotation, oscillation, or dilation.” [3: 26]. Talmy posits three main components of a motion event – Figure, Ground, and Path. We further elaborate on this idea and propose a frame model for a fine-grained analysis of motion verbs. Therefore, a motion verb meaning can be represented as a frame composed of concepts such as FIGURE, GROUND, and PATH. These are co-occurring concepts which constitute the core of the frame; each of them has a number of attribute-value sets. This is illustrated in the following table.

Table: A motion event frame.

CONCEPT	ATTRIBUTE	value
PATH	DIRECTION	forwards/backwards/back-forth/left/right/down/up/east/west/south/north
	DEPARTURE POINT	too numerous to list
	DESTINATION	too numerous to list
	ORIENTATION POINT	too numerous to list
	DURATION	long/short
GROUND	AIR	-----
	WATER	too numerous to list
	LAND	too numerous to list
	CONTACT	continuous/rough/smooth/ iterative
FIGURE	FORCE	gravity/inertia/deceleration/ acceleration
	ANIMATE	too numerous to list
	INANIMATE	too numerous to list
	MEANS OF MOTION	means of transport/sports equipment...
	PURPOSE	too numerous to list
	SPEED	high/low/increasing/decreasing

It is impossible to construct all or most of the potential attributes of a concept. As seen from the table, attributes such as ANIMATE FIGURE, INANIMATE FIGURE, DEPARTURE POINT, DESTINATION, ORIENTATION POINT, WATER, LAND have an infinite number of values, which in turn can constitute new frames. However, some attributes have a definite number of values (for instance, DIRECTION, SPEED, FORCE).

Let us illustrate how the frame is used to model verb meanings: *sashay* – GROUND (LAND, CONTACT: iterative), FIGURE (ANIMATE: woman, SPEED: low, PURPOSE: attract attention); *plummet* PATH (DIRECTION: downwards, DURATION: short,) GROUND (AIR, CONTACT: continuous, smooth), FIGURE (FORCE: gravity, SPEED: high); *barnstorm* – PATH (DESTINATION: urban area), FIGURE (ANIMATE: person, PURPOSE: political speech, aircraft show); the values ‘political speech’ and ‘aircraft show’ are concepts, so they in turn can be attributes having even more specific values.

The final issue that remains to be addressed is the flexibility associated with frames. “Experience, goals, and intuitive theories play important roles in constraining attribute construction. If people experience different exemplars of a category, they may represent different attributes for it” [1: 34] For example, if it is illegal to walk across a road where it is dangerous to cross in one country but not in another, only citizens of the former country may typically represent FINE as an attribute of *jaywalk*. To provide another example, people who go in for mountaineering may

represent LOCKING CARABINER or DAISY CHAIN as attributes of *rappel*, whereas people who do not do mountaineering may not.

To conclude, the frame semantics approach allows for a more profound understanding of the complex hierarchy of linguistic and extralinguistic knowledge associated with a lexical unit.

Bibliography: 1. Barsalou L. W. Frames, concepts, and conceptual fields / L. W. Barsalou // Frames, fields, and contrasts: New essays in semantic and lexical organization / A. Lehrer and E. F. Kittay (eds.). – Hillsdale, NJ : Lawrence Erlbaum Associates, 1992. – P. 21–74. 2. Fillmore Ch. Frame Semantics / Ch. Fillmore // Linguistics in the Morning Calm / [paper collection / ed. by the Linguistic Society of Korea]. – Seoul, 1982. – P. 111–137. 3. Talmy L. Toward a Cognitive Semantics. Vol. II / Leonard Talmy. – Cambridge, MA : The MIT Press, 2000. – 495 p.

THE LEVELS OF CONCEPTUAL REPRESENTATION OF TIME

Nataliya Goshylyk

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

(Ivano-Frankivsk, Ukraine)

Time is a topic of central interest in culture. It is an important and necessary dimension in our understanding of the world. The human conceptual system of time has been investigated in various fields of Humanities, including linguistics, which resulted in time representation in language being one of the most debated issues.

The article addresses the issues of how people construct their mental representation of time and takes a cognitive-discursive approach to the study of time as it is conceptualized in contemporary English. We consider lexical and cognitive levels of time representation, the latter being investigated on the conceptual and pre-conceptual levels. The purpose of this article is to reveal the properties of the linguistic representation of sensory and sociocultural temporal concepts consistent with the image schemas PATH and CYCLE.

Vyvyan Evans argues that how we conceptualize time, as encoded in language, constitutes two levels of organization [1]. First, there is the notion of a lexical concept, a level of representation relating to discrete units of language such as the word “time”, which is polysemous. There is another level, the level of cognitive models, which are larger-scale representations involving integrations of distinct lexical concepts for time. These constitute much more complex representations for time.

We hypothesize that time correlates not only with the conscious (conceptual) level of cognition, but also with the subconscious (preconceptual) level. The preconceptual level is represented by image schemas, “relatively abstract conceptual representations, which derive from sensory and perceptual experience. Accordingly, they derive from embodied experience” [2: 106]. Therefore, the image schema correlates with the pattern of the sensory experience of a person’s interaction with the environment.

Thus, the meaning of the lexical units gives access not only to the conceptual units, revealing the experience of the temporal interaction of the person with the world (*temporal concepts*), but also to cognitive units of preconceptual nature (*image schemas*), the content of which is the sensory (physical) experience of the perception of events taking place in time.

Preconceptual semantic bases of temporal lexemes consist of the image schema CYCLE, which combines temporal reality with rhythmical repetitions of time spans, and PATH, which conveys a perception of time as a simple sequence of events.

Concepts denoting a span of time, which can be logically or visually perceived, are sensory concepts. Concepts not corresponding to the material world, belonging to the socially determined calendar system, are sociocultural. We aver that the image schema CYCLE correlates with lexemes which in certain contexts actualize semes “repetition” or “cycle”. Lexemes, the meaning of which is based on the image schema PATH, associate with the semes “past”, “present”, “future”, and “point in time”.

The analysis of the means of concept objectivation shows that the sociocultural concepts DAY OF THE WEEK, MONTH, SEASON, HOLIDAY and the sensory concept SPACE OF TIME are based on the image schema CYCLE. Sensory concepts PAST, PRESENT, FUTURE and the sociocultural concept POINT IN TIME correlate with the image schema PATH. The connotations of the lexemes verbalizing temporal concepts denote their natural and geographical, personal and social meaning.

Bibliography: 1. Evans V. A Glossary of Cognitive Linguistics / V. Evans. – Edinburgh : Edinburgh University, 2007. – 239 p. 2. Evans V. The Structure of Time : Language, Meaning and Temporal Cognition / V. Evans. – Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins Pub., 2003. – 286 p.

THE CONCEPT OF SELF IN THE TERMINOLOGY SYSTEM OF PSYCHOTHERAPY

Valentyna Dovga

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk, Ukraine)

Self in the traditional psycho-philosophical understanding is the person’s sense of a unique identity differentiated from others [3: 83]. From the linguistic perspective, the concept of self is rather complicated, consisting of several layers. As José M. Martín Morillas states, “Words and expressions used by people to describe and ascribe personal cognitive, emotive and evaluative traits or properties to themselves or other selves may reflect/encode general tendencies of the human cognitive-perceptive-evaluative categorization system as well as particular, culture-bound ones and ascribe personal cognitive, emotive and evaluative traits or properties to themselves or other selves” [4: 4]. But due to the specific state of mind and, in fact, the self of those who have been diagnosed with MPD/DID (multiple personality disorder/dissociative identity disorder), or multiples, as they call themselves, the concept of self requires more thorough research and review of the existing data.

Why is this so important? There are several reasons for such kind of research. Firstly, every term has its own exact definition, and when radically different schools or groups use it in similar contexts, but with different implications, this leads to misunderstandings. The next factor of importance is that the present study can contribute to the problem of interrelation between language and consciousness, as the main categories of psychiatry and psychotherapy (including the category of self) are connected with the specific way of reflecting basic gnoseological concepts, e.g. of time,

space, process, state, symptom [1]. The given research is aimed at analyzing some of the basic terms used for MPD/DID diagnosis and presenting the concept of self from a cognitive linguistics perspective.

The concept of self comprises the idea of the correlation of the self as the psychic entity and the physical body as the container of this entity together with its interpersonal relations and the so-called collective identities [3: 83].

Nonetheless, the appearance of the new diagnosis and new data on split, or multiple, personality has raised the need for reviewing and re-categorizing the existing concept. Moreover, this problem is extended to cross-cultural relations, as there has been developed the whole community of multiples who define themselves as healthy multiples. That leads to the inevitable confrontation with the stereotypes of an MPD/DID-diagnosed as a psycho, worth teasing, or a monster who kills everyone and then claims this to have been done by their other *self*.

There are 3 groups which are apparently interested in the issue:

a) the 'skeptics' who do not consider MPD to be the right term, instead, they use the DID term. To this group we would refer Richard J. McNelly, Margarita Tartakovsky, Bethany Brand and other experts in dissociative psychology [5];

b) the advocates of Morton Prince's and Ralph Allison's view that MPD is the right name for the disorder [2], [6] (Richard Kluft, Cornelia Wilbur) [7]. The difference has led to the emergence of the next group of 'experts' in MPD/DID;

c) the multiplicity self-awareness (!) movement who promote the idea that even though MPD is not the correct term, as it contains the word "disorder", the multiples do not consider their state to be a disorder, just an alternative to being a *singlet* [7].

The table compares the terms related to the concept of self used by the three groups:

GROUP A	GROUP B	GROUP C
DID	MPD	(Healthy) multiplicity, plurality, much more rarely MPD
Identity, self-state,	Personality, host vs. alter	Personality, self
No specific term; state	Original Personality, host, core (before 2000)	No specific term, one of the frontrunners;
Delusional state of mind	Split of consciousness	Co-consciousness
To dissociate	To develop a (new) personality	To have a walk-in
Healthy individual (having one self within one body)	Healthy personality (having one self within one body)	Singlet
A person with DID	A person with MPD	The Tribe, the Community, the system

The terms based upon the concept "self" are used by these three groups according to their ideas of the disorder and its effects on personality. Thus, the cultural and expert models of the concept of self have overlapped and not only produced new layers and facets of the concept, but also confronted the already existing ones.

Bibliography: 1. Базылев В. Н. Российская лингвистика XXI века : традиции и новации. / В. Н. Базылев. – М. : Изд-во СГУ, 2009. – 380 с. 2. Allison R. (2006). Dual Personality...Multiple Personality...Dissociative Identity Disorder. Retrieved from <http://www.integratedsociopsychology.net/mpd-did.html>. 3. Brewer Marilyn B., Gardner Wendi. Who Is This "We"? Levels of Collective Identity and Self

Representations/ Marilyn B. Brewer and Wendi Gardner// Journal of Personality and Social Psychology. – 1996. – Vol. 71, No. 1. – P. 83–93. 4. Morillas, José M. Martín. The Concept of Self: Some Cognitive-Cultural Considerations Concerning its Categorization and Expression in Spanish and English / José M. Martín Morillas // Language Design 2. – 1999. – P. 1–21. 5. Reuell, P. (2012) Multiple Personality Disorder Doubted. Retrieved from <http://www.sott.net/article/249972-Multiple-Personality-Disorder-Doubted> 6. Rice, Keith. E. Dissociative Identity Disorder or Multiple Personality Disorder? Retrieved from http://www.integratedsociopsychology.net/did_or_mpd.html 7. Tartakovsky, M. (2011). Dispelling Myths about Dissociative Identity Disorder. Psych Central. Retrieved from <http://psychcentral.com/lib/2011/dispelling-myths-about-dissociative-identity-disorder/> 8. Wierzbicka, A. Semantics, Culture, and Cognition: Universal Human Concepts in Culture-Specific Configurations. – Oxford University Press, 1992. 9. <http://www.astraeasweb.net/plural/glossary.html>.

INTERTEXTUAL IRONY IN JULIAN BARNES' IDIOSTYLE: COGNITIVE ANALYSIS

Oksana Doichyk

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk, Ukraine)

“Getting to grips with irony seems to have something in common with gathering the mist: there is plenty to take hold of if only one could” (D.C. Muecke)

Ironic perception of reality has recently become one of the main features of communication. The shift of meaning in irony is based on the contrast between the form and the content of the utterance [1]. Postmodern irony refers to eternal subjects in order to criticize their abnormal transformation in the modern world.

The object of our investigation is Julian Barnes' idiostyle marked by the ironic world view. The author refers to irony as “a way of saying things aren't as they seem” [4].

Irony should not be as easy to understand as literal language. It should require a more complex set of cognitive abilities than comprehending literal discourse [5: 275]. To analyze Barnes' irony, we use G. Fauconnier and M. Turner's theory of conceptual integration ([6]), following X. Ruiz's algorithm of understanding ironic utterances ([9]). From a cognitive perspective, irony may be regarded as a conceptual projection between two different domains which stand in opposition. This is a very interesting mechanism of meaning generation whereby we can refer to and understand something by speaking of its opposite in order to focus on certain contextual effects [9]. In a “mirror” conceptual integration network (with all the spaces sharing the same organizing frame), one of the input spaces originates in the linguistic expression and the other is built upon a given cognitive environment. A generic space is created in order to regulate the various correlations of the mapping; it contains structure necessary to correlate the input spaces. The contextual effects emerge in the projection space (the blend).

In Julian Barnes' novels, we come across intertextual irony based on the double level of reading and interpretation. It occurs when two or more contrasting contexts with a common element are represented in the text. Intertextual irony can be expressed by parody, which, playing with multiple conventions, combines creative expression with critical commentary [7]. Parody uses

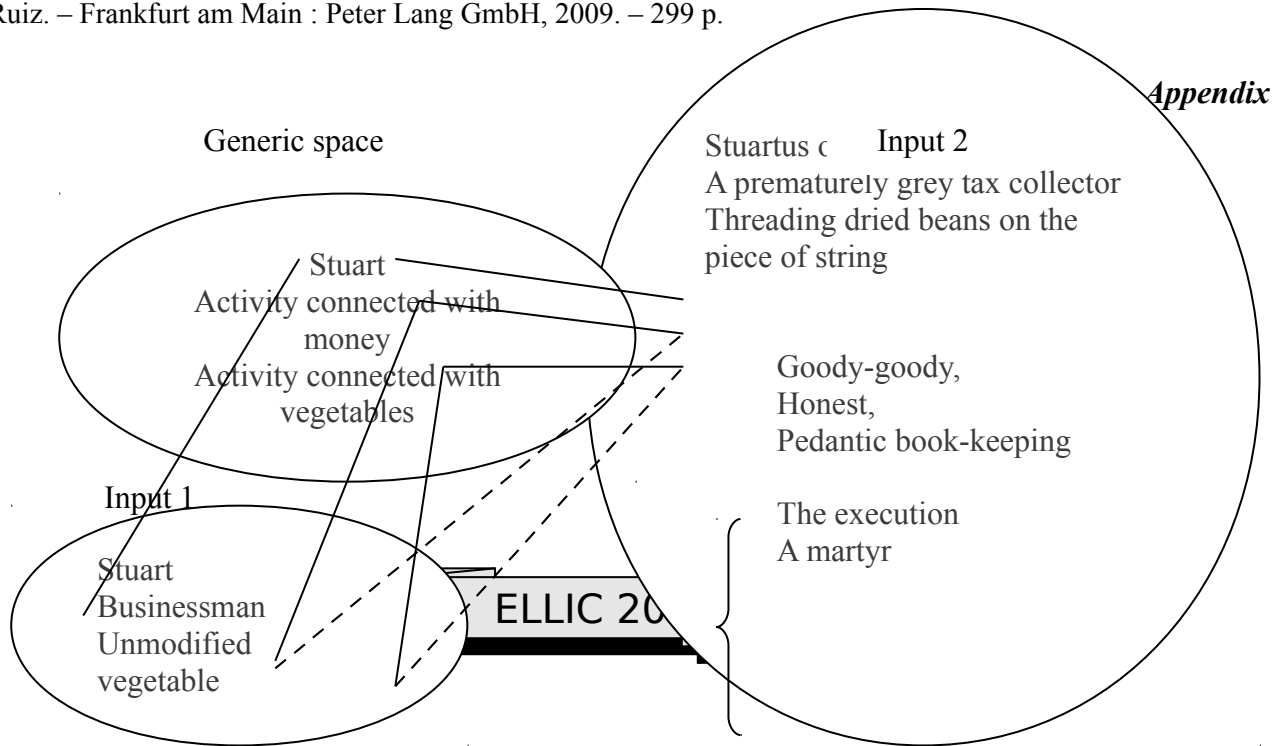
literal, cultural, moral differences between the original and applied contexts, implied by formal contrast [2: 108].

Let us consider the example of parody in the novel “Love, etc”. In the passage below, the main hero Oliver parodies the hagiographic style to describe the boring life of his friend Stuart. (See Figure 1. in Appendix):

St Stuart. Let’s dream his hagiography a while. Goody-goody son of an honest soldier’s widow. While other lads were busy elasticating their prepuces, young Stuartus preferred threading dried beans on a piece of string. Grew up to be a prematurely grey tax collector in the city of Smyrna, where his pedantic book-keeping uncovered an early Roman scam. <...>The gubernatorial cover-up sadly necessitating the execution of Stuartus of Smyrna <...>. The local Christian rabble-rousers opportunistically proclaiming him a martyr – whereupon, St Stuart! Feast Day: April 1st. Patron. and protector of the unmodified vegetable [3: 80].

The “mirror” conceptual network (fig. 1) has two input spaces – STUART’S REAL LIFE (input 1) and THE LIFE OF A SAINT (input 2). Both of them have the same structure highlighting Stuart’s basic activities (generic space), but the positive features of a saint are reinterpreted in the projection space (the blend). The contrast between the original and the applied contexts, between the hagiographic style and slang (*scam*); allusion to the ancient city of Smyrna; the denoted sphere of Stuart’s patronizing help to decode the author’s irony.

Bibliography: 1. Кривцун О. А. Эстетика : [учеб. для гуманитар. вузов и фак.] / О. А. Кривцун. – М. : Аспект Пресс, 2000. – 429 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: feb-web.ru/feb/slt/abc/lt1/lt1-3071.html. 2. Походня С. И. Языковые виды и средства реализации иронии : [монография] / С. И. Походня ; [отв. ред. Ю. А. Жлуктенко]. – К. : Наукова думка, 1989. – 128 с. 3. Barnes J. Love, etc / Julian Barnes. – New York : Vintage Books, 2002. – 227 p. 4. Baron S. Nothing to Be Frightened of: An Interview with Julian Barnes [Электронный ресурс] / Scarlett Baron // The Oxonian Review of Books. – 2008. – Vol. 7. – Issue 3. – Режим доступа : http://www.julianbarnes.com. 5. Curco C. Irony: Negation, Echo, and Metarepresentation / Carmen Curco // Irony in Language and Thought: A Cognitive Science Reader / [ed. by Raymond W. Gibbs, Jr., Herbert L. Colston]. – New York : Taylor & Francis Group, 2007. – P. 269–297. 6. Fauconnier G. and Turner M. Conceptual Integration Networks / G. Fauconnier, M. Turner // Cognitive Science. – 1998. – 22/2. – P. 133–187. 7. Hutcheon L. A Theory of Parody : the Teachings of Twentieth-Century Art Forms / Linda Hutcheon. – Illinois : University of Illinois Press, 2000. – 143 p. 8. Muecke D. C. The Compass of Irony / D. C. Muecke. – London : Methuen & Co. – 1980. – 276 p. 9. Ruiz J. H. Understanding Tropes : At the Crossroads Between Pragmatics and Cognition / Javier Herrero Ruiz. – Frankfurt am Main : Peter Lang GmbH, 2009. – 299 p.

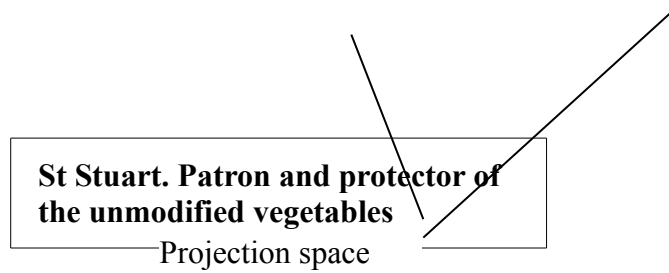

Figure 1. Conceptual integration network STUART IS SAINT

ЛЕКСИЧНЕ НАПОВНЕННЯ КОНЦЕПТУ *MAISON* У НОВЕЛІ ГІ ДЕ МОПАССАНА “AUX CHAMPS”

Леся Жук

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна)

Новела Гі де Мопассана “Aux Champs” (“В полях”) входить до збірника “Розповіді вальдшнепа” (1883), основною темою якого є зображення селян-бідняків, гіркої долі незаконнонароджених дітей, матеріального становища батьків, які віддають за гроші своїх дітей, трагізм жінки-матері, яка на грані відчаю морально спустошується.

У новелі “Aux Champs” дія на перший погляд завершена, однак основний конфлікт залишається відкритим, натякаючи на певні роздуми: хто правильно вчинив з двох селянських сімей – Валени, які віддали за хороші гроші свого сина на виховання бездітним багачам, чи Тюваші, які, навпаки, не захотіли “продати” свого малюка, виховали його в бідності, не могли дати йому гідної освіти, і він врешті-решт кляне своїх батьків. Концепт *MAISON* являє собою змістовно складний, вербалізований ментальний просторово-ціннісний конструкт в єдності поняттєвих, образних конститuentів [2]. Денотатно-сигніфікативний центр концепту *MAISON* містить основні семантичні компоненти, які репрезентують такі когнітивні класифікаційні ознаки:

1. Будівля для житла: ‘Bâtiment construit pour servir d’habitation aux personnes’ (“...dans la maison voisine”).

2. Місцеперебування суб’єкта: ‘Local où l’on habite; son aménagement’ (“Et il rentra dans sa maison, où retentissait la voix indignée de sa femme”).

3. Члени сім’ї: ‘Membres d’une même famille vivant ensemble’ (“...les naissances s’étaient produites à peu près simultanément dans l’une et l’autre maison”). Встановлені семи, які є компонентами значень відповідної лексеми *maison*, водночас номінують концепт, утворюючи семантичний простір номінативного поля.

При моделюванні концепту *MAISON* зазвичай застосовують дві окремі процедури [1: 210-211]:

1) опис макроструктури концепту (поділ виділених когнітивних ознак відносно інформаційного змісту, образно-оцінних компонентів та встановлення їх співвідношення в структурі концепту);

2) опис польової організації концепту (виявлення та опис когнітивних класифікаційних ознак, які за ступенем актуальності утворюють ядро (базовий шар), близьку і далеку периферію концепту (додаткові когнітивні ознаки), і відображення змісту концепту у вигляді польової структури).

Опис макроструктури концепту дозволяє наочно представити, які типи інформації переважають у концепті і як вони між собою співвідносяться.

Образно-оцінний компонент і, відповідно, периферія концепту представлена конотативними семами (відношення модальності, різноманітні оцінки та ін.).

Важливу інформацію про *maison* несуть окремі лексеми, які письменник застосовує при описі сільської будівлі, певним чином організований простір (сільська місцевість), його існування у повсякденній свідомості селян, його жителів. У наведених нижче лексемах актуалізуються такі семи, які співвідносяться з лексемою *maison*, створюючи уявлення про реальне життя і побут селян того періоду: *la chaumière* – 'maison misérable ou délabrée' ("Les deux chaumières étaient côte à côte, au pied d'une colline..."), *la demeure* – 'domicile, lieu où l'on habite' ("...elle pénétra dans la demeure des paysans"), *la mesure* – 'petite maison campagnarde, souvent couverte de chaume' ("Et il entra comme chez lui dans la mesure des Vallin".) (близька периферія).

Особливої інтерпретації потребує образний потенціал концепту. Назва новели "Aux Champs" і особливо її завершення, де загострюється конфлікт батьків і дітей, наслідком якого стає залишення домівки і втеча сина з власного дому в нікуди, актуалізують сему 'місце розташування об'єкта в просторі' (далека периферія): *le champ, il part* ("J'aime mieux m'en aller chercher ma vie aut'part"), *la nuit* ("Et il disparut dans la nuit").

Отже, функціонування концепту *MAISON* у новелі Гі де Мопассана "Aux Champs" розкривається шляхом опису його макроструктури і польової організації. Результатом польової стратифікації концепту є представлення його польової структури – ядра, близької та далекої периферії. Когнітивні класифікаційні ознаки концепту представлені за допомогою окремих груп лексичних засобів, які характеризують об'єкт опису – сільський будинок.

Література: 1. Попова З. Д., Стернин И. А. Когнитивная лингвистика / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – М. : АСТ : Восток – Запад, 2007. – 314 с. 2. Сорока Т. В. Концепти "Дім" і "Родина" в російській, англійській та французькій мовній свідомості : автореф. дис... канд. філол. наук : спец. 10.02.15 "Загальне мовознавство" / Т. В. Сорока ; Донецький національний університет. – Донецьк, 2006. – 18 с. 3. Dictionnaire Larousse [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.larousse.fr/dictionnaires/francais> 4. Guy de Maupassant. Aux Champs [Електронний ресурс] / Guy de Maupassant. – Режим доступу : <http://www.bmlisieux.com/litterature/maupassant/auchamp.htm>

ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТАФОРИ У КОГНІТИВНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

Марія Зозуля

Національний авіаційний університет, ГМІ

(Київ, Україна)

ELLIC 2013

Метафора як феномен здавна приваблювала вчених різних галузей науки: філософії, лінгвістики, психології і т. ін [1; 2; 3; 6]. З часом погляди на це явище змінювалися. З когнітивним напрямком у дослідженні мовних одиниць пов'язане нове трактування метафори. Когнітологи визнають, що людське мислення метафоричне вже по своїй суті, тобто метафора від природи властива людському мисленню й пізнанню [7: 6] та звертаються до аналізу метафори концептуальної [8: 203].

Цікавим є розгляд творчості окремого письменника і спроба з'ясувати через мову його літературних творів, яким чином особливості його мислення та світосприйняття відображаються в цих творах [4]. Низка дослідників відзначає привабливість використання фреймового аналізу для дослідження мовних явищ. За словами І.А. Тарасової, випадків застосування фреймової концепції до аналізу художньої мови небагато. Вона зауважує також, що найбільший ефект здобуває фреймова методика у вивченні художніх ідіостилів [5: 42–43]. Саме тому її було використано при дослідженні концептуальної метафори в романах У. Голдінга.

Матеріалом дослідження слугували 3425 метафоричних виразів, відібраних за допомогою методу суцільної вибірки з 12 романів У. Голдінга. Метафоричне визначення в романах письменника отримує досить велика кількість різноманітних концептів, з яких було сформовано дві концептосфери **СВІТ ЛЮДИНИ** і **СВІТ ПРИРОДИ**. До концептосфери **СВІТ ПРИРОДИ** увійшли концепти на позначення численних та різноманітних природних об'єктів і явищ. Серед складових концептосфери **СВІТ ЛЮДИНИ** превалюють концепти, які характеризують людину як живий організм. Також до цієї концептосфери належать концепти, які позначають різні соціальні стосунки, артефакти і т. ін. Аналіз кожної з концептосфер із використанням методу фреймового моделювання дозволив охарактеризувати їхні структури, які відзначаються складністю та наявністю ієрархічних відношень усередині.

Аналіз відібраного матеріалу показав, що найбільш уживаним видом метафоричного переносу у письменника є метафора-персоніфікація. Із її використанням отримують визначення як концепти на позначення природних об'єктів та явищ (56% випадків від загального обсягу концептосфери **СВІТ ПРИРОДИ**), так і концепти, пов'язані з людиною (31% випадків від загального обсягу концептосфери **СВІТ ЛЮДИНИ**). Структура концептосфери-корелята **ЖИВА ІСТОТА**, складові якої характеризують живу істоту з різних позицій, теж була описана за допомогою методу фреймового моделювання. Результати аналізу свідчать про те, що вона є досить складною та подібною для обох концептосфер-референтів. Під час персоніфікації об'єктів та явищ природи або абстрактних сутностей чи артефактів, пов'язаних з людиною, виникає образ живої істоти. Частіше за все він створюється за допомогою такої відмінної ознаки живого, як діяльність. Крім того, як кореляти, автор використовує також такі характеристики живої істоти як наявність частин тіла, явищ та процесів, пов'язаних із свідомістю, різні фізичні стани та роду приналежність.

У процесі дослідження спектру джерела концептосфери-корелята **ЖИВА ІСТОТА** були виведені моделі концептуальної метафори-персоніфікації, які є невід'ємним компонентом стилю автора, оскільки вони виникають завдяки особливостям мислення людини. Кількісний аналіз дозволив виявити ті з них, які є основними та актуалізуються великою кількістю метафоричних виразів в текстах романів: “ОБ'ЄКТИ ПРИРОДИ Є ЖИВА ІСТОТА”, “ЯВИЩА ПРИРОДИ Є ЖИВА ІСТОТА”, “АРТЕФАКТИ Є ЖИВА ІСТОТА”, “СВІДОМІСТЬ Є ЖИВА ІСТОТА”, “ЧАСТИНИ ТІЛА Є ЖИВА ІСТОТА”. Було виявлено також метафоричні

моделі, які презентовані невеликою кількістю метафоричних виразів і не є типовими для автора.

Завдяки моделям концептуальної метафори, які формують загальні метафоричні моделі **“СВІТ ПРИРОДИ Є ЖИВА ІСТОТА”** та **“СВІТ ЛЮДИНИ Є ЖИВА ІСТОТА”**, природні об’єкти та явища, різноманітні артефакти, частини тіла людини та пов’язані з нею різного роду абстрактні поняття постають перед нами в образі живої істоти, яка має певну зовнішність, частини тіла, здатність діяти, відчувати та розуміти. Зауважимо, що для обох виділених загальних метафоричних моделей провідною властивістю живої істоти виступає здатність виконувати різноманітні дії.

Відзначимо також, що концептуальна метафора, а саме такий її різновид як персоніфікація в усій сукупності її характеристик, що притаманні У. Голдінгу, є невід’ємним компонентом його ідіостилю. Аналіз вказаного явища в художній творчості письменника дає змогу визначити специфіку його стилю, оскільки її виникнення пов’язане із особливостями мислення людини.

Література: 1. Аристотель. Этика. Политика. Риторика. Поэтика. Категории / Аристотель. – Минск : Высшая школа, 1978. – 1097 с. 2. Виноградов В. В. О художественной прозе / В. В. Виноградов // О языке художественной прозы. – М. : Наука, 1980. – 360 с. 3. Кант И. Критика способности суждения / И. Кант // Соч. в 6-ти томах. Т. 5. – М. : Мысль, 1965. – 564 с. 4. Кубрякова Е. С. Об установках когнитивной науки и актуальных проблемах когнитивной лингвистики / Е. С. Кубрякова // Вопросы когнитивной лингвистики. – № 1. – 2004. – С. 6–17. 5. Тарасова И. А. Фреймовый анализ в исследовании идиостилей / И. А. Тарасова // Филологические науки. – 2004. – № 4. – С. 42–49. 6. Freeman M. The Body in the World: A Cognitive Approach to the Shape of the Poetic Text / M. Freeman // Cognitive Stylistics: Language and Cognition in Text Analysis / [Ed. by E. Semino, J. V. Culpeper]. – Amsterdam; Philadelphia : John Benjamins Publishing House, 2002. – P. 23–48. 7. Lakoff G. Metaphors We Live By / G. Lakoff, M. Johnson. – Chicago : Chicago Univ. Press, 1985. – 242 p. 8. Lakoff G. The Contemporary Theory of Metaphor / G. Lakoff // Metaphor and Thought. – Cambridge : Cambridge University Press, 1993. – P. 202–252.

THE CONCEPT OF TRANSCENDENCE IN THE TRILOGY “HIS DARK MATERIALS” BY PHILIP PULLMAN

Iryna Korytska

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk, Ukraine)

Introduction

Modern fantasy writers diverge gradually from the canons of the fairy-tale story or epic saga, and are deeply immersed into a philosophical sphere of transcendence. An adventure plot quite often becomes inferior to some revelatory, apocalyptic idea. Philip Pullman, for example, challenges the reader’s religious beliefs introducing no ordinary, misotheistic understanding of transcendental phenomena. Therefore, this research aims at actualizing the concept of transcendence and the concept of a daemon (soul) as its component in the fantasy trilogy “His Dark Materials”.

Concept Analysis

Relying on the interpretation of “*transcendence*” [2: 1195] as something “beyond or above the range of normal or physical human experience ... existing apart from and not subject to the limitations of the material universe,” it is possible to say that this concept is *segmental* [1: 59-60] by nature for it consists of several layers equivalent in the degree of abstraction. Thus, the structural model of Philip Pullman’s concept of transcendence includes the core, containing the key seme which is “*beyond perception*”, and additional four segments (Authority, Daemon, Spirits, Death) which may be regarded as separate concepts (see Figure 1). The model shows that “subconcepts” (second layer) share several segments of their own (e.g. the element of *fate* is common to both the concept of *Authority* and the concept of *Death*). This interconnection between the outer constituents of the concept of transcendence predetermines its integral nature, because every next subconcept complements the previous one.

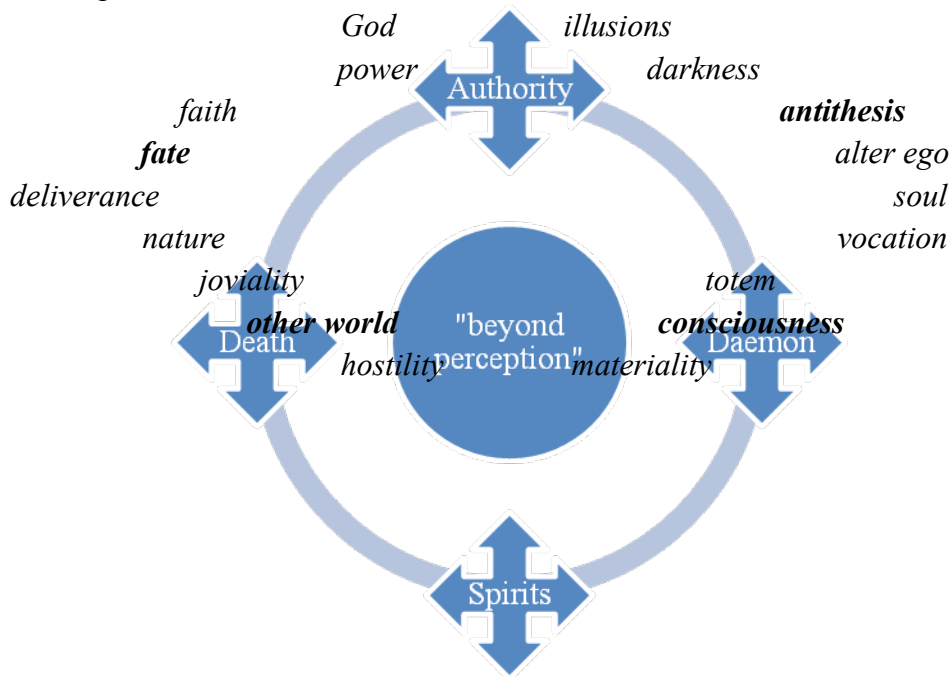

Figure 1. Structural model of the concept of the transcendental

The *daemon* notion appears to be the most extravagant amongst all the concepts. It is a kind of blend fusing together the religious idea of *soul*, tribal *totemic* ideas, and Jung's idea of *animus* or *anima*. Philip Pullman develops the conception of archetypes and endows every woman with a rational male alter ego and every man with a creative female one. For this reason in Pullman's perspective men are likely to have female daemons and women are expected to have male ones. Daemons act as human opposites and enforce their personal development. However, an existence of a person with a daemon of the same sex does not contradict the author's conception, consider the example: "*Bernie was a kindly, solitary man, one of those rare people whose daemon was the same sex as himself* [3: 78]." In this case, Bernie remains kind and solitary for his daemon does not possess any kind of hostile worldview.

One of the basic semes in the concept of daemon is "*vocation*". Up to the age of puberty, daemons change their form very frequently, but then they become stable, acquiring the appearance of some animal, so-called *settled form*. For example, "*That's part of growing up. ... Anyway, there's compensations for a settled form... Knowing what kind of person you are. Take old Belisaria. She's a seagull, and that means I'm a kind of seagull too. I'm not grand and splendid nor beautiful, but I'm a tough old thing and I can survive anywhere and always find a bit of food and company. That's worth knowing, that is.* [3: 101]." The fixed form of a daemon hints not only at some features of personality, such as taught character and ability to survive, but also at the occupation one is bound to take, for Belisaria is an old seaman's daemon. Often the symbols of vocation are of stereotypical character, for example, a dog-daemon presupposes their human to become a servant.

The daemon *soul* may be explicit (visible) or implicit (invisible) but, nevertheless, the key seme here is "*consciousness*": "*You have got a daemon... Inside you. You have,*" she went on. "*You wouldn't be human else. You'd be... half dead. We seen a kid with his daemon cut away. You en't like that. Even if you don't know you've got a daemon, you have... But you, your daemon en't separate from you. It's you. A part of you. You're part of each other* [4: 12–13]." Demon in this case is almost equal to the power of will and sense of freedom, which arises in the conscious level of the human mind.

Conclusion

Semantic analysis of the concept of daemon as a segment of the concept of transcendence in the trilogy "His Dark Materials" By Philip Pullman allows us to draw the conclusion that the author makes an attempt to unite religious and psychological notions and create a new blend with transcendental meaning appropriate to the requirements of modern society.

Bibliography: 1. Попова З. Д. Когнитивная лингвистика / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – М. : АСТ, 2007. – 320 с. 2. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English / A. S. Hornby, S. Wehmeier, C. McIntosh, J. Turnbull. – 6-th edition. – Oxford : Oxford University Press, 2000. – 1539 p. 3. Pullman P. Northern Lights / Philip Pullman. – London : Scholastic Children's Books, 1995. – 242 p. 4. Pullman P. The Subtle Knife / Philip Pullman. – London : Scholastic Children's Books, 1997. – 139 p.

НЕВЕРБАЛЬНІ АСОЦІАЦІЇ У СТРУКТУРІ

ELLIC 2013

КОНЦЕПТУЛЬНОЇ КАРТИНИ СВІТУ УКРАЇНЦІВ (на матеріалі асоціативного експерименту)

Леся Кушмар

Державний економіко-технологічний університет транспорту
(Київ, Україна)

Феномен “картина світу” є настільки давнім, наскільки і сама людина. Даючи оцінку картині світу, необхідно розуміти, що вона – це не відображення світу і не вікно у світ, а інтерпретація людиною навколишнього світу способом її світорозуміння. Мова – це не дзеркало світу, а тому фіксує не лише сприйняте, але й осмислене, усвідомлене, інтерпретоване людиною [2: 95]. Звідси стає очевидним, що це дзеркало не ідеальне, оскільки має суб’єктивний пізнавальний характер, зумовлений індивідуальним розумінням особистості.

Осягаючи світ, людина створює свою індивідуальну картину світу. У цьому процесі неабияке місце належить мові, у якій світ уже витлумачений у системі конвенційних знаків, категорій. Концептуальна картина світу є підґрунтям мовного втілення, словесної концептуалізації сукупності знань людини про світ. Вона постійно змінюється, відображуючи результати пізнавальної й соціальної діяльності [1].

Основною одиницею концептуальної картини світу є концепт. Незважаючи на велику кількість тлумачень концепту, усі дослідники наголошують, що концепт – це умовна ментальна структура. Він має умовно когнітивний статус і не існує без мислення. Складність концепту полягає в наявності двостороннього зв’язку між мовою і свідомістю, тому що категорії свідомості реалізуються в мовних категоріях і одночасно детермінуються ними [3: 39–45].

Найбільш апробованою методикою репрезентації будь-якого концепту є відтворення структурованого асоціативного поля, що має ядро та периферію. Сукупність основного рівня (ядра) й додаткових когнітивних ознак (периферії) складають обсяг концепту й визначають його структуру.

Відтворити структуру концептів та виявити особливості дають можливість асоціації, отримані під час проведення асоціативного експерименту. У нашому дослідженні асоціативний експеримент є методом збирання фактичного матеріалу для подальшого відтворення асоціативних полів понять економічної сфери з метою реконструкції фрагмента концептуальної картини світу та виявлення його особливостей.

Завдання експерименту полягало у фіксуванні реакції на почутий стимул (стимульний список складався із 116 лексем). Кількість відповідей не обмежувалася.

Під час обробки матеріалу було помічено одну з особливостей – реципієнти в ході проведення асоціативного експерименту фіксували відповіді знаками.

Усі асоціації-знаки було розподілено на декілька груп:

1. Знаки-ознаки. Наприклад, в асоціативному полі кожного зі стимулів був знак “–”. Кількість його варіювалася від 1 до 73. Цей знак свідчить про відсутність відповіді реципієнта. Очевидно, можемо стверджувати про незнання значення запропонованої лексеми. Незнання стимульного слова виявляється в тих випадках, коли воно становить для інформанта “агномім”. Такі слова свідчать про ступінь володіння мовою.

2. Знаки-символи. Так, в асоціативному полі стимулів ЗНИЖКА, КРЕДИТ, НАЦІНКА, ВКЛАДИ, ДИВІДЕНД, ПОЗИКА наявний знак-символ %; БІЗНЕСМЕН, ВАЛЮТА, ГОНОРАР, ФІНАНСИ, ПРИБУТОК, ГРОШІ, ВИТОРГ – \$; КУПЮРА, БАНКНОТИ – €.

3. Знаки, які позначають числа. Такі знаки наявні в деяких асоціативних полях стимулів. Вони вказують на кількість, сукупність певних предметів, ознак, властивостей тощо. Так, на стимул ЦІНА реципієнти відреагували реакціями 5.50, 1000, 790, 2.00, 1.00. На стимул ПРОЖИТКОВИЙ МІНІМУМ – 100.000, 100.100, 500.00, 523,00 та інші. Подібні реакції є одиничними і свідчать про індивідуальність світосприйняття кожного реципієнта.

4. Пунктуаційні знаки. Серед асоціацій цієї групи виділяємо такі пунктуаційні знаки: знак оклику (!), який указує на здивування, радість, обурення, оклик. Реципієнти відреагували таким знаком на стимули ЗНИЖКА, КОШТОРИС, ПРЕМІЯ, ПЕНЯ; знак запитання (?), що є передовсім показником незнання значення стимулу. Наприклад, він наявний в асоціативних полях таких стимулів, як АЖІОТАЖ, ЕМІСІЯ, АВІЗО, КОРПОРАЦІЯ.

Асоціації цієї групи належать і до ядра, і до периферії. Так, реципієнти на стимул АВІЗО відреагували знаком “–” – 45 разів, ДЕВАЛЬВАЦІЯ – 73, ЕМІСІЯ – 11, КВОТА – 69; символом \$ на стимул ГРОШІ – 15 разів, КУПЮРА – 25; символом % на стимул ДИВІДЕНД – 35 разів, ЗНИЖКА – 19, КРЕДИТ – 19. В аналізованих асоціативних полях графічні позначення належать і до периферії, наприклад, в асоціативному полі стимулу ТАРИФ наявний знак \$, ВАЛЮТА – \$, ВАЛЮТА – €; ПРОЖИТКОВИЙ МІНІМУМ – 100.000, ПРОЖИТКОВИЙ МІНІМУМ – 523,00, ДИВІДЕНД – %, ЦІНА – 2.00, ОБЛІГАЦІЯ – ? тощо.

Уся сукупність невербальних асоціацій у кожному асоціативному полі (від 0 % до 22 %) є частиною загальної (глобальної) концептуальної картини світу, що складається із образів, уявлень, понять, установок, оцінок – концептів – і відтворюється в предметній, пізнавальній діяльності людини.

Література: 1. Анализ структуры отдельного фрагмента языковой картины мира [Електронний ресурс] // Коллекция научных трудов по лингвистике. – Revolution. – Режим доступа : <http://revolution.allbest.ru/languages/d00100332.html>. 2. Вардзелашвили Ж. А. Концепт как лингвистическая категория – “конструктивная сущность” [Електронний ресурс] / Ж. А. Вардзелашвили // Сборник научных трудов. – Тбилиси, 2004. – С. 39–45. – Режим доступа : <http://vjanetta.narod.ru/gotsiridze.html>. 3. Кубрякова Е. С. Человеческий фактор в языке. Язык и порождение речи / Е. С. Кубрякова. – М. : Наука, 1991. – 240 с.

КОНЦЕПТУАЛЬНА ТА МОВНА КАРТИНИ СВІТУ: ШЛЯХИ ТА ЗАСОБИ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ У МОВІ

Ольга Лазарович

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна)

На основі розмежування мови і мовлення як двох самостійних, однак взаємопов’язаних феноменів, у лінгвістиці традиційно пов’язують дві моделі світу: концептуальну і мовну. Концептуальна картина світу пов’язана із сферою абстрактною, вона є сукупністю ідей, понять про навколишній світ та принципи його організації. Та це не лише система понять про

сукупність реалій довкілля, але й система смислів, втілена в ці реалії через слова – концепти. Мовна картина світу є продуктом вербальної організації понять, ідей та знань. Це система взаємопов'язаних мовних одиниць, що відбиває об'єктивний стан речей довкілля і внутрішнього світу довкілля. Отже, концептуальна картина світу існує у вигляді концептів, які утворюють концептосферу, а мовна – у вигляді значень мовних знаків, які утворюють сукупний семантичний простір мови. Порівняно з мовною, концептуальна картина світу має більш універсальний характер і є спільною для народів з однаковим рівнем знань про світ, тим часом як мовна картина світу виявляє специфіку бачення світу етнічною спільнотою. В кожній природній мові є характерний тільки для неї огляд світу, вважав В. фон Гумбольдт. Всяка мова, позначаючи окремі предмети, насправді творить: вона формує для народу, який є її носієм, картину світу.

Складові мовної картини світу охоплюють різні одиниці. Це, насамперед, лексеми, фразеологічні звороти, граматичні категорії і синтаксичні конструкції, семантична конотація. Крім виокремлених категорій, потрібно згадати про десигнантні та конотаційні компоненти мовної картини світу. Десигнантні елементи присутні у всіх словах, об'єднують слова в лексико-семантичні групи, конотаційні компоненти творять значеннєвий шар. Згідно з “семантичним поглядом” на культуру, слова є безцінними ключами до розуміння культури мовної спільноти.

Досліджуючи мовну картину світу, насамперед акцентують на лексично виражених концептах, що визначаються як багатомірні ідеалізовані формоутворення або як одиниці ментального процесу, які кодуються у мові та відображають результат категоризації світу.

Для концепту характерна складна, багата структура. Цей термін, поширений у філософії та логіці, в останні десятиліття переосмислювався у соціальній, психологічній та культурній парадигмі. Концепти відтворюють досвід конкретної людини та всього людства, це носії культурної пам'яті народу, які поступово переходять із чуттєвого образу в мисленнєвий. Концепт – це “оперативна змістова одиниця пам'яті, ментального лексикону, концептуальної системи і мови мозку, всієї картини світу, відображеної в людській практиці”. Саме когнітивне пізнання утворює концептосферу. Д. Лихачов розглядав концептосферу як сукупність концептів нації й зауважував, що чим багатша є культура нації, її фольклор, література, наука, образотворче мистецтво, історичний досвід, релігія, тим багатшою є концептосфера народу [2: 312].

Серед різних методик концептуального аналізу вирізняється етноцентрична концепція А. Вежбицької, згідно якої значення зумовлене ментальністю певного етносу [4: 153]. Когнітивний статус концепту зводиться до його функції бути носієм і одночасно способом передачі змісту, до можливості зберігати знання про світ. Основне в концепті – його багатомірність і цілісність змісту. Він, існуючи в мові, відіграє роль посередника між культурою і людиною. Отже, концепт – це розумове утворення, яке об'єктивується у мові та мовленні. У мові, як правило, закріплюються загальні характеристики того або іншого концепту, у мовленні ж проявляються найбільш цікаві для лінгвістичного та культурологічного дослідження властивості концепту. Коли концепт отримує мовне вираження, то ті мовні засоби, які використані для цього, виступають як умови вербалізації, мовної репрезентації концепту. Упорядковане поєднання концептів у свідомості людини становить її концептуальну систему. Концептосистему не можна зводити до ментального лексикону, тобто до системи вербалізованих знань, яку ще називають лексиконом, мовною пам'яттю, оскільки вони перебувають

у відношенні “ціле – частина”. Концептосистема – це єдиний рівень представлення знань, що поєднує мовну, сенсорну й моторну інформацію [1: 17].

Порівняльний аналіз споріднених мов, зокрема їх окремих рівнів чи підрівнів, допомагає зробити висновок, що головною причиною відмінності лексико-семантичних систем різних мов є своєрідність відображення світу, яка відбиває неоднаковий спосіб його пізнання і є найпершою ознакою самобутності певної мови. Спільне, відмінне й особливе у мовах О.О. Потебня розглядав крізь призму власної концепції, де мові відводилася неабияка роль у формуванні світогляду нації та окремої людини.

Концептуальна інформація існує у свідомості людини у вербальному та невербальному вигляді, але концепти завжди мають мовний вираз, тому аналіз мовних явищ допомагає проникнути у концептуальну систему. Концепт знаходить своє вербальне відображення завдяки одиницям різних мовних рівнів. Одне з центральних місць при цьому належить процесам метафоризації. Метафора пронизує все наше повсякденне життя і проявляється не тільки у мові, але й у мисленні та дії. На думку Є. Бартмінського, “...вивчаючи метафору – вивчаємо мову” [3: 149]. Метафори є свідками розвитку асоціативних зв’язків і художньої уяви у носіїв різних мов, а також функціонують як посередник між людським розумом і культурою.

Література 1. Селіванова О.О. Концептуалізація просторової орієнтації в українських фраземах / О.О. Селіванова // Мовознавство. – 2004. – №1. – С. 17–25. 2. Сірант А. Концептосфера художньої картини світу та концепт як її основний елемент / А. Сірант // Матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції [“Семантика мови і тексту”]. – Частина II. – Івано-Франківськ, 2009. – С. 312. 3. Bartmiński J. Język a świat / J. Bartmiński // Językowe podstawy obrazu świata. – Lublin, 2006. – S. 149. 4. Wierzbicka A. Semantyka. Jednostki elementarne i uniwersalne. Monografia / A. Wierzbicka. – Warszawa, 2010. – S. 153.

ПРОЯВ БІНАРНОСТІ В КОНЦЕПТАХ

Оксана Лащук

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
(Луцьк, Україна)

Згідно із сучасними лінгвістичними уявленнями, акт мовлення з його центром людиною-мовцем є конструктивним ядром всієї системи мови. З одного боку, людина пізнає світ, навколишню дійсність, з іншого боку, наука про пізнання цього світу – когнітивізм – орієнтує дослідника вивчати людину як систему переробки інформації, а поведінку витлумачувати й пояснювати у вигляді внутрішніх станів людини.

Метою наукової розвідки є дослідження концептів “NÄHE” та “DISTANZ” з погляду бінарності як невід’ємної буттєвої характеристики даних концептів. Напрацювань з вивчення бінарних опозицій бракує, особливо в українському мовознавстві, тому висвітлення даного питання є корисним і *актуальним*.

Деякі дослідники моделюють концептуальну картину світу за допомогою *бінарних опозицій* як елементарних структур, яким приписують універсальний характер. Так, в основу моделі світу Т. В. Цив’ян поклала 10-20 протиставлених між собою ознак, що мають

позитивні та негативні значення. Зі структурою простору дослідниця пов'язує опозиції *верх / низ, небо / земля, земля / підземне царство, правий / лівий, схід / захід* тощо, з організацією часу – *день / ніч*, із протиставленням природи та культури – *мокрый / сухий, сирий / варений*, із соціальними категоріями – *чоловічий / жіночий, старший / молодший, свій / чужий, близький / далекий, внутрішній / зовнішній* [5: 6].

У свідомості людини-мовця з'являються опозиційні категорії, бінарні пари, які на думку дослідників [3], є одним з принципів мислення і формування картини світу.

Багаточисельні дослідження у галузі лінгвокультурології виявили різноманітні шляхи розвитку системи значень, які створили можливість появи бінарності у багатьох концептуальних структурах. Подвійність є системою, заснованою на взаєморівноважених силах протилежних полюсів. Категорія протиставленості в лексичній науці відбувається в рамках антонімії. Вона виступає в якості знаків “роздвоєної” у відмінностях певної єдності, одночасно визначаючи межі проявлення тієї чи іншої якості, дії, ознаки, відношення і, вказує на нерозривний зв'язок протилежностей у кожному конкретному прояві суті [3: 246]. Принцип семантичних опозицій вкорінений в особливостях архаїчного мислення. За часів античності посилилась тенденція розглядати ментальні полярності, з'явилися двоїчні класифікації [1: 304-305]. Мислення людини нерозривне з її мовою і мовленням, тому мисленнєві опозиційні категорії присутні в багатьох одиницях різних мовних рівнів.

Теорію опозицій в лінгвістиці пов'язують з поняттями “протилежність”, “заперечення”. Так, М. С. Трубецької під опозицією розумів протиставлення, що передбачає разом з ознаками, які дозволяють відрізнити один член опозиції від іншого, спільні для них властивості [2: 348]. Сучасна лінгвістична наука, спостерігаючи способи організації мовного матеріалу, виділила кілька універсальних опозицій, що відображають найважливіші аспекти життя людини: “внутрішній” – “зовнішній”, “свій” – “чужий”, “чоловік” – “жінка”, “близько” – “далеко” та інші [4: 40-41]. У цій науковій розвідці ми розглядаємо бінарність концептів “NÄHE” та “DISTANZ”, які, на нашу думку, є досить широкими за змістом і можуть у деяких випадках поглинати більш вузькі семантичні двочлени “свій” – “чужий” (соціальні категорії): *Frauen suchen eher die Nähe zu Kollegen und Vorgesetzten, Männer halten Distanz.* – ZEIT, 2009 [6], “внутрішнє” – “зовнішнє” (метафоричний простір): *Aus einem lockeren, distanzierten Umgang als Mitbewohner einer Wohngemeinschaft entstehen tiefe Gefühle, Freundschaft, Nähe, Geborgenheit und Liebe.* – ZEIT, 1998 [6] та інші. Бінарні концепти “NÄHE” та “DISTANZ” ми розуміємо як єдність, утворену за допомогою двох різних частин або ж компонентів – концепта “NÄHE” та концепта “DISTANZ”.

Наявність бінарності визначається нами як конститутивна ознака досліджуваних концептів, яка може мати різне направлення, уточнюючи концепти діалектично чи логічно: *Ein Balanceakt zwischen Nähe und Distanz, Milde und Strenge sei das.* – ZEIT, 2009. *Das Bedürfnis nach Nähe und Distanz kann für beide sehr unterschiedlich sein.* – ZEIT, 2008. *Nähe und Distanz, Urvertrauen und Enttäuschung, Glück und Vergeblichkeit sind Erfahrungen, die in den ersten gemeinsamen Jahren wurzeln.* – ZEIT, 2006 [6].

Отже, концепти “NÄHE” та “DISTANZ” трактуються нами як базові категоріальні величини реальності, як інгерентні атрибути антропоцентричної парадигми, оскільки направлені на норми мовної поведінки та містять аксіологічний акцент. Вони базуються на зіткненні суспільних й індивідуальних інтересів, на протиставленні емоційного та раціонального начал, на зіткненні, конфлікті цінностей окремої особистості та цінностей, визначених суспільством, культурою, мораллю. Поняття бінарності ми трактуємо як процес пі-

знання дійсності через контрадикторність сприйняття цінностей буття й дуальність категоризації світу; як принцип оцінної кваліфікації світу, який проявляється в амбівалентній оцінці, яка флюктує між полюсами “плюс”, “мінус”; як конфлікт раціональної й емоційної рефлексії та який носить універсальний характер для людства. Дослідницька процедура гіпотетично передбачає дослідження двох її складників; у цьому полягає перспектива дослідження.

Література: 1. Иванов В.В., Топоров В.Н. Исследования в области славянских древностей. Лексический и фразеологический вопросы реконструкции текстов / В. В. Иванов, В. Н. Топоров. – М. : Наука, 1974. – 334 с. 2. Лингвистический энциклопедический словарь / [Гл. ред. Ярцева В.Н]. – М. : Большая российская энциклопедия, 2002. – 709 с. 3. Новиков Л.А. Семантика русского языка : [учеб. пособие] / Л. А. Новиков. – М. : Высш. шк., 1982. – 272 с. 4. Пилипак В.П. Лексико-семантична опозиція “там” – “тут” в контексті сучасних досліджень про семантичні опозиції / В. П. Пилипак // Лінгвістичні студії. – Випуск 14. – Донецьк : ДонНУ, 2006. – С. 40–49. 5. Цивьян Т.В. Лингвистические основы балканской модели мира / Т. В. Цивьян. – М. : Наука, 1990. – 207 с. 6. Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache des 20. Jahrhunderts [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dwsds.de>.

МАКРОКОНЦЕПТ “СУБКУЛЬТУРА” В НІМЕЦЬКОМОВНОМУ ДИСКУРСІ: КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Анастасія Лисецька, Наталія Лисецька

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
(Луцьк, Україна)

Феномен молодіжної субкультури ввійшов у наше життя і зайняв стійке місце в структурі соціальної системи. Незважаючи на щораз вищий інтерес лінгвістів до концептів, макроконцепт “Субкультура” ще не був предметом спеціального дослідження. Усе це засвідчує актуальність вибраної теми наукової розвідки. Ключовим терміном у роботі є “концепт”.

Мета дослідження – вивчити особливості та засоби вербалізації макроконцепту “Субкультура” в німецькомовному дискурсі.

Субкультура – це неформальне молодіжне об’єднання, яке має свою систему норм і цінностей та характерну для неї картину світу.

Ми приєднуємося до В. І. Карасика, який визначає концепт як “багатомірне ментальне утворення, у якому виділяються три компоненти: поняттєвий, перцептивно-образний та ціннісний” [1: 21].

Словники дають такі визначення терміна “*Subkultur*”:

1) *relativ eigenständige und in sich geschlossene Kultur einer kleineren Gruppe, die innerhalb einer Gesellschaft lebt, an deren Kultur aber nicht voll teilnimmt, z. B. die Kultur der Hippies* [3: 1056];

2) *durch gemeinsame Erfahrungen oder Merkmale geprägte Gruppen innerhalb einer Kultur, zum Beispiel ethnische oder religiöse Minderheiten, nationale oder geographische Volksgruppen, soziale Klassen* [4: 949].

Отже, поняттєву основу макроконцепту “Субкультура” утворюють значення “відносно самостійна культура малої групи людей” та “групи людей з спільними ознаками у межах якоїсь культури”.

Синонімічний ряд досліджуваного макроконцепту утворюють такі лексеми: Subkultur – Alternativszene, Gegenkultur, Gruppenkultur, Nebenkultur, Protestbewegung, Underground [2: 854]. Сюди належить і слово *Jugendszene*.

У ході концептуального аналізу було використано метод опитування інформантів (30 осіб віком від 14 до 21 років, учні гімназії “Freiherr vom Stein” та Gesamtschule в м. Бюнде (Німеччина, NRW)). Опитуваним було запропоновано відповісти на запитання: “Які асоціації у Вас викликає слово “Subkultur”?” Значна частина відповідей була пов’язана з словами *Gruppe* та *Abgrenzung*: (*Gruppenbildung, Jugendverbindungen, Untergruppen, verschiedene Gruppierungen, vor allem jugendliche Gruppen, Peer-Groups, Minderheiten, Untergruppen, Randgruppen; Abgrenzung, Ausgrenzung, Abgrenzung von der Allgemeinheit, Kulturleben der normalen Realität etc*). Часто використовувалися лексичні одиниці з конкретним напрямком: (*Punk, Hippie, Gothic, Emo, Hip-Hop, Hippietum*). Субкультура має в опитуваних переважно позитивне забарвлення: (*Freude, Freunde, Toleranz, fröhlich, lustig, verschieden, klein erfinderisch, personenbezogen, eigene Meinungen, meistens gut, Produktivität*). Лише в одного респондента активувалося негативне значення: (*Nazis, gewalttätig*). Стереотипним залишається бачення субкультури як *Unterkultur, Lebensstil, bunt*: (*Kultur in einer Kultur, kleine selbstgeschaffene Kultur, eine Unterkultur, Außenseiter, Szene, Lebensstil, Genre, gleiche Menschen, Farben*).

Як свідчить матеріал німецьких газет, у носіїв мови не сформувалося чітке визначення поняття “Subkultur”, тому в німецькій пресі трапляється багато тлумачень, які по-своєму інтерпретують це явище. Так, можна побачити такі еквівалентні значення для субкультури як *Kultur, Unternehmenskultur, Straßen-, Unterschicht-, Jugendphänomen, Streitkultur, die kreative und vielfältige Szene* й метафори *Parallelgesellschaft* та *Nischen*. У німецькій періодиці термін “Subkultur” асоціюється також із *молодіжним феноменом*. У деяких статтях увага звернута до конкретної субкультури, яка є досить популярною серед молоді (“*Hacker-Subkultur*”, “*die Berliner Subkultur*”, “*Breakdance als Subkultur*”, “*Graffiti-Szene*” usw.).

Як показує аналіз фактичного матеріалу, концепт “Субкультура” має і позитивне (“... *Boheme, das ist eine gegenbürgerliche Subkultur künstlerisch-intellektuellen Lebens...*” (*Die Welt Online, 07.02.2012*)), і негативне (“*Gewalt ist ein Stilmittel unserer Subkultur*” (*BZ, 18.11.2012*)) значення.

Негативне забарвлення макроконцепту “Субкультура” є стереотипним, проте не можна не відзначити позитивний розвиток досліджуваного макроконцепту в ціннісному орієнтирі суспільства. Так, Берлін як столиця завжди могла похвалитися своєю унікальною сценою: “*Techno wird erwachsen... . Aber im Niemandsland der nicht mehr geteilten Stadt entstand eine Subkultur, die Jugendliche aus dem Osten und Westen versöhnte. Berlin-Sound, das war ein Name, trotz aller Vielfältigkeit.*” (*Die Welt Online, 28.09.2012*). Як засвідчують статті, навіть політики схвильовані занепадом субкультур. Так, Клаус Воверайт хоче допомогти відродженню берлінської субкультури: “*Wowereit bezirzt die Subkultur...*” (*Der Tagesspiegel, 22.10.2012*).

Отже, у поняттєвому аспекті макроконцепт “Субкультура” трактується як закрыта культура певної групи, культура в культурі або контркультура, для якої характерний певний стиль музики та життя. В образному аспекті це є насамперед молодіжний феномен (“*Jugendphänomen*”), який характеризується метафорами “паралельна культура” (“*Parallelgesellschaft*”) та “ніші” (“*Nischen*”) як контрасти. У ціннісному аспекті макроконцепт визначається як система

норм поведінки та ставлення до дійсності. Позитивною оцінкою субкультури є природна поведінка її представників, розвиток культури та мистецтва, а негативною – її забарвлення “кримінальність”, “опір”, “правоекстремістська сцена” тощо.

Література: 1. Карасик В.И. Введение в когнитивную лингвистику : [учеб. пособие] / В. И. Карасик, М. В. Пименова и др. – Кемерово : Кузбассвузиздат, 2005. – С. 61–105. 2. Duden. Das Synonymwörterbuch. Ein Wörterbuch sinnverwandter Wörter./ Duden. – Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich : Dudenverlag, 2006. – 1104 S. 3. Duden. Deutsches Universalwörterbuch, 6., überarbeitete Auflage / Duden. – Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich : Dudenverlag, 2007. – 1900 S. 4. Wörterbuch der deutschen Sprache. / [Carl Bertelsmann]. – Gütersloh : RM-Buch-und-Medien-Vertrieb, 2004. – 1546 S.

ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУЧАСНОЇ КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ КАРТИНИ СВІТУ

Світлана Настенко

Київський національний лінгвістичний університет

(Київ, Україна)

Сучасна лінгвістична наука спрямовує дослідження на розгляд мовних одиниць у кількох напрямках, зокрема, у руслі когнітивної лінгвістики, де увага фокусується на мові і мисленні, пізнанні, знанні. Одним з домінуючих принципів став антропоцентризм, оскільки передачу знань здійснює людина. Розуміння людини як об'єкта наукових досліджень викликало підвищений інтерес до ряду лінгвістичних проблем [2: 17]. Когнітивна лінгвістика знаменує появу нового напрямку, що дозволяє пов'язати всі мовні процеси з пізнавальною діяльністю людини, з актами категоризації і концептуалізації світу. У результаті когнітивного підходу можливо отримати реальну картину відповідного фрагмента дійсності, що представлена у лексичній системі мови як окремий семантичний простір. У когнітивній парадигмі центральне місце посідає концепт, який формує уявлення про своєрідну національну культуру, а розуміння мовної категорії як концепта, гештальта, оперативної одиниці мислення, дає можливість зберегти елементи образності [4: 283]. Деякі концепти, що входять до складу мовної картини світу, виходять у своєму вербальному вираженні за рамки слів, ідіом, словосполучень, і відповідають фразам, реченням, текстам та виявляються вже у процесі функціонування мови. Іноді мовну картину світу порівнюють з сіткою, яка накладається на наше сприйняття, оцінку ситуацій і подій [2:18]. Таким чином, процеси глобалізації здійснюють вплив на концептосферу етноса чи етносферу, а у мовній картині світу, яка є результатом ментальних репрезентацій у конкретних мовах, слід враховувати прояв етноцентризму (мова розуміється як творіння народу, що передається з покоління в покоління), а також менталізм (інформація про світ під різним кутом зору) [2:18]. Як зазначає українська дослідниця В.С. Данилич, питання про співвідношення понять і слів, що позначають ці поняття, так само і питання взаємодії мови і думки, історії мови й історії культури, продовжують залишатися актуальними, оскільки розвиток мови відбувається в постійному зв'язку з розвитком суспільства, а слова і поняття вступають у складні взаємини, що змінюються зі зміною самого суспільства. Так словниковий склад мови – це колективна пам'ять носіїв мови, віддзеркалення національної культури і національної історії, її духовної основи у координатах полі-

фонії бачення об'єктивного світу [3: 3]. Концептуальна картина світу – представлення у свідомості інтеріоризованого людиною світу [5: 300].

Слід зазначити, що в Україні спостерігається підвищений інтерес до вивчення поетичної картини світу в рамках когнітивної парадигми. Так, проф. Воробйова О.П. заснувала школу когнітивної поетики в Україні, є президентом Української асоціації когнітивної лінгвістики і поетики. Когнітивно-комунікативний напрям у дослідженні словесних поетичних образів включає різні підходи: від концептуального (Р. Гіббс, Дж. Лакофф, М Тернер), прототипового (С. Левін, М. Фрімен), семантико-когнітивного висвітлення окремих аспектів їх функціонування в поетичному тексті (Р. Цур) до розкриття механізмів їх формування (О.Й. Філіпчик), до вияву концептуальної картини світу, відображеної в поезії (Л.В. Димитренко) [1:2]. Л.І. Белехова констатує, що “еволюція словесного поетичного образу, його онтологічні й гносеологічні властивості зумовлені змінами типів художньої свідомості та розвитком видів поетичного мислення – від синкретичного міфопоетичного мислення в архаїчну епоху його становлення до аналогового й асоціативного в канонічний період розвитку та парадоксального, параболічного й есеїстичного поетичного мислення на індивідуально-творчому етапі поетичної творчості” [1: 26].

Таким чином, для формування концептуальної картини світу значущими постають фактори об'єктивного і суб'єктивного характеру, розуміння того, яким чином індивід сприймає та концептуалізує дійсність.

Література: 1. Белехова Л.І. Образний простір американської поезії: лінгвокогнітивний аспект : автореф. дис... на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук : спец. 10.02.04 “Германські мови” / Лариса Іванівна Белехова. – К., 2002. – 34 с. 2. Белова А.Д. Языковые картины мира в рамках когнитивно-дискурсивной парадигмы / Алла Дмитриевна Белова // Культура народов Причерномор'я : науч. журнал Тавричesk. нац. ун-та им. В.И. Вернадского / [глав. ред. Юрий Андреевич Катунин]. – Симферополь, 2002. – Вып. 29 : Проблемы современной социолінгвістики и фонологии. – С. 17–23. 3. Данилич В.С. Поняттєвий простір змісту ключових концептів іспано-кастильських пам'яток Середньовіччя (на прикладі концепту *Castillo*) / Валентина Стефанівна Данилич // Наукові записки Кіровоградського держ. ун-ту імені Володимира Винниченка. – Серія : “Філологічні науки (Мовознавство)”. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка. – 2009. – Вып. 81(3). – С. 3–7. 4. Зернов А. Восприятие и концептуализация мира / Александр Зернов, Виктория Вострцова // Наукові записки Кіровоградського держ. ун-ту імені Володимира Винниченка. – Серія : “Філологічні науки (Мовознавство)”. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка. – 2009. – Вып. 81(3). – С. 283–285. 5. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія / Олена Олександрівна Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2011. – 844 с.

ЩОДО ЛІНГВОКОГНІТИВНИХ АСПЕКТІВ АНТИГЛОБАЛІЗМУ ЯК ЕЛЕМЕНТА СУЧАСНОЇ КАРТИНИ СВІТУ

Ірина Недайнова

Луганський національний університет імені Тараса Шевченка
(Луганськ, Україна)

Наприкінці ХХ сторіччя когнітивний підхід до мовної поведінки особистості в концептуальній картині світу дав можливість розглядати об'єкти дійсності як певні структури, що

надають індивіду можливості краще орієнтуватися в цій дійсності. Для правильної орієнтації в таких структурах людина вибудовує певні образи, реалії світу “проектуються” на когніцію людини [5], яка спирається на ментальні репрезентації (представлення про світ, моделі), певні символи та стратегії, що саме і породжують різноманітні дії на основі одержаних людиною знань про реалії світу. Такими структурами для представлення стереотипної ситуації виступають фрейми [7]. Однак кожний фрейм може викликати в людини асоціацію з різними типами інформації, яка теж буде формуватися у певний сценарій (фрейм). За М. Мінським, тісна взаємодія груп семантично близьких один до одного фреймів дозволяє об’єднати їх у систему фреймів [7]. Ця система робить вилучення потрібних знань про світ більш економним, а реакції людини на дійсність більш ефективними.

У більшості випадків ми маємо справу із змінними в часі ситуаціями або причинами й наслідками, що призвели до цієї зміни. Такі трансформації відбуваються швидко, оскільки ряд терміналів співвідносних фреймів уже заздалегідь зв’язаний між собою, і це суттєво полегшує корекцію інформації й, відповідно, поведінки людини та вибір її мовної тактики [1: 86]. Так організовується поведінка людини, і таким чином ми маємо змогу правильно інтерпретувати поведінку інших людей та обирати мовну тактику в комунікації. І, якщо зважати на те, що концепти згорнуті у фрейми, то фрейм – це структура знання про дійсність [4], тоді як концепт – це елемент картини світу [4; 6], а концептуальний фрейм (термін Т.А. Ван Дейка [4]), на противагу простому набору інформації, містить основну, типову й потенційно можливу інформацію про світ. Ця інформація, у свою чергу, асоціюється з тим або іншим концептом [4: 16], в котрому різноманітні явища, які спостерігає чи уявляє людина, також концентруються у певну логічну структуру.

Враховуючи вищесказане, за мету дослідження когнітивних основ концептуальної картини світу антиглобалізму, що виступає об’єктом наших розвідок, для нас стає вивчення системи формування цієї картини, а не просто відображення окремих мовних явищ. І оскільки концепт – багатовимірне смислове утворення, що має фреймовий, поняттєво-дефінітивний і аксіологічний виміри [2; 3; 8; 9 та ін.], який містить в собі те, що людина знає, передбачає, фантазує тощо про об’єкти світу, і який фіксується в одиницях і категоріях мови, то, вилучаючи такі знання, ми говоримо про стереотипні образи зі свого когнітивного досвіду, які, однак, можуть викликати різні асоціації.

За когнітивним підходом до розгляду мовних явищ, у процесі пізнання нової ситуації ми говоримо про структуру концептів (смислів, які несуть в собі ці образи) для представлення стереотипної ситуації, яка репрезентується засобами мови. В нашому баченні це відбиття може бути відображено у розгортанні мегаконцепту “АНТИГЛОБАЛІЗМ” через його складові концепти, такі як СУБ’ЄКТИ АНТИГЛОБАЛІЗАЦІЇ, ОБ’ЄКТИ АНТИГЛОБАЛІЗАЦІЇ та ІДЕОСФЕРА, внутрішнє наповнення яких буде аналізуватися нами в перспективі. Когнітивне моделювання обраного для аналізу мегаконцепту ми здійснюємо на дослідженні дискурсивної реалізації мовних одиниць, що вербально реалізують діяльність суб’єктів антиглобалізаційних практик, які керуються особливими ідейно-ціннісними настановами щодо об’єктів цієї картини світу у англійськомовних дискурсах.

Література: 1. Баранов Н. Н. Лингвистическая теория аргументации (когнитивный подход) : автореф. дис. ... д-ра филол. наук : спец. 10.02.04 “Германские языки” / Н. Н. Баранов ; Моск. гос. ун-т. – М., 1990. – 25 с. 2. Воркачев С. Счастье как лингвокультурный концепт / С. Воркачев. – М., 2004. – 236 с. 3. Карасик В. И. Языковой круг : личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. – М., 2004. – 389 с.

4. Дейк Т.А, ван. Контекст и познание. Фреймы знаний и понимание речевых актов / Т. А. Ван Дейк // Язык. Познание. Коммуникация. – М. : Прогресс, 1989. – С. 12–41. 5. Демьянков В. З. Когнитивная лингвистика как разновидность интерпретирующего подхода / В. З. Демьянков // Вопр. языкознания. – 1994. – № 4. – С. 17–33. 6. Маслова В.А. Когнитивная лингвистика : учебное пособие / В.А. Маслова. – Мн. : Тетра Системс, 2004. – 256 с. 7. Минский М. Фреймы для представления знаний : [пер. с англ.] / М. Минский. – М. : Энергия, 1979. – 152 с. 8. Никитин М.В. Развернутые тезисы о концептах / М. В. Никитин // Вопросы когнитивной лингвистики. – 2004. – № 1. – С. 53–64. 9. Слышкин Г. Г. Дискурс и концепт (о лингвокультурном подходе к изучению дискурса) / Г. Г. Слышкин // Языковая личность: институциональный и персональный дискурс. – Волгоград, 2000. – С. 38–45.

VOLKSETYMOLOGIE IN SEMANTIK DER IDIOME AUS KOGNITIVER SICHT

Oleg Ostapovych

Nationale Wassyl-Stefanyk-Vorkarpatenuniversität
(Ivano-Frankivsk, Ukraine)

Das Problem der “volksetymologischen” Umdeutungen der phraseologischen Einheiten erscheint auf den ersten Blick in der Sprachwissenschaft als lange und ausführlich untersucht [2]. Diese semantische Analyse kam aber meistens nicht über die Feststellung ihrer semantischen Mechanismen hinaus, sowie der Veränderungen im Wortbestand und der morphologischen Struktur des Phrasems der Ausgangsform einer primär freien Wortverbindung, des genetischen Idiomprototyps gegenüber. Das Phänomen der Volksetymologie an sich wurde im positivistischen Sinne in Kategorien “richtig”-“falsch” behandelt, was der *Volks*-Komponente eine etwas herabschätzende Schattierung verliehen hatte.

Die Lage hat sich grundlegend nach der “kognitiven Wende” in der Linguistik Anfang 80-er Jahre im XX. Jh. verändert. In der sowjetisch-russischen Sprachwissenschaft hat sich zuerst die sogenannte linguolandeskundliche Theorie des Wortes von E. Vereschagin und V. Kostomarov sowie ihre phraseologische Applikation durchgesetzt [1]. In ihrem Rahmen, entstand mit dem Wechsel zur linguokulturologischen Semantikanalyse von Idiomen [4] die erste grundsätzliche Diskussion. Inwieweit ist die wörtliche Lesart, d.h. der genetische Idiomprototyp als Komponente des kulturspezifischen Hintergrundwissens im synchron wirkenden Bewusstsein des Sprechers vertreten? Die Begründer der Linguolandeskunde E. Vereschagin und V. Kostomarov haben die Hypothese vertreten, dass die wörtliche Lesart doch im sprachlichen Bewusstsein enthalten ist, wenigstens in Form der «verschwommenen Assoziationen» [1; 8]. Die russischen Kognitivisten A. Baranov, Y. Karaulov, D. Dobrovolskij argumentierten demgegenüber, dass im mentalen Lexikon des Sprechers ein Idiom als Ganzheit “gespeichert” ist und nur als solche in signifikativer Bedeutung abgerufen werden kann. In unspezifischen Kontexten wird der russische Ausdruck “собаку съел” (*jmd. ist sehr erfahren, geschickt, wörtlich jmd. hat den Hund gegessen*) spontan eben in idiomatischer Lesart sensu Hypothese “figurative for literal” wahrgenommen, wobei für die Aktualisierung seiner wörtlichen Lesart die humoristische Umdeutung im Sinne des berühmten Liedes von W. S. Wyssotskij «Письмо из сумасшедшего дома» notwendig ist [8: 26].

Die russische historisch-etymologische Schule vom Prof. W. N. Mokienko [3] hat viel dazu beigetragen, um die fehlende Begründung der traditionellen Versionen der Herkunftsdeutung von

den Ausdrücken *mit Kanonen auf Spatzen schießen*; *j-m. einen Korb geben*; *der eiserne Vorhang*; *бить баклуши*; *биту байдику* etc nachzuweisen. Ohne die diachronische Korrektheit dieser Untersuchungen in Frage zu stellen, versuchen wir trotzdem Folgendes zu behaupten. Für die kognitive Linguistik von Humboldt bis Lackoff ist eben das vorwissenschaftliche, so genannte «naive» Weltbild, im weiteren Sinne – “sprachliches Weltbild” primär in der Wahrnehmung der Umgebungsrealität, im Gegensatz zum konzeptuellen, begrifflichen, eigentlich “wissenschaftlichen” Weltbild. Eine solche “schwache” Version der legendären Sapir-Whorf-Hypothese ist, nach der Auffassung der meisten westlichen Forscher, viel näher zu ihrem primären Verständnis von den Autoren selbst [9]. Sie hat mehr Gründe, um, nach dem treffenden Ausdruck von D. O. Dobrovolskij, “die psychische Realität zu beanspruchen” [5: 90].

Für die kognitive Linguistik ist es also völlig belanglos, das es die eisernen Vorhänge noch im Theater von Moliere, lange vor der Fulton-Rede von

W. Churchill gegeben hat, der Ausdruck “*mit Kanonen auf Spatzen schießen*” prototypisch für viele Sprachen ist, und der Außenminister Österreich-Ungarns Graph Diula Andrasi bei Weitem nicht der allererste war, dem er eingefallen ist. Genauso irrelevant ist die Information darüber, dass das russische *бить баклуши* tatsächlich nicht von den hölzernen Löffelstücken, sondern vom Steinwürfelspiel stammt. In der Wirklichkeit hat die Etymologie des Archisemantikons für die synchronische Verwendung im realen Sprechen gar keine Bedeutung, und im bereits erwähnten Idiom *собаку съел* gilt die Absurdität des Bildes selbst (wenigstens, für den europäischen Kulturareal) als Stabilisator der Semantik und schließt praktisch sowie auch die «unikale Komponente», die wörtliche Lesart in unspezifischen Kontexten aus, umso mehr – in kontextloser, isolierter Verwendung. Die Untersuchung von W. N. Mokienko darüber, dass die Etymologie des Ausdrucks *j-m. einen Korb geben* irrtümlicherweise mit dem analogischen ukrainischen *піднести зарбуза* in Verbindung gebracht wird und dem scheinbar österreichisch-bayerischen Brauch dem unerwünschten Verehrer einen Korb mit dem faulen Boden zu überreichen, mag als revolutionäre Entdeckung gelten. Aber für Skeptiker erscheint der Versuch der etymologischen Version des Autors, als ob der Begriff “*Korb*” einen Prototyp des Großen, Leeren, d.h. die Ablehnung als solche symbolisierte, als äußerst fraglich.

Nach unserer Auffassung, ist der triftigste Argument zugunsten der Volksetymologie, dass ausgerechnet sie und nicht die korrekte diachronische Deutung als Derivationsbasis und bildliche Grundlage für Entlehnungen fungiert. So wurde der deutsche Korb unter Vermittlung des Polnischen ins Ukrainische in Form des Idioms *дату одкоуа* übernommen.

Im gleichen Sinne ist das äußerst populäre im Westen “Lexikon der populären Sprachirrtümer” von W. Kremer und W. Sauer konzipiert [7]. Indem die Autoren viele verbreitete etymologische Mythen entlarvt und widerlegt haben, wurde natürlich das rege Interesse der Historiker und Liebhaber der Altertümer erweckt. Die Tatsache, dass das süddeutsche Idiom *auf die Hunde kommen* nichts mit den Hunden zu tun hat (sondern von der Jargonbenennung des Bergbauwagens stammt), und der Ausdruck *sich ziehen wie die Hechtsuppe* keinerlei etwas über die Hechtsuppe als Speise aussagt, evoziert keine Einwände. Aber eben die etymologische “Hundeversion” förderte nicht nur die Komponentenerweiterung *von den Pferden auf die Hunde kommen*, sondern auch die Entstehung zuerst in polnischer und dann auch in ukrainischer Sprache des Ausdrucks *зійти на нсу*. Das homonymische Sprachspiel mit der Semantik des Verbs *ziehen* – *дуть* und *настоюватися*, zusammen mit dem «kulinarischen» Bild haben in der österreichischen Variante des Deutschen die regionale Dublette *sich ziehen wie der Strudelteig* geschaffen.

Daraus folgt, dass wir uns dem Standpunkt anschließen, dass auf der Ebene der Synchronie eben die Volksetymologie und die reale eine “psychische Realität” ist. Wenn die Bemerkung von D. O. Dobrovolskij stimmt, dass “im kognitiven Sinne ein intersubjektiv nicht geläufiges Idiom gar kein Idiom ist” [6: 263], dann ist auch die synchron irrelevante Etymologie sekundär im mentalen Lexikon des Sprechers.

Literatur: 1. Верещагин Е. М. Лингвострановедческая теория слова / Верещагин Е. М., Костомаров В. Г. – М. : Рус. яз., 1980. 2. Гаврись В. І. Сталі сполучення слів у сучасній німецькій мові / Гаврись В. І. – К. : Рад. школа, 1971. – 247 с. 3. Мокиенко В. М. Где стреляли из пушек по воробьям? (Из истории русской идиоматики) // Eismann W., Petermann J. (hrsg) *Studia phraseologica et alia. Suppl. and 31.* – Munchen : Verlag Otto Sagner, 1992. – S. 391–397. 4. Телия В. Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты / Телия В. Н. – М. : Школа “Языки русской культуры”, 1996. – 284 с. 5. Dobrovolskij D. Kognitive Aspekte der Idiom-Semantik: Studien zum Thesaurus deutscher Idiome / Dobrovolskij D. – Tübingen : Narr, 1995. – 275 S. 6. Dobrovolskij D. Idiome im mentalen Lexikon: Ziele und Methoden der kognitivbasierten Phraseologieforschung / Dobrovolskij D. – Trier, 1997. – 288 S. 7. Krämer W. Lexikon der populären Sprachirrtümer / Krämer W., Sauer W. – Frankfurt-am-Main : Eichborn, 2001. – 224 S. 8. Ostapovych O. Kulturstereotypen in der Rezeption der phraseologischen Wendungen. Translationswissenschaftliche Aspekte / Ostapovych O. // *Українська культура в європейському контексті.* – Міжнар. наук. конф. – Greifswald, 2000. – S. 23–27. 9. Werlen I. Sprachliche Relativität / Werlen I. – Tübingen ; Basel : Francke, 2002.

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КОНЦЕПТУ *ЖІНОЧІСТЬ* У НОВЕЛІ СТЕФАНА ЦВАЙГА “ГУВЕРНАНТКА”

Наталія Петрина

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна)

На сучасному етапі розвитку лінгвістична теорія збагачується новими досягненнями. На рубежі ХХ–ХХІ століть виникає новітня галузь науки – когнітивна лінгвістика, що вивчає процеси пізнання через мовні засоби і виникає на базі когнітивізму в рамках сучасної антропологічної парадигми, яка суттєво розглядає горизонти лінгвістичних досліджень [3: 10]. Залучення до загальної системи наукових розглядів ідеї людського фактора істотно впливає на процес та результати філологічних спостережень. Дана наука розкриває безліч можливостей для вивчення способів репрезентації певних понять та ідей через лексичні одиниці.

Однією із головних проблем вищеназваної дисципліни є аналіз та вивчення концептів. Будь-який концепт – це елемент певної концептуальної системи носія свідомості як інформації про дійсний чи можливий розклад речей у світі [1: 20]. Це явище когнітивне та ментальне. За В. І. Карасиком, концепт – базова одиниця культури, її концентрат [2: 16]. Таким чином, він є одним із об’єктів дослідження лінгвокультурології. Проблема репрезентації концептів є надзвичайно актуальною. Значний внесок у розвиток вказаної проблематики зробили такі науковці: Ю.С. Степанов, С. Г. Воркачов, В. І. Карасик, Е. С. Кубрякова, В. А. Маслова, А. Вежбицька та ін.

Найважливіші концепти кодуються в мові [3: 33]. Вивчення даного предмету стосується в першу чергу текстів художньої літератури. Наша мета полягала в тому, щоб проаналізувати концепт “Жіночість” та дослідити лексеми, використані автором для його кодування через призму художнього дискурсу С. Цвайга.

У концептуальній теорії нових досліджень концепти вже не сприймаються як правильно визначені та чітко розмежовані одиниці репрезентації, а визначаються як змінні, що функціонують за простим правилом при концептуальній категоризації [7: 90]. Концепт – складне утворення, яке вміщує в собі ряд важливих елементів: походження, значення та функція у мовній картині світу.

Когнітивна лінгвістика та лінгвокультурологія володіють значною кількістю прийомів для опису концепту. Одним із таких методів є фреймовий аналіз. За визначенням М. Мінського, фрейм є структурою даних для представлення стереотипної ситуації. З кожним фреймом асоційована інформація різних видів [4: 7]. Це супроводжується необхідністю розпізнавання такої інформації на рівні складових елементів. Механізм, який робить можливим представлення всіх типів знань, є слот, місце у структурі фрейму, що заповнюється певною інформацією відповідно до його назви. Фрейм, який включає в себе стандартні послідовності подій, відображених у дискурсі, вважається структурою знань вищого рівня, тобто метазнань, які здійснюють актуалізацію слотів, пошук їхнього значення і перехід від одного слота до іншого [5: 36]. Така структура представлення знань дає досить вичерпну інформацію про ідею та зміст концепту.

Проаналізувавши новелу Стефана Цвайга “Гувернантка”, ми визначили, що головною номінацією концепту “Жіночість” є лексема «Weiblichkeit». Її використовує автор у своєму творі, напр.:

Und immer mehr, aus den Tiefen ihrer nun erwachenden Weiblichkeit, lieben sie das Fräulein, das jetzt so milde geworden ist und so sanft [6: 20]; Aber ein unbewußtes Gefühl der Weiblichkeit macht sie ihnen ehrfürchtig, seit die wissen, daß sie ein Kind hat [6: 28].

Дана лексема, на нашу думку, є ядром концепту. На ближній периферії ми виділяємо ряд ключових фреймів, які репрезентують ідею головного концепту. Фрейм “Fräulein” визначає соціальний та сімейний статус неodrуженої жінки. Для інтерпретації даного фрейму обираємо наступні слоти: хтось, хтось-такий, щось робить.

Слот хтось-такий – *das arme Fräulein, verliebt, traurig, müde, gut*, напр.:

Und einmal noch, leise und bedauernd, von schon schlafmüden Lippen weht es herüber: “Das arme Fräulein!” [6: 8]; Endlich sagte sie: “Ich glaube, sie ist verliebt” [6: 6]; “So“, hat sie da gesagt – und so traurig, so furchtbar traurig – “und warum ziehst du dich denn auf einmal von mir zurück?” [6: 12]; Da kommt das Fräulein herein. Sie sieht sehr müde aus [6: 24]; “Warum... sie ist doch so gut zu uns“ [6: 16].

Слот щось робить – *schluchzen, weinen, leise den Kopf neigen, umarmen, küssen, hastig hinausgehen*, напр.:

Da plötzlich – ich bin furchtbar erschrocken – hör’ ich jemand weinen und seh’ auf einmal, daß sie ganz angezogen auf dem Bett liegt, den Kopf in den Kissen. Geschluchzt hat sie, daß ich zusammengefahren bin [6: 6]; Das Fräulein neigt leise den Kopf [6: 22]; Sie umarmt beide Kinder, die wild zu schluchzen anfangen, küßt sie noch einmal und geht dann hastig hinaus [6: 26].

Фрейм “Schwester” позначає категорію родинних зв’язків. Аналіз наступних слотів розкриває якісні та суб’єктивно-оцінні характеристики даного фрейму.

Слот хтось – *die Ältere, die Jüngere, die Kleine, die Zwölfjährige*, напр.:

“*Verliebt?*“ **Die Jüngere** zuckt nur so auf [6: 6]; *Da mahnt die Ältere*: “*Du wolltest etwas erzählen*“ [6: 4]; *Ganz erschreckt stammelt die Kleine*: “*Ja... Ja, natürlich hab’ ich bemerkt. Ich hab’ nur immer gedacht, es ist...*“ [6: 8]; *Es ist die Zwölfjährige, die leise, fast ängstlich, in das Dunkel hinfragt* [6: 4].

Слот хтось-такий – **ungeduldig, hilflos**, напр.:

“*Nein, nein!*“ *Sie ist schon ungeduldig* [6: 6]; *Da sagt noch einmal die Kleine ganz hilflos aus dem Dunkel*: “*Aber warum weint sie dann wieder? Er hat sie doch gern. Und ich hab’ mir immer gedacht, es muß so schön sein, wenn man verliebt ist*” [6: 8].

Отже, з фреймового аналізу випливає, що для кодування концепту “Жіночість” Стефан Цвайг у новелі “Гувернантка” використовує ряд лексем, що позначають категорії соціального статусу та родинні зв’язки, якісні та суб’єктивно-оцінні характеристики. Встановлено, що лексема “Weiblichkeit” є ядром концепту, а фрейми “Fräulein” та “Schwester” – його периферія. Актуалізація слотів забезпечує можливість описати та конкретизувати загальне уявлення про концепт, за допомогою якого реалізується ідея твору.

Література: 1. Воркачев С. Г. Счастье как лингвокультурный концепт / С. Г. Воркачев. – М. : ИТДГК “Гнозис”, 2004. – 236 с. 2. Карасик В. И. Языковой круг : личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. – М. : Гнозис, 2004. – 390 с. 3. Маслова В. А. Введение в когнитивную лингвистику : учеб. пособие / В. А. Маслова. – 3-е изд. испр. – М. : Флинта : Наука, 2007. – 296 с. 4. Минский М. Фреймы для представления знаний. – М. : Энергия, 1979. – 151 с. 5. Полюжин М. М. Про теоретичні засади когнітивного підходу до дискурсивного аналізу / М. М. Полюжин // Іноземні мови. Зарубіжна література. Методика викладання. – 2004. – Т. 1. – № 3. – С. 32–41. 6. Цвейг С. Новели=Novellen / S. Zweig; Худож.-оформлювачі Б. П. Бублик, С. І. Правлюк. – Харків : Фоліо, 2006. – 223 с. – нім. та укр. мовами. 7. Schwarz M. Einführung in die kognitive Linguistik / Monika Schwarz. – 2., überarb. und aktualisierte Aufl. – Tübingen : Basel : Francke, 1996. – 238 S.

THE REPRESENTATION OF THE LITERARY CONCEPT *TIME* BY MEANS OF INTERTEXT IN MICHAEL CUNNINGHAM’S NOVEL “THE HOURS”

Iryna Pyskiv

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

(Ivano-Frankivsk, Ukraine)

Text is the subject of research of various branches of linguistics. The central unit of the cognitive paradigm of text studies is a literary concept as a mental structure which reflects the author’s individual worldview. Exploring different ways of representing a literary concept is important and necessary for producing reading responses to a literary text. Most current studies in this field focus on verbalizing concepts and comparing a word with a concept. The implications of concepts found within associative conceptualisations remain on the periphery of scientific research.

This article deals with the ways of representing the literary concept TIME in Michael Cunningham's novel "The Hours" by means of intertextuality on an associative level, which has not been the subject of special research despite its obvious importance.

Intertextuality is a universal text category and at the same time the fundamental principle of modern postmodernism culture. However, the theory of intertextuality has not been fully and noncontradictorily clarified yet. The term "intertextuality" was coined by poststructuralist Julia Kristeva in 1966. She states that "...any text is constructed as a mosaic of quotations; any text is the absorption and transformation of another. The notion of intertextuality replaces that of intersubjectivity, and poetic language is read as at least double" [2: 37]. It can include an author's borrowing and transformation of a prior text or a reader's referencing of one text in reading another.

In "The Hours" intertextuality is one of the ways of representing the literary concept TIME, which can also be represented by such means of intertext as paratext, quotation, allusion, reminiscence.

Paratextual relations of the title and epigraph of the text to the text itself play one of the most important roles in the representation of the literary concept TIME. By choosing "The Hours" as the title for his 1998 novel, Michael Cunningham verbalizes the literary concept TIME, emphasizing the importance and priority of this concept in the novel and points out that the novel provides intertextual reading, as "The Hours" was the working title of "Mrs. Dalloway".

One of the ways of representing the literary concept TIME on an intertextual level is inclusion of accurate quotes in the novel, perception of which occurs on the associative level. There are the whole passages from the novel "Mrs. Dalloway" by Virginia Woolf, which Laura Brown, the protagonist in "The Hours", reads. These passages appear as elements of an objective level of the literary concept TIME. They are some kind of elements of the game with the reader. For example, the first chapter under the title Mrs. Brown begins with the introductory paragraph of the novel "Mrs. Dalloway": "*Mrs. Dalloway said she would buy the flowers herself. ... The doors would have to be taken off their hinges; Rumpelmayer's men were coming. And then, thought Clarissa Dalloway, what a morning – fresh as if issued to children on a beach*" [1: 37]. Then the author cites the continuation of the passage. Furthermore, the author includes exactly the same passage which he imitates in the first chapter about Clarissa Vaughan, describing her June morning in New York. And it is this similarity that makes clear imitative character of the description of Clarissa Vaughan's morning, even for those readers who have not read "Mrs. Dalloway" by Virginia Woolf. This morning represents time as being cyclical and causes the referent association.

Less obvious manifestation of alien inclusions is allusion. Allusions arise from transforming the original text, some plot repetitions, or composition analogies. In "The Hours", allusions represent the literary concept TIME on the associative level. In each case, the temporal relations of the elements of the donor-text and text-recipient are superimposed. For example, in "Mrs Dalloway" Clarissa describes how she "*plunged*" into the June morning at Bourton. She continues by describing that particular morning as being "*like the flap of a wave; the kiss of a wave; chill and sharp*" [3]. Cunningham uses a similar metaphor in the opening scene to the first chapter under the title "Mrs Dalloway". His Clarissa experiences the morning as if she were standing "*at the edge of a pool, watching the turquoise water lapping at the tiles, the liquid nets of sun wavering in the blue depths*" [1: 9]. So, the description of Clarissa Vaughan's feeling is an allusion to Clarissa Dalloway's feelings in the June morning. Both authors use water imagery to convey their heroes' feeling of time, of that moment in June.

Another type of alien inclusions is reminiscences. Cunningham's "The Hours" refers not only to "Mrs. Dalloway", but also to its author's biography. Particular attention should be paid to Michael Cunningham's appealing to Virginia Woolf's diaries. The writer accurately indicates the sources that he used for the reproduction of one day of Virginia Woolf's life. *"I have tried to render as accurately as possible the outward particulars of their lives as they would have been on a day I've invented for them in 1923"* [1: 229]. It becomes clear that Cunningham does not really reproduce a real day of Virginia Woolf's life, but gathers various events, thoughts, feelings that Woolf had at different moments of her life and fills with them a short span – one day, in which the literary concept TIME is represented. This day is a fiction, but with numerous reminiscences because the events described in the chapters under the title "Mrs. Woolf" really happened in Virginia Woolf's life. Thus all the chapters entitled "Mrs. Woolf" are "biographical citations" or reminiscences, which bring us to the events and experiences of another author, Virginia Woolf, an English modernist writer of the early twentieth century.

Thus different types of alien inclusions superimpose on the system of temporal relations in "The Hours" by Michael Cunningham in the space-time scopes of the described situation, advantageously representing the concept TIME in the novel. Alien inclusions also represent the literary concept TIME as elements of its associative level.

Bibliography: 1. Cunningham M. *The Hours* / M. Cunningham. – London : Forth Estate, 1999. – 230 p. 2. Kristeva J. *Word, dialogue and novel* / Julia Kristeva // *The Kristeva Reader* / [ed. by ed. Toril Moi]. – NY : Columbia University Press, 1986. – 327 p. 3. Woolf V. *Mrs. Dalloway* / V. Woolf. – Access mode: <http://ebooks.adelaide.edu.au/w/woolf/virginia/w91md>.

COGNITIVE METAPHORIC REPRESENTATION OF MEDICAL TERMS IN THE LITERARY DISCOURSE

Diana Plysak

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk, Ukraine)

One of the most popular objects of the modern linguistic research is the cognitive metaphor theory (CMT). In the cognitive linguistic view, metaphor is defined as understanding one conceptual domain in terms of another conceptual domain [2: 4]. Metaphors partially structure our everyday concepts and this structure is reflected in our language. Metaphor is ubiquitous in both written and spoken discourse [3: 250]. Means of verbalization of CMs such as linguistic metaphor, comparison, etc. are just the surface representations of underlying conceptual metaphors. Metaphor is not merely a feature of language but a matter of thought which is central to our conceptual system and the way in which we make sense of ourselves and the world we live in [1: 138].

The analyzed conceptual metaphors, which represent medical terms denoting illnesses, are based on the major human sensory feelings. They reflect physical perception of the illness and are connected with its external symptoms. In this way the visual perception is represented in the metaphors: VARICOSITY IS CLUMPS OF BLUE SNAILS, VARICOSITY IS MAPS OF RIVERS OF VEINS, NUMEROUS TRAUMAS IS MESS. The specifics of the physical sensation connected with radiculitis are exposed in the metaphor LUMBAGO IS SCREWS IN THE BACK.

The external symptoms of illness preserve their immediate significance in the procedure of the modern diagnosis, though they are supplemented by the range of more complicated diagnostic means (autopsy, surgery, X-Ray examination, etc.), which provide the knowledge of the interior symptoms of the illness. The latter have a considerable influence on the character of metaphoric representation of the medical terminology. Thus, we can observe such metaphors as VENTRICULAR SEPTAL DEFECT IS HOLE IN THE HEART, DUODENAL ULCER IS CRATER IN THE DUODENUM.

The comprehension of the illness by the human with the help of sensory feelings is accompanied by its interpretation on the psychological level, which entails the cooperation of the other experiential concepts.

For instance, the perception of madness through its symptoms is based on the patient's behaviour. To illustrate, let us consider the metaphor MADNESS IS SECOND CHILDHOOD (*"When he started getting toward **second childhood** he went through **different moods**. He would stand in the woods and cry at the top of his shirt. It scared me, scared everyone, Grandma worst of all."* [4: 231]). The representation of madness as second childhood is quite logical as a child is not responsible for its actions, can act in the wrong way, illogically and unwisely. A mad person loses the once obtained wisdom and knowledge and also behaves illogically. Gradually such behavior stops being surprising on the background of madness. Inadequacy of thinking and behavior of the patient are also presented in the metaphors MADNESS IS WRONG MIND, MADNESS IS BENT MIND, MADNESS IS EXPLOSION OF MIND.

Invariable remains the tendency to personify a disease, which is represented in the metaphor DISEASE IS LIVING BEING. This conceptual metaphor is revealed through the appropriation to the various kinds of diseases – its causes (viruses) and symptoms (pain) – the actions and feelings

which belong to the human: *came, thinned us out, spared, goes away, are unfair, don't act the way, respond to, went away.*

The source domain JOURNEY, which is often used to describe the development of disease and its treatment, reflects the process (the development of actions, progress) and direction (wrong or right). The illness is perceived as a movement. It is characterized by both the factor of event development (progress) and direction (recovering and death). The metaphor is actualized by phrases: *going down with tubercule, a long way down the addict's road, the worst period, now behind, went steadily downhill.* Movement downwards as an element of the metaphor DISEASE IS JOURNEY is quite symbolic, considering that a serious illness causes and demands staying in bed and in this way the lowering with regard to the ground level or floor, and death is followed by the burial in the ground. That is why illness as a movement downwards reflects the direction to death.

The perception of disease as approaching death is followed by its perception as a threat, which is represented by other widespread source domains which carry the threat of death. In this case illness is treated as a living being: a human or an animal endowed with the corresponding characteristics. We can find such metaphors as DISEASE IS KILLER, DISEASE IS BEAST, DISEASE IS HUNTER, DISEASE IS ENEMY. The metaphor DISEASE IS COMPUTER VIRUS represents illness as a virus which destroys the machine – human organism, and causes its malfunction (“An *Alzheimer's victim* may have had, at birth, an aberration in his DNA, which contains his coded genetic information. However, someone else, born with more normal DNA, can change that DNA by damaging its environment, the human body. Through smoking, for example, or a harmful diet. For a while our *built-in mechanism will take care of that*, but as we get older the *genetic repair system may slow down or fail entirely.* Part of what I'm searching for is a reason for that slowing ...” [5: 171]).

Conclusions. The cognitive metaphoric representation of medical terms denoting illnesses is quite productive in the literary discourse and is directed by the sensual perception of the disease and its psychological interpretation, which reflect the most important aspects and characteristic features of the disease.

Bibliography: 1. Jeffries L. Stylistics / L. Jeffries, D. McIntyre. – CUP, 2010. – 226 p. 2. Kovecses Z. Metaphor: a practical introduction / Zoltan Kovecses. – NY : Oxford University Press, 2002. – 285 pp. 3. Statkiewicz M. Live Metaphor in the Age of Cognitivist Reduction / Max Statkiewicz // Monatshefte. – University of Wisconsin Press. – 2003. – Vol. 95. – № 4. – P. 546–567. 4. Eldrich L. Love Medicine (New and Expanded Version) / Louise Eldrich. – N.Y. : Harper Perennial [Modern Classics], 2005. – 394 p. 5. Hailey A. Strong Medicine / Arthur Hailey. – G.B., Bungay, Suffolk : Richard Clay (The Chaucer Press) LTD, 1985. – 430 p.

К ВОПРОСУ О РЕАЛИЗАЦИИ КУЛЬТУРНЫХ КОНЦЕПТОВ В РАЗЛИЧНЫХ ТИПАХ КОНТЕКСТОВ

(на примере светской и религиозной интерпретации концепта *BEAUTY*)

Анна Полина

Украинский гуманитарный институт
(Буча Киевской обл., Украина)

Мировоззрение, ценности, образ жизни, традиции и обычаи этносов обладают отличительными характеристиками, в результате чего возникают различия в содержательном наполнении культурных концептов, которое, однако, ограничивается не только культурными особенностями носителей конкретной этнокультуры, но и их индивидуальным восприятием данной области знаний.

Особенно существенное влияние на семантическое наполнение концепта оказывает религиозное или светское мировоззрение представителя конкретной лингвокультуры, когда мир рассматривается с позиций антропоцентризма (человек – мера всех вещей) и атеизма (отрицание реальности Бога, Его законов и заповедей), или с позиций теоцентризма (понимание Бога как совершенного бытия, источника жизни, основы нравственности и непрекаемого авторитета).

Эти мировоззренческие отличия нашли свое воплощение, в частности, в интерпретации концепта *BEAUTY* в текстах Библии и романе О. Уайльда “Портрет Дориана Грея”.

Концепт *BEAUTY* вербализуется в библейском дискурсе несколькими лексемами: *beauty* и ее производными (*beautiful, beautifully*); *splendid, splendor*; *pleasant, pleasing*; *artistic*; *perfection (of beauty)*; *charm*; в некоторых контекстах – лексемой *good (very good)*.

В библейском дискурсе концепт *BEAUTY* характеризуется следующим образом: истинная *красота* – это всеобъемлющее понятие, представляющее собой совершенную гармонию своих внешних и внутренних характеристик. Обладателем и Творцом истинной красоты является Бог. Но земная красота хрупка, недолговечна и ненадежна. Она может скрывать внутренний порок и служить источником соблазна.

В романе О. Уайльда “Портрет Дориана Грея” концепт *BEAUTY* также объективируется рядом лексем: *beauty, beautiful*; *goodlooks, goodlooking*; *handsome*; *fine, finely*; *pretty*; *gorgeous*; *attraction, attractive*.

В нем отражено понимание красоты, распространенное в современном секулярном обществе. И, хотя библейское и светское понимание красоты имеет некоторые точки соприкосновения, видение ее роли в жизни человека имеет принципиальные отличия.

Если в Библии красота – это гармония внешнего и внутреннего, то в исследуемом романе это в основном внешнее совершенство. В романе красота, не названа богом, но для главных ее героев она является объектом поклонения. И, как объект поклонения, она – непрекаемый авторитет и источник счастья. Потеря красоты – величайшая трагедия.

Красоту, а, следовательно, и ее обладателя, нельзя осуждать, ею следует только восхищаться. Ее следует воспринимать отвлеченно, саму по себе, не оценивая ее влияния – к добру оно или к злу, поскольку форма выше содержания. За красивой внешностью действительно может скрываться порок, но самой красоте это не вредит. Это вполне совместимые вещи. Кроме того, порок и сам по себе может быть красивым, а зло может быть средством достижения красоты.

В романе проводится мысль, что красота – вещь недолговечная и ненадежная, поэтому всеми силами следует бороться за ее сохранность. В поиске красоты заключается смысл жизни. Одухотворенность и интеллектуальность внешнюю красоту. Красота это действительно дар, но за этот дар когда-нибудь придется заплатить.

Что касается индивидуально-авторской трактовки концепта, роман написан под влиянием философии эстетизма, в которой красота является базовым концептом. Вследствие этого, рассуждения о красоте облечены в красивую языковую форму, но зачастую в жертву ей приносится моральная сторона красоты, и, как результат, даже внешняя ее сторона подвергается циничному осмеянию. Характеристики концепта имеют противоречивый характер, поскольку герои романа – носители и выразители концепта – являются противоположностями друг другу. Как результат, четкого ответа на вопрос о том, что такое красота в романе нет.

Единственный вывод, к которому приходит автор, заключается в том, что не стоит гнаться за иллюзией красоты, поскольку это может только понапрасну израсходовать силы и убить душу.

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНЕ ПОЛЕ КОНЦЕПТУ *ВЧИТЕЛЬ*

Зоряна Сиротюк, Ігор Романишин

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна)

Серед актуальних проблем сучасної лінгвістики важливе місце займає вивчення функціонально-семантичного поля. Проведені дослідження (А. Бондарко, Й. Вайсгербер, Г. Іпсента ін.) простежують еволюцію поняття “поле”, яке спочатку трактували як сукупність мовних одиниць, об’єднаних спільною функцією, а в сучасній лінгвістиці – як комплекс різнорівневих мовних одиниць [1: 12–19].

Метою статті є комплексне дослідження структури семантичного поля “вчитель”. Основним завданням є експліцитне вираження поняття “вчитель” за допомогою іменників, які використовуються для його позначення.

Здійснено спробу детального дослідження функціонально-семантичного поля “вчитель” у сучасній англійській мові, систематизуючи за польовою методикою одиниці вербалізації концепту “вчитель” як єдиної і цілісної системи.

На основі вибірки з лексико-графічних джерел (“Cambridge Dictionary of American English”, “Longman Dictionary of Contemporary English” та “Oxford Advanced Learner’s Dictionary 7th Edition”) нами виділено синонімічний ряд, який включає 20 лексем, об’єднаних спільним концептом “вчитель”. Усі вони є сусідами за сенсом, “понятійними родичами” [2: 137–140].

Проаналізувавши кожен елемент цього ряду, нами виокремлено домінантні компоненти його лексичного значення. За допомогою дефініційного та компонентного аналізів розроблено лексико-семантичне поле концепту “teacher”. Центром цього поняття виступає лексема “teacher”. Проте, такі лексеми як: *coach, guru, head teacher, master, mentor, mistress, preceptor* не входять в лексико-семантичне поле концепту “teacher”, оскільки зустрічаються

не у всіх розглянутих нами словниках. Частотність вживання цих лексем є значно меншою, що дає підставу стверджувати, що вони в подальшому все рідше викликатимуть у реципієнтів асоціації з концептом “вчитель”.

Проаналізувавши вихідні дані, розглянемо структуру лексико-семантичного поля “teacher”. Ядерним компонентом поля, є складова *teacher*; першу периферію складають: *educator, instructor, lecturer, professor, trainer, tutor*; друга периферія складається з: *assistant, professor associate professor, principal*; третя – *educationalist, governess, pedagogue* (див. Рис.1).

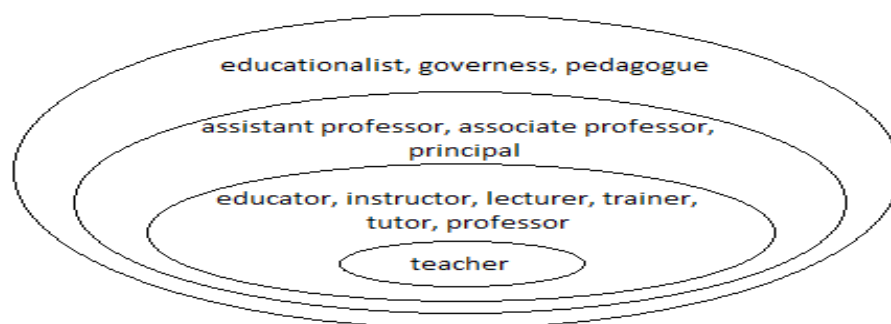

Рис.1. Структура лексико-семантичного поля концепту “teacher”.

Результати нашого дослідження дозволяють стверджувати, що усі елементи синонімічного ряду “вчитель” мають спільну сему, а саме, *’особа, яка навчає, викладає який-небудь навчальний предмет у школі; людина, яка є авторитетом у якій-небудь галузі, яка впливає на інших, передає свій досвід, знання, служить для них прикладом’*. З’ясовано, що концепт “teacher” присутній у кожній з лексем нашої вибірки. Проте, деякі лексеми не увійшли до лексико-семантичного поля цього концепту. На даний час усі вони не є абсолютно тотожними, оскільки їм притаманні різні відтінки значень, які проявляються у відповідному контексті.

Література: 1. Бондарко А. В. Понятие “семантическая категория”, “ФСП”, и “категориальная ситуация” в аспекте сопоставительных исследований / А. В. Бондарко // Методы сопоставительного изучения языков. – М. : Наука, 1988. – №1. – С. 12–19. 2. Трир Й. Поле – как категория представления словарного состава в концепции Йоста Трира. Общие проблемы строения и организации языковых категорий. (Грамматические, словообразовательные, лексические и текстовые категории) / Й. Трир // Материалы науч. конф ; (23–25 апреля 1998 г.). – М. : МГУ, 1998. – 161 с.

КОГНІТИВНА ФУНКЦІЯ МЕТАФОРИ У РОМАНІ КАТРІН ПАНКОЛЬ “ЖОВТІ ОЧІ КРОКОДИЛІВ”

Уляна Третьак

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна)

У лексико-семантичній системі мови одне із центральних місць належить метафорі. Метафора як найуживаніший, універсальний троп розглядалась ще за часів Арістотеля та ставала предметом дослідження таких наук як мовознавство, філософія, психологія. Її семантична структура завжди складна, а сфера вживання – широка [4: 40], тому неможливо вивести її єдиного визначення. Згідно з “Літературознавчою енциклопедією”, метафора – це троп художньої мови, що полягає у перенесенні значення одного слова (словосполучення) на інше; розкритті сутності одних явищ чи предметів через інші за схожістю і контрастом [2: 35].

Основними функціями метафори є: деномінативна, естетична, експресивна, когнітивна, асоціативна, дидактична, образотворча, відображальна, евристична та інші. У романі сучасної французької письменниці Катрін Панколь “Жовті очі крокодилів” метафоричний зміст закладений уже в самій назві твору, і саме його когнітивність спонукає до розгадувань та асоціацій передбачуваного змісту. Однак основна сюжетна лінія, на перший погляд, зовсім не пов’язана з розповіддю про крокодилів, і тільки в другій частині роману авторка вводить реальні події з життя одного з головних героїв – Антуана – та його захоплення фермою, на якій розводять крокодилів. Прагнення Антуана швидко розбагатіти межує з небезпекою, яку виражено назвою твору, і зрештою він сам стає жертвою своєї пристрасності.

Отже, когнітивний підхід до вивчення метафори дає можливість з’ясувати, що всі ми сприймаємо світ крізь призму метафоричних моделей. Дж. Лакофф і М. Джонсон зазначають: “Метафора пронизує все наше повсякденне життя та виявляється не лише в мові, але й в мисленні та дії. Наша повсякденна поняттєва система, в рамках якої ми мислимо і діємо метафорична за самою своєю сутністю” [1: 389]. Отже, когнітивна функція метафори полягає в тому, що метафора є засобом пізнання. Метафоризація слугує способом утворення нових концептів, смислів з використанням знаків, які вже існують в конкретній семіотичній системі [3: 127]. З’являються нові предмети та явища, які потребують назви і для того, щоб вони стали доступними людському розумінню застосовується саме феномен метафори, оскільки це явище базується на вже відомих для людини поняттях, відчуттях та ідеях.

Метафора у художньому творі діє не тільки як художньо-естетичне явище, а як явище усвідомлення. Кожен автор прагне бути неповторним, виражаючи нову думку, ідею та бачення. Для реалізації цієї мети він не може обійтися без застосування метафори, адже метафора здатна створити новий сенс, доступний реципієнту. Метафори створюють тонку семантично диференційовану мову почуттів. Наприклад, героїня роману Катрін Панколь – Жозефіна – переживає зраду чоловіка “*Je vais devenir fontaine, fontaine de larmes, fontaine de sang, fontaine de soupirs, je vais me laisser mourir*” [5: 11]. Емоції, почуття ненависті, розпачу та горя переповнюють героїню, і цей сплеск емоцій метафорично передається через концепт фонтану. Поняття фонтану допомагає зрозуміти реципієнту всю повноту відчаю, втрати і сліз, які, як вода, що нестримно виплескується з горла фонтану, але нікуди не зникає і безперервно циркулює по колу. Так і її горе виливається через сльози, біль і кров, але від цього їй не стає легше, відчай нікуди не зникає. З одного боку, метафора припускає наявність подібності між

властивостями її семантичних референтів, оскільки вона повинна бути зрозуміла, в нашому випадку це фонтан, що виражає сплеск емоцій у відчаю, а з іншого боку – відмінність між ними, так як метафора покликана створити якийсь новий сенс. Таким чином зрозумілий референт “фонтан” підштовхує реципієнта до усвідомлення стану крайнього емоційного зриву та безповоротності, що і є тим відмінним новим сенсом. Тобто підтверджується когнітивна функція метафори, оскільки реципієнт пізнає почуття та емоції уже через призму нових референтів. Спільне подружнє життя перетворюється у свідомості Жозефіни на порожнечу (“Elle pleura d’abord *sur le vide que cet homme allait laisser dans sa vie, seize ans de vie commune, son premier homme, son seul homme, le père de ses deux enfants*”) [5: 25], а минулі щасливі роки асоціюються зі станом наркотичного дурману, оскільки тепер повірити у те, що колись у них все було чудово, просто неможливо (“Le sentiment d’un *gâchis irrémédiable, le souvenir d’un temps où la vie lui souriait*”) [5: 23]

Отже, проаналізувавши когнітивну функцію метафори у художньому творі, можемо стверджувати, що метафора покликана відігравати більше ніж просто естетичну роль у літературі чи мовленні. Крім того, метафора є не просто стилістичним тропом. Цей феномен є засобом пізнання. Використання автором метафор у творі не є випадковим, адже завдяки цьому когнітивному феномену він підкреслює певні нюанси, наголошує на відповідних аспектах, завуальовано або навпаки критично аналізує події; а найголовніше – за допомогою метафори автор здатний проявити думку, ідею або почуття та донести їх реципієнту чи вплинути на його мислення.

Література: 1. Лакофф Дж. Метафори, которми ми живем / Дж Лакофф, М. Джонсон // Теория метафоры. – М., 1990. – С. 387–415. 2. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / [автор-укладач Ю. І. Ковалів]. – К. : ВЦ “Академія”, 2007. – Т. 2 – 608 с. 3. Мацько Л. І. Риторика : [навч. посіб.] / Л. І. Мацько, О. М. Мацько. – К. : Вища шк., 2003. – 311 с. 4. Черкасова Е. Т. Опыт лингвистической интерпретации тропов (метафора) / Е. Т. Черкасова // Вопросы языкознания. – 2001. – №1. – С. 37–40. 5. Pancol K. Les yeux jaunes des crocodiles / K. Pancol. – Paris, 2006. – 672 с.

ТИПОЛОГІЯ УЯВНО МАРКОВАНИХ КОНТЕКСТІВ У ТВОРАХ

ДЖ. Р. Р. ТОЛКІНА

Наталія Четова

Національний університет “Львівська політехніка”

(Львів, Україна)

Однією з актуальних проблем сучасної лінгвістики є вивчення категорії ірреальності. Спираючись на різні прояви категорії “уявне”, на дослідження Ф.С. Бацевичем об’єктивної модальності дискурсів [1: 188–195] та В.Г. Ніконовою трагедійно маркованих контекстів в трагедіях В.Шекспіра [2: 98–113], ми спробували виокремити низку підтипів уявно маркованих контекстів із різним співвідношенням реального та уявного у творах Дж. Р. Р. Толкіна:

1. Уявне як “передбачуване наукове”, зображене як реальне, існуюче. У цьому типі контексту дійові особи, події, “факти”, які з позицій сучасної (або тогочасної (хронотоп творів)) наукової картини світу не можуть існувати в реальній дійсності та представлені як

реальні. Так, створюється цілком фантастична реальність, науково-фантастична картина світу. Наприклад, в уривку *“White!” he sneered. “It serves as a beginning. White cloth may be dyed. The white page can be overwritten; and the white light can be broken.”* [4: 272] “фантастично-науковим” виступає розкладання світла на спектр, що з точки зору Середньовіччя творів Дж. Р. Р. Толкіна видається досить анахронічним. Вигадка ж Дж. Р. Р. Толкіна, що міститься в реченні *“I wish we could have a Stone that we could see all our friends in,’ said Pippin, ’and that we could speak to them from far away.”* [6: 260], сьогодні в дещо зміненому вигляді вже стала реальністю.

2. Уявне як “казкове реальне”. Певною мірою до цього типу належать фольклорні, міфічні, міфологічні та казкові контексти. Так, у реченні *“Swords in these parts are mostly blunt, and axes are used for trees, and shields as cradles or dish-covers; and dragons are comfortably far-off (and therefore legendary).”* [3: 26] автор сам натякає на казковість дракона.

3. Уявне як гіперболізоване, доведене до крайності свого абсурдного прояву “реальне”, представлене як “істинно” реальне, вплетене у звичну динаміку сюжету. Тут фантазмагорія як гіперболізований і символізований “екстракт” можливого безглуздя нормального стану речей зображена саме як “нормальний стан речей” у звичайному житті людини. Наприклад: *“He is a skin-changer. He changes his skin; sometimes he is a huge black bear, sometimes he is a great strong black-haired man with huge arms and a great beard.”* [3: 135] може розкривати як сутність перевертня (в прямому значенні), так і лицеміра (в переносному). Отже, реалії “гіперболізуються, символізуються, вплітаються в контекст звичайного життя людини і творять фантазмагоричну картину “ірреальної реальності”” [1: 190].

4. Уявне як “космічно-містичне”, зображене як реальне, але не для всіх, а лише для обраних, “медіумів”, які передають сприйняте ними знання іншим, “простим”, “не обраним” героям. Це, насамперед, контексти “медіумного” характеру, в яких герої, наділені надзвичайними екстрасенсорними здібностями, сприймають послання, створені якимись надприродними чи космічними силами, що опікуються долею людей. “Медіуми” переводять ці послання на “звичну” мову та тлумачать їх. Прикладом такого типу контекстів є речення на зразок: *“He was wrapped in some fair memory: and as Frodo looked at him he knew that he beheld things as they once had been in this same place.”* [4: 366], *“A vision it was that you saw, I think, and no more, some shadow of evil fortune that has been or will be.”* [5: 275] та ін.

5. Уявне як “символічно-підсвідоме”, зображене як “символічно реальне”. Цей різновид найчастіше втілюється в контекстах про сновидіння, де підсвідоме подається як можливе: приховане виводиться “на поверхню” свідомості і тлумачиться символічно. Так, з речення *“For he believed that the message of the dreams was a summons, and that the hour had come...”* [4: 384] зрозуміло, що зміст сновидіння символізує певні зміни, відлік нового періоду в житті героя. До цього типу тяжіють і контексти “видінь”: *“At that he woke up with a horrible start, and found that part of his dream was true.”* [3: 71], *“The dark shadow had passed, and a fair vision had visited him in this land of disease. Nothing remained of it in his memory, yet because of it he felt glad and lighter of heart.”* [5: 242] та ін. Яскравим прикладом є й спілкування з вищими сутностями інших світів, як у наступному уривку: *“I, I took the ball and looked at it, ’stammered Pippin; ’and I saw things that frightened me. And I wanted to go away, but I couldn’t. And then he came and questioned me; and he looked at me, and, and that is all I remember.’”* [5: 198]. Тут один з героїв твору розповідає про досвід спілкування зі злом за допомогою палантира – кристалевої кулі з магічними якостями.

6. Уявне як “символічно-космічне”, зображене як “можливе реальне”. Такий тип втілюється в контекстах різноманітних (астрологічних) прогнозів, пророцтв тощо. У них,

спираючись на символічне тлумачення, приміром, розташування зірок і планет або пророцтв сивої давнини, моделюються (прогнозуються) можливі варіанти розвитку подій. Зазвичай, прогнози нечіткі, а формулювання в них подані в узагальненому вигляді. Наприклад, у реченні *“The hour is at hand, spoken of old.”* [3: 233] мова йде про здійснення пророцтва. З ситуації *“Before long, so great was his speed, they could see him as a spark of fire rushing towards them and growing ever huger and more bright, and not the most foolish doubted that the prophecies had gone rather wrong.”* [3: 286] зрозуміло, що прогнозовані події збуваються якимось не так.

7. Уявне-бажане, подане як “реальне в найближчому часі”: *“One of the travellers, a squint-eyed ill-favoured fellow, was foretelling that more and more people would be coming north in the near future”* [4: 168]. Типовим утіленням цього різновиду є й утопічний контекст на зразок *“The future, good or ill, was not forgotten, but ceased to have any power over the present.”* [4: 287].

Таким чином, фентезійна картина світу відображається у ключових фрагментах тексту фентезі – уявно маркованих контекстах, що є концептуально вагомими у реконструкції жанрової специфіки фентезі.

Література: 1. Бацевич Ф. С. Вступ до лінгвістичної прагматики : [підручник] / Ф. С. Бацевич. – К. : Академія, 2011. – 304 с. 2. Ніконова В. Г. Трагедійна картина світу в поезиці Шекспіра : [монографія] / В. Г. Ніконова. – Дніпропетровськ : Вид-во ДУЕП, 2007. – 364 с. 3. Tolkien J. R. R. *The Hobbit* / J. R. R. Tolkien. – London : Harper Collins Publishers, 2006. – 390 p. 4. Tolkien J. R. R. *The Fellowship of the Ring* / J. R. R. Tolkien. – Boston ; New York : Houghton Mifflin Co., 2001. – 424 p. 5. Tolkien J. R. R. *The Two Towers* / J. R. R. Tolkien. – Boston ; New York : Houghton Mifflin Co., 2001. – 352 p. 6. Tolkien J. R. R. *The Return of the King* / J.R.R. Tolkien. – Boston ; New York : Houghton Mifflin Co., 2001. – 440 p.

ТЕРМИН “ЯЗЫКОВАЯ КАРТИНА МИРА” В ЛИНГВИСТИКЕ

Полина Федаюк

Шосткинский институт Сумского государственного университета
(Шостка, Украина)

Язык представляет собою особенную знаковую систему. С его помощью люди обмениваются информацией о мире. Он представляется носителям разных языков одинаково, но то, как мы видим один и тот самый предмет, – различно: рисуется разная картина мира (КМ). Причина – субъективные представления о явлениях, наличие у разных народов своей собственной КМ, согласно особенностей которой каждый и ведёт себя определённым образом. В области когнитивно-дискурсивной парадигмы актуальными стали вопросы о мировосприятии индивида, цель которых – определить особенности отдельных КМ или пространств как их составляющих [4: 25; 5: 3].

При рассмотрении проблемы о роли языка в формировании КМ в сознании человека необходимо определить исходное понятие КМ. Научное его использование представляет знания о материи во всех проявлениях, которыми располагает человек, что равно “совокупности знаний о мире” [1: 23].

Существование языка как материальной формы закрепления мышления человека, создаёт новую проблему в интерпретации содержания анализируемого нами выражения не КМ, а

языковой картины мира (ЯКМ). Понятие ЯКМ восходит к идеям В. Фон Гумбольдта и неогумбольдианцев с одной стороны, и к гипотезе лингвистической относительности Сепира-Уорфа – с другой [8]. В. фон Гумбольдт рассматривал язык как “промежуточный мир” между мышлением и действительностью [8]. Основательный вклад в разграничение понятий КМ и ЯКМ внесён Э. Сепиром и Б. Уорфом, утверждавшими, что в действительности “реальный мир” в значительной мере неосознанно строится на основе языковых привычек той или иной социальной группы” [6: 109].

Л. Вайсгербер ввел в научную терминологическую систему понятие ЯКМ [8]. Одними из основных характеристик ЯКМ, которыми её наделяет Л. Вайсгербер, являются следующие: 1 ЯКМ как единый “живой организм” чётко структурирована и в языковом выражении является многоуровневой. Другими словами, ЯКМ обуславливает суммарное коммуникативное поведение, понимание внешнего мира природы, внутреннего мира человека и языковую систему. Например, если сказать англичанину: *It's raining outside*, то он наверняка возьмёт зонт, то есть отреагирует соответствующим образом. Но ничего не произойдёт при упоминании этих слов не говорящему на английском.

2. ЯКМ изменчива во времени и, как любой “живой организм”, подвержена развитию, то есть в вертикальном (диахроническом) смысле она в каждый последующий этап развития отчасти нетождественна сама себе. Один и тот же человек может по-разному воспринимать одно и то же природное явление, в зависимости от сопутствующих позитивных или негативных событий его жизни: *It was leaden and grey this afternoon; a watery sun trying to push through the clouds without much success* [7: 30] – Небо сегодня днём было тёмно-серым, напоминающим свинец; бледное **солнце**, едва пробиваясь сквозь тучи, никак не могло показаться (как предчувствие чего-то плохого). *It was windy, bitterly cold. But there was a bright sun in the flawless sky, and so Laura, tempted by the glittering day, had donned her bright red, quilted-down coat and gone out into the garden* [7: 162] – было ветряно, холод пронизывал до костей. А в безоблачно чистом небе ярко светило солнце, и Лора, увлечённая сияющим днём, надела своё ярко-красное пальто в мозаику, и вышла в сад (как надежда на предстоящее светлое будущее).

Таким образом, мышление имеет речевой характер и является деятельностью со знаками. В языковом знаке закрепляются и реализуются результаты отражательной мыслительной деятельности человека, то есть язык выражает мышление, а мышление отображает действительность. Это означает, что КМ как знание о мире – атрибут мыслительной деятельности, а форма существования этой КМ в сознании человека – абстракция в виде понятий. Иначе говоря, создание языка-объекта – это результат взаимодействия мира и человека, а его когнитивное наполнение – следствие активного освоения индивидом мира, то есть, язык выступает формой овладения миром, но не формой особого мира.

Литература: 1. Колшанский Г. В. Объективная картина мира в языке и познании / Г. В. Колшанский – М. : Либриком, 2012. – 120 с. 2. Корнилов О. А. “Языковые модели мира”. Уровни значения, обозначения и смысла / О. А. Корнилов // Россия и Запад: диалог культур. – М., 1996. – С. 231–240. 3. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства : [підручник] / М. П. Кочерган. – К : Академія, 2006. – 368 с. 4. Кубрякова Е. С. Проблемы представления знаний в современной науке и роль лингвистики в решении этих проблем / Е. С. Кубрякова // Язык и структуры представления знаний. – М., 1992. – С. 4–38. 5. Язык и пространство : проблемы онтологии и эпистемологии : [монография] / А. Э. Левицкий, С. И. Потапенко, Л. И. Белехова и др. ; [под ред. А. Э. Левицкого, С. И. Потапенко]. – Нежин : Издательство НГУ имени Николая Гоголя, 2011. – 483 с. 6. Сепир Э. Язык, раса и культура / Эдвард Сепир ; [под ред. А.Е. Кибрика] // Избранные труды по языкознанию и культурологии. – М. : Изд.

група “Прогресс” “Универс”, 1993. – С. 185–194. 7. Bradford B. T. Sudden Change of Heart / Bradford B. – London : Harper Collins Publishers, 1999. – 333 p. 8. Электронная энциклопедия. Языковая картина мира (статья). <http://ru.wikipedia.org>.

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОГНІТИВНО-СЕМАНТИЧНОГО ПРОСТОРУ “МІСЦЕЗНАХОДЖЕННЯ АБО ПЕРЕБУВАННЯ” СЛОВАМИ КАТЕГОРІЇ СТАНУ

Світлана Шелудченко

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
(Луцьк, Україна)

Усю когніцію людини можна сприймати як таку, що розвиває вміння орієнтуватися у світі та пов’язана з необхідністю ототожнювати й розрізняти об’єкти, а концепти виникають для забезпечення подібних операцій. Вивчення мовних одиниць, що виражають якісний стан особи чи предмета є обов’язковим етапом у встановленні специфіки сприйняття й осмислення світу людиною. А тому встановлення особливостей слів категорії стану, зокрема їх концептуальної структури визначає актуальність даного дослідження, що має на меті здійснити когнітивно-концептуальний аналіз слів категорії стану, які є конститuentами когнітивно-семантичного простору “Місцезнаходження або Перебування”.

Дослідивши структуру концептополя “СТАН”, і, визначивши її як таку, що конституюється п’ятьма макроконцептами, вважаємо доцільним докладніше зупинитися на таксонах нижчих рівнів абстракції, а саме на стратифікації найчисельнішого макроконцепту “Місцезнаходження або Перебування”.

При дослідженні макроконцепту “Місцезнаходження або Перебування” (35 катаконцептів) виділяємо такі базові емотиви (*емотив у нашому дослідженні – це емотивно-змістова домінанта, базова емотивно-заряджена одиниця*), як ПРОСТІР, РУХ, ВЕРШИНА, ВЕРТИКАЛЬ, ПЛОЩИНА, КОРДОН, ДАЛЕЧІНЬ, що, відповідно, дають можливість відмежувати два гіперконцепти: 1) Стан руху або діяльності; 2) Розташування, який поділяється на два мезоконцепти.

Такий поділ є реальним у тому сенсі, що виокремлені парцели (під *парцелою* розуміємо дрібну універсалью, яка є результатом ієрархічної стратифікації або поділу) є емпіричними знахідками й можуть бути підтверджені прикладами: (1) *Almost immediately, “All aboard,” resounded from the outside...* [3: 302]; (2) *She reminded Kemp of a stained glass figure he’d seen in a cathedral abroad.* [2: 120]; (3) *His world had changed, though his life was like an island set aside from the coastline of his well-trod continent* [6: 250].

Приклад (1) є ілюстрацією прототипу “подорожування” і співвідноситься емпірично з пересуванням залізницею. Приклад (2) реалізує прототип “відстань від об’єкта”, оскільки в цьому випадку катаконцепт *abroad* асоціюється з перебуванням персонажа твору в іншій країні. Приклад (3), який утілює прототип “розташування”, співвідносить катаконцепт *aside* з географічною точкою, що розміщена осторонь від материка. Ці дані відображено в табл. 1.

Таблиця 1

Макроконцепт “Місцезнаходження або Перебування”: поділ на парцели

Макроконцепт	Гіперконцепт	Мезоконцепт	Катаконцепт
--------------	--------------	-------------	-------------

Місцезнаходження або Перебування	Стан руху або діяльності		<i>aboard, adrift, afloat, ahead, aloft, alee, apace, astern</i>
	Розташування	Стан вертикальний	<i>adown, aheap, alow, apeak, askew, astride, atop</i>
		Стан горизонтальний	<i>abaft, abed, abreast, abroad, adjacent, afar, afield, afore, aground, ahull, ajar, aknee, aloof, apart, aport, asea, ashore, aside, aslant, astray</i>

Із табл. 1 випливає, що складніша структура притаманна гіперконцепту “Розташування”, який реалізується єдністю двох станів, а гіперконцепт “Стан руху або діяльності” виходить безпосередньо на рівень катаконцептів, наприклад: *Such as the peasant enjoys when his family have been massacred before his eyes, his cottage burnt, his lands laid waste, and he is turned **adrift**, homeless and alone, but free* [5: 252].

Катаконцепт *adrift* підтверджує значення стану перебування в русі, зокрема позначає мандри, рух без певної мети та напрямку. Інший приклад ілюструє вимушене перебування особи вдалині, що реалізується в катаконцепті *aloof*: *“She received me haughtily: she meted out a wide space between us, and kept me **aloof** by the reserved gesture...”* [1: 483]. Останній приклад: *“Again a door was **ajar**, a room was empty* [4: 390]” є демонстрацією катаконцепта *ajar*, що належить до гіперконцепту “Розташування”, а в умовах даного контексту конструює значення напіввідчиненого стану дверей.

Із проведеного дослідження випливає, що здійснений нами аналіз ґрунтувався на виявленні стійких фонових структур знань, що реалізуються відповідними лексичними катаконцептами. Як наслідок, проведене дослідження виявило наявність двох гіперконцептів різного ступеня складності структуризації, що відповідно реалізуються або безпосередньо на рівні катаконцептів, або ж за посередництвом таксонів із рівнем абстракції нижчим за гіперконцепт, а саме мезоконцептів. Виокремлення ключових прототипів в межах кожного гіперконцепту дозволило зробити реальні емпіричні знахідки, підтверджені прикладами з творів художньої літератури.

Література: 1. Bronte Ch. Shirley / Ch. Bronte – Harmondsworth, England : Penguin Books. Ltd., 2008. – P. 39–600. 2. Christie A. Sparkling Cyanide / A. Christie – London : Pan Books Ltd., 2008. – 185 p. 3. Dreiser T. Sister Carrie / T. Dreiser. – Moscow : Higher Publishing House, 2007. – 527 p. 4. Lawrence D. H. Women in Love / D. H. Lawrence – London, Berkshire : Penguin Books Ltd, 2004 – P. 19–542. 5. Shelley M. Frankenstein, or the Modern Prometheus / M. Shelley – London : HarperCollinsPublisher, 2003. – P. 49–292. 6. Sillitoe A. Key To The Door / A. Sillitoe – London : HarperCollinsPublisher, 2005. – 400 p.

СТИЛІСТИКА І ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

STYLISTICS AND LITERARY STUDIES

СПОСОБИ СТИЛЕТВОРЕННЯ ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОГО ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ КРІЗЬ ПРИЗМУ ЛІНГВОПОЕТИКИ

Оксана Бабелюк

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
(Дрогобич, Україна)

Сучасна лінгвопоетика, перебуваючи під потужним впливом “ситуації постмодерну” [8: 35], характеризується новими тенденціями у витлумаченні механізмів стилетворення та смислетворення постмодерністського художнього тексту. Новизна постмодерністського текстотворення загалом і стилетворення зокрема полягає у проектуванні постструктуралістського світогляду на класичну стилістику [1: 5]. Крім того, у результаті процесів глобалізації специфічний тип американської постмодерної культури, орієнтованої на масового споживача, з відповідною прагматикою мови, семантикою “міфології успіху”, втілюється в індивідуальному стилі письменників-постмодерністів. Ментальність, відображена в американських постмодерністських творах, опирається на такі здобутки національної культури, як фольклорний гумор, література фронтиру, традиції вестерну, мюзиклу та “чорного гумору” (Д. Бартельмі, К. Воннегут, Дж. Барт, В. Берроуз). З іншого боку, у постмодерністській поезії актуалізуються так звані “другорядні” форми (есе, мемуари, листи, апокрифи, літописи, коментарі, трактати, “мутація” жанрів високої і масової літератури), звільнені від будь-яких канонів, обмежень, стереотипів. Тому все більший інтерес у літературознавців [4; 5] та мовознавців [1; 6; 7] викликають дослідження різноманітних способів постмодерністського стилетворення в межах сучасних лінгвопоетологічних студій.

Сьогодні у постмодерністській прозі вільно співіснують різні літературні форми без чітко визначеної жанрової диференціації. Серед них детективна, фантастична, містична, історична, філософська проза, що представлена есе, оповіданнями, новелами, повістями, романами. Це незвичайні, рухомі гібридні жанрові утворення, побудовані на міжжанровій дифузії, міжродовому взаємопроникненні, жанровій інтеграції і диференціації. Аналізуючи сучасну прозу В. Луков уводить поняття “жанрова генералізація” і визначає художню творчість ХХ століття як літературу “культурного запиту” [3: 146]. Під *жанровою генералізацією* мається на увазі процес поєднання, стягування жанрів для реалізації нежанрового (проблемно-тематичного) загального принципу [там само]. Отож, базовою ознакою постмодер-

ністського художнього тексту вважаємо *полістилістичність*, що може розглядатися у чотирьох ракурсах: 1) як взаємодія різних художніх систем: античних, східних, біблейських; 2) як змішання жанрів і жанрових форм; 3) як суміш цитат та алюзій, що відображають “цитатне мислення”; 4) як поєднання відмінних стилів: образного, науково-технічного, документального.

Змішування жанрів та жанрових форм як один із способів постмодерністського стилетворення виявляється у тому, що автор часто виходить за межі строгих рамок певного стилю: імітує інші жанри (наприклад, детектив у романі “Ім’я троянди” У. Еко), поєднує різні жанрові форми, відкриваючи нові жанрові комбінації (наприклад, суміш казки, еротичної повісті, екзистенціалістського роману у творі Д. Бартельмі “*Snow White*” (“Білосніжка”), для яких невід’ємними рисами стають фрагментарність і колажність. Незалежно від того, як саме автор визначить жанр свого твору, роман (“*Snow White*” (“Білосніжка”) Д. Бартельмі), епістолярний роман (“*Letters*” (“Листи”) Дж. Барта), серія пов’язаних між собою текстів (“*Lost in the Funhouse*” (“Заблукавший у кімнаті сміху”) Дж. Барта), есе (“*The Dao of Pooh*” Б. Гоффа) оповідання, хоча за формою це частина речення (“*Sentence*” (“Речення”) Д. Бартельмі) або пронумерований список ста текстових уривків (“*Glass Mountain*”) (“Скляна гора”) Д. Бартельмі), будь-який постмодерністський художній текст, на наш погляд, можна вважати текстом без ієрархії, всі фрагменти якого автономні та самодостатні, а тому взаємозамінні і можуть читатися у довільному порядку.

Отож, трактуючи постмодерністський художній текст як мобільне стилеве утворення, можна осмислити сутність поліморфної природи сучасної прози – “гротескно яскраву суміш образів, точок зору і лексики, що юрмиться на поверхні, задоволеній з того, що вона лише поверхня без глибини значень” [2: 102]. Його гетерогенний, нелінійний характер знаходить свій вияв у *полістилістичності*, навмисній імітації сучасного “гіперемоційного” (до певної міри шизофренічного) мислення [1: 6] за допомогою як класичних стилістичних прийомів, так і достатньо новітніх, серед яких: техніка коміксів, колажу, бріколажу, монтажу, інтертексти, цитати, поєднання телеграфно-шизофренічного, репортажно-телеграфного та інших стилів.

Література: 1. Бабелюк О. А. Принципи постмодерністського текстотворення сучасної американської прози малої форми : [монографія] / Оксана Андріївна Бабелюк. – Дрогобич : ТзОВ “Вимір”, 2009. – 296 с. 2. Баррі Пітер. Вступ до теорії: літературознавство та культурологія / П. Баррі [пер. з англ. О. Погинайко і наук. ред. Р. Семків]. – К. : Смолоскип, 2008. – 360 с. 3. Луков В. А. Жанры и жанровые генерализации / В. А. Луков // Проблемы филологии и культурологии. – 2006. – №1. – С. 141–148. 4. Фесенко В. І. Алхімія слова живого. Французький роман 1945–2005 : навч. посіб. – К. : Промінь, 2005. – 383 с. 5. Шевченко Т. М. Поетика сучасної української прози: особливості нової хвилі: дис... канд. філол. наук: 10.01.01 / Одеський національний ун-т ім. І. І. Мечникова. – Одеса, 2002. – 220 с. 6. Bacchilega Ch. Postmodern Fairy Tales: Gender and Narrative Strategies / Ch. Bacchilega. – Univ. of Pennsylvania Press, 1999. – 208 p. 7. Fokkema D. The Semantic and Syntactic Organization of Postmodernist Texts / Douwe Fokkema // Approaching Postmodernism / ed. by Fokkema D. & Bertens H. – Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 1986. – P. 81–98. 8. Lyotard J.-F. The Postmodern Condition: A Report on Knowledge 1979, trans. Geoffrey Bennington and Brian Massumi. – Manchester : Manchester University Press, 1984. – 110 p.

ПОРІВНЯННЯ ЯК ЗАСІБ СТИЛІЗАЦІЇ У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ

(на матеріалі роману Тоні Моррісон “Улюблена”)

Уляна Брус

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна)

Основу специфіки поетичної мови становить художня активізація образної виразності загальнолітературної мови, яка не вичерпується лише тропами. Письменник за допомогою безобразних слів може малювати точні, пластичні, виразні, зримі і відчутні образи. Це залежить від індивідуальних творчих уподобань автора, від його стилю.

Важливим тропом і виразником образотворчої мовленнєвої експресивності є порівняння. За допомогою цього стилістичного засобу письменник може посилити стилістичний образ одного предмета, додаючи до нього інший, при цьому виникають певні асоціації та почуттєві реакції між ними.

Порівняння – один із способів осмислення дійсності, одна з форм художнього мислення. Без порівнянь не може обійтися жодна мова, а особливо яскраво, виразно й емоційно вони виявляються в мові художньої літератури.

Порівнянням (лат. *comparatio*) називається словесний вираз, в якому уявлення про зображуваний предмет конкретизується шляхом зіставлення його з іншим предметом, таким, що містить у собі необхідні для конкретизації уявлення ознаки в більш концентрованому вияві, чи інакшими словами – це тропеїчні фігури, в яких мовне зображення особи, предмета, явища чи дії передається через найхарактерніші ознаки, що є органічно властивими для інших за допомогою єднальних сполучників як, *мов, наче, ніби*.

Порівняння вивчають у різних аспектах: 1) граматичному (виявляють і класифікують морфологічні, словотвірні, синтаксичні властивості порівняння); 2) фразеологічному (описують порівняння як стале сполучення слів); 3) ономазіологічному (розглядають компаративні конструкції в аспекті зв'язків їхніх компонентів з позамовними об'єктами); 4) семасіологічному (вивчають семну структуру компонентів порівняння, взаємодію їхньої семантики); 5) функціонально-стилістичному (описують функцію порівнянь у різних стилях мовлення) [1].

Активно використовує порівняння у своїх творах і письменниця Тоні Моррісон, яка одержала Нобелівську премію у 1993 році за свій роман “Улюблена”. У своїх численних творах вона пише про рабство та важке життя темношкірих людей, які протягом довгих років були позбавлені будь-якого статусу в суспільстві. Події в романі відбуваються під час та після громадянської війни. Не витримуючи щоденних мук, побоїв своїх господарів для яких раб був лише засобом праці, а не людиною, вони втікали, втікали у пошуках кращого життя туди, де їх будуть сприймати як людей. Під час втечі головна героїня Сет була готова померти, а “blood that soaked her fingers like oil” – [2: 5], винести будь-які страждання, щоб лише бути вільною: “He saw the sculpture her back had become, like the decorative work of an ironsmith too passionate for display” [2: 17]. Ось результат її довголітніх страждань, шрами у вигляді дерева на спині, які на все життя залишать пам'ять про роки каторги, “the picture of the men coming to nurse her was as lifeless as the nerves in her back where the skin buckled like a washboard” [2: 6].

Життя афроамериканця було сповнене болем страждань, важкою працею, зневагою з боку білих, “men and women were moved around like checkers” [2: 23]. Інші люди ставилися до них, як до шашок, таких, з якими можна було робити що заманеться. Вже від самого дитинства чорношкіра людина знала своє важке призначення в житті – праця на благо білих

людей – “working like an ass and living like a dog” [2: 41]. Ось чому головна героїня Сет зважується на такий ризикований крок як втечу, носячи під грудьми дитину. Вона готова довіритися білій жінці, яка зустрілася їй у дорозі. “Down in the grass, like a snake, she believed she was, Sethe opened her mouth, and instead of fangs and a split tongue, out shot the truth – “Running”” [2: 85]. Адже саме вона була єдиним її спасінням, надією на порятунок своєї ще не народженої доньки.

Переживши ті важкі часи, вбивство рідної дитини заради того, щоб не стати рабинею, ув'язнення, спогади та скорбота не покидають головну героїню. І коли її Улюблена все ж таки приходиться до неї, вона готова віддати все заради неї, навіть власне життя: “...starving but locked in a love that wore everybody out”, “Sethe happy when Beloved was; Beloved lapping devotion like cream” [2: 243]. Улюблена була не такою, як вони, а дикункою, “wild game” [2: 242].

Сет стала неначе “like a rag doll” [2: 243], не здатна до здорового мислення. Все, що вона хотіла, – опікуватися своєю донечкою, яка повернулася до неї, щоб назавжди лишитися. Її життя вже ніколи не буде таким як колись, Улюблена – ось мета її існування.

Тоні Моррісон за допомогою численних порівнянь розкриває та показує всю сутність страждань головної героїні. У свої творах вона намагається звернути увагу суспільства на проблему рабства, показати, що темношкірі такі ж люди, як і всі інші.

Література: 1. Morrison T. *Beloved*. 1987. – N. Y. : Plume Books, 1998. – 447 p. 2. Денисова Т. Н. Історія американської літератури ХХ ст. / Т. Н. Денисова. – К. : Довіра, 2002. – 318 с. 3. Денисова Т. Н. Негритянська література США : тенденції розвитку / Т. Н. Денисова // Роман і романісти США ХХ ст. – К. : Дніпро, 1990. – С. 265–288. 4. М'яснянкін Л. Порівняння в системі образних засобів мови / Л. М'яснянкін. – Львів, 2003.

ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ІРОНІЇ У НОВЕЛІСТИЦІ УІЛЬЯМА СОМЕРСЕТА МОЕМА

Богдан Голод

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна)

Дослідження явища іронії здатне ілюструвати собою наукову близькість і взаємопроникливість літературознавчої та мовознавчої наук. Іронія як прийом художнього зображення у літературі вимагає відповідних лінгвостилістичних засобів вираження. Цей взаємозв'язок відповідає діалектичній єдності філософських категорій змісту і форми, які, як відомо, існувати окремо одна від одної не можуть. Тож вивчення іронії як цілісного явища передбачає дослідження його у відповідній двовимірній літературно-мовній системі координат.

У дослідженні ми намагаємось поєднати два вищезгадані аспекти іронії – лінгвістичний та літературознавчий. Для цього вважаємо за доцільне розглянути прояви аналізованого явища у творах майстра іронічного дискурсу – Уільяма Сомерсета Моема. Передусім спробуємо відслідкувати механізми формування іронії та роль тих чи тих лінгвостилістичних засобів у процесі її реалізації.

Науковці виділяють низку типових мовних та стилістичних засобів, які є продуктивними у формуванні іронічного підтексту. Розглядаються три рівні таких засобів, а саме: лексичний, синтаксичний та лексико-семантичний. О. М. Калита стверджує: “До лексичного рівня відносять мовні одиниці розмовного стилю мови, в тому числі вульгаризми, варваризми, а також метафори, метонімії, гіперболи. На синтаксичному рівні науковці виділяють різноманітні типи повторів, а також зевгми, оксиморони, каламбури, риторичні питання, вставні та видільні конструкції. На лексико-семантичному – епітети, образні порівняння, антитези, гру слів тощо” [1: 70].

Загалом для стилю У. С. Моема притаманна дещо цинічна, різка та в’їдлива іронія, яка часто межує з більш радикальними категоріями комічного, найчастіше із сарказмом. Серед найбільш продуктивних лінгвостилістичних засобів творення іронічного підтексту в англійського письменника слід виділити такі, як гіпербола, метонімія, епітет та порівняння.

Приклади вживання гіперболи знаходимо у новелах “Mr. Know-all” та “The Escape”. А саме: “He was certain that you were as glad to see him as he was to see you. In your own house you might have kicked him downstairs and slammed the door in his face without the suspicion dawning on him that he was not a welcome visitor” [2: 197], а також “I have always been convinced that if a woman once made up her mind to marry a man nothing but instant flight could save him” [2: 192].

Також серед продуктивних засобів формування іронічного підтексту варто відзначити порівняння. Наприклад, “The most remarkable thing about her was her voice, high, metallic, and without inflexion; it fell on the ear with a hard monotony, irritating to the nerves like the pitiless clamour of the pneumatic drill” [2: 14]. Порівняння, або ж так зване “simile” вживається разом із гіперболою “the pitiless clamour of the pneumatic drill” для підсилення іронічного ефекту.

Приклади використання метонімії є також поширеними, як у новелі “Mr. All-Know”: “King George has many strange subjects. Mr. Kelada was short and of a sturdy build, clean-shaven and dark-skinned, with a fleshy, hooked nose and very large, lustrous and liquid eyes” [2: 196]. Метонімією тут є “King George”, що, зважаючи на контекст, на нашу думку, вживається на позначення Англії.

Також у Моема бачимо часте використання метафор: “No, I do not mind odious young men; it is when they are charming that I button up the pockets of my sympathy” [2: 165], де стилістичний засіб створює необхідний комічний ефект, викликаючи відповідний суб’єктивний образ в уяві читача.

Припускаємо, що частотність вживання певного засобу для формування іронічного підтексту може забезпечувати неповторність і оригінальність індивідуального авторського стилю. Загалом письменники послуговуються практично всіма згаданими тропами, але у різній пропорції. Щодо творчості У. С. Моема, слід зазначити, що найбільш продуктивними у формуванні іронічного підтексту в його творах є такі лінгвостилістичні засоби як гіперболи, порівняння, метонімії та метафори.

Література: 1. Калита О. М. Лінгвістична сутність іронії та семантичні механізми формування іронічного смислу / О. М. Калита // Українська мова. – 2006. – № 2. 2. Maugham W. S. Sixty-five Short Stories / W. S. Maugham. – Heinemann/Octopus, 1988. – 937 p.

STYLISTIC EXPRESSIVERY AND SEMANTIC RELATIONSHIP IN CONVERSION

Oxana Golubovschi
 Ion Creanga State Pedagogical University
 (Chişinău, Moldova)

Growth of the number of words created through conversion is one of the tendencies of present-day English. These words appear in different spheres of human life: sport, medicine, computers, education, politics, etc. Both linguistic and extra-linguistic factors influence the wide spread of conversion. This article presents a detailed examination of the types of conversion models within the conversion directions *substantivation* and *verbalisation*. As far as conversion is one of the principle and highly productive ways of forming words in today's English, it was an interesting subject for our investigation.

One factor which contributes to the frequent usage of words created through this word-building process and, consequently, to its productivity, is the lack of restrictions in semantic relationship between the initial and the derived words [3: 12]. Another one consists in syntactical advantages for the speaker. The stylistic expressivity of conversion is another important factor. Many linguists regard conversion as a kind of functional change, the fact that was observed by some Moldavian linguists, such as T. Cotelnic. They define conversion as a shift from one part of speech to another [1: 155]. It means in today's English or Romanian one and the same word can simultaneously belong to several different parts of speech.

As one of the words within a conversion pair is semantically derived from the other, it is of great importance to determine the semantic relations between words related through conversion. Summing up the findings of the linguists who have done research in this field we can enumerate the following typical semantic relations. The semantic relationships follow some general patterns, but due to the fact that some words receive a permanent metaphorical meaning these relationships sometimes may differ or become obscure [2: 34]. The following directions in semantic connections between initial and derived words have been observed: *Verbs converted/derived from nouns (denominal verbs) and Nouns converted from verbs (deverbal substantives)*. These are the largest groups of words related through conversion. The semantic relation between the nouns and verbs, varies greatly. If the noun refers to some object of reality (both animate and inanimate) the converted verb may denote: **action or state** characteristic of the object, e.g. *butcher n. – butcher v., etc.*; **instrumental** use of the object, e.g. *screw n. – screw v. etc.*; **acquisition or addition** of the object, e.g. *fish n. – fish v., etc.*; **deprivation** of the object, e.g. *dust n. – dust v. etc.*; **putting something into** the object designed by the noun, e.g.: "It's pay-and-go until she has *pocketed* 1,000 or 1,500 Zimbabwe dollars...", "Richard *corners* a nurse.", etc.; **spending the time** indicated by the substantive, e.g.: "It became fashionable *to winter* in Italy."

The examples above illustrate the traditional attempt to classify noun-verb semantic relationships. To show that this classification is far from being exhaustive the following cases based on metaphorical meaning are given: "... she *cradled* her arms into her breast."; "... external debt per capita *clocks* in at more than \$360."

Nouns converted from verbs (deverbal substantives) – verb generally referring to an action, the converted noun may denote: **instance** of the action, e.g. *jump v. – jump n. etc.*; **agent** of the action, e.g. *help v. – help n., etc.*; **place** of the action, e.g. *walk v. – walk n. etc.*; **object or result** of the action, e.g. *peel v. – peel n., etc.* It is necessary to point out that in the case of poly-semantic words

one and the same member of a conversion pair, a verb or a noun, belongs to several of the above-mentioned groups, making different derivational bases.

The flexibility of the English vocabulary systems makes a word formed through conversion capable of further derivation. Analysis of different opinions shows that conversion is a process of forming a new word belonging to another part of speech without any changes, by means of conversion two homonyms belonging to different parts of speech are formed. These words are semantically connected, although syntactically, lexico-grammatically, and distributionally they are quite different.

Bibliography: 1. Cotelnic F. *Conversia Unităților Lexicale* / Chișinău, Știința. – 1980. – P. 255.
2. Diaconescu I. *Substantivarea Adjectivului în Limba Română* / București / SMFC, Vol. III. – 1962 – P. 34.
3. Смирницкий А. По поводу конверсии в английском языке / Иностранные языки в школе. – 1954. – № 3. – P. 12.

КАТЕГОРИЯ ХАРАКТЕРУ У ПРОЗІ ДЖЕЙН ОСТЕН

Іванна Девдюк

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна)

Джейн Остен (1775–1817) належить до категорії митців, які з'являються задовго до того, як їх досягнення можуть бути оцінені повною мірою. Відходячи від раціонального схематизму просвітницької літератури та надмірної чутливості романтизму, письменниця створила власний стиль, що не вписувався у рамки жодної мистецької течії часу, був свідченням народження нового у літературі. Справжнє визнання до Дж. Остен прийшло лише у ХХ ст., коли жанр роману пережив радикальні зміни. Модерністам імпонували такі риси її прози, як об'єктивність, відсутність прямого повчання, глибоке проникнення у сутність людської природи. У романах письменниці не відбувається нічого надзвичайного, герої займаються повсякденними справами, які зводяться до прийомів їжі, дружніх візитів, залицянь, пліток, сімейних суперечок тощо. Однак саме буденна й негероїчна сфера розглядалася авторкою як найбільш придатний матеріал для розкриття таємниць людського характеру.

Характеру Дж. Остен відводить домінуючу роль у структурній організації романів, втілюючи у ньому власну світоглядну концепцію, за якою людина не може бути поганою чи доброю, а здебільшого є поєднанням (у різних пропорціях) вад і чеснот. На відміну від романістів-просвітителів, вона не вдається до строгого поділу дійових осіб на позитивні й негативні, уводячи так звані “суміші”. У романі “Нортенгертське абатство” своє бачення характерів авторка висловлює наступним чином: “В Альпах і Піренеях, можливо, немає змішаних характерів, і той, кого не можна назвати ангелом, мабуть, володіє душею демона. Але в Англії це не так. І Кетрін зрозуміла, що характери і звички англійців обов'язково проявляються як поєднання, – щоправда, в кожному випадку особливе, – доброго і поганого” [3]. Завдяки принципу змішаних характерів, письменниця створила повнокровні образи, які живуть своїм, незалежним від автора життям, розвиваються за власними внутрішніми законами.

До зображення другорядних персонажів Дж. Остен все ще підходить у класичній манері, застосовуючи поширений у середньовічних мораліте метод “гуморів”, теоретичне обґрунтування якого здійснив Б. Джонсон у передмові до комедії “Кожен без своєї химери” (1599). У відповідності з “теорією гуморів” у характері виокремлюється основна, переважаюча пристрасть (химера), яка притлумлює всі інші риси. Так, у романі “Гордість і упередження” містер Бенет уособлює глузливе заперечення, Мері Бенет – педантизм, блюзнірство, леді Кетрін де Бур – зверхність і чванливість тощо. Саме в образах периферійних персонажів втілено усі вади середнього та вищого класів провінційної Англії. Проте авторка не вдається до прямого осуду таких героїв. Завдяки майстерному введенню комічного інструментарію, зокрема дотепної і вишуканої іронії, нерідко сатири, Дж. Остен добивається ефекту само-розкриття персонажа через його мову, міміку, жести, вчинки. Таким чином письменниця уникає будь-яких узагальнень відносно законів, що панують в описаному нею суспільстві. Вона не нав’язує читачам свою моральну позицію, але й не випускає її з поля зору.

Що ж до головних героїв прози Дж. Остен, то вони виходять за межі “гуморів” і постають у всій різноманітності та суперечності своїх натур. В одному тільки Дарсі (“Гордість і упередження”) змішано цілу низку рис: родова гордість, самовпевненість, здатність ніжно і віддано кохати, рідкий дар дружби, доброта, знання світу та людей, неабиякий розум та сила характеру. Все це поєднано в різних пропорціях – читач спостерігає, як змінюється їхнє співвідношення впродовж дії і, відповідно, як змінюється сам характер. Власне на розвиткові характерів головних героїв і ґрунтується композиційна структура оповіді. Впродовж роману Елізабет Бенет та Фіцуільям Дарсі (“Гордість і упередження”), Кетрін Морланд і Генрі Тілні (“Нортенгертське абатство”) вчать сприймати світ таким, яким він є – без станових упереджень та забобон, що допомагає їм відрізнити справжні цінності від фальшивих, почуття від чутливості. І їм всім, після випробовувань та страждань, вдається цього навчитися, що в результаті веде до щасливого фіналу. Неважко помітити, що Дж. Остен на перше місце ставить щирість та глибину почуттів. Розуму, який допомагає персонажам виявити власні помилки, вона відводить роль охоронця, а не супротивника почуттів. Кожен роман, таким чином, можна назвати історією морального прозріння. На початку у героїв складається помилкове враження, яке розцінюється ними як істинне, відтак випадкова подія примушує їх засумніватися у цьому, що приводить до роздумів. Друга половина роману змальовує процес звільнення від власних помилок та неправильних поглядів. Письменниця оберігає героїв від захоплення утопічними та надуманими ідеалами, підштовхує до розумного осягнення моральних цінностей та психологічно можливого виправлення вад. При цьому втручання Остен обмежується незначними зауваженнями та поясненнями. Навіть духовно і морально близькі їй персонажі не виступають провідниками авторських ідей, діють згідно з власними внутрішніми принципами.

Таким чином, новаторське розуміння природи характеру дозволило Дж. Остен створити низку яскравих і багатогранних образів, які розкриваються у розвитку, в єдності загального та часткового, демонструючи складність та суперечність людської натури. Такий підхід став важливим етапом на шляху до реалістичного моделювання характеру, водночас закладав основи модерністського мистецтва, яке основним критерієм художнього пізнання оголосило внутрішнє буття кожного індивіда, недаремно спадщиною Остен захоплювалися такі новатори прози ХХ ст., як В. Вулф, О. Гакслі, Е. М. Форстер, Р. Олдінгтон, С. Моем та ін. На сьогодні Дж. Остен – одна з найбільш популярних письменниць, її романи переживають десятки перевидань, за їхніми мотивами знімаються фільми, здійснюються театральні

інсценізації, що є свідченням універсальності та позачасовості створених нею героїв та ситуацій.

Література: 1. Гениева Е. Обаяние простоты / Е. Гениева // Дж. Остен. Собр. соч. : в 3 т. – М. : Худож. литература, 1988. – Т. 1. – С. 5–24. 2. Ивашева В. Несравненная Джейн / В. Ивашева // Английский реалистический роман XIX века в его современном звучании. – М. : Художественная литература, 1974. – С. 41–88. 3. Austen J. Northanger Abbey : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.online-literature.com/austen/northanger/2/>.

MULTICULTURALISM IN AMERICAN LITERATURE: TENDENCIES OF THE DEVELOPMENT

Iryna Dumchak

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk, Ukraine)

At the turn of the 21st century in the era of the emergence and functioning of many literary trends, multiculturalism is one of the main characteristics of modern American literature. The concept of *multiculturalism* dates back to the mid-twentieth century, during the era of the emergence of postmodernism as a reaction to the crisis of Western consciousness, absorbed by naturalism, surrealism, modernism, and other currents and trends. It is a well-known fact that the United States is the nation of immigrants, made up of representatives of different nations. One of the reasons why literature of ethnic minorities started to thrive was the realization of the principle that “you can keep your own culture of origin, enriching cultural values of others” [2: 29]. Barely recognizable at the beginning of its establishment multiculturalism is the main phenomenon that outlines the modern status of American literature. The main characteristic of multicultural fiction is the image of individuality, of personality in time and space that has always been important in global verbal art of the twentieth century. In American literature multiculturalism is seen as a sign of “a politics of recognition” [1].

Multiculturalism or cultural pluralism is a term describing the coexistence of many cultures in a locality on equal terms without any one culture dominating the region. By making the broadest range of human differences acceptable to the largest number of people, multiculturalism seeks to overcome racism, sexism, and other forms of discrimination. From the literary point of view, multiculturalism is a phenomenon of literature which represents a creative symbiosis of cultures of different ethnic groups and races.

In the Western English-speaking countries, multiculturalism as an official national policy started in Canada in 1971 and followed by Australia in 1973. It was quickly adopted by most member-states in the European Union, as its official policy.

In the USA multiculturalism is not an official policy at the federal level. At the state level, it is sometimes associated with English-Spanish bilingualism.

The term “multiculturalism” appeared in the American press in the early 1970s, and multiculturalism became commonplace by the 1980s. Multiculturalism has been provocative because it represented intensely held conflicting perceptions of American society, its principles, and standards.

There are a few branches of American literary multiculturalism, namely Afro-American writers (Toni Morrison, Maya Angelou etc.), and Asian-Americans (Gish Jen, Frank Chew Chin, Dwight Okita, Yoshiko Ushida etc.). The Indian constituent (native population) is represented by Leslie Marmon Silko, Thomas King etc. Mexican-American Literature is represented by Pat Mora, Garry Soto, Sandra Cisneros, Rudolfo Anaya etc. European representatives of multiculturalism are Kurt Vonnegut, Henry Charles Bukowski (German), Claire Messud (French), Oscar Hijuelos (Hispanic), Saul Bellow, Jonathan Safran Foer (Jew), Vladimir Nabokov (Russian), Askold Melnyczuk, Irene Zabytko (Ukrainian).

The themes and issues explored in multicultural American literature could be specified. For instance, the role of African Americans within the larger American society, African-American culture, racism, slavery, and equality, a sense of home and more are the themes explored in African American literature. A common topic touched by Asian Americans is the challenges, both inner and outer, of their assimilation in mainstream, “white” American society. Central issues of the literary activity of all the above mentioned writers are self-identity, searches of individuals’ worthy place in a foreign country, and consolidation of national identity in the context of the dominant culture.

Nowadays American multiculturalism is developing thanks to the nature of the American society. The phenomenon might be thoroughly investigated through the prism of various scientific approaches.

Bibliography: 1. Glazer, Nathan. We are all multiculturalists. – Cambridge, London : Garvard University Press, 1998. – 179 p. 2. Hear My Voice : A Multicultural Anthology of Literature from the United States / Laurie King (ed.). – Menlo Park, CA a. o.: Addison – Wesley Publishing Company, 1994. – 398 p.

ОСОБЛИВІСТЬ ЖАНРОВОГО КАНОНУ ІСТОРИЧНОГО РОМАНУ

Мар'яна Іванюк

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна)

Твори на історичну тематику посідають чільне місце у вітчизняному та зарубіжному літературознавстві, оскільки зацікавлення історичним минулим віддавна приваблювало митців, науковців, дослідників і просто читачів. На думку багатьох вчених, серед яких міркування С. Андрусів, С. Варецької, А. Баканова, Н. Старикової, найбільш популярний жанр історичної прози – історичний роман. А. Баканов вказує на ряд причин, які зумовили інтерес до історичної художньої літератури, зокрема історичного роману – це: “...бажання літератури бути берегинею історичної пам’яті народів; ...відображення в багатообразних формах художнього освоєння історії, створених мистецтвом слова”, а також “вияв зрілості у розумінні історичного процесу, людиною, яка, виходячи із наукового світобачення, бачить себе частиною цілого потоку історії” [3: 4].

На сьогоднішній день у вивченні історичного роману існує багато нез’ясованих аспектів, які стосуються його генези, зв’язку з іншими літературними родами та жанрами, з’ясування типології, вияву модифікації історичного роману, співвіднесення історичної правди та художнього вимислу у текстах, визначення місця і значення художнього образу в історичному романі.

Важливим, на нашу думку, щодо історичного роману є питання жанрового окреслення. Окремі науковці вважають історичний роман видом, який у свою чергу поділяється на жанри – підвиди (за класифікацією Н. Ференца). Ці позиції досліджено та опрацьовано у наукових працях Л. Александрової, І. Ізотова, І. Варфоломеева. Так, Л. Александрова вважає, що категорію виду посідає “роман про історичне минуле”, який ділиться на жанри: історичний, художньо-історичний, історико-біографічний. Історичний та художньо-історичний романи мають свої жанрові різновиди: психологічний, детективний, політичний, роман-хроніка, роман-легенда та інші [1]. Автор стверджує, що “головним у встановленні жанрової специфіки роману про історичне минуле є відношення між історичною достовірністю фактів та художнім домислом і вимислом у змалюванні історичних подій та осіб” [1: 20]. С. Андрусів з погляду на співвідношення історичного документу із художнім вимислом пропонує поділ творів історичної тематики на наступні жанрові різновиди: “історико-художні, художньо-історичні, художньо-документальні історичні твори” [2: 16]. Також науковець зазначає, що кожен жанровий різновид має свій характерний “тип вигадки і художнього узагальнення” [2: 16].

Варто зважати і на той факт, що жанр роману не є стійким. Він зазнає трансформації відповідно до впливу літературних напрямів. Літературні напрями впливають не лише на трансформацію жанрів, але й “в певній мірі правлять ними, виступаючи в ролі своєрідного сюзерена” [7: 14].

Однією із центральних проблем у вивченні історичного роману є проблема канону жанру. На даний час науковці не дають однозначних границь його визначенню. Проаналізувавши ряд досліджень у галузі “Теорії літератури”, ми зупинилися на визначенні Б. Іванюка, який стверджує, що “жанровий канон” – “поняття, що означає остаточну традиціоналізацію структурних ознак жанру у процесі його історичного розвитку” [4: 202]. Відповідно цього твердження жанровими ознаками канону історичного роману можна вважати історизм, синтез вимислу та історичної достовірності, ментальну іманентність, адже як зазначає Н. Старикова “синтезуючи, документальне та видумане, цей жанр розвиває у людини відчуття причетності до історії і одночасно виявляється відображенням основних тенденцій сучасного літературного процесу” [6: 39].

Література: 1. Александрова Л. Советский исторический роман (типология и поэтика) : [монография] / Л. Александрова. – К. : Выща школа, 1987. – 159 с. 2. Андрусів С. Мости між часами / С. Андрусів // Українська мова та література в школі. – 1987. – №8. – С. 14–20. 3. Баканов А. Современный исторический роман : [монография] / А. Баканов. – К. : Выща школа, 1989. – 183 с. 4. Лексикон загального та порівняльного літературознавства / [за ред. А. Волкова]. – Чернівці : Золоті литаври, 2001. – 636 с. 5. Літературознавчий словник-довідник / [за ред. Р. Гром'яка та ін]. – К. : ВЦ “Академія”, 2006. – 752 с. 6. Старикова Н. Исторический роман. К проблеме типологии жанра / Н. Старикова // Вестник МГУ. Серия 9. Филология. – 2007. – № 2. – С. 39–48. 7. Храпченко М. Историческая поэтика: основные направления исследований / М. Храпченко // Историческая поэтика: итоги и перспективы изучения / [под. ред. М. Храпченко и др.]. – М., 1986. – С. 5–19.

TRAUMATIC EXPERIENCE IN SIEGFRIED SASSOON'S POETRY

Roman Kamyshnikov

Sevastopol National Technical University
(Sevastopol, Ukraine)

World War I entailed great changes in European literature in general and particularly in English poetry. The works of the English poets of the first decades of the 20th century can be divided into two broad categories – before and after the war burst out. Among the greatest representatives of the “trench” poets, it seems possible to mark out Siegfried Sassoon as his works show the poet’s traumatic experience best of all.

Siegfried Loraine Sassoon (1886–1967) became one of the leading authors of World War I who clearly described all the horrors and nightmares of the trenches as well as scoffed at the patriotic pretensions of the governments and other authorities responsible for that brutal and savage war. His poetic writing style changed drastically in 1917 when the poet decided to dispute the way the war was being conducted. Nowadays, when it is possible to analyse all the tragic events of those times, the main reason for Sassoon’s powerful anti-war feeling is reported to originate from the death of his brother and David Cuthbert Thomas, the poet’s friend [1: 489–492].

This particular case shows distinctly the transformation of people’s psychology on the emotional level due to the traumas the soldiers and officers sustained. Though some of them needed several years to overcome their sorrow and depression, the fresh emotional experiences of the best creative representatives of the English society helped everybody in the country understand all the burden and privations of the war.

When we read Sassoon’s poetry, it clears up how the unimaginable and unspeakable things come to pass in the form of the traumatic events. Thus, Sassoon found the remedy to begin his own healing process. That remedy was his poetry.

If we compare his early works and war poetry, the pre-war writings will consist of the dominant number of metaphors and other symbolism-used stylistic devices. The following example (“Climbs with clear mortal song half-sad for heaven...” [2: 55]) is also highly metaphoric and shows the depressive emotions of the author.

With the beginning of World War I, the poetry of Sassoon looks more intellectualized and idealizing. Being a direct eyewitness of unspeakable horrors, he considers his works to be the “life buoy” in the ocean of human passions and casualties. The poetry became the lifesaver that was absolutely crucial for survival. The war poets expressed their traumatic experiences in such a convenient and essential way.

Modern generation of readers may think that the “trench” poets including Sassoon lost their own identity influenced by the stress factors of the war. Surely, the Middle-Late War period shattered the identity crafted carefully by the poet for years. His poetry reflected his search for the meaning. Sassoon was alone. War changed him, and he didn’t want to feel a part of the English society (either literary or intellectual) any more.

Sassoon felt the hypocrisy of the people who cheered on the brave youth in the battles from their comfortable arm-chairs. But his trauma broke him down and isolated him from the same soldiers and officers on the front line. The poet suffered greatly as his front-line comrades were the only men who could probably share his experience. Thus, the attendant circumstances were general for everyone but at the same time highly individual for different “trench” poets who first sacrificed themselves to defend their native land and then, being disappointed with the core of the war, exposed the deception of the government and political circles in their poetry.

Like many other poets of 1914–1918, Sassoon sustained his own psychical trauma which changed his literary style greatly. The traumatic experience forced him to give up his pre-war stylistic devices and made his poetic language plain and simple against his will. His war poems didn’t depend on the rules of meter and rhyme. However, the common language helped him

translate all the terrors and horrors of the battles into his poetic works that were welcomed in his motherland. Many generations of gentle readers felt the mood and the reality of World War I owing to Sassoon and owing to his way that integrated a wide range of feelings in the finished works.

Bibliography: 1. Moorcroft Wilson J. Siegfried Sassoon: The Making of a War Poet / Jean Moorcroft Wilson. – A Biography Volume I : 1886–1918. – London : Duckworth, 1998. – 600 p. 2. Sassoon S. The War Poems of Siegfried Sassoon / Siegfried Sassoon. – Fairford : Echo Library, 2007. – 76 p.

МІСЦЕ І РОЛЬ МОТИВУ ЛЮБОВІ У ХУДОЖНІЙ СТРУКТУРІ П'ЄС “ПАТЕТИЧНА СОНАТА” МИКОЛИ КУЛІША ТА “ПРИСТРАСТІ ПІД В'ЯЗАМИ” ЮДЖИНА О'НІЛА

Тетяна Клюка

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна)

Під кутом зору поетики та ідейно-тематичного наповнення п'єс Микола Куліш та Юджин О'Ніл належать до одного типологічного ряду драматургів-новаторів, які з метою осучаснення та актуалізації театру, активно вводили в сценічний арсенал прийоми та засоби модерністського мистецтва, гармонійно поєднуючи їх із набутками класичної драматургії.

Виведені у заголовок п'єси є знаковими у спадщині драматургів виразно демонструючи їхній творчий потенціал та особливості індивідуального стилю, позначеного поетикою та естетикою експресіонізму. Спорідненість на рівні форми та змісту, належність до одного часового проміжку є важливими чинниками здійснення порівняльного аналізу обох творів. Мотив кохання як один із домінуючих у художній структурі п'єс ще не виступав об'єктом компаративних студій українських літературознавців. Досі немає жодної статті щодо художньої функціональності вказаного мотиву у драмі українського майстра слова. Більшість дослідників творчої спадщини М. Куліша (Є. Гай, Я. Голобородько, Л. Залеська-Онишкевич, М. Зубрицька, М. Кореневич, М. Кудрявцев, В. Працьовитий, Т. Свербілова та ін.) на перше місце виводять націонал-патріотичні мотиви, не акцентуючи увагу на мотиві кохання як каталізаторові вчинків героїв. Звідси впливає актуальність представленої розвідки у якій, спираючись на існуючі напрацювання українських та зарубіжних вчених (Н. Висоцька, С. Джебрілова, Г. Злобін, К. Карачієва, Н. Кутеєва, С. Пінаєв), ставимо мету простежити місце і роль мотиву любові у художній структурі п'єс “Патетична соната” Миколи Куліша та “Пристрасті під в'язами” Юджина О'Ніла.

Хоча Юджин О'Ніл та Микола Куліш вважаються яскравими послідовниками експресіоністської драми, вони не поривали з традиційним театром, зокрема набутками класичної драматургії, тому в аналізованих творах маємо вдале поєднання акційних сцен з розлогими монологами, риторичними репліками, дискусіями. Різні їх співвідношення у п'єсах свідчить про те, що американський драматург більше спирався на класичну модель драми, в той час як в українського майстра слова виразнішою є “експресіоністська парадигма, активно збагачена фольклорними елементами” [3: 49], які підсилюють індивідуальність національного мислення персонажів.

Специфіка жанрової моделі визначила і конфлікт п'єс: у “Пристрастях під в'язами” – між власністю і любовними пристрастями, у “Патетичній сонаті” – між державним обов'язком та коханням. Взято до уваги внутрішній конфлікт героїв та чинники, які його формують. Визначено, що для Ебіна у трагедії Ю. О'Ніла основним чинником внутрішніх суперечностей є прагнення оволодіти фермою, яку він вважав власністю його покійної матері, з іншого боку – нереалізована синівська любов. Згідно з психоаналітичною теорією З. Фрейда, остання спричинює низку комплексів, які визначають поведінкову парадигму героя у ставленні до Аббі – мачухи й коханки в одній особі. Його почуття балансують між ненавистю і пристрасстю, що в результаті спонукає Аббі до крайнього вчинку – вбивства їхньої дитини. Такий крок жінки розцінюється і як розплата за те, що закохані так і не зуміли до кінця позбутися власницьких інтересів, і як жертвоприношення – свідчення їхнього самозречення та воскресіння.

Для Ілька з “Патетичної сонати” домінуючим є породжений нерозділеним коханням комплекс неповноцінності, який провокує синдром роздвоєння особистості. Хлопець доходить трагічного висновку, що “всі дороги у світі це лише орбіти, якою б не пішов все одно повернешся туди, звідки вийшов, – в яму. Різниця лише та, що коли народжуєшся – випадаєш з ями, вмираєш то попадаєш в яму. От і все. Чого іти? Куди іти?” [1: 215]. Живучи у світі горишних мрій, Ілько фантазував про велике кохання, проте насправді виявився неспроможним боротись за видиму реальну любов. Він жодного разу так і не зважився розповісти Марині – дівчині, яку так палко кохав, про свої почуття. Можна припустити, що Марина була просто непотрібна хлопцеві, адже мрію він любив понад усе, навіть більше, ніж її об'єкт. Тож в результаті, не маючи чіткої життєвої позиції, став жертвою маніпуляцій революціонера Луки. Затуманений і засліплений ілюзорними ідеями він зрікся кохання, а отже, й себе і як поета, і як людини.

Даючи оцінку вибору героїв, висновуємо, що у п'єсі “Пристрасті під в'язами” визначальним для Ебіна та Аббі стало кохання, і хоча фінал твору трагічний, любов постає світлою і непереможною силою, надає твору життєстверджуючого характеру. У “Патетичній сонаті” Марина та Ілько залишаються вірними оманливому обов'язку перед руйнівною силою революційної боротьби, що призводить до абсурдної смерті спочатку Марини, а пізніше, можливо, й Ілька.

Таким чином, мотив любові є ключовим у п'єсах, оскільки за його допомогою драматурги висловлюють авторську концепцію дійсності. Любов у творах протиставлена таким негативним явищам, як прагнення до власності, заздрість, безглузда боротьба за примарну ідею, безпідставна амбіційність тощо. А тих, хто зраджує це святе почуття, чекає неминуча поразка.

Література: 1. Куліш М. Г. П'єси / М. Г. Куліш // К. : Школа, 2008. – 334 с. 2. О'Нил Юджин. П'єси : збірник ; [пер. с англ.] / Ю. О'Нил. – М. : Гудял – Прес, 1999. – 624 с. 3. Хороб С. І. Поетика експресіонізму в драматургії М. Куліша / С. І. Хороб // Слово-образ-форма у пошуках художності. Літературознавчі статті і дослідження / С. І. Хороб. – Івано-Франківськ, 2000. – С. 48–57.

СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ (на матеріалі промов канцлера ФРН Ангели Меркель)

Олександра Король

ELLIC 201

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна)

Проблема взаємодії мови і влади є надзвичайно актуальною в умовах мінливого геополітичного балансу в світі. Своє вираження вона знайшла в політичному дискурсі, який може бути визначений як сукупність усіх мовленнєвих актів у політичних дискусіях, а також правил публічної політики, що оформилися згідно з існуючими традиціями і перевірені досвідом [2: 6]. Призначення політичного дискурсу полягає в тому, щоб навіяти адресантам необхідність політичних дій чи певних оцінок. Його мета – не описати, а переконати або сформулювати підґрунтя для переконання та спонукати до дій [3: 84]. Науковці, що займаються проблемою сучасної політичної комунікації, все частіше звертають увагу на зростаючу виразність політичної мови. Значний внесок у дослідження даної проблеми зробили такі вчені: Т. ван Дейк, Г. Почепцов, О. Шейгал, М. Фуко та інші. Вони зазначають, що яскравість і неочікуваність способів вираження думок, вдала мовленнєва гра, індивідуальність стилю цінуються навіть більше ніж ясність чи політична коректність змісту промови. Увага науковців до стилістичної забарвленості текстів політичних промов зумовлюється бажанням пояснити механізм впливу цих текстів на свідомість адресанта.

Метою дослідження є аналіз стилістичних засобів у політичних промовах канцлера ФРН Ангели Меркель.

Досліджуючи політичний дискурс, нами було виявлено ряд стилістичних фігур, а саме: антиклімакс, метафора, метонімія, анафора, парантеза.

Антиклімакс – поступова градація кожного наступного члена речення у напрямку послаблення. Вже саме привітання канцлера є стилістично забарвленим, вона звертається до кожного з присутніх у напрямку, зворотному до посадової ієрархії: *Sehr geehrter Herr Ministerpräsident, lieber Herr SELLERING, sehr geehrter Herr Minister Habeck, sehr geehrte Frau Oberbürgermeisterin, sehr geehrter Herr Homann, sehr geehrter Herr Schucht, liebe Kollegen aus dem Deutschen Bundestag und aus dem Landtag, werte Gäste, liebe Schülerinnen und Schüler!* [5]. *Sehr geehrter Herr Präsident, lieber Martin Schulz, sehr geehrte Abgeordnete, meine Damen und Herren!* [6].

Метафора – троп, що передбачає використання слова, яке позначає певний клас предметів, явищ і дає характеристики або назви об'єкта, що входить до іншого класу, або для найменування іншого класу об'єктів, аналогічного цьому в будь-якому відношенні. За допомогою метафори політики впливають на формування та зміну думки виборців і, таким чином, можуть викликати у них необхідну реакцію щодо певної ситуації. Нами виявлено такі метафори:

- за кольором:

*Als Sie damals den Ausstieg **unter Rot-Grün** für 2022 veranlasst haben, haben Sie sich um keinerlei Vorsorge, was Leitungsbau, EEG und anderes anbelangt, gekümmert, meine Damen und Herren* [6]; ***Die Grünen** sprechen nun weniger über die Kostensteigerungen durch Photovoltaik, Windkraft usw.; das lässt man einfach weg und redet dann auch nicht über die Gesetzgebungsverfahren* [6].

- за функцією:

*Wenn ich über die Lage in Europa spreche, dann sei auch **ein Blick auf die internationale Lage geworfen*** [7]; *Ich rate uns allen dringend, den Menschen keinen Sand in die Augen zu streuen*

und heute nicht wieder so zu tun, als wäre das alles nicht nötig und als wäre es besser, bis 2020 zu warten und dann zu entscheiden [6].

Метонімія – троп, що полягає в регулярному або оказіональному переносі назви з одного класу об'єктів або окремого об'єкту на інший або окремих предмет, який асоціюється з ним за суміжністю. Вона використовується промовцем з метою імпліцитної самопрезентації:

Die Bundesnetzagentur hat jetzt bei der Bedarfsplanung gezeigt, dass sie das genauso sieht. Es sind aber trotzdem Tausende von Kilometern [5]; *Es ist gelungen, was wir gerne wollten: dass Deutschland stärker aus der Krise herauskommt, als es hineingegangen ist* [6];

Анафора – єдинопочаток, повторення слова, словосполучення чи синтаксичної конструкції на початку речення. Для особливого акцентування уваги на певному об'єкті автор промови використовує риторичні фігури, які ґрунтуються на взаємодії повторів і розміщення елементів, напр.:

Die Sehnsucht gibt es natürlich, aber die Antwort auf diese Sehnsucht wird es nicht geben. Diese Sehnsucht ist zwar menschlich verständlich, aber die Antwort wird es so nicht geben [7]; *Wir haben eine Situation, in der wir bis 2030 6 Millionen Erwerbstätige weniger haben werden. Wir haben eine Situation, in der sich das Verhältnis zwischen Erwerbstätigen und Rentnern bis 2030 von heute drei zu eins auf zwei zu eins, also zwei Erwerbstätige auf einen Rentner, verändern wird* [7];

У досліджуваних текстах активно використовуються також синтаксично-стилістичні фігури – парантези. Напр.:

In diesem Zusammenhang möchte ich noch eine Bemerkung machen. Diese Sehnsucht – darauf bin ich hier schon oft eingegangen – es möge doch die eine Aktion, den einen Befreiungsschlag, die eine Wahrheit geben, welche bewirken, dass morgen diese Probleme nicht mehr auftauchen – diese Sehnsucht wird es nicht geben [7]; *Denn – seien wir ehrlich – die europäische Staatsschuldenkrise ist in ihrem Kern auch eine Vertrauenskrise* [8].

Отже, особливостями політичного дискурсу є вживання стилістичних фігур, зокрема – антиклімаксу, метафори, метонімії, анафори, парантези, які використовуються з метою привернути увагу реципієнта, вплинути на формування його думки, спонукають до мислення та висловлення свого оцінного ставлення до тих чи інших подій.

Література: 1. Андрощук Б. Метафора з концептуальною підміною (на прикладі метафор політичного дискурсу бундестагу) / Андрощук Б. // Мандрівець. – 2009. – №5. – С. 51–54. 2. Баранов А. Н. Парламентские дебаты : традиции и новации / Баранов А. Н., Казакевич Е. Г. – М. : Знание, 1991. – 64 с. 3. Ільницька Л.Л. Метафора в сучасному англійському дискурсі. – http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum. 4. Чудинов А. П. Политическая лингвистика : учеб. пособие / А. П. Чудинов. – 3-изд., испр. – М. : Флинта : Наука, 2008. – 256 с. 5. Merkel Angela – 18.12.2012. – <http://www.bundeskanzlerin.de/Reden>. 6. Merkel Angela – 21.11.2012. – <http://www.bundeskanzlerin.de/Reden>. 7. Merkel Angela – 07.11.2012. – <http://www.bundeskanzlerin.de/Reden>.

COHERENCE AND COHESION IN MICHAEL SWAN'S POETRY

Olga Kulchytska

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk, Ukraine)

Michael Swan [3; 4] is a contemporary British linguist and poet. His poetry impresses me with an unusual combination of sophistication and clarity; humour, irony and tolerance; surrealism and real-life dramatism. The aim of this research is to analyze Swan's texts from the coherence/cohesion perspective, which may reveal some mechanisms of creation of such unique poetic works.

The category of coherence is treated here as thematic unity, logical and structural consistency, the unity of form, content, and function [5]. The thematic unity of a text, in its turn, is realized through the unity of its micro- and macrothemes, concepts, and modality. The features of coherence in Swan's texts are:

- genre: free verse;
- thematic organization: the person and “seriously confusing universe” [4] – a person's historical background; occupation; relations with nature, with other people, with God; his/her inner world; love poetry; the poet and their creations;
- general minor-key modality, with the dominant concepts of *thought*, *observation*, *evaluation*.

The modality and themes of Swan's poetry are interrelated, equally important notions. In some pieces, modality serves to reveal the theme, while in others, it is the dominating feature of a poem, which predetermines its theme – great, dramatic, tragic or down-to-earth, tragicomical;

- verse model: an episode from the protagonist's life with exposition, conflict, and conclusion; philosophical reflection where the theme is presented in the frame construction of a poem; a stream-of-consciousness piece; a surrealistic piece;
- intertextuality.

According to Halliday and Hasan [2], cohesion is the relationships between elements of a text which bind it together, when the interpretation of one element depends on the meaning of another element in the preceding or the following proposition sequences. In this research, cohesion in a poetic text is treated as an immanent text feature which predetermines, on the one hand, the relations between verbalized text elements and, on the other hand, the relations between surface elements and cognitive structures – images and ideas which generate a text. Such an approach may account for the choice of Galperin's theory [1] as a methodological foundation of the research. From among the kinds of cohesion suggested by Galperin, the following ones are most recurrent in Michael Swan's texts:

- lexical cohesion: the repetition of key words, antonymic and associational repetitions, thematic groups of words;
- imagery cohesion: extended metaphors, symbols;
- associational cohesion: allusions, subjective modal evaluation, retrospection, connotation, association.

Bibliography: 1. Galperin, I.R. 1981. *Tekst kak objekt lingvisticheskogo issledovaniya*. Moskva : Nauka. 2. Halliday, M.K.A. and Hasan, R. 1976. *Cohesion in English*. London: Longman. 3. Swan, M. 2006. *When they come for you*. Folkestone: The Progre Press. 4. Swan, M. 2011. *The shapes of things*. Devon : Overstep Books. 5. Moskalskaya, O.I. 1981. *Grammatika teksta*. Moskva : Vysshaya Shkola.

Appendix

SAMPLE TEXT:

Journey of the Magi

by Michael Swan

*The desert put us all in our places.**By night**ten thousand frozen stars ignored us.**By day**the sun kept its own counsel
indifferent rocks cracked in the heat
mirages danced for themselves alone.**As we walked**wind from the beginning of time
wiped out our footprints.**At dusk, yesterday**a sand-cat killed and ate a viper
two yards from me, as if I was nothing.**And this baby, Lord of Humankind?**Kings don't count for much here.*

TEXT ANALYSIS:

Coherence factor:

- * genre: free verse
- * themes: spiritual life; the relations between humans and nature
- * modality: minor key – observation and thought
- * verse model: philosophical reflection;
frame construction
The desert put us all in our places.
<...>
Kings don't count for much here.
- * intertextuality: biblical story

Kinds of cohesion**Lexical cohesion:**

- * antonymic repetition: *By night* – *By day*
- * associational repetition: *ignored us*; *kept its own counsel*; *indifferent rocks*; *for themselves alone*

* periphrastic repetition: *ignored us; as if I was nothing*

* thematic word groups: *elements of nature – the sun, heat, wind; characters – Magi, Kings, Lord of Humankind; desert – the sun, heat, mirages, rocks, sand-cat, viper*

Imagery cohesion:

* extended metaphor: *By night*

ten thousand frozen stars ignored us.

By day

the sun kept its own counsel

indifferent rocks cracked in the heat

mirages danced for themselves alone.

As we walked

wind from the beginning of time

wiped out our footprints.

* symbols: ***The desert put us all in our places. And this baby, Lord of Humankind?***

Associational cohesion:

* retrospection: *The desert **put** us all in our places. Kings **don't** count for much here.*

* association: *The desert put us all in our places. And this baby, Lord of Humankind?*

* allusion: *Journey of the Magi*

* subjective modal evaluation: *The desert put us all in our places. ... as if I was nothing. Kings don't count for much here.*

**CHORNOBYL: FROM DOOM TO HOPE IN ZABYTKO'S
*THE SKY UNWASHED***

Martha Kuchar

Roanoke College

(Salem, Virginia, USA)

The Sky Unwashed by Ukrainian-American author Irene Zabytko was published in the U.S. in the year 2000. *The Sky Unwashed* is a novel about Chernobyl, about the terrible accident at reactor #4 that ended the lives of many local residents and that continues to afflict people throughout the region even today. The novel focuses on the life of one family and shows the impact of the disaster on their lives. The main characters are Marusia Petrenko, her son Yurko, his wife Zosia, and their two children. The primary setting is the fictional town of Starylis, located a mere 14 kilometers from Chernobyl and nearby Pripyat. Thus, it falls within the 30-mile “exclusion zone” (or “dead zone”) that actually surrounds Chernobyl today and that once was home to over 200,000 people. The novel chronicles the life of this family by following them from Starylis to Kyiv and back to Starylis or beyond. It is a sad yet hopeful novel.

The Sky Unwashed is honest and raw. It isn't easy writing about disaster, especially in a way that conveys panic and confusion. Zabytko avoids sensationalizing the event and succeeds in rendering the scenes in spare, deft strokes:

“When they arrived at the plant's gate, they saw dense black smoke and red flames dancing high over the tall watchtowers. Crowds of people in jumpsuits and helmets with eye shields and face masks were chaotically running. A siren sang out, and fire trucks raced toward one of the reactors not far from the building where Zosia worked. Overhead, helicopters flew low over the buildings but didn't land anywhere; they simply hovered in the black air like hornets around a nest.” (62-63)

Because she focuses on a family living in the village of Starylis, Zabytko is spared the necessity of describing the actual explosion at the Chernobyl plant. This allows her to focus on the aftermath, and she gives good expression to the chaos and confusion that follows the explosion, in the wild efforts to put out the fires and in the villagers' unsuspected exposure to the poisonous radiation. Although they have not witnessed the explosion, the villagers experience its effects: They report having heard a “terrible noise in the night” (49) and wake up the next morning to air that tastes “like steel” (47), to a metallic taste in the mouth, to itchy and inflamed eyes, and to fierce headaches. Not knowing the cause for this “devil's curse in the air” (48), the villagers assume the “filthy sky” is a result of pollution from too many nearby factories. They do not understand what is happening to them.

While the reader never hears nor sees the actual explosion in the novel, we do learn about its effects on ordinary people. We see them given inaccurate and incomplete information; we hear the false rumors, lies, and cover-up; we feel their fear when given just a couple of hours to evacuate; we sense their agony when the illnesses begin ravaging their bodies. Zabytko can be unsparing in these details: “Though the doctors had promised to send [Yurko] to a better hospital in Moscow, in fact they had simply let him waste away in his starved bed, his skin patched and crusty like dried brown leaves as his body neared death.” As we turn the pages of the novel, we see one after another, the horrifying pictures of death and despair. The toddler Tarasyk becomes sickly, he won't eat, sleeps all the time, he develops an earache and then a rash, it spreads and deepens, reddish bald

spots appear on the back of his head, he loses his hair, his scalp worsens “with more bald patches” and the scalp becomes “ringed with an ominous shade of crimson” (71, 97, 106, 114, 123). Ignorance and lies are responsible for many of the deaths. Had evacuation occurred sooner, some lives might have been spared. But it isn’t just the innocents who pay. “[The cleanup crew] wore the same dark blue jumpsuits, knee-high rubber boots and felt berets. They also wore protective surgical masks dangling around their necks as though there were no compelling reason to use them” (135). The first dead are “the 31,” the official count of those who first perished in the explosion. Many more deaths among the workers of Chornobyl will follow.

The Sky Unwashed is composed of 24 chapters arranged into three parts. Part I consists of ten chapters. Chapters 1 through 6 take place in Starylis, before and during the accident at Chornobyl. While the novel begins with a wedding, the sad fact is that no one is really happy, even before the disaster. The marriage of Zosia and Yurko is crumbling, there’s talk about various incomplete pregnancies and miscarriages among the village women, and abortions are a too-popular form of birth control. After the meltdown, the cow dies, cats and dogs are shot en masse, children fall ill with red scaly rashes, workers are afflicted with burning eyes and retching coughs, and people die. There is decay and the stench of death everywhere: In their rush to leave, “neighbors had left their laundry out to dry – clothing stiff now like petrified corpses swinging from a hangman’s rope” (141). Further, we are told, Marusia “looked anxiously for signs of life in all the houses she passed – a smoking chimney, the buzz of a saw cutting firewood..., the motor of a threshing machine... But nothing.” There is nothing – no cars, no people, no blue jays, no woodpeckers, no howling dogs, no lowing cows, no flies, no bees – no life. “We are not in the real world anymore,” says one character (184). No, they are in the “dead zone”.

Chapters 7 through 10 take place in Kyiv, in a hospital to which the evacuees have been taken. Marusia, her son and daughter-in-law, and their two children spend weeks in the filthy wards of this hospital. Marusia’s son Yurko lies dying of radiation poisoning. The sick and the not-so-sick camp out together in the hallways of the hospital, unexamined and untreated, all of them living and breathing in common quarters, in unsanitary conditions and with poor provisions like uncooked potatoes and watery kasha.

Part II consists of thirteen chapters. Chapter 11, a transitional chapter, traces the movements of the protagonist Marusia Petrenko as she prepares to leave Kyiv after her son dies. Because the government has downplayed the accident, calling it a mere “eruption” (113), Marusia has concluded that it’s okay to return home to Starylis. “Surely the poison had disappeared by now” (137). She makes her way back to the “dead zone” and lives there alone for an entire year before she is joined by other older villagers like her, who also return home.

Before the nuclear meltdown, this little corner of the world is referred to as “God’s own backyard” (48) and the people there love everything about it: the fresh air, the rich soil, the forests and fields, the grass-fed cows and chickens, all the things that make a Ukrainian village uniquely organic and natural. Marusia and the other women return to Starylis not because they have a death wish but because they love the land that they’ve worked and nourished with sweat and tears. “Nothing” will “ever force [me] to leave Starylis again” (143), muses Marusia. The minute they return, each woman bends down and kisses the ground, takes the soil in her hands and rubs it on her faces and tastes it, and vow never to leave it again. “It’s my own earth... I’m here on my own land where I’ll die” (137: 155).

Having returned to Starylis and in the midst of the universal devastation, the five women create the measures for their own survival: they sustain themselves on the canned goods they’d preserved

in previous summers; they grow squash, beets, and potatoes in irradiated soil; they share flour and tea and firewood; they forage in neighbors' homes for much-needed water and other critical supplies, and even for a can of caviar to make a fish dish for their Christmas meal. After one of the women dies, the four remaining women carry on the task of survival. They take turns ringing the church bells every day, in hopes that others will hear and return. On Christmas and Easter, they share a sad, meager meal. They band together and demand of the Chernobyl high officials a milking cow, their pension, and the resumption of mail services. The four women spend two years in Starylis. By now it has been three years since the explosion at the power plant. Then they begin to die off, one by one. The last to die is Marusia. That brings to a close Part II of the novel, in chapter 23.

Part III consists solely of the last chapter, chap. 24. Despite the devastation and the grim reality of the Chernobyl tragedy, Zabytko ends on a gently hopeful note. By the end of the novel, two years after the explosion, butterflies appear with their antennae intact, no longer broken; mosquitoes nip; crickets chirp; the earth yields sunflowers, blueberries, cabbages, and clovers; and storks fly in. Wildlife returns. And more important, people return. Before Marusia dies, another dozen villagers return to Starylis, and it would appear that life will resume its course. That is a delusion, of course. Evidence says that it'll be another 200 to 300 years before human inhabitants can safely return to the "exclusion zone." That doesn't prevent Zabytko from closing the book on a positive note. The last chapter, chapter 24, ends on an almost joyful note, as Zosia and her children ascend by plane and head away from the "unwashed sky," to Soviet Georgia which, although itself not unblemished, at least lies opposite the poisoned winds over Chernobyl. Their trajectory into cleaner skies suggests that there is a future for the children of Chernobyl.

ПРОБЛЕМА СВОБОДИ В ЕКЗИСТЕНЦІАЛІСТСЬКІЙ ПЛОЩИНІ ТВОРІВ В. ШЕВЧУКА "СЕРЕДОХРЕСТЯ" ТА В. ГОЛДІНГА "ВІЛЬНЕ ПАДІННЯ"

Ірина Малишівська

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна)

Для екзистенціалізму поняття свободи має фундаментальний характер, оскільки саме воно виражає сутність людського існування.

Ґрунтовні дослідження даної проблеми у творчості В. Шевчука знаходимо у наукових розвідках Р. Багрій [2], А. Горнятко-Шумилович [3], Р. Корогодського [5], Л. Тарнашинської [7] та ін. Висвітленням аналогічної проблематики у творах В. Голдінга займались Г. Анікін [1], В. Івашова [4], С. Павличко [6] та ін. Метою дослідження є компаративне зіставлення екзистенціалу "свобода" на прикладі знакових творів В. Шевчука "Середохрестя" (1968) та В. Голдінга "Вільне падіння" (1958). Актуальність зумовлена відсутністю типологічного зіставлення згаданих творів, що дозволило б увиразнити риси українського та англійського літературного екзистенціалізму.

Проблема свободи у творах В. Шевчука та В. Голдінга розглядається за відцентровим принципом: є чітко визначені головні герої, на них покладена "відповідальність" за

розв'язання проблеми, яка виникає у їхньому особистому просторі, при цьому вони не відірвані від соціально-суспільних подій, що відбуваються довкола.

Для художнього втілення авторського бачення свободи В. Голдінг у “Вільному падінні” вибирає форму сповіді, надаючи їй колоподібної структури, де усе починається та завершується нотатками головного героя Сема, далі по колу йде дитинство, стосунки з Беатріс та зрештою камера у німецькому концтаборі, де герой досягає вершини самопізнання. Подрібнена хронологія та побудова роману В. Голдінга дозволяє говорити про те, що у “Вільному падінні” ефект передує причині. Коли протагоніст розпочинає свою письмову сповідь, відповіді йому ще не відомі. Він змушений аналізувати різні бачення себе, щоб дати відповідь на питання, коли він став тим “я”, яке здатне написати текст, що ми читаємо.

Герой “Середохрестя” не веде щоденника, але його спогади створюють віддзеркалення його сьогоденного життя. Структуру твору можна умовно поділити на два полюси, кожен з яких представляє минуле та теперішнє героя. На відмінну від роману В. Голдінга, у “Середохресті” єдина нитка роздумів, яка б єднала фрагментарні сюжетні події відсутня, натомість представлені окремі епізоди, де герой з безпосереднього учасника перетворюється у стороннього спостерігача, який аналізує та ділиться висновками. Він кожного разу повертаючись думками у дитинство, згадує ті моменти, які яскраво демонструють його як вільнолюбну людину, яка попри страх бути побитою чи осміяною, все одно не звертає з обраного шляху, тобто залишається вірним власним відчуттям, не маскує їх під показною чесністю чи люб'язністю. Разом з тим він не шукає свободу чи переосмислює її, бути вільним для нього – настільки природно, як і дихати.

Для героя “Вільного падіння” ключовим є питання втрати свободи. Аналізуючи своє життя, Сем доходить висновку, що його свобода закінчилась тоді, коли він посягнув на свободу іншого. Цим “іншим” була Беатріс, коханням якої він знехтував, отримавши бажану фізичну близькість. Цікавим є те, що розуміння приходить, коли Сем перебуває у фашистській камері, тобто його власна фізична свобода обмежена. Незважаючи на загальне песимістичне звучання роману, В. Голдінг все ж залишає людині надію. Для головного героя момент усвідомлення втрати своєї свободи перетворюється і на момент її повернення, тобто усвідомлення дарує зцілення, і перед ним знову лежить вільний шлях та відкривається можливість виправити помилки минулого.

Протагоніст “Середохрестя” демонструє базову на той час для під режимної України тезу, що “свобода вибору – єдина форма самореалізації особистості” [7: 3]. В. Шевчук не створює для свого героя вигаданих декорацій, перед нами реалії 60-их років з комуністичними лозунгами та обмеженістю поглядів, але саме у таких умовах вільна людина здатна проявити себе, якщо не хоче стати частиною “сірої маси з однаковим обличчям”. Для англійського автора важливо було показати людину – універсальну, для якої свобода є і точкою відліку, і місцем призначення. Зовнішній тиск соціально-обумовлених доктрин не впливає на прийняття рішень.

У В. Шевчука не має претензії на універсальність, хоча його герой осягаючи свою свободу бачить її як невід'ємну частку свого єства, він перш за все реалізує прагнення автора розбудити приспану соцреалізмом країну, саме тому своє внутрішню свободу герой В. Шевчука так чи інакше пов'язує з соціальним режимом та політичним становищем країни.

Таким чином, в екзистенціалістській парадигмі згаданих творів свобода відіграє характеротворну роль, що незалежно від тематики творів, визначає стосунки героїв з собою

та з оточуючим світом, штовхає їх до прийняття рішень, які так чи інакше впливають на їхнє розуміння себе та на сприйняття їх іншими.

Література: 1. Аникин Г. В. История английской литературы : учеб. пособие для студентов педагог. ин-тов и фак. иностр. яз / Г. В. Аникин, Н. П. Михальская. – М. : Высшая школа, 1975. – 528 с. 2. Багрій Р. Мотиви екзистенціалізму та абсурду у творах В. Шевчука та М. Осадчого / Р. Багрій // Сучасність. – 1988. – № 11. – С. 18–34. 3. Горнятко-Шумилович А. Й. Боротьба за “автентичну людину” (проза Валерія Шевчука як віддзеркалення екзистенціалізму) / А. Й. Горнятко-Шумилович. – Львів : Каменяр, 1999. – 48 с. 4. Ивашова В. В. Что сохраняет время: Литература Великобритании, 1945 – 1977 / В. В. Ивашова. – М. : Сов. писатель, 1979. – 336 с. 5. Корогодський Р. Біля вічної ріки, або в пошуках внутрішньої людини / Р. Корогодський // Дзвін. – 1996. – №3. – С. 135–154. 6. Павличко С. Д. Лабіринти мислення / С. Д. Павличко. – К. : Наукова думка, 1993. – 103 с. 7. Тарнашинська Л. Свобода вибору – єдина форма самореалізації в абсурдному світі : Проза В. Шевчука як віддзеркалення екзистенціалізму / Л. Тарнашинська // Сучасність. – 1995. – № 3. – С. 117–120. 8. Шевчук В. О. Барви осіннього саду : повісті, оповідання / В. Шевчук. – К. : Дніпро, 1986. – 488 с. 9. Golding William. *Free Fall* : [novel] / William Golding. – Houghton Mifflin Harcourt, 2003. – 264 p.

ALLUSION IN CONTEMPORARY PROSE: CASE STUDY

Ella Mintsys

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk, Ukraine)

Allusion is one of the manifestations of intertextuality. The term “intertextuality” was coined by Julia Kristeva who considers that a text is “a mosaic of quotations where every text is the absorption and transformation of another text” [5]. Allusion-related issues have been investigated in the works of such linguists as I. Arnold, I. Galperin, N. Fateyeva, A. Pasco, J. Saunders, M. Abrams and others.

There exist various definitions of allusion. For example, M. Abrams defines it as “a passing reference, without explicit identification, to a literary or historical person, place, or event, or to another literary work or passage” [1: 11]. A similar definition is given by Y. Skrebnev: “allusion is a special variety of metaphor, a brief reference to some literary or historical event commonly known”. The writer need not be explicit about what he means: he merely mentions some detail of what he thinks analogous in fiction or history to the topic discussed [6: 115]. A. Pasco considers that allusion is not a genre, but is rather a mode, a strategy, a device that occurs in all genres [3: 6]. In most interpretations of allusion the authors point out absence of necessity to explain the nature of the reference as it should be presumably known to the reader and imply a fund of knowledge that is shared by an author and the audience, for whom the author writes. M. Abrams explains that most literary allusions are intended to be recognized by generally educated readers [1: 12].

Literary use of allusions is rather complex. It is based on relationships of two texts, two authors, the reader and the writer, the reader and the relevant text. Being a versatile and variform literary device, allusion serves a wide range of purposes and performs different functions in a literary work. According to A. Pasco, in allusion there are two authors of two different texts. The author of the later text takes an image of the former and integrates it into his own work. Although

the resultant creation retains recognizable elements that allude to and thus recall the past text, the resultant combination or outgrowth is something quite different. That is two different texts are integrated metaphorically into something new [3: 5, 54]. J. Saunders emphasizes that allusion functions paradoxically in that it wrests new meanings from used materials: it is a way of looking before and after, a retrospect that opens up a new prospect. Being engaged in interpreting this literary device, “readers bring to the new literary work a host of associations – historical, thematic, and tonal – which instantly expand its potential range of significance. Yet these associations occupy no space on the written page [4].

Contemporary writers widely use allusions in their works. We can find abundance of allusions in Billy Hopkins’ novel “Our Kid”, a story of a lad who was born on the outskirts of Manchester in 1928 and evacuated to Blackpool when the war began. The author alludes to literary characters, famous personalities and biblical subjects to describe the appearance and behavior of the characters, to produce an ironic effect and render the characters’ state of mind. In many cases allusions are combined with similes and hyperboles. E.g. *He found geometry particularly difficult, mainly because of the bad teaching of Brother Campion, who had the rare gift of making the simplest proportion sound like Einstein’s theory of relativity* (the author mocks at the teacher’s tendency of complicating things in explaining the material) [2: 224]. *He inspected the eggs. “Why, these are almost as valuable as Faberge-eggs.” “These are the best new-laid,” said Dad with a puzzled frown. “Where do these Faberjay eggs come from?” “They are from Russia,” said the brother. “Oh, I see,” said Dad, relieved. “These are from English Leghorns. We don’t deal in foreign eggs at Smithfield Market* (using the name of the world-famous jeweler the author gives the episode a humorous touch) [2: 315]. *They got back to Gardenia Court at six o’clock in the morning, and Armageddon in the shape of his dad was waiting for Billy* (the biblical allusion emphasizes the boy’s fear of his father) [2: 362].

The results of the research show that allusion is a versatile and multifunctional literary device which acquires a new meaning in the text-recipient and being infused with such devices as simile, hyperbole it produces a stronger stylistic effect.

Bibliography: 1. Adams M. H. Glossary of Literary Terms / M. H. Adams, G. G. Harpham . – Boston : Wadsworth Cengage Learning, 2009. – 393 p. 2. Hopkins B. Our Kid / Billy Hopkins. – L. : Headline, 1998. – 502 p. 3. Pasco A. H. Allusion : A Literary Graft. 1994 / Allan H. Pasco. – Charlottesville : Rookwood Press, 2002. – 247 p. 4. Saunders J. Literary Allusions and Poetic Economy : Billy Collins’s “Albany” and William Wordsworth’s “I Wandered Lonely as a Cloud” [Електронний ресурс] / Judith Saunders. – Режим доступу : <http://www.connotations.uni-tuebingen.de/saunders02123.htm>. 5. Schostak J. Addressing Methodologies. Tracing the Self in Significant Slips : **Shadow Dancing** [Електронний ресурс] / Jill Schostak. – 2005. – Vol. 2. – Режим доступу : <http://www.enquirylearning.net/ELU/Issues/Research/JRSaddendum.html#inter>. 6. Скребнев Ю. М. *Основы стилистики английского языка : учебн. для вузов* / Ю. М. Скребнев. – М. : ООО “Издательство АСТ”; ООО “Издательство Астрель”. – 2000. – 224 с.

НОВАТОРСТВО РОБЕРТА ХАЙНЛАЙНА В ЖАНРІ НАУКОВОЇ ФАНТАСТИКИ

Леся Петренко

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна)

ELLIC 2013

Знаменитий американський письменник Роберт Енсон Хайнлайн, один з найпопулярніших і найталановитіших авторів ХХ століття, цілком справедливо названий Великим Майстром наукової фантастики. У лічені роки він встиг здійснити переворот в галузі літератури. Роберт Хайнлайн був не просто відомим письменником-фантастом. “Подібно до Мойсея, він вивів наукову фантастику в країну обітовану” [1: 604], – підсумовував літературну діяльність Хайнлайна письменник, критик і викладач наукової фантастики Джеймс Ганн.

Творам Роберта Хайнлайна притаманні усі якості, необхідні для хорошої наукової фантастики. Це, насамперед, добре структурований сюжет, яскраві персонажі та точні наукові аргументи. Він успішно поєднував такі види наукової фантастики як “hard” і “soft/social”, показуючи, що може створювати чудові роботи в будь-якій сфері цього жанру. Разом з тим, одним із найголовніших досягнень письменника було запровадження у фантастику наук, які до цього часу практично ігнорувались, а саме: політика, економіка, соціологія, лінгвістика, математика, генетика і навіть парapsихологія. Власне такі непередбачувані трансформації у стилі зробили Роберта Хайнлайна провісником нової хвилі наукової фантастики.

Що відрізняє стиль Хайнлайна від будь-якого іншого письменника-фантаста – це його простота, так що можна навіть назвати його стиль “невидимим”. Одного разу, розмовляючи з журналістом, він описав свій стиль наступними словами: “I start out with some characters and get them into trouble, and when they get themselves out of trouble, the story’s over” [3: 3]. Слід зазначити, що автор ніколи не втомлював читача довгими поясненнями чи описами, а просто всю необхідну інформацію “начитував” в діалогах. Можливо, саме діалоги, місткі та живі, певною мірою стали наріжним каменем художнього методу Роберта Хайнлайна. У діалоги він “вливав” головне з задуму, через них вимальовувався портрет, індивідуальність персонажа. Приміром, за допомогою наступного діалогу автор дає змогу читачу зрозуміти внутрішній стан Хьюберта Фарнхема, головного героя твору “Вільне володіння Фарнхема” (“Farnham’s Freehold”):

- *“So I’ll be blunt. Do you have to ruin Mother’s life, turn her into a lush, just on the chance that a hole in the ground will let you live a few years longer? Will it be worth while to be alive-afterwards-with the country devastated and all your friends dead?”*

- *“Probably not.”*

- *“Then why?”*

- *“Duke, you aren’t married.”*

- *“Obviously.”*

- *“Son, I must be blunt myself. It has been years since I’ve had any real interest in staying alive. You are grown and on your own, and your sister is a grown woman, even though she is still in school. As for myself–” He shrugged. “The most satisfying thing left is the fiddling pleasure of a game of bridge. As you are aware, there isn’t much companionship left in my marriage”* [4: 4].

Творчість Хайнлайна завжди знаходилася на вістрі палких суперечок. З самого початку літературної кар’єри фантаст зарекомендував себе як руйнівник, здавалося, непорушних традицій і догм. Доказ тому – поява у 1961 році роману “Чужинець в чужій країні” (“Stranger In A Strange Land”). Письменник знищив усі свої попередні настанови. Послабивши сюжетні скріпи, Хайнлайн акцентує всю увагу на філософських побудовах, переосмислюючи заново закостенілі принципи людської моралі, перевертаючи величезні пласти існуючих філософ-

ських, релігійних і політичних побудов, часто просто підриваючи їх зсередини, поєднуючи те, що здавалося непоєднуваним – наприклад, релігію і секс.

Цілком очевидно, що Роберт Хайнлайн вмів бути дуже різним. Він знаходив абсолютно несхожі теми та сюжети, примудрявся змінювати стиль і мову, навіть ідеологію своїх книг. Часто протягом своєї кар'єри автор намагався заперечувати той факт, що він робив більше, аніж просто писав звичайні оповідання, призначені для розваги. Та чим більше Хайнлайн заперечував те, що він не писав літературу і, тим більше філософію, тим менше йому вірили. Ні раніше, ні пізніше наукова фантастика не мала більш яскравого представника, який би подавав свої ідеї як одночасно серйозні та захоплюючі. Усі зацікавлені науковою фантастикою не можуть знайти кращого письменника для наслідування, не можуть дозволити собі ігнорувати “Великого Майстра” епохи фантастичних романів про міжпланетні подорожі.

Література: 1. Балабуха А. Д. Хайнлайн Р. Гражданин галактики : романи / А. Д. Балабуха. – СПб. : Северо-запад, 1992. – С. 599-606. 2. Назаренко М. В. Фантастика – вчора, сьогодні, завтра / М. В. Назаренко // Зар. л-ра. – 2007. – № 6. – С. 11–12. 3. Bernstein M. Robert Anson Heinlein. – Режим доступу : <http://www.physics.ohio-state.edu/~bcd/rah.html>. 4. Heinlein R. “Farnham’s Freehold”. – Режим доступу : <http://artefact.lib.ru/library/heinlein.htm>.

МОДЕЛІ КОНФЛІКТНИХ СТРУКТУР У ДРАМАТУРГІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ

Оксана Семак

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна)

Об'єктивна оцінка драматургії української діаспори, висвітлення її специфічних характеристик вимагає зусібного вивчення зображених у творах художніх конфліктів. Необхідність їх пізнання пояснюється тим, що правильне “прочитання” конфліктів художнього твору часто визначає “місце, яке буде відведене твору, та й самому письменнику в літературному процесі” [5: 88]. Аналізуючи художній конфлікт у творі, не можна забувати про те, що це багат шарове утворення із різнорівневими зв'язками є “важливим засобом організації художнього матеріалу і виявлення в ньому необхідного центра фокусування” [5: 6]. У драматургії діаспори, зокрема у творах І. Багряного, Л. Коваленко, І. Костецького, Ю. Косача, спостерігаємо факт зміни композиційної структури драматичних творів, спричинений перевагою внутрішнього конфлікту над зовнішнім, його укрупненням та психологізацією. Конфлікти при цьому розкриваються не лише через вчинки і розмови дійових осіб, але й через мовлення автора. В першій половині ХХ ст. відбувається конструювання композиції, при якій авторське трактування конфлікту, імпліковане безпосередньо в тексті, подається не лише у вигляді коротеньких ремарок. Здійснене від першої особи, воно може утворювати вступну чи заключну частину твору. При цьому змінюється функція ремарки, яка служить засобом відмежування ступенів розгортання конфлікту і накладає смислові відтінки, відтворюючи позицію автора. Така тенденція пояснюється вдосконаленням техніки побудови “нової драми”, тягою до дослідження внутрішніх конфліктів та їх психологізації.

Художній простір окремих драматичних творів з хронологічною подієвою композицією (“Дійство про Юрія Переможця” Ю. Косача, “Спокуси не святого Антонія” І. Костецького, “Розгром” І. Багрянного) організований таким чином, що вже вступна частина містить коментар автора про характер конфлікту, наявного у творі. Схожу тактику щодо побудови частини своїх творів застосовував англійський драматург Б. Шоу. Передбачаючи суперечливе тлумачення трагедії “Дійство про Юрія Переможця” Ю. Косач у вступі повідомляє, що головний конфлікт твору – це “конфлікт героя зі своєю душею” [2: 12]. Отримана попередня інформація про характер конфлікту акцентує увагу читача на певних його точках, пов’язаних із внутрішніми переживаннями головного героя, тому подальша увага читача прикована не до зовнішніх обставин змальованих подій, а до сприймання їх головним героєм. Присутня у творі чітка розстановка ворогуючих сил (Україна та держави, які намагаються поневолити її) могла б спровокувати інше прочитання конфлікту висвітленого у творі. Але, оскільки автор бачить причини чисельних поразок у визвольних змаганнях не у зовнішніх обставинах, які склалися невдало для України на певному етапі історії, то й вирішення конфлікту переносить у площину внутрішнього світу людини, яка, ставши провідником у боротьбі за визволення, є носієм якостей, притаманних українській нації. Відповідно до авторського повідомлення про конфлікт твору, кульмінаційними і рівнозначними за силою напруги стають три точки: розмова Юрія Хмельницького з Юдит, Гальшкою та Раїною, що вияскравлюють внутрішні суперечності героя щодо вибору шляху у боротьбі за незалежність України. “Три жінки – три частини його самого: любов (Раїна), пімста або відданість справі (Юдит) і чужа доля (Гальшка). Постаті навколо Юродивого Юрія – історичні чи фіктивні і то різних національностей – потрібні йому для власної муки” [3: 12]. Виокремлення розв’язки твору також впливає із авторського трактування конфлікту. Вона носить пролонгований характер: рішення, прийняте Юрієм, нарешті приносить полегкість його душі, а, значить вичерпує сам конфлікт. Філософське наповнення конфлікту п’єси І. Костецького “Спокуси не святого Антонія” [4], висока ступінь його напруги досягається завдяки таким особливостям композиційної побудови, як творче використання інтермедії та детальне означення меж стислого часового відрізка. Автор вводить декілька інтермедій, які коментують зміст попередньої чи наступної сцен. Завдання героїв інтермедії, яких І. Костецький іменує штукарями, – відобразити головні людські емоції, матеріалізувати їх в загальному полотні твору. На прикладі однієї днини з життя Антона та Антоніни автор подає свої погляди на проблему пошуку сенсу життя.

Отже, у драматургії української діаспори акцентуація на ідейно-естетичному навантаженні конфліктного вузла призводить до організації композиції зверху донизу. При цьому увага автора часом зосереджується лише на позитивному полюсі конфлікту. Життєва актуальність зображеного у п’єсі конфлікту творить його двоплановість. При цьому композиція твору включає додаткові компоненти, які увиразнюють авторську концепцію і розширюють та глобалізують конфлікт п’єси. Спостерігається тенденція до передчасного завершення драматичного конфлікту (він завершується в передостанній дії). Заключна ж дія містить роздуми про можливу розв’язку глобального життєвого конфлікту (в більшості творів конфлікт відбиває визвольну боротьбу України).

Література: 1. Багрянний І. Розгром : [повість-вертеп] / І. Багрянний. – Б. м. : Прометей, 1948. – 125 с. 2. Залеська-Онишкевич Л. Близнята ще зустрінуться / Л. Залеська-Онишкевич // Антологія драматургії української діаспори. – К. ; Львів : Час, 1997. – С. 9–32. 3. Залеська-Онишкевич Л. Додаток до ан-

тології драматургії української діаспори Близнята ще зустрінуться / Л. Залеська-Онишкевич. – Львів, 1997. – 20 с. 4. Костецький І. Театр перед твоїм порогом : [п'єси] / І. Костецький. – Мюнхен, 1963. – 325 с. 5. Погрибный А. Г. Художественный конфликт и развитие современной советской прозы / А. Г. Погрибный. – К. : Вища школа, 1981. – 200 с.

IMAGES IN LITERATURE

Olga Smochin

Ion Creanga State Pedagogical University
(Chişinău, Moldova)

Imagery in literature paints a mental picture for the reader. When a book or story uses vivid imagery, the reader can practically feel as if they are inside the story, experiencing it alongside the characters. While visual imagery is the most commonly recognized type, there are five kinds of imagery in literature.

Written literature is the second-oldest method humans have of telling stories, second only to oral tradition. One of the most important functions of a work of literature is to tell a story and create a world that the reader can accept as real or plausible. Imagery in literature is a collection of techniques that appeal to the senses and bring a lifelike quality to characters or settings in a written work, aiding the reader's imagination. There are two main types of language used in literature: descriptive and figurative; descriptive language appeals directly to the senses, whereas figurative language uses more subtle descriptions and often invokes other meanings or themes of a work. Both types of language are used to create imagery in literature.

Descriptive language is the most direct method of using imagery in literature. The goal of this type of imagery is to create a vivid, realistic description of the scene, appealing to as many of the reader's senses as possible. This form of imagery describes the appearance of characters and settings, and the sounds, smells, taste and feel of the fictional world. Striking a balance is important: giving too little information doesn't allow the reader to picture the scene as vividly, but too much information can slow the narrative and lessen the role of the reader's imagination.

Imagery in literature also covers sounds. One of the most powerful figurative language techniques used to convey sounds to the reader is onomatopoeia, or choosing words with a sound that imitates the real sounds they represent, such as "buzz." Onomatopoeia is used mostly in poetry, but has its function in prose. When coupled with alliteration, assonance and consonance – techniques involving the repetition of consonant and vowel sounds – it can create an atmosphere of sound via imitation. For example, in a passage about wind, the hissing sounds of the letter "s" can recreate the sound of wind blowing through tree leaves.

Simile and metaphor are other common techniques used to convey figurative imagery in literature. These are phrases intended to compare one object to another. A simile uses the terms "like" or "as" to compare; for example, "The bat hit the ball with a sound like gunfire." Metaphors, on the other hand, do not use the words "like" or "as" but instead use direct wording: "The fireworks were thunder in her ears." Metaphors are considered to be more authoritative and convey tighter word economy, but similes have their uses as well.

At its simplest, the term "imagery" simply means a group of words that create a mental picture. Writers know that a picture truly is worth a thousand words in the minds of readers, so the attempt

to combine vivid or unexpected verbs and specific nouns that will force readers to visualize rather than intellectualize. The capacity of the human being to evoke images of things or events not present, and even never experienced, or which may never have existed, is undoubtedly an important element in art. It is especially important in speech and verbal text and is basic to any kind of verbal communication. [1: 32]

Literature is one of the arts, and reading literature is an artistic, or aesthetic, experience that has something in common with such other aesthetic experiences as listening to music, watching dance, or looking at paintings. [2: 3]. Great stories give us metaphors that flash upon the mind the way lightning flashes upon the earth, illumination for an instant an entire landscape that had been hidden. [3: 413–414].

An important way we as people think and learn is by using images, such as visual connections and sound associations. The use of images, or imagery, is a primary underlying structure in language, media, and mind. It is a basic element in communicating and creating, an integral part of thinking, speaking, listening, reading, and writing. “Language and images are inextricably linked – in how we generate them, how we make meaning from them, how we use them, and how we remember them” [3: 10]. We think in flashes and bursts of images, in descriptive fragments that are like “Lights in the Windows” [3: 58]. Images point to the nature of our human condition, to the experiences we remember, visualize, and come to understand as we stabilize them in the acts of reading and writing. The words we read and the images we see are abstractions of reality, selected and crafted by someone. Imaging, or the act of experiencing mental images, because it is broader than visual imagery, is connected to all the senses. When someone else chooses words carefully and crafts them so that we see a vivid picture in our mind’s eye, or we hear a distinct and recognizable sound in our mind’s ear, or we smell a certain scent, we are responding to an element of the written work that contributes to its literary merit. Such a work moves beyond being just a form of representation to being an artistic piece. “The artistic treatment of any form of representation is a way of creating an impact, of making ideas and images clear, of having an effect on those who “read” the form” [4: 157].

Eisner believes the arts, including literature, are our most powerful means for making life in its particulars vivid. By directing our attention to individuality, the images we encounter in literature locate us in the particular that is at the same time general or universal. Such an encounter occurs because of the paradox created in these works in which what is universal is revealed as the particular is examined [4: 152]. A person’s experience is brought alive on the page, not explained or analyzed, but rendered, as Peter Elbow states in his discussion about narrative thinking [4: 189]. Readers experience meaning through the elements that contribute to the literary qualities of narrative, namely the metaphor, imagery, dialogue, and description in the written work.

In his book Roy Fox talks about language as “truly original language, images that make you sit up straight when you’re reading” [1: 39] images that take our breath away and allow us to see the tired old world with new eyes” [1: 141].

Fletcher believes teachers can help writers revitalize the language in their writing by first attuning their ears (and I add, their eyes, in fact all their senses) to magical language wherever they hear it. If we want learners to realize that language can be used in many ways and can accomplish many things, it is important to exemplify such language and to provide opportunities for readers to participate in discussions about the imagery in specific works of artistically-created prose.

There are, however, teachers who know that readers who initially see, hear, and feel nothing but the pages of a book can learn to see more than words on a page [4: 15] agree that it is important

for teachers to focus on ways to deepen readers' insights into literature by reflecting on an author's craft. A teacher should surround her students with the works of great writers and ask the students to consider what these writers do and how do they do it. Together they study select passages and collect pieces of language in logs to see how authors see with a painter's eye and hear with the ear of a musician. She invites them to participate in a work by using visual images, voices, and words to show how they see the extraordinary in the ordinary and make sense of their worlds.

It is important to remember that imagery plays a reciprocal role in the writing process, influencing how writers choose grammatical structures to create images, and images shape the writers' choices of grammatical structures. Harry Noden designs lessons to raise students' level of consciousness about image by asking them to "use notebook paper for canvas and words for paint" [4: 155] and to think about the grammatical choices they make as brushstrokes. He finds that as students begin to see and hear better what words can do, they think and write better.

Bibliography: 1. Eisner, Elliot. *The Kind of Schools We Need : Personal Essays*. Portsmouth, NH : Heinemann, 1998. 2. Fox, Roy F. (ed.). *Images in Language, Media, and Mind*. – Urbana, IL: NCTE, 1994. 3. Miller, Bruce E. *Teaching the Art of Literature*. Urbana, IL: NCTE, 1980. Rosenblatt, Louise. *The Reader, the Text, the Poem: The Transactional Theory of the Literary Work*. – Carbondale : Southern Illinois University Press, 1978. 4. Noden, Harry. "Image Grammar." In: *Lessons to Share*. (Constance Weaver ed.). – Portsmouth, NH : BoyntonCook/Heinemann, 1998. – P. 155–168.

КОНЦЕПТ САМОТНОСТІ У ПОВІСТІ Н. КОРОЛЕВОЇ "БЕЗ КОРИННЯ" ТА РОМАНІ І. НЕМИРОВСЬКИ "ВИНО САМОТНОСТІ"

Тетяна Смушак

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна)

Поетична картина світу, яка створюється автором літературно-художнього твору, реалізується через систему концептів, що подаються у своєрідному словесно-образному виразі. Вони утворюють складну й багатопланову концептуальну структуру художнього тексту, пропущену крізь призму авторської уяви, втілюють сутність його мистецького задуму. "У художньому концепті сублімуються поняття, уявлення, емоції, почуття, вольові акти автора" [4: 176].

Типологічні паралелі на рівні концептуальної насиченості текстів (сюжетних побудов, окреслених тем, мотивів, образів, ідейної спрямованості) можна простежити як в одній, так і в різних національних літературах. "Важливо, щоб ці паралелі були не збігом частковостей, а виражали істотні особливості світогляду авторів, концепції авторів" [1: 192].

Поетикальні суміжності авторської реалізації концепту самотності у повісті української письменниці Наталени Королевої "Без коріння" (1936) та романі французької літераторки Ірен Немировськи "Вино самотності" (1935) пояснюємо як з огляду спорідненості світоглядних засад авторів, так і викриттям цілого ряду парадоксально подібних фактів із їх індивідуально-духовної історії.

Наталені Королевій, "екзотичній" напівіспанці, як її слушно називають, що опинилась у "чужій" Україні після багатьох років навчання у французьких Піренеях, як нікому знайоме

відчуття дисгармонії у новому соціальному середовищі. Доказ чому – особистий досвід, сповнений почувань гіркої самотності, трансформований у художню автобіографічну версію “Без коріння”.

Що стосується Ірен Немировськи, славетної французької романістки, емігрантки із України, то беззаперечною залишається житейська правда, яку наскрізь пройняли відчуття глибокої ізоляції та туги. Через десятиліття у передмові до роману “Вино самотності” дочка письменниці Деніз Епштейн напише: “У дитинстві та юності вона була надзвичайно самотньою” [7: 5].

Образ самотньої людини чи не найяскравіше втілено у особі Ноель (вона ж Наталена) – центрального персонажа повісті “Без коріння”. Від народження позбавлена батьківської любові (причини та обставини аналогічні біографічним відомостям про дитинство авторки), справжнього сімейного тепла, що заспокоює й “уласкавлює”, юна героїня зазнала лише так званої “матеріальної сторони” родинного піклування: “Перші шість років її життя були для неї тим, чим для рослини буває оранжерея... Все, що вона мала, – діставала з мотивів раціональності та свідомості обов’язку...” [2: 53].

Болісно переживала брак любові, уваги та турботи, таких необхідних для нормального душевного розвитку кожної дитини, і головна героїня роману Ірен Немировськи “Вино самотності” – Елен Кароль (вона ж Ірен Немировськи): “Я не просила мене народжувати!.. Мене кинули на землю й полишили рости!.. ” [3: 127]. До відчаю доводять сповнені байдужості материні слова: “Вона добре доглянута... Чого їй іще треба?” [3: 30].

З яким же болем спостерігають юні особини за сімейний устрій однолітків: “І саме на тих феєріях вона й бачила по різних родинях різні відтінки того родинного тепла, що було цементом родини...” [2: 54]; “...вона не зводила захоплених очей із молодої жінки й трьох дітей, з чорного розпатланого волосся матері, яке смикали нетерплячі рученята...” [3: 34].

Відчай, заглибленість у себе, відчуженість закладені у насичених трагізмом рядках: “В цілому світі, що в ньому опинилася, вона – все чужа” [2: 131]; “... її раптом починало трусити від жаху; їй здавалося, що вона от-от залишиться сама на світі; все в кімнаті дихало ворожістю...” [3: 38].

У хвилини граничного віддалення, самотність неминуче перетворюється на тунель, який закінчується такими роздумами, що є діаметрально протилежними любові до життя: “От зараз стрибну туди, – думала вона. – Я хочу вмерти...” [3: 95]. Лікар Артур Шефер, оглянувши Ноель, стан здоров’я якої різко погіршав за період навчання у київському Інституті для шляхетних панночок, без жодних вагань констатує: “... ця дівчина мусить умерти не від туберкульозу, а від того, що вона тут *без коріння*... Так чим же їй допоможете?..” [2: 105].

Наведені приклади засвідчують: попри те, що Наталена Королева та Ірен Немировськи ймовірно не знали про писемні здобутки одна одної, у їх творчості виявляються спільні акценти, обумовлені подібними життєвими колізіями тотожного часового проміжку. Дані ілюстрації не лише дають підстави для зіставних підходів у художньому сприйнятті досліджуваних творів, але й відкривають певні горизонти для простеження українсько-французьких літературних паралелей першої половини ХХ століття. Засобами типологічного зіставлення поетикальних методів, що творять концептуальну наповненість текстів, простежується низка спільних ознак, які сприяють максимальному розкриттю світоглядних та особистісних переконань письменниць, налаштовують на пізнання глибинних основ їх творчих методів.

Література: 1. Будний В. Порівняльне літературознавство : підручн. / В. Будний, М. Ільницький. – К. : Вид. дім “Києво-могилянська академія”, 2008. – 430 с. 2. Королева Н. Без коріння; Во дні они; Quid est Veritas? : [повість, роман, новели, оповідання, спогади] / Н. Королева. – Дрогобич : Відродження, 2007. – 672 с. 3. Немировські І. Вино самотності : [роман] / І. Немировські ; [з фр. пер. Г. Малець]. – К. : Унів. вид-во “Пульсари”, 2010. – 192 с. 4. Ніконова В. Г. Трагедійна картина світу поетиці Шекспіра : [монографія] / В. Г. Ніконова. – Дніпропетровськ : Вид-во ДУЕП, 2007. – 364 с.

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ СИНТАКСИЧНОЇ СЕПАРАТИЗАЦІЇ (на матеріалі сучасної французької мови)

Ольга Станіслав

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
(Луцьк, Україна)

У європейській літературі початку ХХ століття зароджується новий художній напрямок – модернізм. Письменники-модерністи проголошують своїм кредом суб’єктивізм, інтуїцію, творче прозріння. Вони виступають проти норм і традицій, відмовляються від класичного художнього досвіду, прагнуть новаторства за будь-яку ціну. Відкидаючи розум і логіку, в їх творчості проявляються риси фрагментарності і безсистемності, руйнуються класичні синтаксичні структури, порушується граматична впорядкованість, з’являються колажність та розчленованість.

Спостережено, що художня література французьких-модерністів даного історичного часу виокремлюються яскравою синтаксичною специфікою. Власне у синтаксисі реалізуються основні принципи модернізму: створення індивідуальної картини світу, відображення винятково внутрішнього стану художника, його Я, котре стає центром художнього всесвіту. Встановлено, що з цією метою письменники використовують так звані розчленовані конструкції, синтаксичні структури, що створюють розривність тексту, його аритмію, дисонанс. Оскільки синтаксично зв’язані компоненти позиційно стають дистанційними, то тим самим вони ускладнюють сприйняття, роблять неоднозначним суть висловлення. Аналіз матеріалу доводить, що будучи засобом вираження суб’єктивної модальності, сепаратизовані конструкції імітують спонтанність формування і вираження думки, асоціативність мислення тощо [1: 98].

У результаті сепаратизації відбувається мовна компресія, реалізується принцип мовленнєвої економії. За допомогою сепаратизації мовець виокремлює необхідну йому інформацію, розставляє семантичні акценти, наголошує на них, підсилює, розвиває або ж уточнює деталі висловлення [2: 76]. Сепаратизовані конструкції справляють ефект невимушеності, створюють особливий ритм оповіді й тим самим руйнують мовні стандарти та шаблони.

Дослідження підтвердило, що нові умови соціальної дійсності, трансформації у сфері духовного життя, зміни в суспільній свідомості народу мали безсумнівний вплив на розвиток усієї художньої культури Франції початку ХХ століття. Узагальнюючи, можна сказати, що всі художні тенденції, течії, напрямки у всіх видах мистецтва (живописі, музиці, театрі, кіно,

літературі) початку минулої епохи проголосили основою свого творчого методу свободу вираження та антитрадиціоналізм.

Проведений аналіз засвідчив, що, з одного боку, отримали нове дихання класичні художні традиції, з іншого, зароджувалось нове мистецтво – модернізм (або авангардизм), що найбільш виразно, цілісно та всебічно відображав образи та ідеї часу. Як наслідок, водночас співіснують правильні геометричні форми, пропорції і ташизм у живописі; гармонійна та атональна, імпровізаційна музика; класичний синтаксис та сепаратизовані структури розмовного мовлення.

Отже, модернізм став універсальним символом культури, який активно вплинув на розвиток творчої думки, світоглядний та естетичний погляд сучасників, а вся художня творчість цього періоду – це синтез новаторських ідей і подальший, новітній розвиток класичних традицій.

Література: 1. Акимова Г. Н. Новое в синтаксисе современного русского языка / Г. Н. Акимова. – М. : Высш. школа, 1990. – 160 с. 2. Андриевская А. А. Явления “сепаратизации” в стилистическом синтаксисе современной французской художественной прозы / А. А. Андриевская // Филологические науки. – 1969. – № 3. – С. 77–83.

IMPRESSIONISTIC TECHNIQUE IN JOHN UPDIKE’S STORY “GESTURING”

Nataliya Telegina

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk, Ukraine)

John Updike (1932–1999) internationally known American novelist, short story writer, poet and critic, worked in a wide array of literary genres and modes. The story under review explores his typical subject – infidelities in New England and is characterized by the mood of loss and nostalgia, typical of his writing.

“Gesturing” is a vivid example of using the impressionistic Vistazo technique. Though it is a third person vignette the narrator is hardly perceived in it as it portrays the transitory, vague, complex and subjective impressions based on the main character’s experiences. In fact, it opens with an impression: “She told him with a little gesture he had never seen her use before” [2: 110]. Neither the gesture is described nor the reason for it is mentioned, only the impression it made on the protagonist – “something new”. Then the author focuses the readers’ attention on an intense and abbreviated moment of experience, a Vistazo, – Joan wants Richard to move to Boston. Now the gesture itself is described and the impression it made is specified. From such units a larger artistic construct is built. The flash-back technique helps to reveal the character of their relations after twenty years’ marriage and separation. As to this – Joan’s impression is given: “Things are stagnant... stuck; we’re not going anywhere” [2: 110].

Another scene – Richard is hiring an apartment in Boston and his impression – “Richard felt happy and scared...” [2: 111]. Later he explains to his lover: “I feel I’ve given birth to a black hole.” [2: 112]. The scenes are short. The longest scene is Richard’s dinner with Joan. The reality is

presented as a product of perception: “Taking Joan out to dinner felt illicit.” [2: 115]. The perception changes moment by moment: “He was wary” [2: 115]; “...the so familiar and so strange face across the table...” [2: 115]; “...he felt embarrassed...” [2: 115]; “...she’s still not real to me, the way – you are” [2: 116]. The sensory life of the protagonist is presented through the details he reacts to: “Joan put her left hand, still bearing their wedding ring flat on the table cloth in a sensible level gesture.” [2: 116], “A swallow of his wine inside her...” [2: 116], “Joan laughed, and Richard was struck, for the thousandth time, by the perfection of her teeth, even and rounded and white, bared by her lips as if in proof of a perfect skull, an immaculate soul.” [2: 117]. So, things are portrayed as they are perceived by a particular consciousness. The narrator records the impressions Richard’s mind receives. The source of the impressions varies: his wife (Joan), his lover (Ruth), his wife’s lover (Andy).

The prose is understated and heavy with evocative images. The images used in the story correspond to the definition Ezra Pound once gave: “an “image” is that which presents an intellectual and emotional complex in an instant of time” [1: 18]. One of the most important images in the story is the skyscraper – “a beautiful disaster” [2: 111]. Its glass had been meant to reflect the sky and to melt into the sky, but the windows of mirroring glass kelp falling to the street and were replaced by ugly opacities of black plywood. “Yet enough reflecting surface remained to give an impression... of huge blueness...” [2: 111]. Richard liked it. The dramatic state of this “blue disaster” [2: 112] by implication expresses Richard’s psychological state: “He felt sober and exhilarated and justified...” [2: 113]. His pretence of being free gave him an illusion of a holiday: “...though marred by gaps of sudden fear and disorientation.” [2: 114]. He went to the base of the blue skyscraper, “his companion and witness” [2: 114], and discovered that it had “tangled mucky roots” [2: 114]. He avoided walking that way again which proves that “the blue disaster” aroused associations in his mind: “He felt it within him all the time” [2: 113].

There are both static and kinetic visual images in the story. Of static images “butts” are worth mentioning: “long pale bodies prematurely extinguished” [2: 112] left by Ruth and “short as to be scarcely more than niters” [2: 112] left by Joan. These images are transformed by Richard’s consciousness: “Ruth’s messy morgue” [2: 112]; “Joan’s nest of filters discreet as white pebbles in a bowl of narcissi” [2: 112]. This transformation results in forming his impression: “...better other-destructive than self-destructive” [2: 113].

The most important kinetic images are gestures. The word “gesture” is used in this short story fourteen times. The gestures are portrayed with depth, movement and a sense of visual immediacy reminding the imagist poetry: “...with a gesture akin to the gentle clap in the car a world ago, drew with one fingertip a v in the air, as if beginning to write “very” [2: 117]. The impressions they produce are strong and lasting.

The impressionist genre of literature corresponds to the impressionist genre of art in its reliance upon sensory associations. The reader can easily guess what kind of associations a vow scratched by the previous tenants on the window of the apartment has for Richard: “With this ring I thee, wed.” [2: 113]. The author is objective and gives no comment. He presents Richard’s sensation: “the touching, comical vow” [2: 113]. But this vow is obviously a sensory appeal as Richard’s eyes return to it again and again. No conclusions are drawn, only Richard’s emotions are rendered joined with an image of the sunset – “the sun’s fading fire” [2: 114]: “Richard’s focus shortened and he read, with irritation, for the hundredth time, impudent pious marring, that bit of litany, etched bright by the sun’s fading fire” [2: 114]. These images develop meaning only in terms of the context in which they occur.

Like a typical impressionistic work this story deals with a character coming to terms with the world, struggling constantly with problems of truth and illusion. From this point of view the image of “a mirror” is of great importance. Indulged in pondering the phenomenon of reflection Richard comes to the conclusion that “...a face even a loved one looks unfamiliar and ugly when seen in a mirror” [2: 113]. His speculations acquire symbolic meaning during his dinner with Joan: “But she was giddy amid the spinning mirrors of her betrayals.” [2: 117].

By symbolization the story expresses something of the very nature of modern life. An elderly couple “...beaming, jollying, loving in that obligatory American way” symbolizes what was typical once. “It didn’t matter in this country of temporary arrangements” [2: 116], Richard thinks looking at them. Richard and Joan who betray their lovers staying together for the night from time to time symbolize modern ways. But the thing is that Richard and Joan “jollied back and tumbled loose” [2: 116] only when the older couple moved away. And Joan wondered what those older people had that they hadn’t. “Maybe they had less Richard said, so they didn’t expect more” [2: 116]. By this he suggests the nature of modern life: people want more and lose something sacred. Though Joan speaks about her lover it seems to Richard that he pierces through her words into the essence of her mental attitude: “He saw through her words to what she was saying – that these lovers, however we love them, are not us, are not sacred as reality is sacred. We are reality. We have made children. We gave each other our young bodies. We promised to grow old together.” [2: 117]. Since the main tension of the story is on Richard’s attempt to attain some emotional balance, what he “sees through her words” is his own subjective impression.

The emphasis on gesturing in the end is of particular effectiveness. The epiphany of the story: “...she would never stop gesturing within him, never; though a decree come between them, even death, her gestures would endure, cut into glass” [2: 117] intensifies the mood of loss and nostalgia spawning an ironic treatment of modern ways of life.

So, the author aims at objectivity, eschews any comment, and uses the Vistazo technique to render heightened sensory experiences of the protagonist. The visual imagery draws the reader deeper and deeper into the whirl of the protagonist’s sensations making the reader experience the scene directly and on the same epistemological plane as the character.

Bibliography: 1. Pratt W. (ed.) *The Imagist Poem*. – New York : Dutton, 1963. – 138 p. 2. Updike J. (ed.) *The Best American Short Stories*. – Boston, 1999. – 144 p.

LINGUOSTYLISTIC COMBINATORICS OF GENRE PARODY IN POSTMODERN TEXTS

Uliana Tykha

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk, Ukraine)

At the present stage of development of textolinguistics, linguopoetics, narratology attention of scholars is increasingly attracted to literature of postmodern era, which is an inexhaustible source for linguistic research. This is not surprising, because the works of this era are artistic phenomena of still unknown semantic content in an even more bizarre presentation. One of the most disputable issues in the study of postmodern texts is their genre identity, or rather their genre polyphony.

A number of Ukrainian and foreign researchers, including N. Chuprina, N. Lobas, N. Malyshevska, M. Bakhtin, L. Hatcheon, M. Rose dedicated their research to genre parody. However, if the literary aspect of genre parody is partially explored, the linguistic expression of genre transformations in postmodern discourse still remains open to linguistic research.

In postmodernism traditionally embedded literary forms fall victim to the strictest reevaluation, so it is quite obvious that the most experimental category in postmodern aesthetics is a literary genre. Postmodernist text can not be attributed to any particular genre, because postmodern text provides erosion of genre differences. One artistic creation combines correspondence, speeches, biblical and mythological subjects, Internet communication, etc. These heterogeneous genre layers are one of the characteristics of the gaming essence of postmodern poetics, which actively absorb genre prototypes of earlier eras and mockingly modify them.

In the English postmodern literature carnival of cultural and linguistic codes crystallizes in a carnival game. Carnival culture reflects formal culture and its stereotypes in a parodic form. Versatility of carnival game are emphasized in the studies of Bakhtin and Kristeva. In the study "Desire in Language: Semiotic Approach to Literature and Art" J. Kristeva states that "the carnival first exteriorizes the structure of reflective literary productivity, then inevitably brings to light this structure's underlying unconscious: sexuality and death". Dialogue, which is formed by the interaction determines the dyads of carnival: high and low, life and agony, food and excrement, praise and curses, laughter and tears [2: 78]. Artistic language of carnival poetics is characterized by numerous repetitions, inconsequent statements, nonexclusive oppositions that create more expressive dialogism than in any other discourse. Carnival tradition grew into Menippean discourse that later was implemented in the polyphonic novel [2: 79].

Menippean discourse tends towards scandalous and eccentric language. The "opportune" expression of cynical frankness, its desecration of the sacred, its attack on etiquette is very typical. It absorbs other genres (short stories, letters, speeches, mixtures of verse and prose) that overlap and form quotational canvas [2: 83]. Polystylistics, language dialogism and genre polyphony indicate the presence of elements of Menippean discourse in postmodern texts.

Genre in postmodern literature is presented in the original carnival mask, recognition process of which is the basic principle of genre games. Mocking parodic essence of genre transformation is that their abnormality is achieved by systemic use of atypical language means, which in the language game serve as a deviation from the linguistic norm.

The main linguostylistic means of postmodern genre parody is allusion, periphrasis, citations and metaphor. The absolute leader in the creation of the genre parody is allusion. In terms of imitation, parody imitates the style of a particular writer or genre with deliberate exaggeration for comic effect. Parodic allusion is then, "a stylistic device in which one text incorporates a caricature of another, most often, popular cultural text...that seeks to amuse through juxtaposition" [3: 435–436]. Allusion can be an important, indeed cardinal, device in the structure of comic texts. Furthermore, wherever allusions occur some excursion into parody is possible; the parodic line often begins with the allusive point [4: 218].

Another catalyst of genre metamorphosis in postmodern literature is periphrasis. One of the functions of periphrasis that created marginal, partly unnecessary fame of linguistic means that interferes with the communication process, is the function of elation and festivity. In postmodern poetics sophisticated periphrases function to disguise information; their atypical use in a particular genre intertext manipulates the reader's intention to get true information. To disclose the value of certain paraphrase one must be familiar with literary, biblical and historical facts.

English works of postmodernism are a bizarre parodic reflection of various styles and genres, so characteristics of postmodern discourse are the ability to quote. B. Morissette assesses the postmodern style of thinking and postmodern literature as “quotational”. The phenomenon of citation is crucial in postmodernist textuality [1: 333]. Postmodern collage of secondary elements creates the effect of game dialogue not only between the author and the text, but the author and the reader; a riddle that sets the reader on an intellectual decoding of the author’s concept. The presence of “foreign words” makes the reader think, contributes to a variety of interpretations and perceptions. Quotes catalyze parody and ridicule literary dogmas, and characteristic of intertextual reception of postmodern poetics.

Thus, in our scientific exploration genre parody is a secondary intertextual genre model, the invariant core of which is combinatorics of linguostylistic means that efficiently operate in the architectonics of postmodern text.

Postmodern aesthetics reflects today’s carnival trend as a kind of reaction to artistic dogmatism. Parody is the artistic mechanism of carnival laughter. Postmodernism aims at destroying any canons, traditions, hierarchies, and a genre as a set of constant characteristics contrary to these principles, is the subject of significant parodic metamorphosis in postmodern novel which efficiently accumulates generic properties of epic, poetry and drama, modifies and adapts a variety of literary genres.

Bibliography: 1. Грицанов А. А. Постмодернизм. Энциклопедия / А. А. Грицанов, М. А. Можейко. – Минск : Интерпрессервис; Книжный Дом, 2001. – 1040 с. 2. Kristeva J. Desire in Language: Semiotic Approach to Literature and Art / Julia Kristeva. – Columbia University Press : New York, 1980. – 305 p. 3. Ott B. Intertextuality : Interpretive Practice and Textual Strategy. / Brian Ott, Cameron Walter // Critical Studies in Media Communication Vol. 17, No. 4. – 2000, P. 429 – 446. 4. Simpson, P. Stylistics : a resource book for students / Paul Simpson. – Routledge, 2004. – 247 p.

ДІАЛОГІЗМ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНА РИСА В ЖАНРОВІЙ СТРУКТУРІ РОМАНУ А. ЗАБИТКО “НЕВМИТЕ НЕБО” ТА “РОМАНУ-СВІДЧЕННЯ” С. АЛЕКСІЄВИЧ “ЧОРНОБИЛЬСЬКА МОЛИТВА: ХРОНІКА МАЙБУТНЬОГО”

Оксана Трухан

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна)

Проблема діалогу в сучасному світі продукує глибоке зацікавлення філософів і вчених, представників різних напрямків соціальної думки. Діалог стає метафорою нашої цивілізації. Дослідженням цього питання займалися представники нового напрямку у філософії – М. Бубер, О. Розеншток-Хюссі, М. Бахтін, Ф. Розенцвейг та ін. М. Бахтін стверджував, що все життя діалогічне, наголошуючи на тому, що *“саме існування людини...є найглибше спілкування”* [2: 312].

У своєму дослідженні, ми зосередимося на аналізі творів чорнобильського дискурсу. Так, відомий український літературознавець Т. Гундорова виснує, що *“література після Чорнобиля стає діалогічною і навіть полілогічною, в ній присутнє різноманіття дискурсів, мовних форм і жаргонів, розмовна мова виконує роль свідчень, а мовний потік набуває*

форми тілесності” [3: 24]. Таким чином, ми спробуємо виявити діалогічну складову в обраних літературних взірцях та визначити типологічні збіги та розбіжності, генетичні спорідненості у них.

Аналізуючи “роман-свідчення” С. Алексієвич “Чорнобильська молитва”, варто зазначити, як наголошувала сама авторка, що це “книга не про Чорнобиль, а про світ Чорнобиля: Реконструкція почуття, а не події” [1: 24]. Відмінною особливістю її творів є органічне входження факту в художній текст. Жанрова дифузія, притаманна творам цієї письменниці, – своєрідна діалектика взаємодії традиційних і нових жанрів, що супроводжується взаємопроникненням і взаємозбагаченням. Тобто, відбувається їх своєрідний “діалог”. Для художнього втілення катастрофічної ситуації в “Чорнобильській молитві” С. Алексієвич обрала оригінальну жанрову форму – “жанр голосів”. “Роман-свідчення” – прямий комунікативний акт між автором та очевидцями трагедії, деколи між самими респондентами, який породжує вищий тип діалогу – з читачем. Постать автора тут є надзвичайно важлива, адже формуючи текст, відтворюючи почуті інтерв’ю, автор кореспондує читачеві свою інтенцію: пропозицію подумати над минулим і майбутнім людства, яке перетнуло точку невороття.

Звичайно, напрошується питання: чому автор, та й ми називаємо твір романом, адже документальна складова переважає у ньому? Одним з доказів “романності” є композиція твору. Автор ретельно компонує розповіді-інтерв’ю, він продумує не тільки логічність розташування матеріалу, але й застосовує такі художні прийоми, як обрамлення, повтори, дзеркальна композиція. Роман починається і закінчується – сповідями жінок – “самотнім людським голосом”. Опозиційним до одноголосих роздумів постає такий авторський прийом, як завершення кожного з розділів твору “хором” (солдатський хор, народний хор, дитячий хор). Зважаючи на те, що хор – це звучання не менше ніж двох голосів, а поліфонія – багатозвуччя з гармонійним поєднанням рівноправних мелодійних ліній, можна стверджувати про поліфонічність “Чорнобильської молитви”. В тлумаченні М. Бахтіна, поліфонія в літературному творі – це діалог, який передбачає незалежність героя від авторської позиції, саме діалогічне мовлення розцінюється як поліфонічне.

Осягнути проблему Чорнобиля намагалася й авторка “Невмитого неба” – американська письменниця українського походження Айрін Забитко. Скажемо одразу, що, хоча, на відміну від С. Алексієвич, А. Забитко пише роман, якому притаманні всі ознаки цього жанру, діалогізм є основною засадничою ознакою і цього твору. Роман починається з епіграфу: це уривок Шевченкової поезії “Небо невмите...”. Можемо сказати, що авторка вступає в діалог з українським класиком про Україну, спонукаючи читача до асоціацій, підкреслюючи духовне спадкоємство поколінь. Якщо ми згадаємо, що А. Забитко все ж таки позиціонує себе як американська письменниця, а роман “Невмите небо” існує у контексті сучасної американської прози, то, як слушно зауважила О.М. Куцевол, розглядаючи загальну проблему епіграфа як метонімічного знаку, вірш Шевченка у американському романі стає символом “міжнародного спілкування національних літератур” [4: 25] і включається у діалог культур.

Сюжет роману А. Забитко складають події, які відбуваються у “зоні відчуження”. Марія Петренко, головна героїня, виявиться позбавленою такої непомітної за звичних умов радості – комунікації з іншими людьми. Її єдиним співрозмовником виявиться Бог. Двічі на день вона дзвонитиме в церковні дзвони, щоб бути почутою: “*Боже, нехай якась жива душа почує мене, прошу Тебе!*” [5: 150] (переклад мій. – Т.О.). Отже, діалог – не тільки продукт обміну думками, він можливий і на трансцендентному рівні, тільки б людина була відкрита для нього. Цікаво, що молитва, як спосіб ведення розмови з Богом є очевидним сюжетним еле-

ментом обох творів. Так, один із мовців “Чорнобильської молитви” С. Алексієвич, переповнений відчаю, у своїй “сповіді” стверджує: “Я Бога не боюсь, я людей боюсь” [1, 105] – вбачаючи у Всевишньому всепрощаюче і світле начало, а в homo sapiens – небезпечне. За твердженням відомого філософа С.Л. Франка, “діалогічні” підходи якого досліджував відомий український літературознавець М.М. Гіршман, до катастрофи “спонукає порушення балансу Бог, світ, людина” [6]. Саме в таких критичних обставинах, зауважує науковець, прояснюються два полюси, між якими вибудовується діалогічний “міст” – Бог і людина, людина і світ, людина і людина. Саме тут, на наше переконання, можна вловити головний мотив діалогу.

Отже, в обраних творах простежується чітка типологічна спорідненість, яка виявляється перш за все у спільних засадничих принципах творення цих текстів – діалогізмі. Результати дослідження можуть свідчити і про генетичну спорідненість обох літературних взірців, яка виявляється у поєднанні документального та епіко-художніх жанрів. Будемо вважати, що присутність ефекту документальності дала можливість авторам демонструвати відчуття особистої причетності до зображуваних подій. Через призму власних людських переживань їм вдалося висвітлити об’єктивну картину трагедії та на філософському рівні осмислити проблеми посткатастрофічного суспільства.

Література: 1. Алексієвич С. Чорнобиль : хроніка майбутнього / С. Алексієвич; пер. з рос. О. Забужко. – К. : Факт, 1998. – 196 с. 2. Бахтин М. Эстетика словесного творчества / Михаил Бахтин. – М. : Искусство, 1986. – 424 с. 3. Гундорова Т. Післячорнобильська бібліотека : Український літературний постмодернізм / Тамара Гундорова. – К. : Критика, 2005. – 263 с. 4. Куцевол О. М. Епіграф художнього твору – метонімічний знак зв’язку та взаємодії різних культур / Ольга Куцевол // Язык и культура : Вып. 3. – К., 1994. – С. 185–187. 5. Zabytko Irene. The Sky Unwashed : novel / Irene Zabytko. – Chapel Hill, North California : Algonquin Books of Chapel Hill, 2000. – 263 p. 6. Гіршман М. Еврейский диалогизм и русская литературно-философская традиция: их смысловые взаимосвязи у М. М. Бахтина [Електронний ресурс] / Михаил Гиршман – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/fd/2007_9/F19_PDF/Girshman.pdf.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ АМБІВАЛЕНТНОСТІ ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОГО ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ

Зіновій Філоненко

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
(Дрогобич, Україна)

1. У лінгвопоетиці термін *амбівалентність* використовують на позначення словом одночасно двох або трьох протилежних значень [5: 29]. Поняття амбівалентності у широкому розумінні визначають як суперечливе, “роздвоєне” емоційне переживання читачем певного явища (одночасна симпатія та антипатія) [9: 18], чи як поєднання декількох значень лексичних одиниць різного лінгвістичного статусу (слів, словосполучень, речень, надфразних єдностей) у художньому тексті загалом [3; 8; 11] і у постмодерністському зокрема [1; 4; 7]. У річищі літературознавства амбівалентність розуміють як художню гру на межі вигадки та реальності (С. А. Водолазька, І. М. Колтухова, О. Б. Поліщук), чи наявність у слові (тексті),

що є перетином двох слів (текстів), можливості прочитання ще одного слова (тексту) (М. Бахтін). У цілому вирізняємо два основні підходи до вивчення амбівалентності художнього тексту: словоцентричний і текстоцентричний.

2. На сучасному етапі розвитку лінгвопоетики у межах словоцентричного підходу досліджено: лексико-семантичні засоби творення амбівалентності (І. М. Гетман); лінгвостилістичні особливості творення комічної амбівалентності на матеріалі англійської (А. В. Гарамян) і німецької мов (О. М. Радіна); когнітивні особливості аномалії амбівалентного характеру в мові інофону (Г. О. Хрестолобова). У руслі текстоцентричного підходу виявлено: мовні засоби і способи репрезентації полярних емоцій у тексті (В.Н. Карловська); лексичні, граматичні і прагматичні аспекти представлення амбівалентної мовної особистості (Н. С. Котова); реалізацію амбівалентності як принципу текстотворення (О. А. Бабелюк, С. А. Радіонова). У наратології досліджено й проаналізовано поетику двоїстості персонажів (О. А. Джумайло, К. Miller, G. E. Slethaug, A. Webber). Значний інтерес викликає також вивчення амбівалентності емоцій у мові і мовленні (В. І. Шаховський, А. Д. Прянішнікова, Ю. Л. Гончарова, Н. О. Сінтоцька, М. Стаменов).

3. З позиції словоцентричного підходу під амбівалентністю розуміють реалізацію двох або трьох парадигматично протилежних елементів плану змісту слова, якими можуть бути як окремі його значення, так і семи [3: 2-3]. Таким чином, амбівалентність визначаємо як наявність у тексті полісемантичних і неоднозначних значень слова на рівні словосполучення або речення, тобто в рамках мікроконтексту.

4. З погляду текстоцентричного підходу ми трактуємо амбівалентність як подвійне або неоднозначне тлумачення змісту слова, словосполучення, речення чи цілого фрагменту тексту в рамках макроконтексту, тобто всього художнього тексту, завдяки існуванню багатьох контекстуальних зв'язків. Іншими словами, амбівалентність розглядаємо як ознаку художнього тексту, зокрема постмодерністського, у якому лексичне значення мовних одиниць залежить від контексту окремого фрагменту тексту або цілого тексту загалом, яке є не конкретним, а амбівалентним, невизначеним, суперечним, що й породжує множинність інтерпретації.

5. У рамках постмодерністської поетики вважають, що поняття амбівалентності – це переплетіння двох просторів: монологічного та діалогічного (Ю. Кристева), чи подвійність у відношеннях між твором і текстом (Р. Барт). У постмодерністському художньому тексті амбівалентність трактують як закладену настанову на дво- або поліваріанте прочитання твору (О. А. Бабелюк, О. М. Люксембург, Ц. Тодоров, Р. Waugh), за якої він сприймається як система кодів залежно від можливих альтернативних інтерпретацій читачем художнього тексту. У постмодерністському художньому тексті втілюються різні види полярних, амбівалентних емоцій – таких, як задоволення і невдоволення, радість і сум, добро і зло, любов і ненависть, сила і слабкість, краса і потворність, правда і брехня тощо. Досліджуване явище амбівалентності у постмодерністському художньому тексті є, на наш погляд, одним із найважливіших, адже саме в протиставленому пізнавальному і суперечливому, двозначному і полісемантичному народжується істинна вартісність прочитаного.

Література: 1. Бабелюк О. А. Поетика постмодерністського художнього дискурсу : принципи текстотворення (на матеріалі сучасної американської прози малої форми) : дис. ... д-ра філол. наук : спец. 10.02.04 “Германські мови” / О. А. Бабелюк. – К., 2010. – 456 с. 2. Гарамян А. В. Комическая амбивалентность с использованием игры слов и ее передача в переводах комедий У. Шекспира / А. В. Га-

рамян // Университетские чтения. – Ч. 3. – Пятигорск, 2008. – С. 135–140. 3. Гетман И. М. Лексико-семантические средства создания амбивалентности в английском языке : автореф. дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 “Германские языки” / И. М. Гетман. – М., 1975. – 23 с. 4. Главацька Ю. Л. Композиційно-сміслова структура англomовної байки : лінгвокогнітивний аспект : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 “Германські мови” / Ю. Л. Главацька. – Харків, 2008. – 20 с. 5. Жеребило Т. В. Словарь лингвистических терминов / Т. В. Жеребило / Изд. 5-е, испр. и доп. – Назрань : ООО “Пилигрим”, 2010. – 486 с. 6. Літературознавча енциклопедія : у 2-х т. / Авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. – К. : ВЦ “Академія”, 2007. – Т.1. – 608 с. 7. Карловская В. Н. Репрезентация полярных эмоций в художественном тексте (на материале современной англоязычной прозы) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 “Германские языки” / В. Н. Карловская. – СПб., 2009. – 21 с. 8. Котова Н. С. Амбивалентная языковая личность : лексика, грамматика, прагматика : дис. ... д-ра филол. наук : спец. 10.02.01 “Русский язык” / Н. С. Котова. – Краснодар, 2008. – 551 с. 9. Мала філологічна енциклопедія / Уклали: О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк. – К. : Довіра, 2007. – 478 с. 10. Радина Е. М. Лингвостилистические особенности короткого юмористического рассказа : опыт социопрагматической интерпретации (на материале немецкого языка) : дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 “Германские языки” / Е. М. Радина. – Пятигорск, 2002. – 196 с. 11. Хрестолобова Г. А. Когнитивная специфика лексических аномалий амбивалентного характера в речи инофона : автореф. дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.01 “Русский язык” / Г. А. Хрестолобова. – Абакан, 2010. – 18 с.

СИМВОЛ ЯК ЗАСІБ ВИРАЖЕННЯ ЖИТТЄВОЇ ПОЗИЦІЇ “ПРАВО НА ЖИТТЯ” У ТВОРАХ ХХ – поч. ХХІ ст.

Галина Швець

Львівський інститут економіки і туризму
(Львів, Україна)

Автори літературних творів ХХ – поч. ХХІ ст. використовують різні стилістичні засоби з метою показу абортів та зображення ненародженої дитини. У дослідженні розглянемо приклади використання символу як засобу вираження життєвої позиції “право на життя”.

Досліджень щодо використання стилістичних засобів у про-життєвій літературі обмаль. Доктор Дж. Колозе [9] наголосив саме на про-життєвому посланні короткого оповідання Е. Хемінгуей “Гори як білі слони”. Це оповідання стало предметом численних досліджень літературознавців: О’Брасна [11], Х. Хеннама [6], Н. Хашмі [7], С. Реннера [12], А. Лінка [10], Р. Довганчиної [2].

У короткому оповіданні Е. Хемінгуей “Гори як білі слони” (1927) практично кожна деталь виступає символом: гори, напої, бамбукова завіска, місцевість, станція, річка і т.д. Так, гори – “довгасті й білі” [4: 396] – символізують обриси вагітної жінки. Білий слон – не тільки священна й рідкісна тварина, а й “метафора дорогої й обтяжливої власності” [10: 67]. Частий повтор порівняння гір до білих слонів робить їх символом небажаної вагітності. Гіркота напоїв символізує гіркоту вибору – робити аборт чи ні. Символом кризи стосунків Джіг та американця, їхньої можливої розлуки, стає станція, як пункт відправлення, а символічно – вибору: робити аборт чи народити дитину? Відокремленість чоловіка та жінки символізує також завіска з нанизаними бамбуковими паличками, та й самі палички можна трактувати як розарій [6: 52], а отже – роздуми Джіг над тим, аби зробити “про-життєвий” вибір.

Символічним є також і пейзаж – контраст між місцевістю, яка була “засушена й руда” [4: 396] і “поля[ми] та дерева[ми]” [4: 398] (в оригіналі – “fields of grain” (поля з зерном) [8: 37]), ілюструє вибір Джіг “між стерильністю та плодючістю” [11: 19]. Дві сторони долини Ебро представляють дві життєві позиції. Так, “по цей бік” [4: 396] – сторона американця (аборт) – “не було ні затінку, ні дерева” [4: 396]; “по той бік” [4: 398] – сторона Джіг (життя) – “були поля та дерева <...> а за деревами видніла річка” [4: 398]. Річка також виступає “архетипним символом течії життя” [12: 28].

Окрім образів-символів, символічною є гра слів, використана у тексті. Так, Ебро звучить, як “ембріон” (англ. – embryo), абсент – “утримання, відмова” (англ. – abstinence). Для передачі “годі-бо” [4: 397] автор міг використати безліч варіантів, наприклад, “knock it off”, “shut up”, “enough”, “that will do”, “cheese it”, “stop it” та все ж Хемінгуей використовує вираз “cut it out” [8: 36] (“виріж це”) – позбудься дитини.

У короткому оповіданні Л. Абулели “Додому добирайся самотужки” (1996) героїня – молода дівчина Трейсі – робить аборт після того, як її коханий Кріс не хоче брати на себе відповідальності за їхню майбутню дитину. У словах Кріса “Make your own way home Tracy” (“Додому добирайся самотужки, Трейсі”) [5: 8] прочитується прихований підтекст – справжні думки хлопця: “Викручуйся з ситуації сама”.

Символічним є прощання подруг: Надя забирає Трейсі з клініки, де подрузі робили аборт, і в неї з’являється відчуття останньої зустрічі. Після того, як приятельки розпрощались

на станції метро, Надя відчуває полегшення і “може йти швидше, піднятись на екскаваторі, до свіжого весняного повітря” [5: 8].

Символічним у романі Ч. Стівенс “Викрадена” (2010) виступає ім’я дитини головної героїні – Хоуп (*Надія* – Г. Ш.) [13: 291]. “Про-життєве” послання американки полягає в тому, що народження героїнею твору дитини від гвалтівника, а потім смерть немовляти, стало ключовим моментом, завдяки якому зрештою Енні вдається втекти. Зазначимо, що ім’я дитини залишається таємницею, автор повідомляє його на останній сторінці твору, що теж є символічним: Енні відкривається на світ, вперше вимовивши вголос ім’я дитини.

Надія на світ без абортів присутня у мініатюрі “Навіщо, Літо?” автора Галя Вуд. Символом кращого майбутнього, нового світогляду людськості виступає літо: “То була весна. А всі чекали на літо. Таку красиву пору року! Таку теплу... Таку гарячу... Таку спекотну... Пору року... Літо. Воно прийде. Обов’язково прийде!!!” [1].

У короткому оповіданні Н. Суханової “Делос” сама операція є символом –знищення усього людства: “Давайте відшаруємо його [**людство** – Г. Ш.] від Землі, позбавмо харчування і повітря, вишкрябаємо Землю до кам’янистої мантії, а потім, через мільярди літ, наросте либонь новий гумус, і, як знати, можливо, наступне людство виявиться вдаліше?” [3].

Література: 1. Галя Вуд. Навіщо, Літо? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://libra.kiev.ua/list_prose.php?show_id=16177&page=2 2. Довганчина Р. Вербальні маркери підтексту і переклад (на матеріалі оповідання Е. Гемінгвея “Hills like white elephants”). / Р. Довганчина // Наукові записки. – Випуск 89 (1). – Серія: Філологічні науки (мовознавство): У 5 ч. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2010. – С. 169–173. 3. Суханова Н. Делос. // Новый мир / Н. Суханова. – 1988. – № 3. – С. 72. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.proza.ru/2009/02/14/500> 4. Хемінгвей Е. Гори як білі слони / Е. Хемінгвей // Твори в 4-х томах. Том 1. Романи та цикли оповідань. [пер. з англ.]. – К. : Дніпро, 1979. – 717 с. 5. Aboulela Leila. The Way Home. Intangible Publications, Inc., 1996. [Electronic resource]. Available at : <http://www.intangible.org/ Acrobat/LeilaPDF/WayHome.pdf>. 6. Hannum Howard L. “Jig Jig to Dirty Ears”: White Elephants to Let”. The Hemingway Review. 11.1 (Fall 1991): 46–54. 7. Hashmi, Nilofer. “The Jilting of Jig”. The Hemingway Review. 23.1 (Fall 2003): 72–83. 8. Hemingway, Ernest. Hills like white elephants. Men without women. Penguin Books. – P. 35–38. [Electronic resource]. Available at : <http://www.hudsoncress.net/hudsoncress.org/html/library/literature/Hemmingway>. 9. Koloze Jeff. Poetry on the Right-to-Life Issues of Abortion, Infanticide, and Euthanasia: Commentary from Scansion of the Poems. Life and Learning XIV. Edited by Joseph W. Koterski, S. J., 2005. – P. 137–163. [Electronic resource]. Available at : <http://www.uffl.org/Vol14/Koloze-poetry-04.pdf>. 10. Link Alex. “Staking Every Thing on It: A Stylistic Analysis of Linguistic Patterns in “Hills Like White Elephants””. The Hemingway Review. 23.2 (Spring 2004): 66–74. 11. O’Brien Timothy D. “Allusion, Word Play, and the Central Conflict in Hemingway’s ‘Hills Like White Elephants.’” The Hemingway Review 12.1 (Fall 1992): 19–25. 12. Renner Stanley. “Moving to the Girl’s Side of ‘Hills Like White Elephants.’” The Hemingway Review. 15.1 (Fall 1995): 27–41. 13. Stevens Chevy. Still Missing. St. Martin’s Press, 2010. – 293 p. [Electronic resource]. Available at : http://www.bookrix.com/_title-en-chevy-stevens-still-missing.

ОСОБЛИВОСТІ ТЕМАТИКИ ЛІРИЧНИХ ТВОРІВ ЕПОХИ БІДЕРМАЄРУ

Ірина Ярош

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
(Дрогобич, Україна)

Лірична творчість німецьких письменників, які творили у 20–50-их роках XIX століття у постромантичні часи так званої епохи Реставрації, характеризуються жанровим, тематичним та стильовим розмаїттям. Ідилії, балади, сонети, пісні стають улюбленими формами таких авторів, як Едуард Мьоріке (Eduard Mörike), Анастасіус Грюн (Anastasius Grün), Ніколаус Ленау (Nikolaus Lenau), Фрідріх Рюкерт (Friedrich Rückert) та інших, відображаючи барвисту картину художнього світу поетів. Досі у наукових колах прийнято розглядати творчість митців цього суперечливого часу суто із позицій романтизму, хоча далеко не все у їхній творчості вписується у романтичну естетику, що дає нам можливість припустити ймовірну причетність цих творів до літератури *бідермаєру*, явища на сьогодні ще мало дослідженого.

Поетична спадщина письменників середини XIX століття вміщує у собі вірші буквально на всі, актуальні для мистецтва часів бідермаєру, теми: сім'я, дружба, кохання; церква і віра в Бога; безмежний оптимізм і крайній песимізм із нотками відчаю та резигнації. У багатьох віршових творах німецьких авторів дослідники виділяють одну домінуючу ідейну лінію – незмінно позитивне світосприйняття, бажання радіти кожному, навіть зовсім незначному, моментові життя, захоплення будь-якою дрібничкою з навколишнього середовища [4: 730]. На наш погляд, це типове вираження бідермаєрівського світогляду. Проте постійно радісне, позитивне ставлення до оточуючого світу має насправді за собою, на думку П. Клюкгона, часто похмуре тло [2: 14]. Меланхолія, спричинена усвідомленням того, що далеко не всі побажання здійснюються, не всі життєві цілі досягаються, а саме буття є швидкоплинним та скороминучим, супроводжувала людину епохи бідермаєру. Отож, спокій та безтурботність бідермаєрівців є почасти удаваним та примарним.

Бажання ізолюватися від навколишнього світу у пошуках спокою та гармонії у собі та у всесвіті стає підґрунтям до активної релігійності міщан та посиленого пізнання Бога. Ховаючись від життя суспільного, людина спрямовує свої сили на удосконалення життя духовного. Звідси і таке уважне споглядання і аналіз життєвих моментів, явищ природи, деталей свого довкілля, розуміння того, що усе твориться і керується Божою рукою. Мотиви таких духовних переживань, релігійна тематика охоче використовуються ліриками епохи бідермаєру. П. Клюкгон зауважує, що нахил до релігії людини бідермаєру відрізняється від поглядів на релігію романтиків та ідеалістів, які ставилися до духовних речей надто сміливо та навіть зарозуміло, бажаючи змінити консервативні погляди на релігію на більш вільні та прогресивні [2: 27]. Бідермаєр, у свою чергу, намагався відродити та зберегти традицію. Тематика високих моральних цінностей, покори перед Богом, проведення паралелей між людським життям та біблійними подіями зустрічається у багатьох віршах поетів постромантичного простору.

Любов до навколишнього світу виражається тепер не через бажання “полинати” у космос у пошуках чогось нескінченного, не через споглядання далеких зір та фантазії про чужі екзотичні країни, а через милування рідним краєм, пейзажами, які знайомі героям з дитинства. Тематика недалеких подорожей, прогулянок та пікніків є улюбленою в бідермаєрівських ліричних творах. На перше місце виходить захоплення справжніми, реальними

деталлями світу природи, а не чимось вигаданим, нафантазованим, “заміфізованим”, абстрактним. Увага акцентується на природній ідилії, на природних законах та порядках, тоді, коли романтики описували переважно велич та могутність природи, її явищ [1: 245]. Вірші на тему природи, де, до речі, оспівуються переважно теплі пори року та світлі періоди доби, складають значну частину поетичної спадщини німецьких літераторів бідермаєрівських часів.

У змальовуванні у своїх творах романтичних, інтимних почуттів митці часів бідермаєру також дотримуються інших, ніж поети епохи романтизму принципів. Пристрасть вже не ошчасливлює, не захоплює людину. Навпаки, бюргер намагається всіляко її уникати, позаяк відчуває, що пристрасть принесе лише руйнування, залежність, глибокі страждання. Поети бідермаєру змінили і образ жінки, змістили рейтинг жіночих рис, які приваблюють чоловіків. На відміну від емансипованих, примхливих, корисливих героїнь романтизму, мужчини починають цінувати простих жінок, з “натуральною” зовнішністю, які охоче виконують обов’язки господині та матері. Велика увага приділяється не лише подружнім стосункам, але й відносинам між батьками і дітьми. Сім’я, друзі, сусіди, тобто, найближче оточення найбільше хвилюють порядного бюргера. Цей бідермаєрівський ідеал людських стосунків різко відрізняється від романтичного індивідуалізму, егоцентризму та егоїзму.

В атмосфері специфічних соціально-політичних умов, які склалися на теренах Німеччини упродовж першої половини XIX століття, виникає особливий світогляд з ідеалістичних та реалістичних об’єктивних складових, що проявляється у творах багатьох митців і визначає феномен літератури того періоду, який іменується бідермаєром. Звичайно, деякі риси романтичної поезії, такі, як афористичність, інтелектуалізм, використання символічних образів та міфологічних елементів, також присутні у творчості німецьких поетів, але суттєву перевагу здобувають саме типові бідермаєрівські складові. Ця поезія втрачає естетичні та поетичні тенденції, які були домінуючими для ліричних творів у період розквіту романтичного мистецтва. Відтак є помилковим розглядати творчість авторів цього періоду суто з позицій романтизму, ігноруючи її бідермаєрівський контекст.

Література: 1. Федоров Ф. П. Романтизм и бидермайер / Ф. П. Федоров // Russian Literature. – 1995. – Vol. XXXVIII. – С. 241–257. 2. Kluckhohn P. Biedermeier als literarische Epochenbezeichnung / Kluckhohn P. // Deutsche Vierteljahrsschrift für Literaturwissenschaft und Geistesgeschichte. – Stuttgart, 1936. – S. 1–43. 3. Mörike E. Werke in einem Band / Mörike E. – München, Wien: Carl Hanser Verlag, 1977. – 1054 S. (Die Bibliothek deutscher Klassiker; Bd. 42.) 4. Sengle F. Biedermeierzeit. Deutsche Literatur im Spannungsfeld zwischen Restauration und Revolution 1815 bis 1848 / Sengle F. – Bd. 3. – Stuttgart : Metzler, 1980. – 1140 S.

ОСОБЛИВОСТІ ЕСТЕТИКИ БРАТІВ ГОНКУРІВ

Наталія Яцків

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна)

Творчий тандем братів Гонкурів відомий українським літературознавцям передусім завдяки “Щоденникам”, у яких французькі письменники виступають за оновлення реалістичного мистецтва, яке, на їх думку, повинно ґрунтуватися на скрупульозному зборі фактичних матеріалів, точності деталей. Їх прагнення правдиво зобразити дійсність виражалось у тому, що митці фіксували спостереження, враження, розмови із сучасниками

відразу у своїх нотатках, які пізніше використовували для художніх творів. Відкидаючи романтичну вигадку, вони досягали вражаючого ефекту при відтворенні картин суспільного життя, за допомогою тонкого і глибокого психологічного аналізу викликали у читача співпереживання. Естетичні пошуки французьких письменників заклали основи двох суперечливих, на перший погляд, мистецьких напрямів, натуралізму та імпресіонізму, що увіковічило їх імена як зачинателів нового мистецтва, про що можемо судити з усіх літературознавчих довідників та енциклопедій, які, подаючи визначення цих мистецьких явищ, серед засновників називають імена братів Гонкурів.

Рецепцію творчості братів Гонкурів в українській літературі ґрунтовно дослідив В. Матвіїшин, зокрема аналізуючи перекладацький доробок Івана Франка та його рекомендації молодим перекладачам, які твори варто перекладати для українського читача [2: 109]. Франка приваблювало звернення французьких письменників до зображення життя людей з простого народу. Порівнюючи їх метод з реалістичним зображенням сучасних українських авторів, Каменяр зауважував, що “щодо їх методу будови повісті на самім фактичному матеріалі, на психологічних та патологічних студіях, щодо живості і випуклості представлення всякої речі, Золя і деякі другі “натуралісти” (брати Гонкури) стоять вище від усіх повістярів, яких ми знаємо. Кожна їх повість – се немов цілий світ фактів і спостережень; так і здається, що спісатель якимсь дивним способом вирвав карту з життя першого ліпшого стрічного чоловіка, освітив її по-своєму і подає нам живу, тремтячу, з тілом і кров’ю. даліше реалізм не може вже йти” [3: 113]. Отже, для Франка, естетика братів Гонкурів – передусім прагнення натуралістичної точності, демократизація тематики, бідування та страждання скривджених соціальних низів. Творче засвоєння українським письменником гонкурівської манери простежує Р. Голод, досліджуючи стильову палітру франкового оповідання “У столярні” крізь призму синтезу імпресіонізму та натуралізму [1: 22].

Однак французькі дослідники П. Сабатьє, С. Шампо та інші наголошують передусім на артистичних ресурсах стилю Гонкурів, наближуючи їх мистецтво до живопису та музики. Не тематика чи проблематика творів французьких письменників привертає увагу дослідників, а те, як вони пишуть про речі цілком ординарні, звичайні, спонукаючи глянути на них іншим поглядом, і побачити те, про що раніше навіть не замислювались. “Для них, як для поетів символістів, кожне слово, завдяки своїй звуковій будові, містить невичерпні можливості сугестії, багатство викликати різні спогади тільки завдяки правильному розташуванню” [5: 403]. Зокрема, серед основних рис гонкурівської естетики французькі літературознавці виділяють не виражені ідеї, а скоріше відчуття, яке передує спостереженню і формує саме враження, причому це враження проникає у свідомість читача і створює в його уяві ефект присутності, дозволяє співпереживати описане. Тому стиль письменників формується, не як у класиків, через серію абстрактних ідей, вибудованих у логічному порядку, де картини приглушені, а слова мають умовне значення, а у “Гонкурів, як і у Т. Готье, слова набувають живописної якості, незалежної від значення граматичного, однак залежної від фонетичного звучання, а також від асоціацій ідей, які породжуються цим звучанням” [5: 408]. Отже, якщо українські критики, слідом за І. Франком, інтерпретують творчість братів Гонкурів з позицій натуралістичної точності вражень, чим звужують естетичні можливості гонкурівської прози, то сучасні французькі дослідники акцентують на модерністських тенденціях їх світовідчуття та його вираження за допомогою синестезійних можливостей слова.

Література: 1. Голод Р. Синтез імпресіонізму та натуралізму як стильова домінанта франкового оповідання “У столярні” / Р. Голод // Українське літературознавство. – 2010. – Вип. 72. – С. 21–32. 2. Матвіїшин В. Г. Українсько-французькі літературні зв’язки XIX – початку XX ст. / В. Г. Матвіїшин. – Львів : Вища школа, вид-во при Львів. ун-ті, 1989. – 168 с. 3. Франко І. Зібрання творів : у 50 т. – К., 1976–1986. 4. Champeau S. La notion de l’artiste chez les Goncourt (1852–1870) – P. : Honoré Champion, 2000. – 553 p. 5. Sabatier P. L’esthétique des Goncourt. Une esthétique du style. – Paris, 1997. – 632 p.

ЛІНГВІСТИЧНА І ЛІТЕРАТУРНА СЕМІОТИКА LINGUISTIC AND LITERARY SEMIOTICS

THE CULTURAL CODES OF ENGLISH COMPARATIVE PHRASEOLOGICAL UNITS

Uliana Bylytsia

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk, Ukraine)

While reconstructing the language model of the world and its individual parts, a special place is given to the system of the so-called cultural codes. The cultural code is defined in the lingo-cultural studies as a system of segmentation, categorization, assessments of the world and the inner experience of a person. It is determined by the culture of a certain ethnos and is represented in semiotic systems of the language, art, rituals, customs, beliefs, etc. [2: 220]. Within the cultural codes which are represented in such a semiotic system as language by artifacts, proper names, events which appear in the ideas of a particular ethnic group as generalized images and even characters, there appears a possibility of determining the motivational basis, as well as the images of the linguistic units. In the comparative phraseology (CP) of the English language and its units (CPU), which are used to indicate human appearance in the English language world view, we can single out such cultural codes:

1) *the biomorphic cultural code*, that represents human appearance using the images of animals, birds, insects, plants, and is based on the metaphorical transfer “animal, plant – human being”. On this basis, it can be divided into two subtypes:

- *the zoomorphic cultural code*, which is based on the images of wildlife. For example: *(as) big as an elephant, (as) graceful as a swan, (as) fat as a partridge* etc.

Such metaphorical phraseological nominations of human appearance are very productive in the English language and help people reveal the peculiarities of their ideas in the English language world view not only about the animal world but also about themselves.

- *the phytomorphic cultural code*, that is based on the images of vegetation. It appears in CPUs, which denote human appearance, rather rarely in comparison with the zoomorphic cultural code. For example: *(as) tall as a tree (an oak), (as) fair as a lily, (as) fair as a rose, (as) bare as a winter tree* and others. The specific character of such CPUs is created with the help of the metaphorical use of vegetation images.

2) *the anthropomorphic cultural code*, that represents the human appearance using the names of body parts in the component structure of the phraseological units. This cultural code is one of the most ancient and highly productive because the body is one of the most important things in our life

and people tend to compare many things with it. For example: *(as) dry as a bone, (as) bare as the palm of one's hand* etc.

3) *the artefactual cultural code*, which represents the image of a human being using the images of objects, buildings, houses, their details, everyday realities, and various artefacts. For example: *(as) lean as a rake, (as) long as a fiddle, (as) bald as a billiard ball* etc. Such CPUs appear as a result of the association of a human being with objects of reality. Their number is large and diverse, and in different languages it is variable. These CPUs contain a strong national colouring and a great diversity of connotations.

4) *mythological and religious cultural codes*, that represent the images of religious and mythological ideas of a human being. For example: *(as) beautiful as an angel, (as) ugly as the devil, (as) ugly as a sin* etc. Such CPUs are characterized by national cultural specificity, which allows us to consider them to be culture markers.

5) *the geographical or spatial cultural code*, which represents the images taken from the sphere of geographical objects. For example: *(as) tall as a mountain, (as) high as a hill* etc.

In the imaginative base of English CPUs, which denote human appearance, some other cultural codes are used: *the onymic cultural code*, that represents images using proper names (*to be (look etc) like Rip van Winkle*); *the colourative cultural code*, which represents images associated with colours (*(as) red as a cherry (a rose)*) and others.

All the above given CPUs indicate that “the human mind is capable of objectifying any quality, ...and in the constant transfer of concepts from one sphere to another, there appears the flexibility of the human mind” [1: 481–482].

Bibliography: 1. Гак В. Г. Языковые преобразования / В. Г. Гак. – М. : Языки русской культуры, 1998. – 736 с. 2. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с.

CINEMATIC TAXONOMY OF SIGNS: A LINGUOSEMIOTIC PERSPECTIVE

Iryna Vepryniak

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

(Ivano-Frankivsk, Ukraine)

Roman Jakobson distinguished between three types of translation: interlingual translation (takes place between distinct languages), intralingual translation (takes place within the same language) and intersemiotic translation (takes place between two systems of signs) [1: 249]. The third type of translation is particularly relevant to film adaptation of a novel, as it hinges on the relationship between two distinct modes of representation, involving the conversion of a particular system of signs into a different configuration. The message expressed monosemiotically in a novel, i.e. solely through writing, occupies four channels in a film: dialogue, music and sound effects, picture, and – for a smaller part – writing (displays and captions, subtitles).

In terms of Charles Peirce's *sign* paradigm of *icon*, *index*, and *symbol*, film and television use all three forms; at first sight iconic signs (image and sound) seem the dominant form, but some filmic signs are fairly arbitrary, such as “dissolves” which signify that a scene from someone's memory is to follow.

Gilles Deleuze extends Charles Peirce's model in applying it to the cinema. Unlike Peirce, Deleuze believes that a taxonomy of images and signs is potentially limitless and any single film is composed of any number of signs, yet one sign tends to dominate. In terms of Deleuze's approach, cinematic semiosis is an outcome of complex non-commensurable relations between "signs-images": *perception-images*, *affection-images*, *impulse-images*, *action-images*, *time-images*, *any-space-whatevers*, *chrysalis-images* (fusions of actual with virtual), *mental images*, which, in their turn, may be actualized through one another by means of *opsigns* (or "pure optical situations"), *sonsigns* (or "pure sonic situations"), *chronosigns* (signs of time), *lectosigns* ('signs, that must be "read" as much as seen'), *tactisigns* (signs, that reveal 'a touching which is specific to the gaze'), *symptoms* (externalization of impulses), *fetishes* (objects of impulses) etc. [2].

Joseph Strick's 1967 film "*Ulysses*" based on James Joyce's novel of the same name (1922) is an example of audio-visual reconstruction of the multitudinous thoughts and feelings, which pass through the characters' minds.

The film director's attempt to provide a cinematic equivalent of the literary stream-of-consciousness technique resulted in the conversion of a purely verbal monosemiotic text into polysemiotic "text-network", in which verbal and non-verbal audio and visual signs are interconnected and interrelated.

Being essentially faithful to the actual plot of the source novel, the film mirrors the subjective perspectives, sound and visual dreams, fantasies and memories of the characters. In the context of Deleuze's theoretical definitions, configurations of signs, that represent the domain of thought are marked out as *mental images*. A *mental image*, in its turn, may also encompass *relation-images* (relations and consistencies, that capture the other domains of the film and reinscribe them in the process of thinking), *recollection-images* (represented through *mnemosigns*) and *dream-images* (represented through *onirosigns*).

In Deleuzian terms, the *relation-image* in Strick's "*Ulysses*" (as well as the thematic leitmotif of Joyce's novel) is marital infidelity: though the main character, Leopold Bloom, is reluctant to address consciously the details of his wife's, i. e. Molly's, adultery, he repeatedly returns to the matter, which shapes his perception of the events and the surrounding environment.

The image of Molly's lover, abundantly present in Leopold Bloom's mental sequences in the novel is transposed into visual metonymy in the film. A pretentious concert manager, "organizer" Blazes H. Boylan is converted into an advertising poster (see Figure 1):

'He's an excellent man to organize.
Excellent [...] Mr. Boylan [...]
That's the bucko that'll organize her,
take my tip' [3].

Figure 1. *Blazes Hugh Boylan as imagined by Leopold Bloom, "Ulysses"*

The still from the film in Fig. 1 contains verbal and non-verbal visual elements – *lectosigns* and *opsigns*, but in the cinematic mode of presentation the image is accompanied by the sound of a

ticking clock – a *sonsign* and at the same time a *chronosign*, as if reminding Bloom of the approaching of Molly’s four-o’clock date with Hugh Boylan.

In fact, in the film adaptation *chronosign* acquires much connotative loading. Bloom’s knowledge of the exact time of his wife’s adulterous date makes him preoccupied with checking his watch and afflicts him more and more, as the appointed hour is drawing near. The quantitative amplification of lexical units, that indicate the approaching of four o’clock in the novel is condensed into a single but complex *perception-image* in the film. Joseph Strick interpolated a flash of a cuckoo clock (see Figure 2) in the bar, where Bloom is having his dinner. Instead of the traditional “cuc-koo” sound at four o’clock Bloom hears: ‘*Cuckold! Cuckold! Cuckold!*’ [3].

*’At four, she said. Time ever passing.
Clockhands turning. On.’;
’Not yet. At four she. Who said four?’;
’Fff! Oo. Rrpr’* [3].

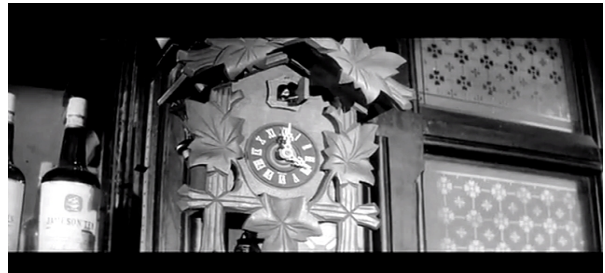

Figure 2. *The cuckoo clock, “Ulysses”*

The irony of Bloom’s perceptual aberration refers to the etymology of the derogatory term “*cuckold*” (the word was borrowed from French “*cuccault*” – a cuckoo bird), thus, making it “readable” or “decipherable” – converting it into a *lectosign*; onomatopoeic effect of the lexical unit, however, remains intact.

The filmic transfer of the surreal hallucinations of the “*Circe*” episode extends the theme of adultery to the full retaliation of thoughts repressed during the day. The still from the episode (see Figure 3) represents a metaphrastic transposition of the verbal metaphoric expression “*to make antlers to somebody*” into the visual metaphor – *onirosign*, which corresponds to Deleuze’s notion of *dream-images* – ‘actual sensations and perceptions are [...] cut off from memory-based recognition’ [2].

’BOYLAN: (Tosses him sixpence) Here, to buy yourself a gin and splash. (He hangs his hat smartly on a peg of Bloom’s antlered head)

*Show me in. I have a little private
business with your wife,
you understand?’* [3]

Figure 3. *The “Circe” episode, “Ulysses”*

Thus, Gilles Deleuze’s approach to cinematic semiosis provides a valid theoretical ground for analyzing the peculiarities of transposition and distribution of signs in the process of such a type of intersemiotic translation as film adaptation of a novel.

The study of the semiotic conversion of James Joyce’s novel “*Ulysses*” into its filmic equivalent – Joseph Strick’s film “*Ulysses*”, confirms the semiotics’ applicability within the linguistic context.

Bibliography: 1. Copley P. The Routledge Companion to Semiotics and Linguistics / Copley Paul. – London: Routledge, 2001. 2. Deamer David. Cineosis. 22 May 2010, Manchester. 1 March 2013 <<http://www.cineosis.com/page2.htm>> 3. James Joyces – Ulysses, Full Movie. Video file. 14 Dec. 2012. YouTube. 1 March 2013 <http://www.youtube.com/watch?v=5F_zwFhjdW8> 4. Joyce James. Ulysses. 2013. The Literature Network. 1 March 2013 <http://www.online-literature.com/james_joyce/ulysses/>

"БЫТИЕ" КАК "ВСЛУШИВАНИЕ-В-ЯЗЫК" И "ФАНТАСТИЧЕСКАЯ ЭТИМОЛОГИЯ" И "МИФОПОЭЗИЯ" КАК ЕГО ПРАКТИКИ

Олег Гуцуляк

Прикарпатский национальный университет имени Василя Стефаника
(Ивано-Франковськ, Украина)

В каждой культуре находятся большие возможности, оставшиеся нераскрытыми, не осознанными и не использованными на протяжении всей жизни данной культуры. Эти “нереализованные возможности” хотя и забыты, но до сих пор, как указывал М. Хайдеггер, “живут” в языке, который есть “домом Бытия” (“лингварным лабиринтом”, по Ж. Дерриде). Это же утверждает Ю. Лотман: “... Одновременно семиотическое пространство постоянно выбрасывает из себя целые пласты культуры. Они образуют слои отложений за пределами культуры и ждут своего часа, чтобы вновь ворваться в нее, настолько забытыми, чтобы восприниматься как новые”. В синергетике такое восстановление системной устойчивости за счёт периферийных ресурсов называется “правилом избыточного разнообразия”.

Собственно М. Хайдеггер для преодоления нынешнего деградированного состояния Европы предлагал реализацию “ирреального в культуре” (скрытых возможностей и сущностей вещей) с помощью возвращения к изначальным, но нереализованным возможностям европейской культуры. Они хотя и забыты, но до сих пор “живут” в языке, который есть “дом Бытия”. В “Письме о гуманизме” (1947) эти слова не раз повторены автором – почти как поэтический рефрен. Есть повторы с вариациями и глубина видения языка становится бездонной, почти мистической: “Язык – дом истины Бытия”, “В жилище языка обитает человек”, “Язык есть просветляюще-утаивающее явление самого Бытия”, “Язык есть вместе дом бытия и жилище человеческого существа”, “Язык есть язык бытия, как облака – облака в небе”, “Мыслители и поэты – обитатели этого жилища”. Поэтому необходимо “вслушиваться в язык (логос)”. Смыслы, аккумулярованные в языке, значительнее того, что люди могут сказать друг другу. Не люди “говорят языком”, а язык говорит людям и “людьми”. Язык говорит нам свой сказ (наррацию), т.е. показывает нам, что он вобрал в себя, что он в себе имеет. Язык сказывает о бытии, мы же используем язык (сказ, наррацию) языка, мы употребляем сказ (наррацию) языка, чтобы дать свой сказ о себе. Другими словами, не мы говорим языком (сказом, наррацией), а язык говорит в нас, язык говорит нами. Язык не может реализовать себя иначе, чем через говорящего языком (сказом/наррацией языка) человека.

Только “вслушивание в язык (логос)”, внимание к стертým или отодвинутым на периферию, но все еще живущим в нем содержаниям, и является возвращением человека к самому себе, к изначальному Бытию, ибо ни мышление, ни любые другие интеллектуальные акты не могут прорваться к Бытию (das Sein) сквозь сущее (das Seiende) – “чащи”.

Для реализации своего проекта “вслушивания в язык” М. Хайдеггер использует этимологию слов (но не как метод анализа), считая, что в изначальном смысле (“внутренней форме”) слова неосознанно отражено истинное понимание, отличное от последующей эволюции, когда под влиянием разума и общественного истолкования его первичное значение терялось. Рядом с конкретно научной этимологией, объясняющей происхождение слова историческими фактами, якобы, необходимо использовать т.н. “фантастическую этимологию”, выводимую из аналогий, созвучий и совпадений между словами, т.е. базироваться на иррациональной связи между звуками и слогами. Например, как японцы-синтоисты этиологируют слово “ками” – “бог”: “ка” – “цветок”, а “ми” – “тело”, в следствии чего, в ками соединены эфирность (трансцендентность) и телесность (представляемая кровью как субстанцией), хотя слово “ка” – “цветок” китайского происхождения и к реальной этимологии японского слова “ками” никакого отношения не имеет. Или, например, Плотин этимологизирует слова “бытие” (einaí) и “сущее” (on) как произошедших от слова “единое” (en) (“Эннеады”, Y, 5, 5), которым именуется Абсолют в соответствии с традицией платоновской генологии.

М. Хайдеггер в своем знаменитом эссе “Вещь” (1954) обращает особое внимание на происхождение немецкого слова “вещь” (ding) от древненемецкого thing – “тинг”, “народное собрание”, “публичный процесс”, “дело”. В. В. Бибихин в этой связи обращает внимание на то, что и в русском языке выражение “это дело” может употребляться в значении “вещь”. Мышление (Denken) этимологизируется М. Хайдеггером из памяти (Gedenken), память – из благодарности (Dank), благодарность – из благословения, молитвы (Andacht), и все это в конце концов – из древнегерманского слова “Gedanc”, что означает и сердце, и душу.

Путем восстановления изначального смысла слов М. Хайдеггер и его последователи жаждут повторить изначальное, “сущностное” мышление. В свое время неокантианец Э. Кассирер имел намерение обнаружить элементы до-логического мышления, отложенные в языке, мифологии и искусстве. Философ назвал это мышление “метафорическим”, отнеся к метафорам также метонимию и синекдоху. Его современник Х. Ортега-и-Гассет считал, что ранее у человечества превалировал образно-чувственный, а не мифологический способ мышления, а еще ранее, на десятки тысяч лет вглубь – “визионерский”, якобы и ныне присутствующий индейцам Северной Америки и поклонникам шаманизма.

Средством “реализации смыслов” становится рядом с “фантастической этимологией” также “мифопоэзия” (“символический, поэтический язык”, “язык космической поэзии”) – развертывание метафоры в символ, а символа – в миф, осуществляя проникновение в сферу царства “Весны и Смерти” (по А. Блоку), “Эроса и Танатоса” (по З. Фрейду). Именно поэты учат “услышать бытие”, отдаться (Gelassenheit) в его власть и стать свободным для восприятия истины. Как свобода, так и истина равным образом – дар бытия, и его инициатива – открыться человеку. Ведь тысячелетиями человеческое мышление представляло не слово, но образ, целостное восприятие мира отображалось в целостной системе образов, и поэзия – прямая наследница понятийно-образного мышления архаического общества – “пред-поэзии”, бывшей одновременно и первобытным человеческим знанием, и творчеством, первым воплощением духовной активности архантропа

Зоной “возвращения изначальных смыслов языка” в культурологии начинает рассматриваться город как пещера праисторических времен, когда формировались фундаментальные архетипы, к которым относится противопоставление “хаос – космос”, “море – земля”, которое осовременивает образ “улица – дом”. “Город” – это воспоминание о “потерянном

рае”, о палеолитической пещере, в которой были сделаны такие открытия, как огонь, лук, топор, колесо, изобразительное искусство, музыка и танцы.

ПОЕТИЧНИЙ ТЕКСТ ЯК ЗНАК

Ольга Деркачова

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна)

Поетичний текст можна тлумачити як семіотичну одиницю, що містить план вираження, змісту і референтності. Як зазначає В. Максимов, текст – це знаковий комплекс зі складною організацією, у якому важливі такі моменти: смислова змістовність, знакове оформлення, момент комунікативної адекватності, момент цільової завершеності та вичерпаності [4: 142].

Ю. Лотман у “Лекціях зі структуральної поетики” зазначав, що пізнання у мистецтві завжди пов’язане з комунікацією, адже письменник передбачає певну аудиторію. У такому контексті текст відноситься до знакової системи і його можна розуміти як ланцюг знаку і позначуваного, знаку і коду, а сам текст можна пояснити з позиції різних видів знаків. Завданням семіотичного процесу, на думку Г. Почепцова, є поєднання моделі світу та просторово-часових характеристик того, хто надсилає повідомлення, і того, хто його отримує [5: 131]. У нашому випадку це автор і читач. Семіотичний аналіз літературного твору, як вважає Ю. Степанов, полягає у виявленні в ньому пропозиційних функцій різного ступеня спільності, що не завжди явні, очевидні [6: 7].

Знак – це створений нашою уявою і об’єктивно зафіксований заміник певного предмета, явища, що реально існують. Будь-який знак, на думку О. Лосєва, є смисловим відтворенням предмета [3: 41]. Він отримує свою повноцінну значущість лише у контексті інших знаків і може мати нескінченну кількість значень, тобто бути символом. Будь-який знак, за О. Лосєвим, є актом розуміння тієї чи іншої предметності. Науковець виокремлює три різні види буття: 1) дійсність, що оточує нас; 2) дійсність, що відображається у наших думках; 3) буття словесне (між об’єктивно дійсним та мисленнєвим буттям). Текст як знакова система належить до третього буття.

Незважаючи на те, що текст, а точніше слова, які його утворюють, семіотика пояснює як знаки-символи, можемо говорити про поетичний текст не лише як про сукупність таких знаків. Художній текст, на думку М. Бологової, має нескінченну глибину смислів і невичерпні можливості для інтерпретації [2: 131]. Висловлювання у тексті є не ціллю, а засобом моделювання світу. Внаслідок створення поетичного тексту маємо не повідомлення, а предмет, що можна назвати джерелом інформації. Таке розуміння тексту перегукується із визначенням поняття “знак”. Отже, текст треба сприймати не лише як семіозисну величину, а і як окремий знак.

Текст, як і будь-який інший знак, має план вираження і план змісту. Визначальними є художній образ і ті засоби, які його творять. На їхній основі можемо визначити три групи знаків-текстів, аналогічно до семіотичної класифікації.

“Створюючи художній світ, письменник подає нам не повідомлення (інформацію), а матеріальну річ, предмет (джерело інформації), і ми, щоб зрозуміти його, повинні

відсторонитися від референтності (тобто виконати умови відриву від практичної функції) і встановити принципи взаємин між вилученими з нього елементами і їх властивостями” [1: 26]. Залежно від того, як створено цей художній світ, наскільки він адекватний реальному, можемо говорити про певний рівень його сприйняття, що перегукується зі сприйняттям будь-якого іншого знаку. Тобто текст є певним знаком, залежно від рівня його організації. Тому, за О. Астаф’євим, можна запропонувати такі різновиди лірики: референтна, немімесисна, нереперентна. Така класифікація відповідає вже згадуваній класифікації знаків у семиотиці:

знаки-ікони → іконічний текст → референтна система

знаки-індекси → індексальний текст → немімесисна система

знаки-символи → символічний текст → нереперентна система.

Референтна лірика є найбільш точним відповідником між означуваним і означальним (наприклад, М. Рильський, В. Сосюра, Л. Первомайський). У немімесисній ліриці така відповідність послаблюється (наприклад, Л. Костенко, В. Симоненко, В. Стус). У нереперентній ліриці безпосередній зв’язок між означуваним та означальним відсутній (наприклад, С. Вишенський, О. Лишена, К. Москалець). Відповідно референтна лірика є іконічною, адресно-комунікативною. “У системі немімесисної образності художній світ вибудовується за принципом “світ як текст”, художнє зображення є дискретним, воно частково втрачає у референтності, функція образів тут індексальна”. Нереперентна лірика безадресно-комунікативна. Вона міняє місцями мову і текст. Не текст щось повідомляє за допомогою мови, а мова за допомогою тексту.

Таким чином, поетичний текст можемо тлумачити відповідно до рівня співвідношення зі світом як іконічний знак, знак-індекс, знак-символ. І вже звідси визначати знакові моделі референтної, немімесисної, нереперентної лірики, тлумачити знаковий характер автора, характер текстів тощо.

Література: 1. Астаф’єв О. Г. Лірика української еміграції: Еволюція стильових систем / О. Г. Астаф’єв. – К. : Смолоскип, 1998. – 314 с. 2. Бологова М. А. Текст и смысл: стратегии чтения / М. А. Бологова // Критика и семиотика. – Вып. 7. – 2004. – С. 131–141. 3. Лосев А. Ф. Знак. Символ. Миф / А. Ф. Лосев. – М. : Изд-во Московского ун-та, 1982. – 480 с. 4. Максимов В. В. Анормативный текст: поэтика и дидактика / В. В. Максимов // Критика и семиотика. – Вып. 7. – 2004. – С. 142–152. 5. Почепцов Г. Семиотика / Г. Почепцов. – М. : Рефл-бук, 2002. – 432 с. 6. Степанов Ю. В мире семиотики / Ю. Степанов // Семиотика: [Антология]. – М. : Академический проект, 2001. – С. 5–42.

ЖІНОЧЕ ПИСЬМО: ОРНАМЕНТ СТИЛЮ (ЧИ / І) ПОЧЕРК РУКИ

Роксолана Жаркова

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Львів, Україна)

Світова і вітчизняна гуманітаристика вже декілька десятиліть перейнята проблемою розмежування чоловічого та жіночого текстотворення, що свою генезу ведуть ще з часів до нашої ери. Принаймні варто згадати славнозвісну грекینیю Сапфо, конкурентку Катулла, яка втілила власну суб'єктивність у ліриці, що стала “в царині "патографії” для європейської літератури зразковим прикладом, який поєднував у собі “наївність” і “витонченість” [2: 24]. Мовити про пафосне-і-болюче [*грец. pathos – пристрасть; страждання*] для жінки – це самовписуватися у простір буттєвості, шукаючи “власну тему, власну систему, теорію та власний голос” [5: 684].

Поняття “жіноче письмо” (*l'écriture feminine*) виникло у 70-х роках ХХ ст., коли французька письменниця і науковець Гелен Сіксу опублікувала (у співпраці з К. Клемент) книгу “Народжена молодою”, продовжуючи цю тему в есе “Сміх Медузи” (1975). Як стверджує Сіксу, писанню жінки передуює шукання своєї території письма, це політ над “чоловічо-персональною граматику” [7: 58], яка уніфікує світ, це відкриття “цінностей, бажань, органів, своїх безкінечних тілесних територій, схованих під печаттю” [7: 45, 55]. Жінка, що наважилася на сплітання тканини слів в універсальному фало-лого-центризмі, одночасно народжує текст і народжується в тексті як його Творчиня, такий процес прирівнюється до само-себе-народження: “ми виходимо з історії через наше чисте черево, кричучи, ми стаємо нашими чистими дітьми і ми себе народжуємо” [6: 65]. Синтезування гінекології і філософської онтології в обґрунтуванні фемінного текстотворення обстоює представниця французького есенціалізму Люс Ірігарай переконуючи, що чоловіки у своїх текстах свідомо знецінюють жіночі переконання, примітивізують жіночі відчуття, спостерігається їх владне ставлення як-до-*Іншої*, “панівне через погляд, це спекуля(риза)ція” [9: 57]. Заволодіння Логосом для жінки дорівнює поверненню до себе і у себе – до свого тіла та у своє тіло, про це міркує Л. Ірігарай, висуваючи концепції *рідинності жіночого висловлювання (fluidité)*, що первинно поєднує рідини і *вагінального символізму*, який формує не тільки психологія, а й фізіологія жінки. Жіночий дискурс володіє новим синтаксисом, руйнуючим “чоловічу презентацію, де жінки у пастці економії значень, що служить для самолюбубання суб'єкта (чоловіка)” [8: 122]. Інтелектуалка сучасної Франції Юлія Крістева, розглядаючи символічну і семіотичну природу мови, зауважує, що для фемінного висловлювання є іманентною семіотична образосфера, оскільки жінка “опиняється в асоціальності, в розломі умовностей спільноти, у своєрідній асимволічній сингулярності [...] жінка проводить своє життя прикидаючись, граючи роль ідеалізованого джерела життя, ідеалізованої дружини та матері митців або перевдягнутого товариша своїх братів” [1: 66]. Тому письмо має стати шляхом саморепрезентаційних можливостей подолати умовності і нарешті обрати своє справжнє “я”. Американка Е. Шовалтер натомість переконує, що “*l'écriture feminine*, вписування жіночого тіла і жіночої різниці у мову і текст – важливі теоретичні формулювання у французькій феміністичній критиці, хоча вона описує радше утопічну можливість, ніж літературну практику [...] концепція *l'écriture feminine* дає змогу говорити про жіноче письмо, яке підтверджує важливість жіночності і визначає теоретичний проект феміністичної критики як аналіз різниць”

[5: 686]. Хоча деякі дослідники-гендерологи додержуються думки, що жіноче письмо – не витвір жіночої свідомості і її організму, а тільки стиль писання, властивий різностатевим особам. Наприклад, С. Вайгель вважає, що жіночий стиль – це унісексуальна “суб’єктивність, непослідовність, роздробленість, захоплення відступами” [10: 197]; а М. Мудуре – що “жіноча літературна традиція існує, і вона репрезентує жіночі цінності [...] Але, це не означає, що вони обов’язково повинні бути виражені автором-жінкою” [3: 171–177].

Криза дефініцій та теоретичних узагальнень пов’язана, на наш погляд, зі самим терміном. Французька лексика містить у собі одразу два досить близькі поняття: 1) *écrit (m)* – писання (дія), написані тексти; 2) *écriture (f)* – письменність, почерк [4: 169]. Цікаво, що ці слова – різнорідні: перше – чоловічого, друге – жіночого роду. Саме останнє (і стиль, і почерк) стало фундаментальним у базі французького пост-структуралізму другої половини ХХ ст. (Р. Барт, Ж. Дерріда). Таким чином, письмо виражається і стилем (поетикою, риторикою, фігуральною майстерністю автор-(а/ки), і почерком (особливістю виведення букв, рукою скриптора). Будь-який графолог, використовуючи методологію аналізу рукописів, пояснить настрій, емоційний тон, навіть характер того, хто писав. Важко визначити, що важливіше для науковця: авторський стиль твору, у якому часто діє гендерна перформенсна гра з читачем (він каже? вона? вони? андрогін? ніхто?), чи скрипторський почерк, що хроно-топно варіює, втрачаючи актуальність нині, коли *її/його* перо (олівець, ручка) поступилися місцем *нічийй* клавіатурі. Тільки діапазон подальших досліджень у цій галузі зможе відповісти – чому (і/чи) кому має вірити читач – художнім узорам стилістики (а-/полі-)-морфного автора чи танцювальним “па” руки скриптора, який все ж має тіло – жіноче або ж чоловіче.

Література: 1. Крістева Ю. Полілог [перекл. з франц. П. Тарашука] / Ю. Крістева. – К. : Юніверс, 2004. – 480 с. 2. Лучук Т. В. Catullus versus Sappho: переклад поза контекстом гендерної лінгвістики / Т. В. Лучук // Сапфо : зб. статей / упоряд. О. Галета, Є. Гулевич ; Центр гуманітарних досліджень ЛНУ імені І. Франка). – Львів : Літопис, 2005. – С. 12–66. 3. Мудуре М. Существует ли женская литературная традиция? / М. Мудуре // Гендерные исследования. – Харьков : ХЦГИ: Человек и карьера. – 1999. – № 2. – С. 171–177. 4. Новий французько-український та українсько-французький словник / [уклад. Л. М. Авраменко]. – Харків : Світовид, 2002. – 896 с. 5. Шовалтер Е. Феміністична критика в пущі / Е. Шовалтер // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / за ред. Марії Зубрицької. – 2-е вид., доп. – Львів : Літопис, 2002. – С. 680–702. 6. Cixous H. La venue à l’écriture / Hélène Cixous, Madeleine Gagnon, Annie Leclerc. – Paris : Union générale d’édition, 1977. – 151 p. 7. Cixous H. Le Rire de la Méduse et autres ironies [Préface de Frédéric Regard] / Hélène Cixous. – Paris: Galilée, 2010. – 197 p. 8. Irigaray L. Ce Sexe qui n’en est pas Un / Luce Irigaray. – Paris : Les Éditions de Minuit, 1977. – 219 p. 9. Irigaray L. Speculum de l’autre femme / Luce Irigaray. – Paris : Les Editions de Minuit, 1974. – 463 p. 10. Weigel S. Die Stimme der Medusa. Schreibweisen in der Genenwartsliteratur von Frauen / S. Weigel. – Hamburg : Durman. – Hiddingsel, 1987. – 316 s.

НОМІНАЦІЇ СТИХІЙ В АСПЕКТІ МІФОЛОГІЧНО ОРІЄНТОВАНОГО СЕМІОЗИСУ

Олександр Колесник

Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка
(Чернігів, Україна)

Процеси концептуалізації та категоризації світу мовними особистостями, що передбачають ментальну обробку вхідних сигналів, пов'язані з використанням попереднього досвіду лінгвоспільнот. У свою чергу, побудова вербальних образів світу / розбудова альтернативних реальностей за допомогою мовного коду відбувається за умови переосмислення нової інформації крізь призму певних аксіоматичних фільтрів. Контейнером таких аксіом ми вважаємо міфологічний простір (МП). МП розуміється як вербально-інформаційний континуум, що охоплює втілені мовними засобами концепти-міфологеми різних рівнів абстракції та узагальнення, об'єднані у міфологічні сценарії. МП корелює з ядерною частиною семіосфери, постає вихідною інформаційною базою даних при здійсненні актів міфологічно орієнтованого семіозису.

У міфологічних традиціях та відповідних мовних картинах світу європейських лінгвоспільнот відображено уявлення про СТИХІЇ. Інтегративне лінгвосеміотично орієнтоване дослідження номінацій стихій у текстах різних жанрів і періодів передбачає порівняльно-діахронічне вивчення етимології номінатом ВОГНЮ, ЗЕМЛІ, ПОВІТРЯ та ВОДИ як “імен концептів”. Розгляд лінгвокультурних і лінгвоконцептуальних властивостей мовних знаків, що вербалізують вказані стихії у текстах, дозволяють виокремити етноспецифічні уявлення про них.

Водночас, маємо змогу вести мову про певні універсальні властивості знакових репрезентацій СТИХІЙ у лінгвокультурах європейських етносів. Так, ВОГОНЬ втілює інформаційний вплив надсистеми, традиційно відомої як САКРАЛЬНА СФЕРА. ВОГОНЬ розуміється як програма розвитку відкритих систем (в тому числі людини, колективів, знакових систем тощо). Вхідження програми до міжсистемних взаємодій призводить до зламу старих моделей відносин: *ok í höll Hárs // hana brenndu* палило її (відьму Гюльвейг) полум'я у палаці Одіна [4: 21] (на індивідуальному ката-рівні), *Surtr ferr sunnan / með sviga laevi* (Сурт їде з півдня з тим-що-нищить-гілки) [4: 52] (на цивілізаційному мега-рівні). ЗЕМЛЯ втілює матеріальні ресурси, необхідні для реалізації певної програми, зокрема, окреслює межі простору буття: *in ðam eorðhuse ærgestreona* (земля внизу) [8: 2232]. Повітря охоплює сценарії взаємодії систем різного рівня: ВІТЕР – ЖИВА ІСТОТА → ЕМОЦІЇ← [“-” сценарій]: *А Стрібве ієнве плясацуть об оне плакате сія за овсЪне* (Стрібове лише танцювали над ними, оплакуючи їх восени) [1: 7ж, 19]. ВОДА розуміється як прогнозований результат взаємодії систем, що реалізують певну програму розвитку, наприклад, ЧАРИ→[ВОДА→ПЕРЕШКОДА]→ПРИПИНЕННЯ ІНШОГО СЦЕНАРІЮ: *agus chuir e fairge ghlas rompa air a' mhachaire ghuirn* (і він помістив сіре море перед ними у зеленій долині) [3: V].

Отже, номінації стихій окреслюють ієрархічний та синергетичний плани картин альтернативних світів як відкритих систем. Внутрішня форма вербальних знаків, що втілюють СТИХІЇ, віддзеркалює сутність енерго-інформаційних потоків, у яких перебувають мовні особистості, людські колективи, планета загалом.

Література: 1. Велесова книга: Легенди. Міти. Думи / [загальна редакція В. Довгича]. – К. : Індоєвропа, 1995. – 316 с. 2. Beowulf [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www8.georgetown.edu/departments/medieval/labyrinth/library/oe/texts/a4.1.html> 3. Deirdire [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.dirdire.org.uk 4. Völuspá [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://norse.ulver.com/edda/voluspa.html>.

СПЕЦИФІКА ВИКОРИСТАННЯ АРХЕТИПУ СВЯТОГО ГРААЛЯ

Алла Мартинець

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

(Івано-Франківськ, Україна)

Сучасна красна словесність ввібрала в себе найкращий досвід і надбання минулих століть. Серед основ її творення фігурують архетипи як базові елементи культури, що складають константні моделі духовного життя людства [7: 39]. Одним з них є Святий Грааль.

Проаналізувавши ряд текстів сучасних європейських митців (Л. Шоулз, Дж. Мур “Заговор Грааля”, Р. Коурі, “Останній тамплієр”, О. Ранн “Хрестовий похід проти Грааля”, Г. Белібаст “Останній катар”, А. Бренон “Між двома ви́роками”, Г. Таунслі “По слідах Грааля”, М. Магр “Тасмни́ця катарів” та ін.) вважаємо за доцільне чітко виділити й охарактеризувати низку проблем, пов’язаних з використанням архетипу Святого Грааля.

Однією з проблем зображення Святого Грааля у сучасній літературі, на нашу думку, є його трактування як продовження земної лінії роду Ісуса Христа, що змінює загальнолюдське уявлення про Спасителя, Сина Божого. Така думка утвердилася ще у часи середньовічної культури, про що свідчить твір Т. Мелорі, який стверджував, що обранці Грааля були не просто його хранителями, а нащадками Христа. Саме такої лінії дотримується Р. Коурі, наш сучасник, у творі “Останній тамплієр” [2].

На думку Л. Шоулз сучасні письменники, моделюючи жанр своїх творів, зосереджують увагу на “легких” детективних історіях, так званих “кишенькових книгах”, які б розважили читача “в дорозі” чи просто, допомагали коротати час “домогосподаркам” [6: 3].

Другий напрямок використання нашими сучасниками образу Грааля пов’язане з його глибоким змістовим навантаженням. Такий напрямок передбачає переключення, створених письменниками образів з лицарською добою. В характеристиках персонажів митці апелюють до оцінок, пов’язаних з духом лицарства, а головних героїв називають “лицарями Грааля” [3: 53], що передбачає наділення героя моральними чеснотами, укладеними в епоху Середньовіччя.

До числа проблем, пов’язаних з використанням архетипу Святого Грааля нашими сучасниками належить брак інформації наукового характеру щодо Святого Грааля.

Найчастіше в сучасній літературі архетип Святого Грааля використовується письменниками з благородною метою. У творах такого характеру Грааль виконує функцію певного “лакмусового папірця”, який спроможний відчувати справжню сутність людини, її найпоетаємніші думки і мрії. Яскравим прикладом такого твору є роман “Заговор Грааля” авторів Л. Шоулз, Дж. Мура. За стилем він є пригодницьким романом з елементами містики. Заголовок вказує на очевидний зв’язок з давньою реліквією. Щодо інтриги твору, то автор пропонує нам нестандартне використання чаші Святого Грааля, яка служить інструментом

для розгляду актуальної, на нашу думку, для суспільства проблеми клонування людей. Як стверджують Л. Шоулз та Дж. Мур: *“Найбільш дивовижне – не сама Чаша, а те, що може виявитись всередині. Всередині Чаші, в яку зібрали кров Христа, під шаром бджолиного воску, залишилось ДНК Ісуса”* [3: 317]. Для усвідомлення людьми негативної сторони клонування автори пропонують дещо атеїстичний, на нашу думку, приклад експериментування над особою Спасителя, створення нового Ісуса: *“...за допомогою сучасних технологій легко створити Антихреста, здійснити чудо – клонувати тіло Христа, тіло, яке воскресло із мертвих після розп'яття”* [6, 311].

З використанням архетипу Святого Грааля в сучасній літературі пов'язана також проблема моральної деградації духовності людини, яка шукає Грааль. Жага володіння Чашею Розп'яття (одна з назв Грааля) позбавлена будь-якої вищої мети, а має лише особисту вигоду, бажання влади, слави, визнання, поваги, просування по кар'єрі, могутності для управління усім світом. За таким зовнішнім антуражем найчастіше приховується справжня внутрішня пустота, духовна бідність, чи навіть, деградація людини, позбавленої справжнього духовного стержня життя.

Отже, що наповнення архетипу Святого Грааля в сучасній літературі у порівнянні з середньовічною зазнав ряд змін, що і дало нам можливість виокремити низку проблем, пов'язаних із його використанням, та пояснити ґрунт їхнього виникнення. Серед найголовніших назвемо такі: *“Справжній шедевр та підробка з назвою Грааль”*, матеріальна зацікавленість автора, брак інформації наукового характеру стосовно Святого Грааля, вплив контрадиційного пояснення релігії на свідомість вірян та моральна деградація духовності людини, яка шукає Грааль заради власного збагачення.

Література: 1. Архетипы // Энциклопедия “Мифы народов мира”. – М., 1980. – Т. 1. – Режим доступу : www.rambler.ru. 2. Коурі Р. Останній тамплієр [Текст] / Р. Коурі / пер. з англ. В. Горбатько. – Харків : Книжковий клуб сімейного дозвілля, 2006. – 480 с. 3. Набитович І. Леонід Мосендз – лицар Святого Грааля [Текст] / І. Набитович. – Дрогобич : Відродження, 2001. – 228 с. 4. Нямцу А. Е. Поетика традиционных сюжетов [Текст] / А. Е. Нямцу. – Черновцы : Рута, 1999. – 176 с. 5. Шоулз Л. **Заговор Грааля** [Текст] / Л. Шоулз, Дж. Мур. – М. : Эксмо, 2006. – 383 с. 6. Юнг К. Г. Душа и миф. Шесть архетипов [Текст] / К. Г. Юнг. – Минск : Харвест, 2003. – 399 с.

КОМПОНЕНТНА СТРУКТУРА ЛІНГВОКУЛЬТУРНИХ СЕМІОТИЧНИХ КОНЦЕПТІВ *PRIDE* і *NOBILITY*

Вікторія Сергієнко

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна)

Багатовимірність концепту як ментального утворення, за В.І. Карасиком [1], характеризується наявністю трьох складників: поняттєвого, образного та ціннісного, які є обов'язковими для визначення національнокультурної специфічності концепту. Знакова природа концепту передбачає його закріплення за певними вербальними виразниками чи засобами [2: 258], щоб перетворити його із суто ідеальної сутності на таку, що має матеріальні риси.

На думку А. Папшевої, семіотичну функцію у комунікації виконує система образів, які входять у культуру як знаковий феномен. Система розподілена на підсистеми, названі в царині семіотики культурними кодами, які також поділяються на субоддиниці, субкоди [4: 492–494]. Для розуміння функції, яку виконують вербалізовані абстрактні імена *LCK PRIDE* і *NOBILITY*, на перший план виступають їхні ціннісні та символічні складники. Це дає змогу виокремити систему лінгвокультурних кодів та субкодів, що експлікують концепт, а також з'ясувати специфіку цих ідеалізованих репрезентантів. До того ж, у вербалізації образної складової концептів відшуковується і їхня цінність, яка у філософському формулюванні є “сформованою в умовах цивілізації та безпосередньо пережитою людьми формою їхнього ставлення до загальнозначущих зразків культури і до тих граничних можливостей, від усвідомлення яких залежать здібності кожного індивіда проектувати майбутнє, оцінювати “інше” та зберігати у пам’яті минуле” [3: 1001].

Тому, складаючи уявлення про *PRIDE* і *NOBILITY*, представники британської лінгвокультури повинні відтворити їх у системі мисленневих образів, які у подальшому можуть бути представлені знаками мови або, інакше кажучи, мовними одиницями, для пояснення їхнього смислового наповнення, що змінюється залежно від соціокультурних та історичних змін.

Говорячи про ‘гордість’ як національну цінність, британці усвідомлюють її як почуття чи відчуття задоволення від володіння матеріальними статками й надбаннями, від статусної позиції у суспільстві, зовнішнього вигляду, усього, що стосується сім’ї та родини: власного шлюбу, міцності родинних зв’язків, наявності кровних нащадків; відчуття шляхетної крові, наявності сімейного спадку до одруження, домівку сім’ї, місця захоронення родини, культурне оточення. Прикладом може стати один із ціннісно-символічних лінгвокультурних субкодів ‘Усвідомлення свого походження’: “You forget,” he said with a queer pride, “I can hold on, too – I’m a Forsyte myself ...” [5: 251].

Ціннісними характеристиками концепту *NOBILITY* вважаємо рівень позиції у суспільстві, до прикладу: ‘Статус голови відомого роду’: “As the head of the family, the rest ought to come to me” [6: 87] або ж: ‘Гордість за належність до шляхетної родини’: “Mrs Crick congratulated Tess on the shilly-shallying having at last come to an end, and said that directly she set eyes on Tess she divined that she was to be the chosen one of somebody who was no common outdoor man; Tess had looked so superior as she walked across the barton on that afternoon of her arrival; that she was of a good family she could have sworn” [6: 268]; соціальне походження; чистокровність нації; риси зовнішнього вигляду, поведінки; передача духовності молодшому поколінню; благородство, визначене ім’ям роду; ставлення до релігії; відображення шляхетності у спокої, стабільності та ін.

Література: 1. Карасик В. И. Лингвокультурный типаж “английский чужак” / В. И. Карасик, Е. А. Ярмахова. – М. : Гнозис, 2006. – 240 с. 2. Лингвокультурный концепт : типология и области бытования [Текст] : [монография] / [под общ. ред. проф. С. Г. Воркачева]. – Волгоград : ВолГУ, 2007. – 400 с. 3. Объект, объективность. Современный философский словарь / [под общей ред. д.ф.н., профессора В. Е. Кемерова]. – [2-е изд.]. – Лондон ; Франкфурт-на-Майне ; Париж ; Люксембург ; М. ; Минск : ПАНПРИНТ, 1998. – 1064 с. 4. Папшева А. В. Структурно-семантические и функциональные характеристики английского лингвокультурного кода “Природа” [Электронный ресурс] : автореф. дис. на соиск. уч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 “Германские языки” / А. В. Папшева. – Самара, 2010. – 24 с. – Режим доступа : <http://www.pgsga.ru/science/aspirant/avtoreferaty/papsheva.doc>. 5. GJ FS. B. 1 – Galsworthy J. The Forsyte Saga. Book 1-3. : Book 1. – The Man of Property / John Gals-

worthy. – M. : Progress Publishers, 1974. – 383 p. 6. HT Td'U – Hardy T. Tess of the d'Urbervilles, A pure woman / Thomas Hardy; [introd. by A. Alvarez and edit. by D. Skilton]. – Harmondsworth, UK : Penguin books, 1985. – 534 p.

ЗІСТАВНІ МОВОЗНАВЧІ СТУДІЇ. КОМП'ЮТЕРНА ЛІНГВІСТИКА

COMPARATIVE LINGUISTIC STUDIES. COMPUTATIONAL LINGUISTICS

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИЙ ТА ГРАМАТИЧНИЙ АНАЛІЗ ГЕРМАНІЗМІВ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Марина Гладка

Український гуманітарний інститут
(Буча, Київська обл., Україна)

Мова – це динамічна система, тому поява нових слів у ній неминуча. Від історії самої культури та змін у ній залежить зміна чи втрата значень, створення чи запозичення нових слів. Наш час характеризується збагаченням як усного так і писемного мовлення іншомовними словами, які ще в недалекому минулому або ж не існували, або ж мали вузьку сферу вжитку.

Велику частку серед них посідають запозичення з німецької мови.

Усі германізми можна поділити на 5 великих груп: 1) запозичення, які використовуються без жодних змін: *путч, курорт*, тощо; 2) запозичення, які асимілювалися згідно з мовними нормами української мови: *аспірантура, бормашина, статист, статистика, стипендія*, та ін; 3) запозичення, які прийшли в українську мову опосередковано, переважно, з російської та польської: *слюсар, спекуляція, страус, фасувати, студент*, і т. ін; 4) екзотизми, що позначають суто німецькі поняття та реалії: *остарбайтер, марка, марципан, рейх, Бундестаг*, та ін; 5) германізми-інтернаціоналізми використовуються в різних мовах як певні терміни, наприклад: *автобан, авторитет, цензура, нейтралітет* та ін.

Під час дослідження були виявлені германізми, що належать до наступних сфер (за класифікацією М. П. Кочергана):

1. ремісництво: *слюсар, станіоль, борштанга*;
2. будівництво: *смальта, еркер*;
3. начиння та інші хатні речі: *гардина, кахель, ширма*;
4. одяг, аксесуари: *кітель, галстук*;
5. кулінарія: *струдель, вафлі*;
6. флора та фауна: *страус, едельвейс*;
7. торгівля, гроші, міра: *спекуляція, бухгалтер*;

8. характеристика людей за внутрішніми якостями: *інтроверт, екстраверт*;
9. військова справа: *стратегія, унтер, анилюс*;
10. дії: *фаговати, алітування*.

Зібраний матеріал засвідчує що, частина германізмів уже втратила ознаки свого походження (*дратва, лантух, рада* та ін.), частина усвідомлюється мовцями як чужорідний елемент. Такі германізми зберігають типові фонетичні (*штуцер, шпиталь*) і словотвірні (*ландшафт, мітельшпіль*) риси німецької мови. Але значна частина запозичень у процесі функціонування уподібнюється структурі мови-реципієнта, тобто відбувається інтерференція. Цей процес супроводжується різними змінами – фонетичними (*стипендія, струдель*), морфологічними (*вегетаріанство, вербувати, глінтвейн*) та семантичними (*штраф, кахель*).

Серед слів запозичених із німецької мови є чимало складних без сполучного голосного: *бутерброд, ландшафт, бухгалтер, камертон, циферблат*. До них також належать слова зі звукосполученням [шт] на початку слова та [ей], [ай] після приголосного: *штамп, штаб, штраф, крейда*.

Ряд іменників, що мають нульове закінчення у називному відмінку однини у мові – джерелі, зберігають це закінчення: блок (нім. Block), паритет (нім. Parität). Німецькі іменники, що закінчуються на *-e* зазнавали адаптації в двох формах: відпадиння *-e* і підведення іменників під тип іменників чоловічого роду з основою на приголосний (штраф (нім. Strafe); надавання цим іменникам закінчення *-a* на місці *-e* і перетворення їх в іменники жіночого роду (біржа (нім. Börse), такса (нім. Taxe)).

Вплив німецької мови на українську відбувався майже протягом всього періоду її становлення й розвитку як європейської мови. Німецькі лексичні запозичення настільки органічно адаптувалися в лексичній системі української мови з власне номінативного і фонетичного та морфологічного поглядів, що в багатьох випадках не сприймаються як слова іншомовного походження.

ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗМИ ЯК РЕЗУЛЬТАТ МІЖНАЦІОНАЛЬНИХ ЗВ'ЯЗКІВ У ФРАЗЕОЛОГІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ МОВ

Ольга Гузовська

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна)

Питання фразеології останнім часом привертають до себе увагу все ширшого кола дослідників. Фразеологічна проблематика, що знайшла своє відображення на сторінках наукової літератури, розглядається на двох мовних рівнях – синхронії та діакронії. Особливо багато питань охоплюють фразеологічні дослідження на синхронному рівні.

Виявлення і фіксація лексики з національно-культурною ознакою, встановлення статусу національно-своєрідних компонентів у структурі значення слова, способів їх номінації, з'ясування закономірностей семантичного паралелізму семіотичних систем має суттєве значення для вивчення своєрідності концептуалізації світу в різних національних мовах.

Типологічні дослідження в галузі близькоспоріднених і далеко споріднених мов обумовлюють увагу лінгвістів до питань інтернаціональної лексики і фразеології, тісно пов'язаних з історичними умовами розвитку окремих мов. Адже відомо, що до складу інтернаціональної фразеології входять лексичні одиниці грецького та латинського походження, які беруть початок в античній історії, літературі, міфології, відтворюють біблійні образи.

Слід зазначити, що біля витоків науки про фразеологію стояв визначний український філолог О. О. Потебня. Він першим поставив питання про знаковий характер стійких зворотів, про закономірності їхніх утворень, висловив низку думок про їхнє значення, “внутрішню форму” тощо [3: 23].

Певний інтерес до фразеології виявили також І. І. Срезневський (зокрема він писав про утворення слів і зворотів) та Ф. Ф. Фортунів, який досліджував значення та словозміну компонентів стійких сполук слів. Цінні спостереження містять праці О. Шахматова, Л. Щерби та Є. Поливанова, який висунув тезу про відокремлення фразеології в самостійний розділ лінгвістики, що має стійку позицію в лінгвістичній літературі, власне, поруч з фонетикою, морфологією.

Систематизація і характеристика фразеологічних одиниць, а також необхідність в особливих прийомах їх вивчення вперше були обґрунтовані Ш. Баллі у праці “Французька стилістика” (1909 р).

Концепція Ш. Баллі лягла в основу багатьох праць з фразеології. В. В. Виноградов, зокрема, використав його принципи класифікації фразеологічних одиниць, думки щодо обсягу фразеології, зближення фразеологічної одиниці і слова тощо. Праці В. В. Виноградова дали новий поштовх вивченню фразеології у мовознавстві [2: 6].

Помітний внесок у розвиток фразеологічної теорії зробили Б. Ажнюк, О. Ахманова, Ю. Аваліані, Р. Будагов, О. Бабкін, І. Білодід, В. Виноградов, П. Горецький, В. Жуков, Р. Зорівчак, М. Копиленко, В. Кононенко, В. Лазарович, В. Мокієнко, Г. Назарян, З. Попова, Л. Ройзензон, А. Райхштейн, Л. Скрипник, В. Телія, Г. Удовиченко, О. Чередниченко. У цьому контексті варто назвати праці Н. Амосової “Основи англійської фразеології”, М. Шанського “Фразеологія сучасної російської мови”, В. Архангельського “Стійкі фрази сучасної російської мови”, О. Куніна “Англійська фразеологія”, І. Чернишової “Фразеологія сучасної німецької мови”, А. Назаряна “Фразеологія сучасної французької мови”, О. Молоткова “Основи фразеології сучасної російської мови”, С. Денисенко “Фразоутворення в німецькій мові”, М. Алефіренка “Теоретичні питання фразеології”. Згадані автори – тою чи іншою мірою – обґрунтували фразеологію як самобутню систему мовознавчих явищ [3: 25].

Слід відзначити, що при існуванні достатньої кількості робіт з питань інтернаціональної лексики як проблеми, що відображає міжмовні відношення, дослідженню фразеологічної інтернаціоналізації не приділялось достатньої уваги.

На межі 60-тих років паралельно існували два напрямки вивчення інтернаціоналізмів, крайні полюси яких представлені з одного боку працями М. М. Маковського, Ю. С. Сорокіна, І. В. Арнольд, а з іншого – Р. А. Будагова, Ю. А. Бельчикова, В. В. Акуленка. Перші не виділяють інтернаціоналізми з кола запозичень, другі – виступають проти ототожнення цих категорій [7: 4].

У зв'язку з цим нам видається цікавим простежити та проаналізувати групи фразеологічних інтернаціоналізмів (ФІ).

Наведемо приклади ФІ з повною фонографічною відповідністю, а також ФІ латинського походження, що були скальковані іншими європейськими мовами.

Джерелом більшості ФІ, які ввійшли в інші мови без перекладу, Е. М. Солодухо та В. В. Лазарович вважають латинську мову. Найчастіше це вислови з творів латинських авторів та висловлювання відомих історичних осіб тощо. Наприклад: *vox populi, vox dei; sancta simplicitas; discordiae malum; errare humanum est (Seneca); alter ego; alma mater; festina lente; tabula rasa; o tempora, o mores* та ін.

Джерелом численних нетранслітерованих фразеологічних одиниць є також англійська і німецька мова. Наприклад:

- англ.: *faire play, happy end, high life, my house is my castle, my dear friend, last but not least, self-made man, the rest is silence* та ін.

- нім.: *den Sack schlägt man, den Esel meint man; der Mohr hat seine Schuldigkeit getan, der Mohr kann gehen; im Werden; Not kennt kein Gebot; та ін.*

Що ж стосується фразеологічного калькування, то слід зазначити, що це – один із головних способів відтворення у перекладі семантико-стилістичних функцій безеквівалентних ФО. Цей метод дозволяє зберегти у перекладі не тільки семантику, а й образність, символіку, національний колорит ФО оригіналу, у нашому випадку латинської мови. Наприклад:

- *Perlen vor die Säue werfen – to cast pearls before swine – метати бісер перед свиньми ← nolite mittere margaritas ante porcos.*

- *Man lernt, solange man lebt – live and learn – вік живи, вік учись ← tarn diu discendem est, quamdiu vivis.*

- *Der Fuchs wechselt den Balg, nicht die Sitten – the fox may grow grey, but never good – вовк линяє, а натури не міняє ← quaeiibet vulpes candam suam landat.*

- *Volkes Stimme, Gottes Stimme – the voice of the people is the voice of God – глас народу – глас божий ← vox populi, vox dei.*

- *Zorn ist kurze Unsinnigkeit – anger is a short madness – гнів – коротке безумство ← ira furor brevis est.*

Розглядаючи ФІ можна зробити висновок про те, що інтернаціональні зв'язки у фразеології європейських мов пояснюються спільністю культурних традицій, що беруть свій початок в античності і християнстві. Отже, зіставне вивчення інтернаціонального фразеологічного фонду з одного джерела має перспективу і потребує докладного розгляду.

Література: 1. Акуленко В. В. Вопросы интернационализации словарного состава языка / В. В. Акуленко. – Харьков : Издательство Харьковского университета, 1972. – 216 с. 2. Баран Я. Фразеологізми у системі мови / Я. Баран // Вісник Прикарпатського ун-ту. Філологія. – Івано-Франківськ, 1999. – № 3. – С. 35–41. 3. Баран Я. А. Теоретичні основи фразеології / Я. А. Баран, М. І. Зимомря. – Ужгород, 1999. – 176 с. 4. Білодід Ю. І. Порівняльне вивчення фразеологічних інтернаціоналізмів / Ю. І. Білодід, Є. П. Рукіна // Іноземна філологія. – 1989. – №94. – С. 43–47. 5. Мальцева Д. Г. Страноведение через фразеологизмы. Пособие по немецкому языку : учеб. пособие / Д. Г. Мальцева. – М. : Высш. шк., 1991. – 173 с. 6. Немецко-русский фразеологический словарь / сост. Л. Э. Бинович и Н. Н. Гришин. – М. : Русский язык, 1975. – 656 с. 7. Солодухо Э. М. Проблемы интернациональной фразеологии / Э. М. Солодухо. – Казань, 1982. – 168 с. 8. Чернышова И. И. Фразеология современного немецкого языка / И. И. Чернышова. – М. : Высшая школа, 1985. – 327 с.

ГОТСЬКИЙ СУБСТРАТ В ТОПОНІМІЦІ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ

Олег Гуцуляк, Петро Дрогомирецький

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна)

Готи в Західній Україні (вельбарська культура, 20 р. н.е. – 250 р. н.е.; пізніше її носії вплилися в черняхівську культуру, 100 р. н.е. – 500 р. н.е.) були саме вестготами (візіготами), готами-тервінгами (“деревлянами”).

Вперше про готські впливи на історію, культуру і мову України і Галичини почав говорити львівський вчений О. Партицький, приналежний до віденської славістичної школи Ф. Міклошича. Варто тут згадати його фундаментальні праці “Германські впливи на наш народ” (історико-язикова студія) (Львів, 1883 р.) та “Скандинавщина в давній Русі” (Львів, 1887 р.), а безпосередньо готським впливам присвячена праця “Нові коментарі до “Слова о полку Ігоревім” (Львів, 1885 р.). Наприклад, таємничий персонаж Дивь інтерпретується ним як готський Тів “бог війни”, пов’язаний зі згаданими “готськими дівами”, що прославляють піснями “бусово время” (сиву давнину) своїх предків. Щоправда, О. Партицький не досліджував готизми у їх етимологічному аспекті, а пояснював їх за аналогією з фактами інших мов, іноді інтуїтивно або й зовсім довільно (за що неодноразово був критикований зарубіжними славістами, в тому числі й В. Ягичем). Це стосується, наприклад, тлумачення слова “Галич” від Galtis (племені галлів) або субетноніму “гуцул”, який О. Партицький пов’язував з готами, на жаль, не з’ясувавши його сутності.

Можливо, саме міфогенетичний персонаж слов’ян Щек (град його стояв, начебто, на київській горі Щекавиці, і тут же пізніше поховано київського князя-варяга Олега Віщого) символізує германську складову предків слов’ян: дв.-англ. secg “чоловік-воїн” / дв.-ісл. skegg “борода” (дв.-англ. *sceacga*, англ. *shag*, швед. *skägg*, дат. *skæg*, нор. *skjegg* “волосся, шерсть” ~ слов. *Волос/Велес*; пор.: літописний Щекотов, тепер урочище Щекотин на пвд.-зах. околиці села Глинське Жовківського р-ну Львівщини; можливо, це ж поняття лежить в основі етноніму “сакси”, витлумаченого пізнішими хроністами на основі лат. *saxum* “камінь, ніж”), а також пор.: дв.-англ. beorn “муж, герой” (пор. зі згаданим у сагах володарем Гардарікі-Русі Бйорном з Ладого/Альдебйоргу) ~ слов. “парень”, hreoh “жахливий” ~ слов. “гріх”, maere “славний” ~ слов. “-мир” (компонент в іменах), гот. *waila*, дв.-ісл. *vel*, *val*, дв.-англ. *wel*, дв.-сакс., дв.-верх.-нім. *wela*, *wola* “добре, як слід” ~ слов. “вила/самовила” (добрий жіночий дух, демон), гот. *warmjan* “гріти” ~ слов. “верм’яний” (червона барва), дв.-англ. *del* “лісиста долина, лощина” ~ топоніми з формантом “-діл”, дв.-ісл. *huntari* “частина області, краю” ~ слов. “хутір”, дв.-англ. *haeleth*, нім. *Held*, дв.-сканд. *holthr* “муж, чоловік, воїн, герой, здоровий, цілий” (що в мові іраномовних сарматів та їх нащадків – білих хорватів звучало як “лех” < осетин. *laeg* “муж, чоловік, воїн”, і було прийняте за спільну назву племенним об’єднанням західних хорватів, полян, поморян і лютичів), гот. *hails*, норв. *helse*, англ. *health* “здоровий, цілий” ~ Галич (дв.-ісл. *goths*, рунічне *ruth* “військо” ~ слов. “рать”, дв.-ісл. *leidan* “корабельна округа” (2-3 десятки “треті”, де в одну “треть” входило чотири обійстя і від “треті” виставлявся воїн) ~ слов. “лодія” (окрім того, лодіями завжди опікувалися селяни і захоплені варягами лодії теж неодмінно визнавалися часткою здобичі, приналежну селянам), дв.-англ. *geysen* “здійснювати військовий похід, набіг”, дв.-верх.-нім. *geison* “готуватися, споряджатися”, *geisa* “військова експедиція” ~ літопис. “руси отримали свій етнонім

внаслідок походу” на Візантію в 860 (842) р., дв.-англ. levedi/hlefdize (>lady) “та, що місить хліб” > “господарка, пані” ~ Либідь (тому ми не приймаємо тлумачення О. М. Трубочова, за яким Либідь – “та, що либиться”, “посміхається” як характерна ознака полян-брахікефалів); дв.-ісл. vartha “захищати” ~ укр. “варта”; гот. hoha “плуг” ~ слов. “соха” (в той час як дв.-інд. sakha “вітка, гілка”, литов. saka “вітка”), гот. hleifs “хліб” ~ укр. “глевкий”, гот. mes “стіл” ~ “миска”, “Мисів” (прізвище), staiga “дорога” ~ укр. “стежка”, гот. hairus “меч” ~ “Герус” (прізвище), гот. mawi “дівчина” ~ укр. “мавка” та ін.

На готській основі можуть бути проінтерпретовані топоніми Карпатського регіону: с. *Свалява* (Закарпат.обл.) – гот. swaljawā “ластівка”; с. *Бринь* (Галицький р-н Ів.-Фр.обл.) – гот. brunjo, дв.-ісл. brǫnja “зброя, панцир, кольчуга”; пор. ісланд. топонім Brunjudalr “Кольчужна долина”; *Сваричів* (Рожнятівський р-н Ів.-Фр.обл.) – гот. swarjan, дв.-герм. *swarjan “давати клятву, клястися”; с. *Темерівці* (Галицький р-н Ів.-Фр.обл.) – гот. timrjan “столярувати”, с. *Гута* (Богородчанський р-н Ів.-Фр. обл.) – гот. gut-thiada “народ готів”, с. *Тюдів* (Косівський р-н Ів.-Фр. обл.) – гот. thiada “народ”, урочище *Качків* (де стоїть Галичина могила) – дв.-англ. chough “галка”, р. *Луква* – дв.-ісл. lœkr “потік”; *Діброва* (місцевість за великим обривом на захід від княжого Галича) – дв.-ісл. djúgr “глибокий”, р. *Мозолів* потік (впадає в р. *Лукву* і *яруга* якого захищає княжий Галич зі сходу) – дв.-ісл. mosi, дв.-англ., дв.-верх.-нім. mos, англ. moss, нім. Moos *мох*, швед. mosse, дат. mos, mose “мох, болото”, *галицьке урочище Прокаліїв Сад* – дв.-ісл. brok “итани”, *Стінка* (назва скалистих берегів рік *Лукви* і *Лімниці*) – гот. stains “камінь”, так і *галицькі антропоніми*: *Зварич* (дв.-ісланд. vararganga “людина, що йде давати клятву” *(s)varar – “той, що клянеться” + gang “йти” > “варяг”), *Барна* (норв. barna “дитя”), *Верста* (норв. verst – найвищий ступінь порівняння від darlig “поганий”), *Бедрик* (норв. bedre – вищий ступінь порівняння godt (bra) “добре, гарно”), *Лукань* (гот. ga-lūkan “закривати”) та ін.

Вірогідність інтерпретацій незначного кола реліктових субстратних назв, зрозуміло, не може служити основою для побудови вичерпних висновків історико-лінгвістичного порядку. Але в той же час наявна спільність декількох етимологічних результатів завжди має високу цінність для подальшого пошуку і, відповідно, повинна бути окреслена. В нашому випадку ця спільність бачиться насамперед в тому, що розглянуті топонімічні релікти найтісніше пов’язані з германським субстратом і в кожному з цих поглядів виявляються риси глибинної мовної архаїки.

ЧИННИКИ ФЕНОМЕНУ “СВОГО” І “ЧУЖОГО” В РІЗНИХ МОВАХ І МІЖКУЛЬТУРНІЙ КОМУНІКАЦІЇ

Володимир Манакін

Запорізький національний університет

(Запоріжжя, Україна)

Конфлікт “свого” (in-group) та “чужого” (out-group) є явищем, котре пронизує мовні, концептуальні та ціннісні картини світу, які своєю чергою безпосередньо регулюють принципи міжкультурної комунікації (далі – МК). Конфліктність цієї опозиції базується на колективно несвідомому гештальті про *своє* як таке, що краще за *чуже*: *Своя сорочка ближча до*

тіла. Опозиція “своє – чуже” є, таким чином, аксіологічною за своєю природою, де позитивне/негативне сприйняття у переважній більшості є *похідним* від самої опозиції.

Національне свідоме та підсвідоме певним чином закарбовано в мові, яка, будучи віртуальним “третім світом”, “діалогом” між людиною та дійсністю, здатна впливати на перцептивні процеси особистості не менше, ніж реальні факти життя. Мова створює настільки стійкі стереотипи уявлень про світ, що людина починає твердо вірити в справжність мовного (фантомного) двійника дійсності.

Складність усвідомлення і подолання конфлікту між “своїм” і “чужим” полягає в тому, що цей конфлікт є багатоаспектним за природою, тобто є наслідком різних, проте взаємопов’язаних *чинників*, що лежать в основі його існування (детальніше див. у: [1: 72–85]).

Природний чинник. Протиставлення “своє – чуже” є не просто архаїчним та архетипним, а певною мірою **вродженим** механізмом самоідентифікації етнічної свідомості. Самоідентифікація, своє чергою, є проявом самозбереження, або самозахисту, що в принципі є одним й тим самим. Усе це складники *природних* механізмів, які, крім нас, Homo(s) Sapiens, гуртують також тваринний світ. Фахівці, які досліджують тваринні та пташині “мови” (сигнальні системи), довели, що мавпи шимпанзе або папуги, що живуть на різних континентах планети, спілкуються між собою *різними* “мовами”. Чим це не слугує доказовим проявом самоідентифікації, яку передбачає сама природа?

Природність конфлікту між “своїм” і “не своїм” закладена на рівні розвитку кожної особистості в онтогенезі тощо. Розрізнення між *своїм* та *чужим* – найперший досвід людини від того моменту, як вона починає розвиватися як індивід. На глобальному рівні ця риса демонструється, наприклад, відомим фактом того, як японці або австралійці представляють географічну карту світу: їхні (“свої”) країни на цих картах опиняються по центру.

Соціоетнічний чинник. На відміну від інших природних інстинктів, які об’єднують людей і тварин, у більшості випадків Homo sapiens не вважає за потрібне приховувати і тим більше долати фактор віднесеності до певної національно-етнічної чи родинної спільноти, незалежно від загальної соціальної їх вартості у світі чи соціумі. Саме тому “свої”/“чужі” є базисним моментом у визначенні менталітету як специфічної для певного соціуму системи світорозуміння і тлумачиться як одна з найважливіших концептуальних опозицій, що розділяє або зближує національні культури. Ю. С. Степанов, зокрема, вважає “своє – чуже” протиставленням, що є одним із основних концептів будь-якого колективного, масового, народного, національного світовідчуття [2: 472]. Саме тому поділ світу на “свій” і “чужий” відносять до *констант культури* усіх народів.

Усвідомлення та аналіз поверхневих та глибинних чинників конфлікту “свого” і “чужого” є одним зі шляхів до взаєморозуміння і толерантності на рівні міжнаціонального спілкування та інтерпретації чужоземного сприйняття світу.

Література: 1. Манакин В. М. Мова і міжкультурна комунікація : навчальний посібник / В. М. Манакин. – К. : ВЦ “Академія”, 2012. – 298 с. 2. Степанов Ю. С. Константы. Словарь русской культуры. Опыт исследования / Ю. С. Степанов. – М. : Школа “Языки русской культуры”, 1997. – 496 с.

СПІВІСНУВАННЯ МОВИ І ТЕХНОЛОГІЙ

Дарія Мицан

ELLIC 201

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна)

Ознакою теперішнього часу є присутність усюди слів “техніка” і “технології”. Ці терміни з’являються особливо часто у контексті пов’язаному з засобами масової інформації (ЗМІ) і мовою. Тому нема нічого дивного, що багато вчених зайнялось питанням дослідження впливу технологій на спілкування і мову. Однак, мас-медійне спілкування треба досліджувати зі зворотнього боку, а саме – шукати відповідь на питання, як потреби і можливості спілкування людини впливають на технологію і як стають мас-медійним витвором.

Звідси випливає, що треба досліджувати взаємні зв’язки між технологією і комунікацією, а особливо комунікацією вербальною. Ця проблема з багатьох точок зору є складною, оскільки вона не може обмежитися зв’язками комунікації і ЗМІ.

Одні з особливих труднощів з якими стикаємося досліджуючи мову у засобах інформації є визначення впливу цих засобів на мову. Така ситуація зумовлена тим, що технічні і гуманітарні дисципліни трактуються як цілком протилежні (вчених, які займаються вивченням зв’язків між ними є досить мало). Останнім часом з’являється щораз більше праць здебільшого культурологічних, соціологічних і психологічних, автори яких намагаються розгадати феномен спілкування здомінованого технологією [1: 20].

У публікаціях, які досліджують співзалежність мови і технологій, вказується кілька дат, що мають переломне значення для розвитку мови. Це: 1) винахід алфавітного письма (3 тис. до н. е.); 2) винайдення і розповсюдження друку у XV і XVI ст.; 3) винайдення технічних засобів у XIX ст.; 4) винайдення сучасних технологій передачі інформації у XIX і XX ст. [2: 31].

Досліджуючи мову і технології потрібно акцентувати увагу на зв’язку між удосконаленням технічних засобів і розвитком мовної комунікації. Саме звідси користування транспортом називаємо комунікацією – розвиток комунікаційних засобів – це безперервне подолання відстані між співрозмовниками.

Суспільство на чергових етапах розвитку потребувало відповідних засобів, які б розширювали природну можливість користування мовою. Мова характеризується багатьма обмеженнями, насамперед невеликим простором використання. Це сприяє винаходженню нових засобів, які б полегшили контакти на відстані, а наступне – могли б спричинитися в різний спосіб до еволюції мови. Можна навести багато фактів співзалежності мовних і технічних процесів, напр., надзвичайно швидкий розвиток мобільної телефонії є результатом не тільки виключно економічних чинників. Йдеться про те, що мобільний телефон є приладом який чудово відповідає потребам спілкування людини, а зниження цін на апарати і телефонне з’єднання виникає з придатності до передачі інформації.

Як бачимо, мова і технології мають самозбуджувальний характер [3: 14]. Вибуховий розвиток технологій може проявитися тільки там, де прогрес ідей виражених за допомогою мови, є достатньо швидким.

Сьогодні можемо спостерігати за явищем винаходу електронного листування. З письмом такого типу зустрічаємося щоденно вже кілька років. Однак швидкість розповсюдження електронного письма є більшою ніж його попередні втілення; вже сьогодні можна говорити про розповсюдження такої форми писаної мови не тільки у багатих країнах. Таку мову зараз називають електронними текстами, оскільки сформулювати термін “електронна мова” є ще зарано.

Література: 1. Barnes S. Computer-Mediated Communication: Human-to-Human Communication Across the Internet / S. Barnes. – Needham Heights : Allyn@Bacon, 2002. 2. Birkenmajer A. Encyklopedia wiedzy o książce / A. Birkenmajer, A. Kocowski, J. Trzynadlowski. – Wrocław ; Warszawa ; Kraków : Ossolineum 1971. 3. Lem S. Bomba megabitowa / S. Lem. – Kraków : Wydawnictwo Literackie 1999.

ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЕКСИЧНИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ З КЛАСИЧНИХ МОВ

Уляна Паньків

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна)

Кожна національна мова поєднує у собі довколишній і внутрішній світ людського буття, узагальнює результати пізнання і здобутки життєвого досвіду. Вона є наслідком довготривалої історії розвитку народу під впливом різноманітних зовнішніх та внутрішніх чинників. Жодна культура світу не розвивається в ізоляції, відірвано від інших культур. Контакти народів зумовлюють контакти мов і запозичення чужомовних слів.

Одну з найчисленніших груп гетерогенної лексики у європейських мовах становлять запозичення з класичних (латинської і давньогрецької) мов. Результати наших досліджень свідчать, що найповніші лексикографічні джерела сучасної української літературної мови містять понад три тисячі лексичних латинізмів, які відбивають різні сфери життя українців і є ідеографічно різноплановими.

Кожен латинізм має свою індивідуальну історію входження у мову-реципієнт і потребує докладного висвітлення конкретних обставин і шляхів його проникнення. Таке вивчення особливо ускладнюється через хронологічну віддаленість класичних і сучасних мов, недосконалість, а часом і відсутність етимологічних досліджень. Часто немає можливості з певністю встановити, яким шляхом – усним чи писемним, безпосередньо з латинської чи за посередництвом інших мов – запозичене слово проникло в українську мову. Проходячи через декілька мов запозичене слово може до невпізнання змінити свою форму. Так, ім'я Гая Юлія Цезаря, яке стало уособленням верховної влади, залежно від впливу мови-посередника має в українській мові варіанти *цар, кесар, цісар, кайзер*. Загальні тенденції, закономірності використання лексичних латинізмів, усталені у мовленнєвій практиці мов, які протягом тривалого часу функціонували на українських землях, відбилися і в українській мові. Найвпливовішими посередниками при запозиченні латинських лексем виявилися французька, німецька та польська мови.

При вивченні значення латинських запозичень дослідник часто обмежений у своїх можливостях повнотою і точністю лексикографічної інтерпретації семантики в обраному для аналізу матеріалі. Передусім такі труднощі зумовлені відсутністю семантичних словників окремих мов, які б фіксували усі значення. Брак таких лексикографічних джерел призводить до суб'єктивізму в дослідженнях. Найчастіше відштовхуємося від інформації тлумачних словників, які далеко не бездоганні у плані стратифікації значень. Особливо це виявляється в “укрупненні” чи “подрібненні” семантичної структури лексикографічно опрацьованої лексеми. Іноді це зумовлено сучасним переосмисленням аналізованих понять і висуненням на

перший план у семантичній структурі слова соціально важливих (маркованих) значень. У перекладних словниках іноді до відповідного слова вихідної латинської мови подаються всі можливі, в тому числі й стилістичні, варіанти української мови. Певною мірою таке явище є виправданим, бо основне завдання цих словників – дати відповідники, які у різних перекладених контекстах можуть нейтралізуватися.

Словники часто відбивають суб'єктивну думку, смаки й уподобання укладачів. Якщо безсумнівно приймати за достовірні наведені в них тлумачення, то можна констатувати в різномовних лексемах-корелятах семантичні відмінності, яких насправді ці кореляти не мають.

Література: 1. Акуленко В. В. Українська мова в європейському контексті (проблеми розвитку мовленнєвої комунікації) / В. В. Акуленко // Мовознавство. – 1998. – № 2–3. – С. 91–97. 2. Вінценз А. До проблеми українсько-польських мовних контактів / А. Вінценз // Мовознавство. – 1991. – № 5. – С. 37–41. 3. Keipert H. Das Lateinische in der Geschichte der Russischen Sprache / H. Keipert // Eurolatein. – Tübingen, 1996. – S. 106–128.

ПАРАДИГМАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ЖАНРУ ВІРТУАЛЬНОГО ЩОДЕННИКА

Олена Пелехата

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна)

Віртуальна дійсність сьогодні, а саме стратегії та моделі мовленнєвої поведінки в Інтернеті, викликають наукове зацікавлення лінгвістів. Глобалізація, полілогічність, інтерактивність, антропоцентризм – це головні складові комунікації сучасного суспільства, що знаходять свою реалізацію у середовищі Інтернету. Ця реалізація відбувається не тільки у науковому, офіційно-діловому рівнях, але й у побуті, у повсякденній міжособистісній комунікації.

Жанр віртуального щоденника на сьогодні є сформованим, визначено його типологічні особливості, а популярність зростає з кожним днем.

Психологічні мотиви та іллокутивні цілі користувачів, які звертаються до жанру віртуального щоденника, – це пошук психологічно комфортного простору, самопрезентація, проголошення особистих подій та внутрішніх переживань автора, бажання отримати зворотній зв'язок, пошук односторонніх, розширення кола комунікації, втеча від об'єктивної дійсності.

Тенденція до аграматизму, активне використання метатекстових включень, інтертекстуальні зв'язки, комунікативне навантаження імені автора, проблеми та особливості інтерпретації особистостей автора та адресанта – є парадигмально визначеними лінгвістичними та когнітивно-прагматичними особливостями жанру віртуального щоденника.

Принципово типологічні новації віртуального щоденника – знищення інтимності та закритості інформації, твердий намір отримати зворотній зв'язок, співпережиття, порада, підтримка, емотивність, інтерактивність, візуалізація, доступність для великої аудиторії, стан “аптайм”.

Віртуальне середовище дозволяє людині перебувати у цьому стані “зараз і тут”, відволікаючись від реальних проблем реального світу, що власне призводить людину до виходу з важкого емоційного стану. Це свого роду терапія, допомога одне одному порадами та відволіканням від сірої буденщини.

Емотивність є складовою частиною модальності тексту. Оскільки віртуальне спілкування є дистанційним, є можливість використання навіть нелінгвістичних факторів, що безумовно мають достатній вплив на автора віртуального щоденника та на адресантів. Такими факторами є музика, відео та інші.

У сучасному світі епістолярний жанр щоденника еволюціонує. “Віртуальна реальність Інтернету є умовною, а тому є психологічно комфортна для користувача; події віртуальної реальності задовольняють потреби зворотнього зв’язку” [3: 272].

Традиційно користувачі називають віртуальний щоденник блогом, що в перекладі означає “мережевий журнал”. Автори віртуальних щоденників намагаються зробити як найбільше для збільшення кола своїх читачів.

Жанр віртуального щоденника має такі ознаки: креативність (автор сам вибирає елементи оформлення, щоб виокремитися серед інших та зацікавити), створення психологічно комфортного простору (теми для обговорення, які подобаються), ідея “свого кола” (той, хто з тобою спілкується, поділяє твої погляди), особистісне самовираження (місце, де можна бути собою, або грати чужу роль).

У віртуальному спілкуванні часто ігноруються правила орфографії. Лексична система віртуальних щоденників дуже експресивна, виокремлюється значна кількість комп’ютерно-мережевої лексики, авторських неологізмів та інші. На синтаксичному рівні ігноруються норми пунктуації, що призводить до неадекватного застосування різних комбінації розділових знаків. Такі ознаки віртуальних текстів призводять до надзвичайної емоційності, яка доводить тенденцію мови віртуальних щоденників до безграмотності.

Література: 1. Бацевич Ф. С. Лінгвістична генезис: проблеми і перспективи / Ф. С. Бацевич. – Львів : ПАШС, 2005. – 264 с. 2. Barnes S. Computer-Mediated Communication: Human-to-Human Communication Across the Internet / S. Barnes. – Needham Heights : Allyn @ Bacon, 2002. 3. Карасик В. И. Языковой круг : личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. – М. : Гнозис, 2004. – 390 с.

ПРИНЦИПИ КЛАСИФІКАЦІЇ ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНОЇ ЛЕКСИКИ У ТЕРМІНОСИСТЕМАХ БАНКІВСЬКОЇ СФЕРИ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ

Оксана Петрина

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Львів, Україна)

Поява інтернаціоналізмів у словниковому складі мови сприяє більш ефективному її використанню у процесах міжнародного обміну інформацією. Проте, це не є ознакою слабкості мови, а свідченням її самобутності та високого рівня розвитку.

Традиційно термінами-інтернаціоналізмами вважаються слова або сполуки, що існують у багатьох мовах з однаковим значенням, хоч оформлені згідно із закономірностями певних мов [4: 188]. Більшість дослідників наукової лексики вважають терміни-інтернаціоналізми універсальними заміниками невдалих національних одиниць (В. Акуленко, С. Гриньов, Л. Рубашова та ін.) [2: 22]. Для позначення одиниць міжнародної лексики існує кілька назв – інтернаціоналізми, інтероніми, аналогізми [3: 181].

Основним джерелом виникнення інтернаціоналізмів є запозичення. Проте, від простого запозичення інтернаціоналізм відрізняється тим, що будь-який елемент може називатися інтернаціональним тільки тоді, коли він зустрічається принаймні у трьох неспоріднених мовах [1: 54].

У терміносистемах банківської сфери англійської та української мов пропонуємо таку класифікацію інтернаціоналізмів:

1) повні інтернаціоналізми – терміни, мовна оболонка яких у різних мовах повністю збігається. Такі інтернаціоналізми перекладені шляхом транслітерації: *agio* (фр.), *agio* (нім.), *agio* (італ.), *agio* (англ.), *agio* (ісп.), *ажіо* (укр.), *ажіо* (рос.); *broker* (англ.), *broker* (нім.), *broker* (італ.), *broker* (ісп.), *брокер* (рос.) *брокер* (укр.). Інтернаціоналізми такого типу у переважній більшості є однокомпонентними.

2) неповні – мовна оболонка яких збігається частково, оскільки такі терміни зазнали мовної адаптації чи перекладені шляхом транскрибування: *банкнота* (укр.), *Banknoten* (нім.), *banconote* (італ.), *banconota* (ісп.), *banknote* (англ.); *акцепт* (укр.), *акцепт* (рос.), *acceptation* (фр.), *Akzept* (нім.), *accettazione* (італ.), *acceptance* (англ.), *aceptacion* (ісп.);

3) гібридні, у яких один або два компоненти відтворюють форму оригіналу, а решта калькується за допомогою засобів національної мови чи добре адаптованих запозичень, наприклад: *номінальна вартість* (укр.), *номинальная стоимость* (рос.), *valeur nominale* (фр.), *Nominalwert* (нім.), *valore nominale* (італ.), *nominal value* (англ.), *valores nominales* (ісп.).

Отже, при зіставному аналізі терміносистем банківської сфери англійської та української мов виявлено значну кількість спільних рис інтернаціональних одиниць, тому і класифіковано їх за ідентичними принципами.

Література: 1. Кияк Т. Інтернаціональне та національне в термінотворчому процесі / Т. Кияк // Українська термінологія і сучасність : збірник наукових праць / [відп. ред. Л. О. Симоненко]. – К., 2001. – Вип. IV. – С. 53–56. 2. Колесникова І. Іншомовне слово в національній термінології: за та проти / І. Колесникова // Українська мова та література. – 2005. – № 24. – С. 21–24. 3. Мостовий М. І. Лексикологія англійської мови : підручник для інститутів та факультетів іноземних мов / М. І. Мос-

ДО ПРОБЛЕМИ ДАНИХ В ІСТОРИЧНИХ СОЦІОЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Галина Семененко

Київський національний лінгвістичний університет
(Київ, Україна)

Сучасні соціолінгвістичні студії ґрунтуються, в основному, на даних усного мовлення, що робить їх у будь-якому випадку синхронними (навіть при використанні методу відносного часу), оскільки найперші записи усного мовлення датуються кінцем ХІХ ст. Іншим шляхом отримання даних для діахронних досліджень є опрацювання історичних пам'яток, тобто робота з письмовими текстами. Однією з найважливіших проблем, які постали перед історичною соціолінгвістикою, стала проблема “неякісних даних” [2: 11]: писемні пам'ятки минулого збереглися випадково, ізольовано від свого безпосереднього комунікативного середовища, первісний соціальний і стилістичний контексти їхнього створення і сприйняття не можуть бути повністю реконструйовані.

Необхідність використання систематизованих баз даних в історичній лінгвістиці є ключовою для досягнення емпіричної валідності дослідження. Загальновідомо, що розвиток інформаційних технологій в останні двадцять років кардинально трансформували лінгвістичні студії, а створення великих електронних мовних корпусів стало одним з найважливіших засобів подолання проблеми “неякісних даних”. Корпусна лінгвістика надає дослідникам можливість одночасно працювати з усіма текстами, що збереглися від відповідного періоду, і, таким чином, частково вирішує проблему фрагментарності історичного матеріалу, забезпечує адекватну реконструкцію варіативності на ранніх етапах розвитку мови і полегшує вибір змінних, вартих ретельного дослідження.

Мультижанрові електронні корпуси на зразок Гельсінського корпусу (НС) дозволяють проводити порівняльний аналіз вживаності форм в різних типах текстів, отримувати інформацію про шляхи виникнення і поширення інновацій, диференціювати зміни, що походять з офіційного письмового мовлення (статуту), і зміни, які беруть початок з неформальних текстів, наближених до розмовного мовлення (комедії).

Подальше зростання інтересу до впливу соціальних чинників на темпи поширення мовних змін та реконструкції соціолінгвістичної ситуації в Англії в різні епохи спонукало до створення мовних корпусів, які б дали змогу співвідносити мовну варіативність із дією соціальних чинників, наприклад, корпус англійських діалогів (CED) і корпус ранньоанглійського листування (СЕЕС).

Метою укладання корпусу CED було визначення “ролі спонтанного мовлення та інтерактивного двостороннього спілкування в мовних змінах” [1: 60–61]. Корпус складається з двох категорій текстів: автентичних (судові процедури і допити свідків) і сконструйованих діалогів (драматична комедія, дидактичні праці, художня проза). Найсуттєвішим недоліком такого матеріалу є те, що передача мовлення представників нижчих класів суспільства

здійснюється представниками вищих класів: драматургами і письменниками, або судовими клерками. Корпус CED є надзвичайно цікавим джерелом інформації, проте необхідно зважати на можливі викривлення при передачі мовлення представників бідніших прошарків суспільства.

На відміну від вищезгаданих корпусів корпус СЕЕС є моножанровим: особисте листування є найкращим джерелом інформації про автентичне спілкування з XV ст. до часів появи перших аудіо записів. Як зазначають укладачі [3], автори листів були класифіковані відповідно до низки соціолінгвістичних параметрів. Мовні корпуси на зразок СЕЕС є одним із найкращих джерел інформації про мовлення окремих індивідів та груп індивідів відповідно до їхнього соціального статусу, статі, місця проживання, освіти та професійної діяльності. При аналізі мовних змін така інформація допоможе знайти відповіді на запитання, пов'язані з соціальною зумовленістю цих процесів. Крім того, вона уможливує визначення соціолінгвістичних першопричин триваючих процесів мовних змін та допоможе краще зрозуміти шляхів поширення змін у мовних спільнотах в певні проміжки часу.

Література: 1. Culpeper J. Towards a Corpus of Dialogues, 1550–1750 / J. Culpeper, M. Kytö // Language in Time and Space: Studies in Honour of Wolfgang Viereck on the Occasion of his 60th Birthday. – Stuttgart : Franz Steiner Verlag, 1997. – P. 60–73. 2. Labov W. Principles of Linguistic Change. Vol. 1: Internal Factors / W. Labov. – Oxford : Blackwell, 1994. – 642 p. 3. Nevalainen T. Historical Sociolinguistics : Language Change in Tudor and Stuart England / T. Nevalainen, H. Raumolin-Brunberg. – London : Pearson Education, 2003. – 266 p.

Примітки:

CED = Corpus of English Dialogues 1560–1760. 2006. Compiled under the supervision of Merja Kytö and Jonathan Culpeper. – Режим доступу: http://www.engelska.uu.se/Research/English_Language/Research_Areas/Electronic_Resource_Projects/A_Corpus_of_English_Dialogues.

СЕЕС = Corpus of Early English Correspondence 1410?–1681. – Режим доступу: <http://www.helsinki.fi/varieng/CoRD/corpora/СЕЕС>.

НС = Helsinki corpus of English texts. – Режим доступу: <http://www.helsinki.fi/varieng/CoRD/corpora/HelsinkiCorpus>.

ТИПОЛОГІЧНЕ ПОРІВНЯННЯ КАТЕГОРІЇ РОДУ ІМЕННИКІВ-НЕІСТОТ ЯК ЗАСІБ УНИКНЕННЯ ІНТЕРФЕРЕНЦІЇ

Ольга Скарбек

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна)

Категорія роду, яку називають найменш логічною і найнесподіванішою з категорій, здавна була предметом наукового зацікавлення. Факт існування різної кількості родових градем у індоєвропейських мовах (пор., наприклад, слов'янські мови та французьку), цілковита відсутність роду в деяких із них (пор., наприклад, китайську, угорську мови) або ж наявність цієї категорії тільки на певному етапі розвитку мов (пор.: категорія граматичного роду існувала у давньоанглійській мові, але відсутня в сучасній англійській мові) поставили

перед мовознавством низку складних питань про сутність, характер, час виникнення й історичні зміни в родовій класифікації імен.

Семантичні основи цієї категорії не завжди чіткі. Класифікація слів за родами часто буває непослідовною і невмотивованою.

Для французької та української мов граматична категорія роду є однією з визначальних, класифікаційних характеристик іменника як частини мови.

В обох мовах значення категорії роду пов'язане з назвами істот, де категорія роду значима, семантична: в її основі проглядають відмінності статі. Тут можна прослідкувати співпадіння значень слів чоловічого та жіночого родів, хоча мають місце і деякі винятки. У французькій мові, через зміну значення, деякі слова жіночого роду можуть означати чоловічу стать: *une clarinette* – кларнетист, *une vigie* – сигнальний, *une ordonnance* – денщик, *une sentinelle* – вартовий, *une recrue* – новобранець. І навпаки, деякі іменники чоловічого роду можуть означати жіночу стать: *un laideron* – негарна дівчина, *un manequin* – манекенниця. Чоловічі суфікси *-on*, *-ot* використовуються для утворення зменшувальних жіночих імен: *Marion*, *Suson*, *Margot*.

В українській мові значення роду в іменниках виражається переважно морфологічно – характером основ та системою флексій. Зовнішні ознаки роду у іменників більш виражені, аніж у французькій. Проте система флексій – це не завжди достатній критерій для розрізнення роду іменників. Спеціальної флексії для вираження родової віднесеності немає. Вона виявляється у системі відмінкових закінчень.

Французька мова через фонетичну стертість флексії переважно позбавлена чітких показників роду. Рід тут виражається аналітично за допомогою артиклів та інших детермінативів. У назвах неістот категорія роду не знаходить ніякого семантичного обґрунтування і являє собою тільки частину зовнішньої форми слова. Помилки у вживанні іменників цієї категорії значно частіші через те, що форма роду не опирається на значення слова. При субстантивації прикметників для визначення абстрактних понять або кольорів українська мова використовує форму середнього роду, а французька – чоловічого: *le rouge et le noir* – червоне і чорне, *utile et agréable* – приємне і корисне. Форму середнього роду в українській мові одержують субстантивовані назви тварин та рослин; у французькій мові назви тварин мають форму чоловічого роду (зв'язок зі словом *animal*), назви рослин – обох родів (зв'язок зі словами *arbre*, *plante*): *земноводне* – *un batracien*, *хвойне* – *un conifer*, *розоцвітні* – *les rosacées*.

У французькій мові рід не являє собою основу для форм інших категорій. Єдиним виключенням є іменники чоловічого роду, які закінчуються на *-al*, *-ail* і які утворюють множину своєрідним способом *-aux*. Але це – тільки виключення серед слів чоловічого роду, а не відмінність слів чоловічого роду від жіночого.

У назвах тваринного світу в обох мовах спостерігається ще менша семантична вмотивованість розподілу іменників за родами. Більшість назв позначають істот без вказівки на стать і мови можуть обирати різні форми роду: *барс* – *une pantere*, *кит* – *une baleine*, *білуга* – *un esturgeon*, *качка* – *un canard*, *кішка* – *un chat*.

У французькій мові у назвах неістот рід нерідко виступає в явній смислорозрізняючій функції: *la mode* (мода) – *le mode* (спосіб), *la mémoire* (пам'ять) – *le mémoire* (доклад, наукове дослідження), *la voile* (вітрило) – *le voile* (вуаль). Останнім часом форма роду у французькій мові використовується як словотвірний засіб: ч.р. – стан, якість, ж.р. – наука, галузь; *le physique* (зовнішність) – *la physique* (фізика), *le moral* (настрій, моральний дух) – *la morale* (мораль). Але поряд з цими словами існують і інші, де різниця в значенні має місце через

різне походження цих слів. В даному випадку це прості омоніми: *le livre* (книжка) – *la livre* (фунт), *le moule* (мідія) – *la moule* (форма), *le page* (паж) – *la page* (сторінка), *le vase* (ваза) – *la vase* (мул).

Багато іменників спільного походження мають в двох мовах різну родову форму, що призводить до можливих помилок, які можна попередити, якщо брати до уваги деякі особливості двох мов: *клас* – *une classe*, *група* – *un groupe*, *аналіз* – *une analyse*, *синтаксис* – *la syntaxe*; слова грецького походження на *-ome*, *-ète* чоловічого роду у французькій мові та жіночого в українській: *ідіома* – *un idiome*, *морфема* – *un morphème*; медичні терміни на *-ose*, *-ite* жіночого роду у французькій мові і чоловічого в українській: *психоз* – *une psychose*, *артрит* – *une arthrite*.

Таким чином, для французької мови, яка позбавлена формальних ознак роду, великого значення для уникнення інтерференції набувають непрямі ознаки родової приналежності – специфічні закінчення, які допомагають, нехай і з винятками, визначити рід певної групи іменників-неістот.

Література: 1. Гак В. Г. Сравнительная типология французского и русского языков / В. Г. Гак. – М., 1995. – 300 с. 2. Кочерган М. П. Основи зіставного мовознавства / М. П. Кочерган. – К., 2006. – 423 с. 3. Сучасна українська мова / [за редакцією М. Я. Плющ]. – К., 2005. – 430 с. 4. Grevisse M. Le bon usage. Grammaire française avec des remarques sur la langue française d'aujourd'hui / M. Grevisse. – Paris, 1964. – 1228 p.

MECHANISMS OF LINGUISTIC BORROWING

Oksana Khodak

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

(Ivano-Frankivsk, Ukraine)

Modern linguistics covers a lot of questions concerning mechanisms, conditions and reasons for borrowing as well as general ability of a speaker to borrow from one language into another.

Otto Weinreich claims that bilinguals acquire their knowledge of first and second languages in different conditions contributing to the use of borrowings in their speech. He distinguishes three types of bilingualism: coordinate, compound, and subordinate. Bilinguals of the coordinate type acquire their first and second languages in separate settings and demonstrate a general ability to use them without confusing them. They consider equivalent words in the two languages to have different meanings and signify related, but not equivalent concepts. Compound bilinguals, in their turn, believe the two forms in different languages have identical meaning. They acquire their knowledge of the two languages simultaneously, for example as members of a bilingual community. Bilinguals of the subordinate type are usually the students of foreign languages. They can only explain the phenomena of the target language comparing them to their native one [1: 75], which means they are not as fluent as compound and subordinate bilinguals and refer to their second language when there is need of translation. According to Otto Weinreich, those showing greater proficiency in two or more languages are assumed to have a greater ability and opportunity to draw on resources of all language systems and perhaps keep them separate [2: 10]. So, the bilinguals of these three types have a differential ability to mix language material.

Penetration of a word from one language into another is possible due to several mechanisms proceeding in human minds. Sarah G. Thomason distinguishes between code-switching, code change, passive acquisition, negotiation, second language acquisition strategies, bilingual first language acquisition, and deliberate decision. Code switching is the use of materials of two languages by the same speaker in one conversation [4: 131]. Like code-switching, code alteration is the use of two or more languages by the same speaker. But unlike code-switching, code alternation does not occur in the same conversation with the same speaker [4: 136]. Instead, bilinguals use one of their languages in one set of environments and the other language in a completely different set of environments. Contact-induced change through passive familiarity occurs when a speaker acquires a feature from a language that he or she understands (at least to some extent) but has never spoken actively [4: 139]. The “negotiation” mechanism is at work when speakers change their language to make it sound more like another language or dialect. The second language acquisition strategies are: using material from the native language, while speaking the target language to plug the holes in knowledge of the target language; maintaining distinctions and other patterns from the learners’ native language in constructing their version of the target language by projecting native language structures onto target language forms; ignoring distinctions, especially marked distinctions, that are present in the target language [4: 146]. Bilingual first language acquisition mechanism consists in simultaneous change of the two languages in the bilingual community when acquiring principle language skills [4: 148]. This mechanism is at work with children in a bilingual community. Deliberate decision concerns the desire of speakers to change language intentionally [4: 149].

The most studied mechanisms of the above mentioned are code switching and code mixing. A more thorough approach to this question was proposed by Carol Myers-Scotton. She developed the matrix language frame theory according to which matrix is the main or base language into which elements are embedded from the other [2: 16]. The language that accepts the elements is the matrix. The elements of the other one are referred to as embedded language. A speech of a bilingual contains the elements of the native (matrix) language, the elements of the second language which Carol Myers-Scotton calls embedded language islands, and mixed constituents, including morphemes from both matrix language and embedded language (e.g. a foreign word with native inflections) [3: 151]. Matrix language islands are made of matrix language morphemes and are under control of matrix language grammar. Matrix language and embedded language islands consist of content and system morphemes [3: 153]. If a content morpheme (e.g. a noun) from a foreign language can penetrate the structure of the matrix language, the system morphemes (e.g. endings) cannot. In an utterance in which two languages are engaged all the form building elements come from the native language, so its structure is preserved. Later Carol Myers-Scotton developed the Abstract Lexical Structure Model according to which an embedded language element should pass three levels of abstract lexical structure in the mental lexicon: lexical conceptual structure, predicate-argument structure, morphological realization pattern [3: 154]. If congruence is insufficient, compromise strategies will be employed, that is the adaptation of the foreign language element. Although the Matrix Language Frame Model is applied now mostly to explanation of the code-switching mechanism, further it can be used to explain all other mechanisms of language contact. Trying to find the strict distinction between the mechanism of contact-induced language change and the linguistic borrowing, most researchers come to the conclusion that the two notions correlate as a process and a result of the process.

To conclude, it should be said that linguistic borrowing is a multilateral process, depending on the speaker’s proficiency in the two or more languages. It can be carried out with the help of several

mechanisms, obeying strict rules. It could penetrate the speaker's mind thanks to the existence of a frame structure in which every foreign element has a certain place.

Bibliography: 1. Appel R. Language contact and bilingualism / Rene Appel, Pieter Muysiken. – Amsterdam : Amsterdam Academic Archive, 2005. – 215 p. 2. Field F. Linguistic Borrowing in Bilingual Context / Fredric / W. Field // Studies in Language Companion Series. – Amsterdam : John Benjamins Publishing, 2002. – 252 p. 3. Myers-Scotton C. Code-switching / C. Myers-Scotton // The Handbook of Sociolinguistics. – Oxford : Blackwell, 1998. – P. 149–162. 4. Thomason S. Language Contact / Sarah G. Thomason. – Edinburg : Edinburg University Press, 2001. – 310 p.

ОСВОЄННЯ ФРАНЦУЗЬКИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ З ПРЕФІКСАМИ *de-, dés-, di-, dis-* (де-, диз-, ди-, дис-) В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Людмила Цюпа

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна)

У пропонованому дослідженні за допомогою описового методу та прийомів спостереження, порівняння, узагальнення і класифікації термінологічних одиниць, а також з використанням структурного методу досліджено французькі запозичення з префіксами *de-, dés-, di-, dis-* (де-, диз-, ди-, дис-), засвідчені у словниках іншомовних слів [3: 4].

Вони викликали цікавість саме через легкість розпізнавання та адаптації на відміну від інших іншомовних слів, в яких рідко виділяються префікси й суфікси, а корінь може мати три та більше складів: ди-соціація; дез-організація, де-мон-стр-ант, де-мон-стр-ація.

Префікс **de-**, який має у французькій мові досить багато різних значенневих відтінків, таких, наприклад, як розбирати щось, приступати до роботи над чимось; позначає розподіл, відмежовування від чогось: *déchiffreur, défrichage, déchets, décentralisation*. Майже всі ці слова зберігаються і в українській мові.

Щодо французьких запозичень, в українському правописі зазначено, що префікс *de* – означає: а) віддалення, виділення, скасування, припинення, усунення чого-небудь: дестабілізація; б) рух донизу, зниження: девальвація. **Дез-** виражає дію – знищення, видалення, спотворення чогось: дезінтеграція, дезорієнтація. Префікси **диз-** і **дис-** – позначають поділ, розлад, позбавлення, утруднення, втрату, надають поняттю негативного або протилежного змісту: дизасоціація, дислокація, дискваліфікація, дисгармонія [5: 18]. У префіксах *de-, dés-, диз-, дис-* – чергуються і *e*, і *и*. Вибір голосного та приголосного залежить від значення слова та правил українського правопису.

Переходячи в іншу мову, слово пристосовується до її закономірностей, входить у її лексичну систему. Адаптація запозичених слів передбачає набуття іншомовним словом граматичних категорій, що відсутні в мові-джерелі, але наявні у мові, яка засвоює. Що ж до запозичень з префіксами *de-, ди-*, майже не відбувається зміна роду, хіба іноді з'являється середній. Але ми зауважили, що такий процес спостерігається у словах, в яких до словотворення були причетними вже українські суфікси, наприклад *-ув, -ан*: департамент, демарш, деморалізація, денонсація, депеша, дискредитація, дипломатія; але – демаскування, денон-

сування, дешифрування; запозичення, які закінчуються на - *o*, -*e*, -*e*, стають іменниками середнього роду (відповідного роду у французькій мові взагалі не існує): депо, дефіле, декольте, деньє тощо.

Зміна слова додаванням закінчень, притаманна українській мові, зумовлює його відмінювання. Наприклад, до українського депеша, запозиченого через французьке *dérèche* (f.), долучено для збереження жіночого роду флексію -*a*, що дало можливість відмінювання (депеші, з депешєю тощо), хоч у французькій мові граматична категорія відмінка відсутня.

Фонетична зміна слова пристосовується до фонологічної системи мови, яка запозичує. Цей процес виражений у помітній видозміні звукової будови слова. При запозиченні у більшості слів зберігається місце наголосу мови-донора. Зміну місця наголосу при адаптації зумовлює дія закону аналогії або вплив мови-посередника.

У процесі адаптації новітніх французьких запозичень до сучасної лексичної та граматичної системи української мови вагомим фактором є їхня здатність стати центрами словотвірних гнізд. Якщо спочатку запозичене слово ще не встигає утворити похідних слів, то з часом кількість новоутворень на його основі зростає досить інтенсивно: арбітр, арбітраж, арбітражер, арбітражування, арбітражний; баланс, балансовий; дешифрування, дешифрувати, дешифратор; девізи, девізний; диплом, дипломат, дипломант, дипломатія, дипломатика тощо.

Отже, велика кількість французьких запозичень включились у словотвірну систему української мови й дали похідні, що свідчить про високий рівень їх фонетичної, морфологічної та семантичної асиміляції.

Література: 1. Жлуктенко Ю.А. Лингвистические аспекты двуязычия / Ю. А. Жлуктенко. – К. : Высш. шк., 1974. – 176 с. 2. Комар Л. В. Специфіка фонемо-акцентних структур пізніх французьких запозичень / Л. В. Комар // Тези всеукраїнської наукової філологічної конференції “Проблеми сучасної світової літератури та лінгвістики”. – Черкаси : ЧПІ, 2000. – С. 93–94. 3. Словник іншомовних слів / [уклад. С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута]. – К. : Наукова думка, 2000. – 680 с. 4. Сучасний словник іншомовних слів / [за ред. Н. В. Тучиної]. – Харків : Торсінг плюс, 2007. – 767 с. 5. Український правопис / Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, Ін-т укр. мови НАН України. – К. : Наук. думка, 2007. – 288 с. 6. Ющук І. П. Українська мова. Лексичні запозичення : підручник / І. П. Ющук. – К. : Либідь, 2004. – 639 с.

EXPRESSION OF MODALITY: A CROSS-LINGUISTIC PERSPECTIVE

Iryna Shapoval

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk, Ukraine)

In the typological tradition, categories tend to be defined semantically. Modal meanings are expressed by various morphological, syntactic, and lexical categories. The best known means of expression for speakers of English is doubtless modal verbs: *John must go to school*. The modal verb *must* is used to denote necessity on the subject (deontic modality) and strong conviction of the speaker (epistemic modality). English also has expressions for weak modality: *John may go to school*. The modal verb *may* denotes permission (deontic modality) or possibility (epistemic modality).

Thus, modal verbs such as *must* and *may* are ambiguous between epistemic and deontic modality. This is a very frequent cross-linguistic phenomenon. Ambiguity of modal verbs is found, among others, in the Germanic, Slavic, and Romance language groups in Europe, as well as in certain languages outside Europe. An example of an African language with modal verbs is Yoruba, in which the verbs are used either for weak or strong epistemic and deontic modality [1: 80].

The category of mood is defined as a morphological verbal category which expresses the modal value of a sentence. Mood is therefore the grammaticalized expression of modality, just as, say, tense is the grammaticalized expression of time. Mood is therefore an obligatory category in those languages that have it.

The most common moods cross-linguistically appear to be the *indicative* and the *subjunctive*. These moods are found in, among others, the classical languages (e.g., Sanskrit, Classical Greek, and Latin) but also in the modern descendants of Latin, in the Slavic languages, and in the Germanic languages (notably Icelandic and German). As a first approximation, we can say that the indicative is used to describe real, factual events, while the subjunctive is used for unreal, hypothetical events. The uses of the Subjunctive in main clauses in Latin are obligations, hortatives, yes/no questions, and hypotheses. In subordinate clauses, the subjunctive is used after main verbs of hoping, fearing, volition, and surprise, among others.

There are languages which distinguish other moods besides indicative and subjunctive. One such mood is the optative, which is frequently used to express the semantic categories of wishing and hoping. A separate optative mood has been reconstructed for Proto-Indo-European, and is found in such languages as Classical Greek and Sanskrit. In Latin, the old Optative and Subjunctive merged into one Subjunctive mood [2: 298-301].

Other languages that have a separate optative category are the Athabaskan languages. In Navajo, for instance, it is formed by a verbal prefix *o-* plus optionally a sentence-final particle, such as *laanaa* 'would that' [7: 162]. In Slave, the verbal prefix for the Optative is *ghu-* [5: 548]. However, the optative has other uses besides wishing. The Navajo Optative has potentiality as a possible interpretation. In Slave, the Optative can have additional meanings, such as necessity and even futurity [6: 249-51]. This suggests that we are dealing with a mood in Athabaskan that is not unlike the Latin Subjunctive and that calling it an Optative may not be accurate. It shows one cannot always judge the content of a given category by its given label.

A further mood which is found in many languages is the imperative, or the mood which is used to give a direct command. The imperative differs somewhat from the other moods discussed in that

it is limited to a certain speech situation, namely when the speaker addresses the hearer directly and gives a direct command. Therefore, it is performative in nature because by uttering the imperative, the speaker gives the command. It is quite different from deontic modality in this respect. While it may seem as though the sentence *You must go to school* is identical in all respects to *Go to school!*, they are in fact different. In the construction with the modal verb the command can come from other sources beside the speaker (e.g., a person not present in the discourse or even abstract objects, in this case the law), and can be used on non-second persons (as in *He must go to school*). With an imperative the “commander” is the speaker and the “commandee” is the hearer(s). There are syntactic differences as well which to a degree depend on the language in question. In English, an Imperative cannot be in a subordinate clause (*I said that go to school!*) but a corresponding sentence with a modal verb can (*I said that you must go to school.*). The fact that imperatives are performative has led some scholars to treat them as distinct from modality proper.

Related to imperatives are jussives and hortatives. When the subject of a command is not the addressee, but someone not participating in the speech situation (e.g., 3rd person) or a group to which the speaker belongs (1st person), then we are dealing with jussives and hortatives. This can be illustrated by the English form *let's*, but can be found as part of the verbal paradigm in many languages [4: 109–11; 3].

In many languages modality is marked by means of affixes on the verb. The difference between mood and modal affixes is that mood is an obligatory category. That is, a speaker of a language like Italian must choose between the Indicative and Subjunctive, while a speaker of, say, Tamil can choose not to use a modal affix. This is similar to English, where speakers have the option to use a modal auxiliary or not.

Another common means of expression is the modal particle. This is a method not very common in English. Modal particles are rarely found in British English but seem to become more popular in American English. An example is (a) *Affective is too a word!* (b) *There is so a Santa Claus!*, where the words *too* and *so* function as “contrary to what you said/thought” modal particles.

It was a survey of the ways in which modality can be expressed. As is the norm for typological studies, an element is considered modal if it has modal meanings (like obligation, permission and prohibition). This means that there are quite a number of formal modal elements besides the familiar (from English) modal verbs.

Bibliography: 1. Adewole F. Gbodo “must”: Analysis of a Yoruba Modal Verb / F. Adewole // Journal of West African Languages. – 1990. – Vol. 20. – P. 73–82. 2. Buck C. Comparative Grammar of Greek and Latin / C. Buck. – Chicago : University of Chicago Press, 1933. – 405 p. 3. Dobrushina N. Imperative-Hortative Systems [Электронный ресурс] / N. Dobrushina, V. Goussev, Auwera J. van der. – Режим доступа : <http://wals.info/chapter/72>. 4. Palmer F. Mood and Modality / F. Palmer. – Cambridge : Cambridge University Press, 1986. – 243 p. 5. Rice K. A Grammar of Slave / K. Rice. – Berlin ; New York : Mouton de Gruyter, 1987. – 1370 p. 6. Rice K. Morpheme Order and Semantic Scope : Word Formation in the Athapaskan Verb / K. Rice. – Cambridge : Cambridge University Press, 2000. – 453 p. 7. Young R. The Navajo Language : Grammar and Colloquial Dictionary / R. Young, W. Morgan. – Albuquerque : University of New Mexico Press, 1987. – 1069 p.

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ. ВИВЧЕННЯ І ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

INTERCULTURAL COMMUNICATION. FOREIGN LANGUAGE LEARNING AND TEACHING

ПІСЕННИЙ ДЕМАРШ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ІСПАНСЬКОЇ МОВИ

Олена Авксентьєва

Київський інститут перекладачів при НАН України
(Київ, Україна)

Сучасні педагогічні технології навчання іноземних мов активно використовують засоби мистецтва з метою активізації емоційної сфери людини, як потужного каталізатора розумових процесів, і сприяння якісному засвоєнню лінгвістичних знань.

У Київському інституті перекладачів для досягнення цілісності та системності вивчення іспанської мови як другої іноземної, стимулювання процесу сприйняття та запам'ятовування, швидкого формування у студентів комунікативної компетентності (вивчення фонетики, граматики і лексики, опанування правильної вимови) до академічного навчального процесу інтегруються пісенні демарші. Демарш – це метод, який включає практичні дії, пов'язані між собою визначеними пізнавальними та педагогічними завданнями [1: 205].

Пісня використовується як засіб спілкування іспанською мовою з метою:

- створення позитивної навчальної атмосфери для взаємодії у групі;
- впливу на особистість, розширення її кругозору, розвитку мислення, мотивації до творчої активності та досягнення творчих станів;
- формування бажання до навчання;
- компенсації відсутності іспаномовного середовища шляхом слухання гарних для наслідування взірців вимови співаків, носіїв мови;
- вивчення фонетичного коду іспанської мови у стислі терміни;

- тренування артикуляційного апарату, здійснення фонетичних розминок, повторювання вголос за співаками під музичний супровід або самостійно римованих текстів, що є найголовнішою умовою формування навичок мовлення;
- забезпечення багаторазового повторювання до моменту вивчення текстів напам'ять;
- вивчення граматичного матеріалу та контекстного запам'ятовування слів;
- орієнтації в мовленнєвій ситуації та відбору необхідних вербальних засобів спілкування;
- пізнання іспанської культури.

Важливим підходом до навчання є спрямування сили рими на стале вивчення граматичних правил, відмінювання дієслів у різних часах, вивчення винятків, дієслівних зворотів, складних часів. До навчального процесу інтегруються ретельно відібрані в You Tube відповідно до навчальної програми відео-кліпи пісень-хітів іспанською мовою з субтитрами текстів цих пісень. Тексти пісень методично і дидактично розробляються. Покажемо це на прикладі роботи з піснею Джульєтти Венегас “Me voy” (“Я йду”) [2]. Пісня відповідає середньому просунутому мовному рівню, текст містить 12 граматичних правил, 30 лексичних одиниць, 4 часи: Presente, Pretérito Indefinido, Pretérito Imperfecto, Presente de Subjuntivo, узгодження часів (план минулого). Текст пісні вивчається напам'ять з метою досягнення наступних цілей:

вивчення відмінювання в **Presente**

- займенникових дієслів: irse → me voy; despedirse → me despido de;
- дієслів з відхиленнями при відмінюванні: ser → soy, es; estar → estoy, está;
- desaparecer → desaparezco; merecer → merezco; querer → quiero; saber → sé;
- правильних дієслів: escuchas, endulza, espera;

відмінювання в **Pretérito Indefinido**

- неправильних дієслів на ти/tú: saber – **supiste**, tener – **tuviste**;
- правильних дієслів на я/yo: pensar – **pensé**, entender – **entendí**;
- дієслівної конструкції **saber + inf.**: **supiste** entender, **sepa** darme;

відмінювання в **Pretérito Imperfecto** дієслова **haber**: **había**

- вивчення дієслівної конструкції майбутнього часу **ir + a + inf.**: **voy a llorar**';
- узгодження часів (план минулого): майбутнє в минулому **me iría**;

відмінювання в **Presente de Subjuntivo** дієслів: **sepa, salga**.

Засвоєний таким чином мовний матеріал швидко відтворюється та після багаторазового повторювання переходить у сферу підсвідомості назавжди. Пісенні демарші дають позитивні та якісні результати навчання іспанської мови за достатньо короткі терміни.

Література: 1. Авксентьєва О. І. Демарш – французький метод рівності у здібностях / О. І. Авксентьєва // Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки. – Ніжин, 2004. – № 4. – С. 204–206. 2. You Tube Me Voy – Julieta Venegas.mp4 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.youtube.com/watch?v=_N9vJUroAf0&feature=related.

DEVELOPING COMMUNICATIVE COMPETENCE THROUGH INTERCULTURAL EDUCATION

Ana Budnic

Ion Creanga State Pedagogical University
(Chişinău, Moldova)

The purpose of language is to communicate. Many people feel that there is a correct way to communicate and that it needs to be taught. In actuality, any way that allows for the transfer of ideas is correct. However, because language is an open system, much of the understanding of language is based on the previous experiences of the talker and the listener. Therefore, language can be viewed as a cultural construct, subject to the cultural context of the speaker and the listener. Communication has three parts: the sender, the message and the receiver. If the sender and the receiver have similar experiences, then their language and their understanding will be similar and they will be able to communicate using culturally specific language. We consider that there are some ways to a successful interchange in communication between people of different nations, which must be taught alongside with teaching grammar and vocabulary of the language. Mutual ignorance of culturally acceptable ways of communication which include attitudes, intonation, values, non-verbal patterns, customs, certain speech formulas, etc., is impossible in a time of globalization when the need for understanding and mutual respect across cultural boundaries is imperative.

The aims of the paper are to analyze culturally acceptable ways of communication in English, to study aspects of intercultural communication, and to see what native speakers of English say in different situations.

Intercultural communication, defined by Richard Porter and Larry Samovar as occurring “whenever a message producer is a member of one culture and a message receiver is a member of another”, has been of interest to communication scholars since the 1960s. Scholars in this area often begin their discussions by identifying the main characteristics of intercultural communication. Samovar and Porter identify what they call the “constituent parts of intercultural communication” [3: 38]. Dorothy Penington calls such elements significant cultural components. We will describe three elements of intercultural communication common to most discussions.

Worldview, language, and nonverbal communication are often identified as important elements of intercultural communication. Worldview refers to a “culture’s orientation toward such things as God, humanity, nature, the universe, and the other philosophical issues that are concerned with the concept of being” [2: 30].

Language is the medium through which a culture expresses its world view... . Like culture in general, language is learned and it serves to convey thoughts; in addition it transmits values, beliefs, perceptions, norms, and so on. The importance of language to intercultural communication is most obvious when cultures speak different languages.

Verbal Communication

Verbal communication is communication by using a language, which designs and reflects reality.

There are different ways of communicating. According to this there has been made a difference between one- and two-way communication or monologue and dialogue. The recipient of the information has three possibilities of altering the message:

1. He might do it unconsciously, because he did not understand the message.

2. By emphasizing parts of the message that the sender did not esteem as very important.

3. By associating a message to his own context, which is different from the sender (for example more emotional).

Non-Verbal Communication

This term describes behavior that conveys meanings. There are the following non-verbal ways of communicating:

- kinesics (body language)
- proxemics (room, distance)
- angle of orientation (angle, in which people stand next to each other)
- the style of people (clothes, jewels, etc.)
- posture, head movement, face expression (the way of speaking fast or slowly, loudly or quietly).

Communication takes places both on a verbal and a non-verbal level. In general the non-verbal message supports the verbal one and completes it. But it can have an irritating effect as well, especially if it is in contact with the verbal message. For example somebody is nodding which means an agreement, by saying no at the same time.

For many ESL students, there is a need to learn not only the linguistics of their adopted country, but also the non-verbal forms of communication. The eyes, the face and whole body all have communicate meaning. All these things are different in every culture.

Bibliography: 1. Brislin R. & Yoshida T. “Intercultural Communication Training : An Introduction”. Thousand Oaks, CA : SAGE Publication, Inc., 1994. 2. Penington, Dorothy L. “Intercultural Communication”. In “International Communication : A Reader”. 4th ed. Eds. Larry A. Samovar & Richard E. Porter. Belmont, CA : Wadsworth, 1985. – P. 30-39. 3. Samovar L.A & Porter R.E. “Intercultural Education A Reader”. Belmont, CA : Wadsworth Publishing Company, Inc., 1972.

LOCAL ENGLISH, GLOBAL ENGLISH, IMPERIAL ENGLISH: TEACHING “BRITISH ENGLISH” AS A BRITISH NATIVE SPEAKER

Paul Vickers

(University of Glasgow, Scotland)

In 2002, English – including ‘various English-derived pidgins and creoles’ – was the first language of around 400 million people, while conservative estimates suggest another 430 million used English as an everyday second language. [7: 67-68] Native speakers working with the estimated one billion ‘people engaged in learning English’ [7: 68] should reflect upon which of the world’s “Englishes” can legitimately and usefully be applied in teaching. For British teachers the answer appears deceptively simple: use “British English”, still imagined as ‘monolithic’, [12: 415] prestigious and invested with significant institutional and cultural capital. Global publishing houses belonging to universities possessing prestigious brands promote textbooks and examination systems in coordination with British government institutions. The IELTS qualifications’ association with Cambridge University, its press and The British Council provide the clearest example of institutionalising “British English” as global Standard English. Cambridge’s great rival can be satisfied

that “Oxford English” is, alongside “The Queen’s English” and “BBC English”, a term, albeit ‘misleading’, synonymous with Standard English. [5] This brief paper reflects upon questions relating to the role of teaching English as a British native speaker, including whether “British English” can be taught without reproducing the logic of British imperialism and colonialism, given that most people with English as their first language do not speak “British English”?

Employing democracy’s majority principle cannot solve this problem of intercultural communication. Making American English standard, thus reflecting the United States’ current global military, cultural and economic dominance, would still overlook the global diversity of Englishes. Crystal notes the competing tensions of ‘the need for identity, which has been making New Englishes increasingly dissimilar from British English’ and the ‘need for intelligibility on a world scale’. [7: 178] Neatly outlining the paradoxes of English as *the* global language, until the full emergence of Mandarin perhaps [9], Crystal recognises how its apparent dominance engenders linguistic uniformity alongside cultural innovation and disunification of hegemonic linguistic forms, with new technologies perpetuating these opposing tendencies. [see: 9] Perhaps teachers could balance the education system’s demand for standardisation (useful for assessment purposes and necessary in preparing students for the globalised economy) and growing diversification of English by using new technologies to bring the world of Englishes – limited not only to British, US, Canadian, Australian “standard” varieties but also the postimperial and postcolonial Englishes – into the seminar room. Media organisations make this world of global local Englishes accessible online, while The British Library has internet-based archives of projects including ‘Evolving English’ [3] which presents global varieties of spoken English, while the Library’s ‘Sounds Familiar’, [4] like BBC Voices, [2] presents the UK’s diversity of accents and dialects.

Indeed, this diversity indicates that “British English” is a misnomer. Although research shows British Received Pronunciation phonology is approximating the Estuary English of south-eastern England [see: 1 and 6], meaning RP is not the preserve of a strictly limited elite, democratisation of the concept of “British English” has not followed. Instead, the Estuary English used in the home region of institutions of government, media and financial power appropriated the title, as “British English” remains representative of the linguistic practices of only a small portion of England, signalling “Britain’s” Anglo-centric definition. The exclusion from the institutions of “British English” of standard Scottish, Welsh and Ulster Englishes, as well as the multiple regional dialects and accents indicates the British Isles’ internal colonial history, as affirmed by the marginalisation of the Isles’ nations’ native languages.

Since students’ priority, however, is learning English to native-speaker level, an ideal type¹ definition of Standard English proves necessary, even if this is not necessarily the language of natives. Written English, of course, is largely standardised, at least in official, published discourse. Native speaker teachers can replicate more easily textbooks’ and dictionaries’ Standard English pronunciation if s/he is from south-east England. The Oxford Advanced Learners Dictionary, for example, gives the pronunciation of ‘bath’ only as **’ba:θ** [10], even though **’bæθ** is equally common [4] – and acceptable, despite efforts to eradicate regional English by state educational apparatus. [8] Meanwhile, students’ perception of native speakers’ authority can cause conscious or unconscious imitation of particular vowel sounds, meaning students “correct” pronunciation that had reproduced super-standard “British English”. In my experience, this has emerged in echoing my

¹ ‘An ideal type is formed by the one-sided accentuation of one or more points of view and by the synthesis of a great many diffuse, discrete, more or less present and occasionally absent concrete individual phenomena, which are arranged according to those one-sidedly emphasized viewpoints into a unified analytical construct.’ [12: 90].

pronunciation of 'u', as in 'bus', for example, which my East Midlands accent makes 'bus' rather than the dictionaries' 'ba:s'. But with an accent and idiom generally proximate to south-eastern English I remain comprehensible to students who lose some understanding when facing unfamiliar yet standard accents, including Scottish through work involving radio or film.

While Standard English provides a necessary textbook ideal, Schmidt and McCreary recognise 'there is often conflict between formally standardized norms (the grammar rules in the prescriptive handbooks) and the normal usage of groups who are usually accepted as representative speakers of standard English, including teachers' [12: 415]. Native speakers nevertheless speak a standard English, even if they fall short of textbook standards by uttering what in written discourse would be a mistake, such as using "there's" with plural constructions.² Schmidt and McCreary differentiate the 'standard' English of usually middle-class, teachers of English, and the 'super-standard' English expected of non-natives, which currently means reproducing cultural capital deposited in an imagined "British English".

What value, then, can native speakers have for foreign students of English? Teachers should ensure students avoid incorporating native speakers' standard spoken "mistakes" into their 'super-standard' spoken and written production, while highlighting that in native contexts these are not necessarily mistakes. Teachers thus prepare students for globalised intercultural communication, enabling acknowledgment and understanding of a variety of non-super-standard Englishes and ultimately non-standard Englishes. Students prepared to recognise cultural difference and otherness can make themselves understood not only using "British English" but also increase chances of completing speech acts involving non-Standard-English interlocutors. Whether the paradoxical realities of English as a simultaneously homogenising and diversifying-localising language, constantly changing in a world of increasingly globalised intercultural communication, can be explored within the framework of a traditional philology-orientated degree structure is matter for another paper and indeed other authorities, including the Ministry of Education.

Bibliography. 1. Altendorf U. *Estuary English. Levelling at the Interface of RP and South-Eastern British English*. – Tübingen: Gunter Narr, 2003. 2. BBC Voices [<http://www.bbc.co.uk/voices/>-accessed 23/02/2013]. 3. British Library, *Evolving English* [<http://www.bl.uk/evolvingenglish/maplisten.html>-accessed 23/02/2013]. 4. British Library, *Sounds Familiar? – Phonological Variation* [<http://www.bl.uk/learning/langlit/sounds/regional-voices/phonological-variation/>-accessed 23/02/2013]. 5. British Library, *Sounds Familiar? – Received Pronunciation* [<http://www.bl.uk/learning/langlit/sounds/case-studies/received-pronunciation/>-accessed 23/02/2013]. 6. British Library, *Sounds Familiar? – Received Pronunciation: Vowel Sounds* [<http://www.bl.uk/learning/langlit/sounds/case-studies/received-pronunciation/vowel-sounds-rp> – accessed 23/02/2013]. 7. Crystal D. *English as a Global Language*, 2nd edition. – Cambridge: Cambridge University Press, 2003. 8. 'Language plea by Sacred Heart School, Middlesbrough', BBC News, 5/02/2013 [<http://www.bbc.co.uk/news/uk-england-tees-21340029> – accessed 23/02/2013]. 9. Méritz J. 'English Language Dominance, Literature and Welfare', Centre for Economic Policy Research, Discussion Paper DP2055, January 1999. [www.cepr.org/pubs/dps/DP2055.asp – accessed 23/02/2013]. 10. Oxford Learners Dictionary [<http://oald8.oxfordlearnersdictionaries.com/dictionary/bath> – accessed 23/02/2013]. 11. Rosen M. 'How English Evolved into a Global Language', BBC Magazine, 20 December 2010. [www.bbc.co.uk/news/magazine-12017753 – accessed 23/02/2013]. 12. Schmidt R. W. & McCreary F. C. 'Standard and Super-Standard English: Recognition and Use of Prescriptive Rules by Native and Non-Native Speakers', *TESOL Quarterly*, vol. 11, no. 4, December 1977, 415-429. 13. Weber M. *The Methodology of the Social Sciences*. (E. Shils, H. Finch, Eds., E. Shills, & H. Finch, Trans.), (New York: Free Press, 1903–1917/1949).

² Such as "There's two birds in the bush".

VOCABULARY ACQUISITION WHILE READING IN ENGLISH AS A SECOND LANGUAGE (ESL)

Oksana Vorobel

University of South Florida
(Tampa, Florida, USA)

This quasi-experimental study focused on vocabulary acquisition while reading. In particular, the following research questions guided the study: (a) Is there a significant difference in vocabulary acquisition between ESL low intermediate learners exposed to a text with 98% of familiar words and ESL low intermediate learners who have lower percentage of familiar words in a text? (b) Does reading a text with 98% of familiar words lead to significant changes in vocabulary acquisition of ESL low intermediate learners? c) Does reading a text with less than 98% of familiar words lead to significant changes in vocabulary acquisition of ESL low intermediate learners?

A total of 19 adult ESL low intermediate learners with the age ranging from 18 to 47 volunteered to participate in the study. The participants were from Saudi Arabia, Venezuela, Costa Rica, South Korea, Libya, Qatar, India, Brazil, Kuwait, Japan, Thailand, Colombia, and Angola. Nine participants were female, 10–male. Participants constituted a convenience sample of two intact classes of Level 2 academic reading and writing course (with nine students in one group and 10 students in the other), randomly assigned as the Control Group (CG) and Experimental Group (EG). Participants were classified as low intermediate ESL learners with the help of Computerized Adaptive Placement Assessment & Support System (COMPASS) testing at the beginning of the semester in the ESL program.

Before data collection, the chosen text “Crashing into Adulthood” by Nick Sergi from the textbook *The Multicultural Workshop* [1: 91–93] was analyzed with the VocabProfile program available on LexTutor website [2: 38–63]. Further, the text was modified in order to expose EG participants to 2% of unfamiliar target words in the text. The text for the CG was not modified and contained 12.62% of unfamiliar words.

During data collection, participants in both groups were pretested with modified Vocabulary Knowledge Scale (VKS) on the knowledge of unfamiliar vocabulary in the text [3: 13–40]. During the next class, CG read the unmodified text from the textbook while participants in the treatment group read the modified version of the text. Immediately after the treatment, participants in both groups were tested with VKS to determine their post treatment vocabulary knowledge of target words. For the posttest, only target words were included in the VKS.

For data analysis, each participant was tallied and assigned a number. The scores for the pretest and posttest were counted. Statistical Analysis Software (SAS) was used to run t-tests. The results of the independent t-test showed that computer analysis and modification of a text did not lead to significant changes in vocabulary gains between experimental and control groups. Nevertheless, both of the groups significantly improved their vocabulary knowledge after reading the text.

The limitations of the study include a small sample size of the participants. In addition, further study with larger number of participants is needed to enhance the reliability of the results. It would also have been beneficial to have a series of texts rather than one. Furthermore, computer

measurement of the participants' time spent on the pretest and posttest would have provided information on how much time they spent on the pretest, reading, and posttest.

Finally, more research is needed to look into the relationship between reading comprehension and vocabulary acquisition, especially with low-intermediate L2 students. In addition, further inquiry is necessary to investigate low intermediate students' reading processes, different factors influencing participants' reading and incidental vocabulary acquisition, and difficulties that participants may encounter while reading a text with or without the use of dictionaries or other resources.

Bibliography: 1. Blanton L. The multicultural workshop / Linda Blanton and Linda Lee // Heinle & Heinle. – P. 91–93. 2. Cobb T. Computing the vocabulary demands of L2 reading / Tom Cobb // Language Learning & Technology. – 2007. – Vol. 11(3). – P. 38–63. 3. Wesche M. & Paribakht, T. Assessing second language vocabulary knowledge: Depth versus breadth / Marjorie Wesche and Tahereh Paribakht // Canadian Modern Language Review. – 1996. – Vol. 53. – P. 13–40.

INTERCULTURAL COMMUNICATION IN A GLOBALIZED WORLD

Olena Habelko

Kirovohrad State Teachers' Training University named after V. Vynnichenko
(Kirovohrad, Ukraine)

The world today is characterized by an ever growing number of contacts resulting in communication between people with different linguistic and cultural backgrounds. This communication takes place because of contacts within the areas of business, military cooperation, science, education, mass media, entertainment, tourism but also because of immigration brought about by labor shortage or political conflicts. In all these contacts, there is communication which needs to be as constructive as possible, without misunderstandings and breakdowns. The research on the nature of linguistic and cultural similarities and differences here can play a positive and constructive role.

Intercultural communication in its most basic form refers to an academic field of study and research. It seeks to understand how people from different countries and cultures behave, communicate and perceive the world around them. The findings of such academic research are then applied to 'real life' situations such as how to create cultural synergy between people from different cultures within a business or how psychologists understand their patients. The definition of intercultural communication must also include strands of the field that contribute to it such as anthropology, cultural studies, psychology and communication.

Samovar and Porter point out that as cultures differ from one another, the communication practices and behaviours of people will inevitably vary as a result of their different perceptions of the world. Intercultural communication, more precisely then, is defined as the study of communication between people whose 'cultural perceptions and symbol systems are distinct enough' to alter their communication [4: 70].

Knowledge of intercultural communication, and the ability to use it effectively, can help bridge cultural differences, mitigate problems, and assist in achieving more harmonious, productive relations. Communication is inescapable. It is something we have to do and something we enjoy

doing and in the digital age we do a lot of it. Globalization has brought about the realization that modern societies must learn to cooperate in order to prevent their mutual self-destruction

Movement to a more global, interconnected community has been abetted by dramatic technological changes, such as digital communication advances that permit the uninterrupted transfer of large amounts of data across national borders and breakthroughs in transportation that facilitate the rapid, economical movement of people and goods over vast distances. 'Globalization', 'global society', 'world community' and similar terms have become catchphrases used to characterize the increased economic and social integration of national populations and ethnicities. As a result, the requirement to understand cultural differences and communicate across cultural borders has increased exponentially.

Intercultural communication research has by definition been related to the understanding of national cultures as the fundamental principle. Ulf Hanners [3] said that, rather than talking about different national cultures, we should see all cultures as creolized societies. Hanners grasped early the discourse that continued in new discussions about globalization.

In the debates about globalization it is intensively discussed, whether globalization is a new process or not. Friedman suggests that there is nothing new. He argues that the mobility, which is seen as central to globalization, primarily applies to the elite. Zygmunt Bauman [1] says that the mobile society is not open to everybody. According to Bauman, globalization has caused a new polarisation in societies that divides people into two groups: tourists and vagabonds. The tourists can travel free with few restrictions. The vagabonds are forced to travel because of war, poverty and hunger. The vagabonds are not welcomed like tourists, but are met with high walls of customs duties and barbed wire.

It is often argued that there is no difference between intercultural communication and other kinds of communication. However in multiethnic societies, one of the differences is exactly that in intercultural communication it is a legal discourse to discuss who among the participants in a communication process really belongs to the majority culture. Intercultural communication in a globalized world is forced to take that circumstance into account and include questions of globalization and cultural identity.

Bibliography: 1. Bauman Z. Globalisering – De menneskelige konsekvenser: Hans Reitzels forlag, 1999. – 123 s. 2. Friedman J. Cultural Identity and Global Process. – London : Sage, 1994. – 270 p. 3. Hanners Ulf: Cultural Complexity. – Studies in the Social Organization of Meaning. – New York : Columbia University Press, 1992. – 347 p. 4. Samovar L.A., Porter R.E. Intercultural communication : A Reader (8th ed.). – Belmont, Ca: Wadsworth Publishing Company, 1997.

STEREOTYPING IN INTERCULTURAL COMMUNICATION

Volodymyr Goshylyk

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk, Ukraine)

Stereotypes are as old as human culture itself. They are “psychological representations of the characteristics of people that belong to particular groups” [3: 2].

Stereotypes can be defined as fixed, commonly held notions or images of a person or group, “based on an oversimplification of some observed or imagined traits of behaviour or appearance” [1: 27]. They can be either positive (“black men are good at basketball”) or negative (“women are bad drivers”). Though most stereotypes ignore the uniqueness of individuals by painting all members of a group with the same brush, stereotypes happen to be useful, as in case with mass media, because they provide a quick identity for a person or group that is easily recognized by an audience. It’s sometimes faster and easier to use a stereotype to characterize a person or situation, than it is to provide a more complex explanation.

In intercultural communication, the term ‘stereotype’ refers to some inflexible statements about the representatives of a certain culture, and these stereotypical statements are applied to all people from other cultures without regard for individual differences [5: 161].

Here are the basic effects of cultural stereotyping creating problems in intercultural communication:

- Stereotypes can help to simplify the complex task of identification and guide our behavior toward the representatives of another culture. Some stereotypes may have a basis in fact, but they are too broad and shallow, and they give us the mistaken idea that a people’s culture can be summed up easily in a few short, simple statements.

- Stereotypes give us a false sense of understanding of our communication partners. They may trick us into believing that knowing a few stereotypes is the same thing as understanding another culture.

- Stereotypes result in overestimates of the link between the category and the attitudes of that category. Once the stereotype is in place, it influences how we process information. We select information that fits the stereotype and reject information that is inconsistent with it. As a result, we process very easily information that is positive about the in-group and negative about the out-group.

- Stereotypes tend to decrease our information search. This makes our thinking less accurate and our judgments and decisions poor.

- Because of cultural stereotypes people see in foreigners what they expect to see.

- Stereotypes about out-groups most often are predominantly negative, and consequently lead to expectations that are likely to organize our interaction with a previously unknown member of the out-group in ways that promote hostility, rejection, or conflict. Our negative stereotypes will lead us to expect negative behaviors from that stranger [4].

Stella Ting-Toomey suggests distinguishing between mindless stereotyping and mindful stereotyping [5: 163]:

Characteristics of Mindless Stereotyping	Characteristics of Mindful Stereotyping
--	---

<p>(1) holding our pre-conceived, negative stereotypes rigidly and operating on automatic pilot in exercising such negative stereotypes;</p> <p>(2) presuming that the out-group stereotypes are valid and ignoring all new incoming information and evidence;</p> <p>(3) using emotionally laden evaluative categories to guide our “typecasting” process;</p> <p>(4) employing a polarized, cognitive mode to engage in in-group favoritism and out-group bias;</p> <p>(5) engaging in mental distortions to “force” members’ behaviors into preconceived categories;</p> <p>(6) presuming that one member’s behavior is reflective of all members’ behaviors and norms;</p> <p>(7) maximizing intergroup distance with exaggerated, contrastive categories with no productive outcome.</p>	<p>(1) holding the stereotypes consciously or mindfully – being meta-cognitively aware that we are stereotyping members of an entire group;</p> <p>(2) assuming that the stereotypes we use are merely first best guesses rather than definitive answers;</p> <p>(3) using loose, interpretive categories rather than evaluative categories;</p> <p>(4) employing qualifying, contextual statements to frame our perceptions and interpretations;</p> <p>(5) being open to new information and evidence and redefining the preconceived social categories accordingly;</p> <p>(6) getting to know, in depth, the group membership and personal identities of the individuals within the group and sampling a variety of sources within the group;</p> <p>(7) recognizing valid and meaningful differences and similarities between the self and others, and between one’s own group and the other group.</p>
---	--

Though we are not born with stereotypes, stereotyping is a common phenomenon. The obvious “limitations of cognition” [2: 151] lead to a biased or stereotypical perception of the people surrounding us. Being learned in a variety of ways (from our parents, relatives and friends, through the limited personal contact or the mass media information attack), stereotypes may become the received wisdom and cause a lot of misunderstandings.

Bibliography: 1. Ewen E. *Typecasting : On the Arts and Sciences of Human Inequality : A History of Dominant Ideas* / E. Ewen, S. Ewen. – New York : Seven Stories Press, 2006. – 555 p. 2. Hinton P. R. *Stereotypes, Cognition and Culture* / P. R. Hinton. – Hove, East Sussex ; Philadelphia, PA : Psychology Press, 2000. – 208 p. 3. McGarty C. *Stereotypes as Explanations: The Formation of Meaningful Beliefs about Social Groups* / C. McGarty, V. Yzerbyt, R. Spears. – London ; New York : Cambridge University Press, 2002. – 231 p. 4. Ren X. *A Study of Cultural Stereotypes in Intercultural Communication* [Электронный ресурс] / X. Ren, H. Wang. – Режим доступа: <http://www.docin.com/p268951021.html> 5. Ting-Toomey S. *Communicating Across Cultures* / S. Ting-Toomey. – New York : Guilford Press, 1999. – 310 p.

КРОСКУЛЬТУРНІСТЬ В УМОВАХ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ

Ольга Дем'яненко

Миколаївський національний університет ім. В. О. Сухомлинського
(Миколаїв, Україна)

В умовах різноманітності культур народів, що населяють Україну розуміння важливості кроскультурної взаємодії є досить актуальним. Людям, що живуть в мультикультурному суспільстві, необхідно не просто усвідомлювати цінність культури різних народів країни, але й будувати свою взаємодію, керуючись кроскультурними передумовами. Представники різних етносів мають також вчитися розумінню “чужих” цінностей і передавати ці знання і цей цінний досвід спілкування з іншими культурами з покоління в покоління, сприяючи єдності полікультурного простору України.

Вітчизняні науковці (О. Глузман, О. Гукаленко, В. Кремень, Л. Мацько, Г. Онкович, О. Семенов та ін.) дійшли спільного висновку, що полікультурна освіта й виховання розширюють горизонти освітньої діяльності, культивуючи толерантність як норму моральної поведінки, прагнення взаємопорозуміння з представниками інших расових, етнічних, конфесійних, мовних, культурних спільнот і надають навчально-виховному процесу творчого характеру.

Крослінгвістичні дослідження спрямовані на поглиблення культурного обміну між різними націями, що знаходить своє вираження у взаємному впливі мов і культур. Отже, кроскультурність заснована на синтезі двох наук – лінгвокультурології та міжкультурної комунікації, які на сучасному етапі розвитку служать втіленню ідей кроскультурності. Як поняття “кроскультурність” ширше, ніж “лінгвокультурологія” і “міжкультурна комунікація”, адже воно не тільки закликає до розуміння і вивчення своєї рідної мовної культури, не тільки допомагає спілкуватися з носіями інших мов, але й через спільне та відмінне збагачує мовну культуру носія всім етнічним спектром відображення світу в мові.

Кроскультурність в лінгвістичному та лінгводидактичному аспектах – це комплексна галузь знань про мову, формування мовної особистості в умовах полікультурного світу і взаємозв'язки та взаємовплив мови та культури. Закономірно, що кроскультурна лінгвістика стає одним з найбільш актуальних напрямків, створюючи основу для кроскультурної лінгводидактики: практичного освоєння принципів кроскультурності в умовах поліетнічного мовного і культурного простору. Кроскультурна лінгводидактика передбачає як викладання рідної мови, так і викладання іноземних мов.

Зауважимо, що в даний час однією з основних цілей мовної педагогіки є “побудова ефективної моделі навчання іноземних мов в умовах міжкультурної комунікації”. При цьому міжкультурна комунікація розглядається як “процес взаємодії комунікативних партнерів, які є представниками країн, що входять в різні геополітичні спільноти, і які належать до різних етнічних і національних культур і соціальних субкультур” [2: 92]. На відміну від такої – первинної – міжкультурна комунікація в процесі вивчення іноземних мов кваліфікується як “вторинна міжкультурна комунікація” [1: 87].

Отже, розуміння цінності й своєрідності мови і культури кожного народу сприяє формуванню “кроскультурної грамотності”, визнанню різноманітності, полікультурності світу. Толерантне ставлення до “чужого” допомагає звільнитися від багатьох стереотипів, які

заважають повноцінному міжкультурному спілкуванню. Оскільки профільне лінгвістичне навчання є, як правило, полілінгвальним і полікультурним, то вимоги до змісту кроскультурної компетенції та грамотності під час такого навчання зростають, як і вимоги до рівня підготовки викладача.

Література: 1. Донец П. Н. Основы общей теории межкультурной коммуникации: научный статус, понятийный аппарат, языковой и неязыковой аспекты, вопросы этики и дидактики / П. Н. Донец. – Харьков : Штрих, 2001. – 386 с. 2. Кузьмина Л. Г. Современные культуроведческие подходы к обучению иностранным языкам / Л. Г. Кузьмина, Е. В. Кавнатская // Вестник ВГУ : Серия лингвистика и межкультурная коммуникация. – Воронеж : Изд-во ВГУ, 2001. – № 2. – С.86-93.

EINFLUSS DER GLOBALISIERUNG AUF DIE DEUTSCHE SPRACHE

Petro Dundy

Institut für Dolmetscher und Übersetzer

(Kyjiw, Ukraine)

Die Globalisierung ist ein Prozess der widersprüchlichen weltweiten Verflechtung aller Lebensbereiche: Wirtschaft (grenzüberschreitender Warenhandel, Wachstum – Krise, Norden – Süden); Politik (Annäherung – Abhängigkeit, globale Entwicklung – nationale Entwicklung); Kultur (Vorteile und Nachteile der Globalisierung, Kampf der Kulturen, “westliche“ Kultur – “östliche“ Kultur); Sprache (Englisch – Deutsch, Englisch – World/New Englishes, Denglisch) [1, 2, 8].

Die englische Sprache ist Lingua franca der Moderne und einer der wichtigsten Faktoren der Globalisierung. Keine Sprache ist so verbreitet wie Englisch. Sie ist in mehr als 60 Staaten Amtssprache oder Landessprache. Englisch ist Amtssprache der Vereinten Nationen, der Europäischen Union, der Afrikanischen Union. Englisch wird in vielen Staaten als erste Fremdsprache in den Schulen gelehrt (etwa eine Milliarde Lernende) [2, 3].

“Angloamerikanisierung“ der Welt hat einen großen Einfluss auf die deutsche Kultur und Sprache. Angloamerikanisierung bezeichnet die Entwicklung der Wirtschaft, Gesellschaft oder Kultur nach dem Vorbild des “American Way of Life“ (Werte, Traditionen, Verhalten- und Vorgehensweisen). Die Amerikanisierung ist verbunden mit dem Status der USA als Supermacht mit kommerzialisierter Massenkultur und bestimmtem Lebensstil (*McDonald's, Coca-Cola, Hollywood, Rock, Jeans, Apple iPhone* usw.). Der neue Lebensstil äußert sich im Gebrauch von Anglizismen in verschiedenen Bereichen: Fachsprache (Wirtschaft), Computer- und Informationstechnologie (Internet), Werbung, Massenmedien, Alltagssprache (Jugendsprache: Jargon, Slang) [1, 3, 4, 8].

In der Wirtschaftssprache (auch in anderen Fachsprachen) sind die Anglizismen und ihre Derivate grundlegende Fachbegriffe der ökonomischen Theorie und Praxis: *Management (Knowledge-Management, Account-Management, Management-Buy-in, Vorstandsmanagement), Marketing (Cross-Marketing Marketingmanager, Marketing-Research, Marketingberatung, Handelsmarketing, Marketingabkommen, Marketingforschung, Marketing der Produktionsmittel, marketingorientiert) Banking (Bankingtheorie, Bankingwesen, Telebanking, Onlinebanking), Clearing (Clearingabkommen, Clearingbank, Clearingguthaben, Clearinghaus, Clearingkonto, Clearingverfahren)* usw.

Die Computer- und Informationstechnologie. Der zunehmende Einsatz von PCs ist eine der Hauptursachen für die Verbreitung des Englischen weltweit. Infolge der schnellen Entwicklung des Internets verbreitete sich auch die englische Sprache in Form von Fachausdrücken rund um den Computer: *Bugfix, Byte, Domain, Hyperlink, Login, Plugin, Patch, On/Offline, E-Mail, Scanner*. Die Internet-Kommunikation kann durch zahlreiche Abkürzungen das Deutsche pidginisieren: *b4 – before, B4U4git – before you forget it, btw – by the way, cm – call me, j4f – just for fun, kc – keep cool, mm – mail me, iow – in other words, nop – no problem, udum – you don't understand me, wk – who knows* [3, 5].

Die Werbung. Die Verwendung der Anglizismen in der Werbung hängt von Produktgruppen ab. Anglizismen haben viele Funktionen in der Werbung zu erfüllen. Eine der wichtigen Aufgaben ist die Aufmerksamkeit des Verbrauchers zu bekommen. Englische Lexik kann Lokal- Fach- und Sozialkolorit vermitteln: *“Havana Pour Elle Aramis – the fragrance für Frauen“, “Bloge, surfe oder lass dich vom Live-Stream des Konzerts mitreißen“*. Man hat dabei mit der Pidginisierung, Kreolisierung der Sprache zu tun. Die Globalisierung des Englischen ist auch mit einer Simplifizierung der sprachlichen Ausdrucksmöglichkeiten verknüpft und führt oft zum Denglisch. Denglisch (Deutsch + Englisch) ist Anglisierung des Wortschatzes, der Wortbedeutungen, der Zeichensetzung und Grammatik sowie des Satzbaus und des Stils der deutschen Sprache [2, 6].

Der Gebrauch von Anglizismen in den Massenmedien ist sehr hoch. Englische Wörter erfüllen in der Presse eine bestimmte Mitteilungsfunktion. Der Text in der Zeitung oder im Internet soll abwechslungsreich, aktuell und interessant gestaltet werden und Anglizismen dienen zur Variation des sprachlichen Ausdrucks. Sie zeichnen sich durch ihre Auffälligkeit und ihre Bildhaftigkeit: *“Mit diesem neuen Produkt werden Alpen jetzt absolut sexy“*.

Anglizismen sind für Alltagssprache, vor allem Jugendsprache charakteristisch. Außer überall präsenten Entlehnungen wie *Ticket, Handy, Show, Service, joggen, Kaffee to go, boom, fit, super, unfair, happy* werden in der Jugendsprache Anreden und Grußformeln, Interjektionen und Partikeln sowie Slogans gebraucht: *Wow, shit, Hi, Hey, Bye, No Joke!, So what?*. Oft handelt es sich um das Code-Switching: *“Magic story! Ich bin fasziniert. – Total begeistert. Hot Stuff!“*. Anglizismen tragen zur Stärkung des Ich- und Gruppenbewusstseins der Jugendlichen bei [5, 7].

Die Entlehnung von Anglizismen ist ein permanenter Prozess und kann in Bezug auf synchronische und diachronische Entwicklung betrachtet werden.

Literatur: 1. Pfister U. Globalisierung / Ulrich Pfister // Europäische Geschichte Online, hrsg. vom Institut für Europäische Geschichte (Mainz), 2012. 2. Martin S. Edwards Public opinion regarding economic and cultural globalization: evidence from a cross-national survey / Martin S. Edwards // Review of International Political Economy 13(4): P. 587–608, 2006. 3. Crystal D. English as a Global Language / David Crystal // Edition 2, illustrated, revised, Cambridge University Press, 2003. 4. Zifonun G. Überfremdung des Deutschen: Panikmache oder echte Gefahr? / Zifonun G. – Institut für Deutsche Sprache, 2002. 5. Martina Rüdell-Hahn Anglizismen im Internetwortschatz der romanischen Sprachen: französisch – italienisch – spanisch / M. Rüdell-Hahn. – 2008. 6. Tonks R. It is not all English what shines. English makes German Werbung funny! / Robert Tonks. Edition Winterwork, 2011. 7. Földes C. Kontaktdeutsch: Zur Theorie eines Varietätentyps unter transkulturellen Bedingungen von Mehrsprachigkeit / Csaba Földes – Gunter Narr Verlag. – Tübingen, 2005. – S. 10–27. 8. Robertson R. Globalisierung: Homogenität und Heterogenität in Raum und Zeit / R. Robertson // In: Beck, U. (Hrsg.): Perspektiven der Weltgesellschaft, Frankfurt am Main, 1998.

MACHINE TRANSLATION IN SECOND LANGUAGE WRITING PEDAGOGY: ON OVERVIEW OF APPLICATIONS

Marcin Kleban
Jagiellonian University
(Kraków, Poland)

Machine translation (MT) can be defined as “the automatic translation from one natural language into another using computers.” [2: 8]. Machine translation types range from fully automatic (e.g. Fully Automatic Quality MT, for example in translating specialized finance texts [1] to human aided (Human Assisted MT, [5]). Another distinct type of MT is referred to as Machine Aided Human Translation (MAHT). This type involves human translated texts with the use of computer dictionaries or concordancers.

Translation algorithms used in various machine translation systems encompass rule-based, statistical and mixed types. Systran was an example of system based on rules before it evolved into a mixed algorithm. Google Translate initially used Systran to deliver translations but later it developed its own statistical algorithm. Apart from the two already mentioned a number of other systems exist: e.g. Babelfish, Promt or Wordlingo.

In second language pedagogy MT is used to support learners in two principal ways. Firstly, machine translation may be treated as a good model. This encompasses cases of machine aided human translation where computer tools effectively support language learners [7]. Secondly, MT is used as a bad model [4,5]. In this case strings of machine samples serve as sources of ill-formed target language structures subject to analysis and amelioration by language learners.

In second language writing pedagogy two major techniques are often described in the literature on the subject. Pre-editing [8] refers to editing the source text in order for it to sound acceptable. Examples of this technique encompass modifying L2 or L1 in order to obtain a satisfactory output result. Such a procedure is intended to sensitize learners to differences between the source and target languages.

Post-editing is a much more commonly applied machine translation writing pedagogy technique [4; 5]. It involves editing MT output to control for errors. It requires learners to process lexical, grammatical or discourse features of the machine translated target language samples.

It can be argued that in L2 writing all learners use L1 to a varying extent [9]. Therefore, within the second language writing process translation MT exercises may function as bridges between L1 and L2 use. It is argued that while writing texts in the target language learners can resort to using L1 to solve both lower order (linguistic) and higher order problems (such as planning) [9]. Some claim that the more difficult the task the more often learners make use of L1 [11] and that the lower proficiency learners tend to use L1 more often than high proficiency students [9; 10].

The advantages of machine translation in second language pedagogy are numerous. One of them is the potential of MT to function as a mechanism which can be used to prevent cognitive overload [5; 9]. Also, L1 and machine translated L2 text comparisons promote awareness of linguistic and structural features of texts [6]. Additionally, MT can result in communication in the target language [5].

On the other hand, MT use creates ethical and assessment issues [3] as students may abuse this technique while writing in the target language. It also not clear how deeply students engage into processing machine translated texts.

Bibliography: 1. Gajer, M. (2009) 'Specialized fully automatic machine translation system delivering high quality of translated texts' *Task Quarterly* 13 (4), pp. 347–354. 2. Lopez, A. (2008) 'Statistical machine translation' *ACM Computing Surveys*, 40 (3), pp. 8–49. 3. McCarthy, B. (2004) 'Does Online Machine Translation Spell the End of Take-Home Translation Assignments?' *CALL-EJ Online*, 6 (1). Available from: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.117.7991&rep=rep1&type=pdf> Last accessed: 28.08.2011. 4. Niño, A. (2007) 'MT post-editing: a text repair experience for the foreign language class' *Cadernos de Tradução* 1(19), pp. 115–131. 5. Niño, A. (2008) 'Evaluating the use of machine translation post-editing in the foreign language class' *Computer Assisted Language Learning* (21) 1, pp. 29–49. 6. Kim, E-Y. (2011) 'Using translation exercises in the communicative EFL writing classroom', *ELT Journal* 65(2), pp. 154–160. 7. Shei, C. C. (2002a) *Combining translation into the second language and second language learning: An integrated computational approach*. PhD thesis: University of Edinburgh. 8. Shei, C. C. (2002b) 'Teaching MT through pre-editing: three case studies' In: *6th EAMT Workshop Teaching Machine Translation*, pp. 89–98. Available online from: <http://www.mt-archive.info/EAMT-2002-Shei.pdf>. 9. van Weijen, D., van den Bergh, H., Rijlaarsdam G. and Sanders, T. (2009) 'L1 use during L2 writing: An empirical study of a complex phenomenon' *Journal of Second Language Writing* 18, pp. 235–250. 10. Wang, L. (2003) 'Switching to first language among writers with differing second-language proficiency' *Journal of Second Language Writing* 12, pp. 347–375. 11. Woodall, B. R. (2002) 'Language switching: using the first language while writing in a second language' *Journal of Second Language Writing*, 11, pp.7–28.

USING DRAMA IN EFL AND ESL CLASSROOM

Alina Mardari

Ion Creanga State Pedagogical University

(Chişinău, Moldova)

Drama can be used as an excellent tool to build some of the communication skills necessary for language acquisition. One of the primary objectives in Drama education is effective verbal and non-verbal communication. This includes listening and receiving information, expressing ideas, analyzing situations and developing connections, reading, writing and dramatizing situations and stories, and working in an environment which promotes cooperation, trust and respect for all participants. Drama is an obvious fit for the EFL and ESL Classroom. Researchers articulate three basic principles of the communicative method which have direct correlation to drama based practice.

The communicative principle is exemplified in Drama class when situations are staged or enacted to facilitate verbal and non-verbal communication.

Task solving (the second principle) happens in Drama class, not in isolation, but within an active context.

The meaningfulness principle is supported as students spontaneously produce language already acquired and search for more as they progress through a dramatic situation [4: 77–100].

Many researchers speak in varying degrees about the importance of “meaningful” dialogue, “genuine” communication, and “social interaction.” Drama offers the opportunity for these kinds of interactions. Some elements of learning language through Drama include: A Dramatic pedagogical approach to teaching language allows students to use language rather than be told about it; improvised dialogue is important in Drama class and requires and supports the development of thought and language; Drama is verbal cooperation which includes negotiation between parties in

their meaning making; the discussion about the Drama that occurs before, during and after the work is just as important as the work itself; Drama activity provides the context for the acquisition of vocabulary; in Drama the children and the teachers can take on roles which make a wide variety of language and social interaction possible. The acquisition of language requires a movement from the reception of vocabulary and grammatical skills (objective knowledge) through to the subjective possession of a language. Research states that memories embedded in mind and body are retained longer [1: 22].

According to Heldenbrand the following steps in planning for EFL Drama should be followed [3: 27-37]:

1. Strive for an environment that promotes comfort. This is a class that may be different from others. There will be active participation. You will be asking students to “learn” in a different way, through their bodies, voices and their minds.

2. Start with non-threatening, non-verbal, communicative activities that build trust, boost self esteem, encourage group building and community building, and lower inhibitions and encourage risk taking.

3. Incorporate small group (e.g. pairs) activities where there is no class presentation necessary and some verbal discussion is necessary.

4. Lead the class to group discussion games.

5. Readers Theatre: working with scripts. Work with short scripts; develop subtext analysis, character choices, vocal interpretations, and awareness of vocal technique such as inflection, intonation, pacing and emphasis.

6. Work with cultural tales solicited from the class; perform mime (nonspeaking) variations in small groups.

Drama provides cultural and language enrichment by revealing insights into the target culture and presenting language contexts that make items memorable by placing them in a realistic social and physical context. By allowing reading and the adding of some characterisation to a drama / theatre text, learners become personally and fully involved in the learning process, in a context in which it is possible for learners to feel less self-conscious and more empowered to express themselves through the multiple voices of differing characters [5: 34].

One of the drawbacks in the use of literary texts such as novels and poems is that many of them contain language forms that learners of a language find difficult to understand. This could be overcome by simplifying them, often leading to a loss of ‘literariness’ – leading to criticism that the texts become pale imitations of the original writing. The lack of suitable texts in the traditional body of literature opens the door for the inclusion of drama in language learning curricula as it tends to use much more naturalistic language than in poems and novels. Drama texts help to address the need for sufficient texts for worthwhile reading in which suitable materials can be accessed [5: 190–6].

Bibliography: 1. Dodson, S. L. FAQs: Learning Languages through Drama. Texas Papers and Foreign Language Education, 2000. – 192 p. 2. Elgar, A. G. Student Playwright for Language Development. ELT Journal, 2002. – 134 p. 3. Heldenbrand, B. Drama Techniques in English Language Learning. Korea TESOL Journal, 2003. – 74 p. 4. Stern, S. Drama in Second Language Learning from a Psycholinguistic perspective. // Language Learning. – 164 p. 5. Vygotsky, L. Thought and Language. Cambridge, MA : MIT Press, 1986. – 292 p.

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖМОВНОЇ ІНТЕРФЕРЕНЦІЇ (на матеріалі керування дієслів німецької та української мов)

Бошена Маруневич

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна)

Проблема врахування інтерференції рідної мови у процесі формування іншомовної компетенції у студентів, які вивчають німецьку мову як спеціальність, займає важливе місце серед актуальних проблем сучасної методики навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах України, без успішного розв'язання якої не можна говорити про підвищення якості навчання німецької мови.

Дослідження явища міжмовної інтерференції у навчанні німецької мови як спеціальності зумовлено практичною потребою розробки методичних прийомів та відповідних вправ з метою попередження і подолання інтерферуючого впливу з боку рідної мови на процес оволодіння німецькою як спеціальністю.

Звернення до лінгвістичної концепції про центральну роль дієслова як найбільш конструктивної частини мови у побудові висловлювань [3] дає підстави вважати, що виявлення інтерференції на матеріалі дієслівного керування у німецькій та українській мовах є принципово важливим, оскільки порушення норми синтаксичного зв'язку в структурі словосполучення зі зв'язком керування перешкоджає здійсненню акту комунікації.

Виходячи з того, що процес вибору лексико-граматичної одиниці включає орієнтувальні операції, спрямовані на врахування диференційних ознак відповідної синтаксичної та морфологічної парадигм, а також спираючись на модель функціонування інтерференції у пам'яті людини [1], відповідно до якої інтерференція виникає в результаті прийняття неправильного рішення і побудови програми мовленнєвих дій на основі неправильного встановлення орієнтирів, доходимо висновку, що відсутність орієнтування на суттєві ознаки вербальних одиниць німецької мови у порівнянні з еквівалентними одиницями української мови призводить до їх змішування.

З метою експериментального виявлення інтерферентних порушень у мовленні студентів було проведено психолінгвістичний експеримент у формі асоціативного тесту.

Проведений психолінгвістичний експеримент у формі асоціативного тесту є складовою частиною методичного дослідження міжмовної інтерференції, основна мета якого полягає в тому, щоб одержати об'єктивні дані для кількісного та якісного аналізу, а також виявити фактичні зони інтерференції, передбачені нами на основі лінгвометодичного зіставлення моделей дієслівних словосполучень зі зв'язком керування в німецькій та українській мовах.

Для проведення експерименту було виділено об'єкт, параметри та способи контролю, визначено учасників експерименту та підготовлено експериментальний матеріал.

Об'єктом контролю було виділено моделі дієслівних словосполучень зі зв'язком керування, в яких спостерігаються розбіжності з їх еквівалентами в українській мові, зокрема структурні типи безприєменникового керування: V + O Akk.; V + O Dat.; V + O Gen. та приєменникового керування V + Präpos. + O Akk.; V + Präpos. + O Dat.

Умовні позначення:

V – опорний компонент (дієслово);

O Akk. – залежний компонент (іменник у знахідному відмінку);

O Dat. – залежний компонент (іменник у давальному відмінку);

O Gen. – залежний компонент (іменник у родовому відмінку);

Prär. – залежний компонент (прийменник).

Способом контролю вибрано тест на керовані асоціації, який є різновидом асоціативного тесту і апробований у практиці контролю навичок усного мовлення [2: 160].

Мовний матеріал, на основі якого було складено тестове завдання, включав ті дієслова німецької мови, де спостерігаються розбіжності у керуванні в українській та німецькій мовах. При складанні тестового завдання нами було виділено “критичні точки”, тобто зони потенційної інтерференції.

Предметом аналізу результатів експерименту були помилки у “критичних точках”, тобто у прогнозованих зонах потенційної інтерференції. Для аналізу було виділено такі види помилок:

1. випущення прийменника у випадку прийменникового типу керування в німецькій мові (unterrichten in Dat., blättern in Dat., telefonieren mit Dat.);

2. змішування прийменників в німецькій та українській мовах (teilnehmen an Dat., träumen von Dat., beitragen zu Dat., zweifeln an Dat., sich erkundigen nach Dat.);

3. зайве вживання прийменника у випадку безприйменникового керування у німецькій мові (ähneln Dat., beiwohnen Dat., sich nähern Dat., j-n ansprechen, beeinflussen Akk., kennen lernen Akk.);

4. вживання неправильного відмінка у випадку безприйменникового керування у німецькій мові (bedürfen Gen., gedenken Gen., begegnen Dat.).

На основі проведеного аналізу типових помилок було зроблено висновок про те, що основна частина помилок на інтерференцію є закономірною і психологічно обґрунтованою, оскільки асоціативний процес відбувається через переклад на рідну мову; одержані в результаті проведення асоціативного експерименту дані підтвердили попередні теоретичні висновки про необхідність подальшої розробки спеціальної методики навчання лексико-граматичного аспекту німецької мови у напрямку подолання інтерференції рідної мови.

Література: 1. Иванченко А. А. Явления интерференции и переноса в процессах долговременной вербальной памяти: дисс. канд. психол. наук / А. А. Иванченко. – Харьков, 1985. – 153 с. 2. Психологічна енциклопедія / автор-упоряд. О. М. Степанов. – К. : Академвидав, 2006. – С. 160. 3. Теньер Л. Основи структурного синтаксиса : пер. с франц. / редкол. Г. В. Степанов и др. – М. : Прогресс, 1988. – 656 с.

ATTITUDES OF UKRAINIAN STUDENT TEACHERS TOWARDS ENGLISH AS A LINGUA FRANCA

Olga Misechko

Zhytomyr Ivan Franko State University
(Zhytomyr, Ukraine)

The process of learning European languages is commonly recognized in Ukraine today as the first and non-depending exclusively on political decisions towards integrating into the community of European countries. As officials from the Ukrainian Ministry of Science and Education say, the number of foreign languages introduced into the national school curricula in the 2012/13 academic year is about 38. Arguments for the inclusion of the language into the school curriculum differ. In some regions that border on eastern European states the languages of their neighbours with whom they share many historical developments, national roots and cultural traditions are popular – Polish, Romanian, Hungarian. But the group of majority languages ranged on a basis of a simple head count includes Spanish – 10, 000 school pupils, French – somewhat 200, 000 learners, German – 615, 000 learners, and English – 3.5 million pupils (over 80% of the total number) [1].

The figures mentioned above look extremely impressive if we remember that in the Russian empire German and French, together with ancient languages (Latin and Old Greek) composed up to 42% of the humanities-centered school curriculum of classical gymnasiums in the second half of the 19th century. English gained entry into secondary education schools only at the beginning of the 20th century. Today the popularity of the English language in Ukraine is strongly supported by its world-widely accepted position of the language of international communication – ‘a lingua franca’.

The perspective of using a lingua franca is well known to all former Soviet and eastern European socialist republics where all through the Soviet period of their history the Russian language was officially proclaimed and promoted as the language of international communication for political and ideological reasons. The new generation of young people born in the independent post-Soviet states is quickly adjusting to new circumstances of the growth of English as a world language.

As it was noted in the middle of the 1990s “(...) if one wants to see the world and make a career, one needs English” [3: 50]. But in countries like Ukraine, where citizens are reduced in their possibilities to travel abroad freely and get exposure to the use of English in a multicultural setting, language teachers turn to be the most appropriate people to help learners to understand the process of internationalization of English.

With the idea in mind to learn to what extent Ukrainian student teachers of English are aware of the role of English as a lingua franca, a small-scale study was conducted by the author of the paper in February 2012 with a group of 25 fifth-year students of the Institute of Philology and Journalism of Zhytomyr Ivan Franko State University (Ukraine) for whom English was the second major. The students first listened to an optional course “Developing intercultural competence through English” within the framework of a joint Polish-Ukrainian DICE project initiated by the English Philology Departments of the Jagiellonian University in Kraków (Poland) and Vasyl Stefanyk Precarpathian National University in Ivano-Frankivsk (Ukraine) [2]. They listened to lectures, did some reading tasks, participated in discussions and socio-cultural projects.

Discussion of the role of English as a modern lingua franca was conducted from the perspective that it: serves representatives of different cultures as a medium of international/

intercultural communication in all spheres of activity; helps people to know more about other cultures and to make their native culture known to others; sets an educational problem of dissociation/relocation of English as a language of international communication from the language of target culture; presupposes inclusion into school syllabi teaching the cultures both of native and non-native speakers who use English to communicate with each other; suggests a multi-faceted view of culture in English course-books, which should include into the language learning content speakers of different native languages communicating with each other through English.

Several problems were considered as obstacles in the way of English language learners in Ukraine towards practicing English as a lingua franca: scarce or no exposure to using English as a lingua franca inside the country; insufficient experience of travelling to other countries with the need to contact with representatives of other cultures by means of English; lack of readiness to initiate interaction (both face-to-face and distant computer-mediated) with people from other countries because of some precautions, a low level of self-confidence, behavioural stereotypes or other reasons; limited perspective of English as a language of international communication implemented in the national course-books of English and, instead, predominating identification of it as a native language of target cultures (British, American, etc.); lack of awareness on the part of the teachers of the necessity to develop among the learners of English understanding of its role as a lingua franca.

At the end of the academic course, Ukrainian students were given an essay topic “How can English as a lingua franca help me as a student, as a teacher and as a person in intercultural communication?”. The answers revealed the following motives for learning English as a world language:

- it can give a better access to paper-based (original fiction and scientific literature, newspapers, journals, magazines) and technology-mediated (video, radio, TV) resources (e.g. “I had lots of occasions to ensure myself that English is a key to the information in the modern world”);
- it ensures a more productive use of modern information and communication technology and products (computer programmes and application, digital devices, Internet) within a shorter time span (e.g. “It reduces the time lost on obtaining the necessary information”);
- it’s beneficial for expanding business contacts (negotiating, advertising, joint ventures) (e.g. “Plenty of companies and firms arrange deals with foreign partners, that’s why English is essential”);
- it’s an important factor of more comfortable and safer travel round the world (e.g. “Travelling becomes more exciting and informative, when we know the language”);
- it is a big plus when applying for a good job (higher salary in the home country, a possibility to find a job abroad, more professionally prepared CV, more chances to get promotion, a possibility of some extra earnings by teaching English or translating) (e.g. “It is a must for the XXI century professional, no matter what job to choose”);
- it is important for personal development (good general education, enlarging one’s cultural knowledge, better understanding of the world culture and contemporary youth subculture, deeper penetration into the content and style of the English-speaking discourse, learning from comparison of different world outlooks, broadening one’s cultural background and improving one’s communicative skills) (e.g. “One can’t be a learned and well-educated person if he doesn’t know at least one foreign language”);

- it opens new perspectives for professional improvement (international educational programmes, on-line education, conferencing, communicating with colleagues from other countries, Internet professional blogs and forums);
- it allows closer communication with people from around the world (pen-pals, international youth camps, distant Internet-mediated communication, match-making) (e.g. “Sometimes you can trust more things from your life to a stranger in the Internet than to a person, who’s close to you”);
- it makes life more successful (e.g. “Not to know English is to lose the key to the doors of the world”).

In conclusion, it is worth underlying that in spite of the above mentioned problems, Ukrainian future teachers of English are open to recognizing the role of English as a modern lingua franca, but the problem of its implementation in the classroom remains.

Bibliography: 1. А я хочу китайську // Експрес. – 10 січня, 2013. 2. Developing intercultural competence through English: focus on Ukrainian and Polish cultures (DICE). Eds. A. Nizegorodcew, Y. Bystrov, M. Kleban. – Kraków : Jagiellonian University Press, 2011. – 152 p. 3. Jong, W. de. Open frontiers. Teaching English in an intercultural context. The European language classroom. Series editor : Arthur van Essen / Wout de Jong. – Heinemann English Language Teaching, 1996. – 118 p.

MODERN APPROACHES IN TEACHING READING

Liubov Mykhailiuk

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk, Ukraine)

“Reading as a language skill widens the learner’s mental skill, it is helpful in developing memory and imaginative mind of the students. It promotes industry and intelligence and above all it has its social importance”. [3: 199]

Reading is understood in terms of matching the flexibility of the educated native speaker as s/he performs all reading-related tasks in his/her environment. These include reading and understanding newspapers and popular magazines, personal letters, business correspondence, official documents, stories, academic textbooks, scientific and technical reports.

“When you go to university or college, you may be overwhelmed by the amount of reading you are expected to do. You will have to do a lot of this reading on your own and you will need to be able to read *discriminatingly*. This means you will need to have the skills required to focus on the information that is important to you and to skim through the information that isn’t”. [2: 36]

To be an efficient reader you are to observe the following stages:

1. orienting yourself to the text

That is to predict what the text will be about by reading the title and subheading as well as to pay attention to paragraph themes and key words. Activities: finding information in paragraphs; choosing headings for paragraphs.

2. scanning for a specific detail and skimming for general understanding

In scanning we are locating specific, isolated and scattered items of information, such as a date, a figure, a name while in skimming we are trying to get the general overall idea of the whole text

while reading the first and the last paragraphs. Activities: short-answer questions; completing a diagram/table.

3. identifying main and supporting ideas

It means that most paragraphs in well-organized texts contain at least one main idea and very often these ideas are supported by examples or by further explanations. Activities: multiple choice; TRUE/FALSE/NOT GIVEN; note completion.

4. improving global reading skills

They are aimed at understanding the theme of the whole passage. Paragraph headings test your understanding of the main themes of each paragraph. Activities: global reading question; choosing headings for paragraphs; sentence completion.

5. summarizing

In summarizing you show your understanding of the content and can paraphrase it. Activities: summary completion; locating information in paragraphs; summary completion with a box.

6. understanding argument

Many texts contain arguments, that is, views or opinions either of the writer or of the people that s/he refers to. These arguments are often used to support the writer's claims. They may also be used to present both sides of an issue. Activities: choosing from a list; classification; matching.

7. identifying the writer's views and claims

Many articles are based on the writer's views. Information may be presented as fact, but in some cases it is claiming to be a fact. Activities: matching sentence endings; YES/NO/NOT GIVEN

It is advisable for second-language teachers to start initiating practice in this sphere of reading strategies if they want their students to meet modern requirements in mastering a foreign language.

Bibliography: 1. In-Service Curriculum and Development Course for English Language Teachers. Trainer's Guide. The British Council. – K. : Ленвіт, 2002. – P. 67–86. 2. Vanessa J. New Insight into IELTS. Student's Book with Answers. Cambridge University Press / Vanessa J., Medowell C. – 2008. – P. 36–90. 3. Rogova G. V. Methods of Teaching English / Rogova G. V. – M. : Просвещение, 1983. – 351 p.

DEVELOPING INTERCULTURAL COMPETENCE THROUGH ENGLISH IN THE VIRTUAL SPACE: THE E-DICE PROJECT

Anna Nizegorodcew
Jagiellonian University
(Kraków, Poland)

This short paper introduces a collection of online materials developed by students of the English Studies Department at the Jagiellonian University in Kraków, Poland, including both theoretical presentations and projects on Polish culture, that is, the e-DICE Project. The project is an outcome of an Intercultural Communication course conducted at the English Studies Department at the Jagiellonian University by this author in the year 2012/13. The addressees of the materials are students of English interested in Polish culture, in particular students of English Philology at the Precarpathian University in Ivano-Frankivsk, Ukraine, our partner English Philology Department, which participated in the DICE Project [3].

The e-DICE Project is a continuation of the DICE Project in the sense that it provides background knowledge on intercultural communication and explores intracultural themes. This time our focus is on Polish culture. The main aim of the e-DICE Project has been to develop background knowledge and raise intracultural awareness among Polish authors, as well as to provide Ukrainian, and possibly other students, with interesting materials, which would also improve their intercultural awareness and background knowledge. The e-DICE Project also aims at improving students' communicative competence in English as a lingua franca.

Let me outline the content of our e-DICE Project. The theoretical presentations have been based on prof. Jerzy Mikułowski Pomorski's book *Jak narody porozumiewają się ze sobą w komunikacji międzykulturowej i komunikowaniu medialnym* [Intercultural communication and international media communication] [1]. Selected parts of the book have been summarised and presented in English. In the *Theory* part of the e-DICE Project there are five presentations which introduce our international student partners to various aspects of intercultural communication in the European context:

1. *Intercultural communication* by Anna Sudoł and Natalia Sas
2. *Culture and values* by Klaudia Matras and Sylwia Niewczas
3. *Hofstede's cultural dimensions* by Bożena Cieślak, Paulina Juszcak and Karolina Zarzycka
4. *Cultural models and cultural dimensions of Europe* by Anna Marszałek, Justyna Sroka and Agnieszka Zajac
5. *From cultural meetings to multiculturalism* by Małgorzata Zoń, Anna Widzińska and Karolina Dąbrowska

Each presentation is accompanied by discussion questions.

There are also seven presentations on Polish culture in *Places and people, History, Stereotypes* and *Education* parts of the e-DICE Project:

1. *Poland* by Natalia Sas and Anna Sudoł
2. *Tarnów* by Karolina Dąbrowska
3. *Zakopane and the Tatra Mountains: The history and culture of Podhale* by Anna Marszałek, Justyna Sroka and Agnieszka Zajac
4. *The life and legacy of Bruno Schulz* by Paulina Juszcak and Karolina Zarzycka
5. *Polish history in motion* by Anna Widzińska and Małgorzata Zoń
6. *Stereotypes about Poland* by Natalia Biel, Tomasz Szydło and Katarzyna Wąż
7. *Implementing the assumptions of the Bologna Declaration in Polish higher education* by Bożena Cieślak, Klaudia Matras and Sylwia Niewczas

Each presentation is accompanied by questions making references to other cultures. In the **Gallery** we include pictures from our visit at the Precarpathian University in Ivano-Frankivsk in December 2012 and Polish students' first-hand impressions from the visit.

Our e-DICE Project is varied, as was our Intercultural Communication course. The presentations about aspects of Polish culture have been developed by teams of students, who have chosen their topics, visual materials and commentaries, and whose approaches vary between those of tourists' guides, prospective Erasmus students, film viewers, and pop culture and literary critics. However, the common feature of the presentations is their attempt to reach the intercultural audience and make them reflect on their own cultures.

We would like to stress that cultures are “unexhausted sources of inspiration in intercultural contacts”, and that we believe in the role of English as a lingua franca in “bridging the gaps of mutual prejudices and shedding more light” on our cultures in an international context [3: 10].

Let us hope that the e-DICE Project will be useful and will be assessed positively by their users, as was the case with the evaluation of the DICE reader by Polish students [2]: “The [DICE] book served as an incentive for further enquiries, comparisons and discussion. Thanks to them we have the possibility to become more aware of our own culture [...] it definitely broadened my knowledge and sensitised me to certain issues”, “EFL learners are very often faced with a challenge of talking about their L1 culture using L2 [...] [DICE] offered me a great opportunity to discover my own culture and the Ukrainian culture from the perspective of the international language”, [in the future this course should] “involve cooperation with Ukrainians [...] students should be able to communicate with their peers [...] they should do something together [...] together seek solutions to some problems”.

We believe that the e-DICE Project meets the expectations formulated in the quotes above. Although “doing something together” amounts to communicating in the virtual space, “communicating with their peers” is certainly the first step in raising intercultural awareness and becoming more tolerant and open to other people.

Bibliography: 1. Mikułowski Pomorski J. Jak narody porozumiewają się ze sobą w komunikacji międzykulturowej i komunikowaniu medialnym [Intercultural communication and international media communication] / Jerzy Mikułowski Pomorski. – Kraków : Universitas, 2007. 2. Niżegorodcew A. English as a lingua franca in Polish and Ukrainian Departments of English: An intercultural project / Anna Niżegorodcew // Paper presented at the 5th International Conference English as the Lingua Franca of the Modern World: New Challenges for Academia. – Brno, the Czech Republic, 2012. 3. Niżegorodcew A. Developing Intercultural Competence through English: Focus on Ukrainian and Polish Cultures / Anna Niżegorodcew, Yakiv Bystrov and Marcin Kleban. – Kraków: Jagiellonian University Press, 2011.

GOALS OF INTERCULTURAL EDUCATION

Tetiana Oliynyk

Horlivka Institute for Foreign Languages

(Horlivka, Ukraine)

One of the goals of FLT at the tertiary level is the promotion of *intercultural/cross-cultural communication*. The terms ‘intercultural’ and ‘cross-cultural’ are interchangeable, and usually refer to the meeting of two cultures or two languages across the political boundaries of nation-states [6: 81]. Intercultural communication is often regarded as *a dialogue* between cultures of target and native language nations. Some scholars even make it a principle [12].

As is known, graduates should demonstrate the ability to deal with socio-cultural aspects of communication in the target language situations and show sufficient insight into the cultures of the English-speaking peoples to incorporate cultural information in their professional activities [5]. Having laid emphasis on *communicative competence* as the major objective in foreign language teaching, we should emphasize that it is comprised of the three types of competences – *speech, linguistic* and *socio-cultural*.

The area of our investigation is sociocultural competence as one of the principal goals of teaching, which includes sociolinguistic competence, sociocultural knowledge and intercultural (cross-cultural) skills. The term ‘*socio-cultural*’ (used in the Common European Framework) is

often replaced by the term '*intercultural*' [2, 1] which defines the notion of competence more precisely. In this paper they are used in the similar meaning.

Sociolinguistic competence is considered an aspect of communicative language competence concerning the rules of style, directness, appropriateness and register. It also includes socio-pragmatic rules and conventions covering turn-taking and politeness conventions. Sociocultural knowledge is defined as part of general competence (knowledge of the world). Intercultural (cross-cultural) skills include:

- the ability to bring the culture of origin and the foreign culture into relations with each other;
- *cultural sensitivity* and the ability to identify and use a variety of strategies for contact with those from other cultures;
- capacity to fulfill the role of cultural *intermediary* between one's own culture and the foreign culture and to deal effectively with intercultural misunderstanding and conflict situations [5].

Sociocultural acquisition lies in moulding students' *intercultural* and *trans-cultural awareness* and *cultural sensitivity*. Increased understanding of culture will lead to greater respect, tolerance and acceptance of the other culture by the students [9]. As a result, it will reinforce or even create an insider's view of the target culture. Intercultural communication originated from a number of fields, and there are different approaches to investigating it [3].

An approach is a particular way of thinking about or dealing with something [7: 57]. *Communicative approach* is a theory of teaching and learning foreign languages that recognizes the primacy of communication as the goal and the media of instruction [8: 31].

The main approaches to FLT are:

- *That of Competence*, implies being *competent*: is aimed at forming and developing in students the FL communicative competence (компетентність);
- *Communicative and activity approach* (personality-oriented): identifies teaching FL activity through another activity;
  - *Culture-oriented approach*: forming the intercultural communicative competence;
  - *Reflexive approach*: forming reflexive competence (ability to self-observation);
  - *Level approach*: the teaching process is oriented at the levels of acquisition of a FL, singled out by the Council of Europe – breakthrough, waystage, threshold, vantage, effective operational proficiency and mastery [4].
  - *Learner-centered approach*: the teaching process is oriented at students/learners;
  - *Career-oriented approach*: integrated forming of a FL and professionally-oriented competence (of a teacher/interpreter) [11: 42].

It is important to specify the two notions – that of 'competence' as 'компетенція' and 'competence' as 'компетентність'. The main focus is currently on the latter. Competence, in its 1st meaning, is the ability to do something in a satisfactory or effective way [7: 280]. *Competence* (компетенція) is the sum of knowledge, habits and skills, which are formed in the process of acquiring the FL; and also the ability to use the language as a means of communication (the translation here and elsewhere is ours – T.O.) [10: 27]. 'Competence' is also used to denote another term 'компетентність'. Its derivative 'competent' means capable of doing something in a satisfactory or effective way [7: 280]. *Competence* implies the ability to do any activity based on the life experience and acquired knowledge, habits and skills [10: 27].

Thus, the ultimate goal of FLT at the tertiary level is forming and developing intercultural communication in students.

Bibliography: 1. Byram M. 2009. Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence. – Retrieved from <http://iaet.dpb.dpu.dk/infodok/sprogforum/Espr18/byram.htm/> 2. Byram M., Zarate G. 1997. Definitions, objectives and assessment of sociocultural competence. In: M. Byram, G. Zarate and G. Neuner. Sociocultural Competence in Language Learning and Teaching. Strasbourg: Council of Europe. 3. Bystrov Y. Culture – Communication – Intercultural Communication / Yakiv Bystrov, Anastasia Yermolenko. Developing Intercultural Competence through English : Focus on Ukrainian and Polish Cultures. (A. Nizegorodcew, Y. Bystrov, M. Kleban, eds.). – Krakow : Jagiellonian University Press, 2011. – P. 15–27. 4. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. – Council of Europe. – Cambridge : CUP, 2001. – 273 p. (in Ukrainian). 5. Curriculum for English Language Development in Universities and Institutes. (Draft 2). – Kyiv : The British Council, 2001. – 245 p. 6. Kramsch C. Language and Culture / Claire Kramsch – Oxford: Oxford University Press, 2003. – 134 p. 7. Macmillan English Dictionary for advanced learners. 2002, pp. 57, 280. 8. Millrood R.P. English Teaching Methodology / R.P. Millrood – М. : Дрофа, 2007. – 253 с. 9. Oliynyk T. 2008. Teaching EFL to Students : Cross-Cultural Issues // Jendli, A., Coombe, C., and Troudi, S.(2008) / Best Practice in English language teaching. Dubai : TESOL Arabia Publications, p. 113–136. 10. Методика формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетенції: курс лекцій : навч.метод. посібник для студ. мовних спец. осв.-кваліф. рівня “магістр” / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. / за ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2011. – 344 с. 11. Ніколаєва С. Ю. Сучасні тенденції формування іншомовної комунікативної компетентності в учнів початкової школи / Ніколаєва С. Ю. // Іноземні мови. – 2012. – № 1. – С. 42–51. 12. Сафонова В. В. Культуроведение в системе современного языкового образования / В. В. Сафонова // Иностранные языки в школе. – 2001. – № 3. – С. 17–24.

LISTENING TASKS EXPECTATIONS

Tatiana Portaresco

Ion Creanga State Pedagogical University
(Chişinău, Moldova)

The importance of teaching listening does not evoke any doubts while it is one of the most difficult skills. Because of the fact that we have difficulty in understanding English speakers in our real life we are to teach this skill from the very beginning.

Every teacher should be interested in establishing a firm base upon which the student could understand real life listening without any difficulties.

The article is concerned with the problem of teaching listening in the 9th grade. While we live in the 21st century, the century of great progress of technology we must use its opportunities in teaching listening.

Having tried from several levels of linguistic operation simultaneously and in an interrelated way, it may seem strange to raise the question of how they should be taught. Most realistic tasks require students to use several skills together.

Getting the main information from a spoken text demands the use of the sound, the vocabulary and the sense of what is being said, as well as the ability to select and combine the relevant information from all the things that have been understood, there is, however, no harm in

occasionally isolating features of language found in a listening passage to help students learn more about how the form of the language carries meaning. For example [1: 134], pointing out or doing exercises speakers indicate that they wish to emphasize a point, which is not natural or integrated skills practice, but it is valuable if it helps students to cope better with what they listen to in the future. This isolated piece of knowledge may in time become integrated into their total language competence and become something they no longer need to pay conscious attention to. Because of a wish to discourage a piecemeal approach to listening on the part of the students themselves, we tend to confine activities of this sort of the lesson.

However, we are talking about ways of helping students learn their current abilities: Visual Aids, Realia, Manipulative Materials, Repetition and Oral Routines, Small-Group Discussion, Role Playing.

Having the chance to battle with something which at first seemed impossibly difficult and to arrive at some success in understanding it, not only giving the students the possibility of learning for themselves more about how English sounds and about the linguistic forms it contains, also increases confidence and lessens the tendency to panic even in real life situations. [3: 95]

In principle, the objective of listening comprehension practice in the classroom is that students should learn to function successfully in real-life listening situations. This being so, it makes sense to examine first of all what real-life listening is, and what sort of things the listener needs to be able to do in order to comprehend satisfactorily in a variety of situations.

Most of the spoken language we listen to is informal and spontaneous: the speaker is making it up as he or she goes along rather than reading aloud or reciting from memory as: *Brevity of “chunks”, Pronunciation, Vocabulary, Grammar, Noise, Redundancy, Non-repetition.*

The listener always knows in advance something about what is going to be said: who is speaking , for example, or the basic topic. Linked to this is his or her purpose: we normally have some objectives in listening beyond understanding for its own sake – to find out something, for example. And we expect to hear something relevant to our purpose.

Only a very small proportion of listening is done “blindly” – to the radio or telephone, for example. Normally we have something to look at, which is linked to what is being said: usually the speaker him- or herself, but often other visual stimuli as well – for example a map, scene or object, or the environment in general. [2: 77]

In order to provide students with training in listening comprehension that will prepare them for effective functioning outside the classroom, activities should give learners practice in coping with at least some of the features of real-life situations. For example: it would seem not very helpful to base listening exercises mainly on passages that are read aloud and followed by comprehension questions, when we know that very little of the discourse we hear in real life is read aloud, and we do not normally respond by answering comprehension questions. It is worth noting also that listening activities based on simulated real-life situations are likely to be more motivating and interesting to do than contrived textbook comprehension exercises.

Bibliography: 1. Doff A. “Teaching English”, Teacher’s Workbook, Cambridge. – 1994. – P. 135–139. 2. Harris M., Mower D., Sikorzynska A., “Opportunities”, Intermediate and Upper-Intermediate Book. Pearson Education Limited, 2002. – P. 76–81. 3. Wright A. “Visual Materials for the Language Teacher”. – London, 1995. – P. 94–99.

TEACHING ENGLISH THROUGH VIDEO AND SOUND EFFECTS

Angela Puscasu

Ion Creanga State Pedagogical University
(Chişinău, Moldova)

Creating specific lessons for different language skills is challenging and time consuming for English teachers, but it is definitely worth it. Teaching language skills through mechanical exercises and traditional fill-in-the-blank, true/false, and multiple-choice assessments does not interest students as much as we expect. Although the mechanical exercises and supplementary materials in resource books are useful, they do not energize the students.

A well-known way to create meaningful context for teaching English is through using media, which can be delivered through a wide variety of print, audio and visual formats. The current information age requires teachers to be familiar with media and media literacy. The media literacy has an influential role in educational programs, including second language learning. Media can be integrated into language lessons in a variety of ways by developing activities based on radio programs, television shows, newspapers and videos.

Radio programs are an excellent source for teaching ideas because it is well accepted that language is better acquired or learned where the focus is on interesting content, and radio can certainly provide interesting content. Radio can also bring authentic content to the classroom, especially in the EFL environment, where it may not be easy to meet and talk with native speakers of English. [2: 47]

Newspapers are another authentic and readily available source for pedagogical material. The availability, affordability, and relevance of newspapers make them good teaching tools.

However, the most powerful teaching tool of all is the video. Teaching English through videos allows teachers to be creative when designing language lessons. If the classroom is equipped with a computer and video projector, then you can record your own video using a digital camera or even your mobile phone or just download varied videos, Power Point Presentations, and a large variety of Video Presentations from the Internet on any topic you are interested in.

The Internet is generally not defined by boundaries. Language teachers can make use of these materials in the teaching process because the visual element increases the possibilities of using any text in the classroom. In other words, there are more things you can do with words and pictures than with words alone. [1: 9]

There is a variety of viewing techniques when using films and videos in listening activities, including:

- Silent viewing (playing the video without the sound)
- Freeze framing (freezing the picture and asking the students what they think will happen next)
- Partial viewing (covering most of the screen with a piece of paper)
- Picture or speech (half the class watches the video while the other half faces away)
- Subtitled films (students see and hear the English language)
- Picture-less listening (listening to the audio before watching the video)

The idea behind video and sound effects lessons can be used to teach a variety of content such as grammar, vocabulary, and creative writing to a wide range of EFL students.

1. **Teaching Grammar** – There is a variety of videos on the Internet that can be used to teach different grammar points, such as Present and Past Simple, Present and Past Progressive, Future Simple, adverbs and adjectives, prepositions of place and time, gerunds and infinitives and many others, all by using the technique of freeze framing. In order to teach grammar, you need to play the video, freeze framing the picture after each scene, and then ask questions. In this way, students will be prompted to use the teaching point.

2. **Teaching Vocabulary** – When teaching vocabulary, you are offered a great variety of options you are to choose from. Whether you use the existing videos on the Internet or you might enlist your students to record their own videos. For example, you can ask them to record sounds during a picnic or some other activity they do on the weekend. These videos can become part of your repertoire to teach grammar and vocabulary. You can also give them the option of recording sounds or videos with their MP3 and MP4 players.

3. **Teaching Writing** – To use videos in the writing class, you can show the video to your students using the picture-less listening technique and write a story based on the sounds they hear in the video. You do not even have to show them the video, as the soundtrack itself serves as an effective audio prompt for writing. You can also ask your students to videotape random scenes around them and bring their videos to class. Then they can watch the videos together and create stories that match the videos. For language teachers this is an important point. It is much more practical to make use of short, yet complete pieces of material which tell a story because human beings are fascinated by other human beings and the video-sharing phenomenon lets us into the world of each other. [2: 61]

Finding appropriate teaching materials is not that hard, as our everyday life serves as a perfect resource for creating effective lessons and activities. An effective lesson does not necessarily require expensive and high-tech materials; however, breaking the routine will excite students, engage them in the lesson, and teach them the real use of language in the context. [3: 123]

Thus, one of the easiest and least expensive ways for teachers to prepare the most effective teaching materials is to look around and never underestimate their sense of creativity.

Bibliography: 1. Deborah J. Innovative Classroom Techniques, TESOL Series II, 1999. 2. Harmer J. The Practice of English Language Teaching, Longman, 4th edition, 2007. 3. Penny Ur. A Course in Language Teaching, Cambridge, 1996.

“NET GENERATION” READING POETRY: FACEBOOK, YOUTUBE, OR A BOOK?

Anna Chesnokova

Borys Grinchenko Kyiv University
(Kyiv, Ukraine)

As we have entered the 21st century, the age of rapid technological development, we became exposed to all sorts of information, and the way we get it varies significantly. At the same time, we are witnessing that a new group of human beings, also known as the “Net Generation” [3], is on the make. These youngsters, born in many parts of the world after the 1980s, have grown up with technology, which they have used for communication. J. Baron and H. Maier describe them as people who are “digitally literate; connected; social; prefer to work in groups; achievement oriented; require structure and guidelines; crave interactivity; have short attention spans; are experiential, visual, kinaesthetic learners; and prefer working on things that matter” [3: 57]. They also state that the Net Generation is representative of the population in all the universities around the world. This is really important as such students form a large group, who, to some extent, are trying to show educators that a new way of learning must find its way into the curriculum. Nowadays, technology has opened limitless possibilities, and learning languages / literature is inevitably affected by the change.

It must be stressed, however, that before the Net Generation was born, scholars were already discussing providing researchers and students in the Humanities with personal computers [2] so as to facilitate academic life. Fortunately, the world has moved beyond this naive stage. According to K. de Smedt, “[t]he fact that students and staff have a computer on their desks instead of a pile of books is one visible change affecting the learning and teaching situation, even if it is a superficial one” [5: 2]. Still, the way computers and their advantages influence the process of producing and disseminating knowledge could be much different.

Students of the Humanities, dealing with literature on a daily basis, spend hours on the Internet, browsing different websites and communicating in social networks – the fact that is likely to influence their attitude to reading *per se* and reception of literary texts in particular. With these observations in mind, we have decided to take a look at how Ukrainian students of languages respond to a canonical piece of poetry – in a conventional academic setting or online – and to empirically test whether their reaction depends on the form and the format of exposure.

To this end, 120 participants, all language students from two universities (Borys Grinchenko Kyiv University and National Aviation University), were asked to read “A slash of Blue” by Emily Dickinson [6: 95] and to fill in the specifically designed questionnaires, reporting their response to the verse.

The participants constituted five experimental groups. Groups 1–3 read the poem in a conventional academic setting during their university classes, whereas Group 4 did it on Facebook and answered the questions by way of a Facebook survey. Group 5 listened to the text, read by a professional actor, on Youtube.

On top of it, the format of the text was different. Groups 1, 4 and 5 were presented with the original version of Dickinson’s verse, while Groups 2 and 3 read the manipulated ones: edited for conventional capitalization and punctuation and re-written as a prose piece. The data were then

processed with the help of the computer programme SPSS for Windows in line with the standards of using statistical procedures in the Humanities [1; 7].

The results reveal a significant difference between the responses of the groups. The findings indicate that readers' response to poetry considerably depends on how and where you are exposed to it, which needs to be taken into account when choosing educational strategies in the 21st century [4].

Bibliography: 1. Чеснокова Г. В. Як виміряти враження від поезії або Вступ до емпіричних методів дослідження у мовознавстві / Ганна Вадимівна Чеснокова. – К. : Ленвіт, 2011. – 248 с. 2. Andersen S. Computers in the Humanities: Providing Faculty with New Tools / S. Andersen // Proceedings of the 12th Annual ACM SIGUCCS Conference on User Services / [ed. by R. W. Lutz, E. Jacobson, B. Rader]. – New York : ACM, 1984. – P. 143–148. 3. Baron J. The Challenge of Maintaining the Momentum [Електронний ресурс] / J. Baron, H. Maier. – Paper presented at the Conference of the Australasian Society for Computers in Learning in Tertiary Education (ASCILITE), Brisbane. – December, 2005. – Режим доступу : http://www.ascilite.org.au/conferences/brisbane05/blogs/proceedings/07_Baron.pdf. 4. Chesnokova A. Using Stylistics to Teach Literature to Non-Native Speakers / A. Chesnokova, V. Yakuba // Teaching Stylistics / [ed. by L. Jeffries, D. McIntyre]. – Basingstoke : Palgrave Macmillan, 2011. – P. 95–108. 5. De Smedt K. Introduction / K. De Smedt // Computing in Humanities Education: A European Perspective / [ed. by K. De Smedt, H. Gardiner, E. Ore, T. Orlandi, H. Short, J. Souillotm, W. Vaughan]. – Bergen : University of Bergen, 1999. – P. 1–12. 6. Dickinson E. The Complete Poems / Emily Dickinson / [ed. by Th. H. Johnson]. – Boston ; New York ; London : Little, Brown and Company, 1961. – 770 p. 7. van Pee W. Scientific Methods for the Humanities / W. van Peer, J. Hakemulder, S. Zyngier. – Newcastle : John Benjamins, 2012. – 328 p.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ В КОНТЕКСТІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Леся Шкльода

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна)

Культурологічна, політична та соціальна функція перекладу, стародавнього, багатогранного, складного розумового виду людської діяльності, робить можливим спілкування усього людства на різних пластах і в сферах співпраці. З кожним днем світ все частіше зустрічається з новими перекладами сучасних митців художнього слова, але найбільшим попитом сьогодення є усний переклад. Політична, економічна і соціальна ситуація в Україні зумовлює великий попит на підготовку фахівців кваліфікованого перекладу, що вимагає великих зусиль з боку викладачів та студентів піднести цей процес на належний професійний рівень. Це можливо зробити тільки з урахуванням ряду об'єктивних та суб'єктивних умов сучасного життя. Існують певні недопрацювання у підготовці таких професіоналів. Хотілося б окреслити ті чинники, яким слід надавати більшу увагу в курсах викладання іноземних мов і перекладу та суміжних з ними дисциплінах: історія, країнознавство, філософія, психологія, культура, соціологія тощо та зазначити проблеми перекладу, пов'язані із дистанцією між культурами.

У процесі перекладу комуніканти стикаються з проблемами як мовного, так і культурного, соціального чи психологічного характеру, виникає “комунікативна невдача”. “Комунікативна невдача – атрибут результату інтерпретації одного з комунікантів щодо коректності “прочитання” ним тексту іншого учасника комунікації внаслідок лінгвістичних перешкод або бар’єрів, зумовлених культурними розбіжностями чи прагматикою ситуації. Момент комунікативної невдачі настає, коли на помилках інтерпретації виростає розгорнута дискурсивна послідовність і твориться відгалуження від реальної комунікативної ситуації” [3: 17]. При такій ситуації створюється перехресна взаємодія міжкультурного сприйняття і ця психологічна крос-культурна взаємодія є каталізатором відстані культур комунікантів: чим більша дистанція, тим менше подібності та збігів між семантичними значеннями у мові. Зміст поняття “культура” – це “система надбіологічно вироблених засобів, завдяки яким відбувається людська діяльність в суспільстві; це втілений у соціальних стереотипах груповий досвід, який накопичується та відтворюється в людських колективах” [1: 57]. Кожен народ створив свою історію і його свідомість є “етнічно маркована”. Мова є частиною культури, історії, свідомості тобто має свою неповторність та ідентичність. Тому не можна просто калькувати і перекладати слова і вирази з однієї мови на іншу. Представники різних культур по-різному розглядають, сприймають, реагують на реалії світу і це відображається, безумовно, у їх свідомості, світобаченні, комунікативній поведінці, а, отже, і в мові. Навіть у буденному діалозі представників єдиного культурного простору сприйняте ніколи не буде повністю дорівнювати висловленому. Якщо ж врахувати докорінні відмінності мов світу, то ситуація ускладнюється ще й міжкультурними розбіжностями. Тому досягти головної комунікативну ціль – достеменно розуміння іншокультурного висловлення – стає досить важко. Мова виступає як сукупний продукт інтра- та екстра діяльності комуніканта, акумулюючи в собі як загальні, так і специфічні елементи, які студент засвоює при вивченні суміжних дисциплін. В цьому проявляється інтегрований процес взаємодії навчальних курсів при підготовці майбутніх перекладачів. Введенням практичних комунікативно-орієнтованих психологічних тренінгів, лінгвокраїнознавчого курсу, підвищенням міжкультурної компетентності студентів, стимулюванням вивчення історичних реалій різних етносів можна зменшити або навіть усунути “комунікативні невдачі” контактерів.

Ще однією проблемою у крос-культурній комунікації виступає безеквівалентна лексика, яка, як у дзеркалі, відображає культурну етноспецифічність мови та демонструє дистанцію розбіжностей культурних та мовних систем комунікантів. Цей особливий пласт лексики, що є унікальним і властивим лише одному-єдиному етносові, являє собою соціокультурну ознаку картини світу. Такі соціокультурні реалії виступають основою для номінативного значення слова, вони виходять за рамки суто лінгвістичної системи будь-якої мови. Процес відображення позамовної дійсності повинен поєднувати різнобічні чинники: рівень знань мови, культура перекладача, ступінь практичних навиків, перекладацький аспект країнознавства, урахування відповідного середовища, епохи та культури реципієнта перекладу. Все це є джерелом комунікативних ускладнень у процесі натуралізації тексту та виникнення лакун у смислового просторі, які є “особливостями когнітивних структур представників культурної спільноти. Поява лакуни сигналізує неможливість передачі одним словом певного поняття з мови оригіналу мовою перекладу” і, що “процес надавання значення певній одиниці не відбувся” [3: 15]. Тому важливо знайти шляхи та засоби збалансувати повністю або частково дефекти розуміння повідомлення.

Таким чином, процес перекладу торкається не тільки мовного аспекту комунікації, але й культурних просторів комунікантів. Завдання перекладача вдало знайти точки дотику мов і культур та створити якнайточніший симбіоз тексту оригіналу та перекладу. “Докорінні відмінності між культурами та мовами світу не є причиною неможливості їхнього перекладу, а навпаки – це істотно збагачує обидві мови та культури через взаємне самоусвідомлення та пізнання” [1: 60]. Досконале вивчення та усунення описаних проблем дуже важливе на сучасному етапі розвитку міжсуспільних контактів у процесі глобалізації світу, міжнародних відносин, міжетнічних стосунків у сфері дипломатії, освіти, бізнесу, культури.

Література: 1. Горошенко Т. В. Міжкультурна комунікація. Теорія і практика перекладу : сб. наук. статей / Т. В. Горошенко. – К., 2003. – 296 с. 2. Мальцева К. С. Miscommunication та проблема міжкультурного перекладу / К. С. Мальцева // Наукові записки. Теорія та історія культури. – 2001. – Т. 19. – С. 5–10. 3. Мальцева К. С. Міжкультурні непорозуміння і проблема міжкультурного перекладу : автореферат дис... на здобуття наук. ступ. канд. філос. наук // К. С. Мальцева. – К., 2002. – 20 с. 4. Проворотов Е. М. Перевод и межкультурная коммуникация : матер. науч. конф. / Е. М. Проворотов. – Курск, 2001. 5. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация / С. Г. Тер-Минасова. – М., 2008. – 624 с.

З ДОСВІДУ ОРГАНІЗАЦІЇ СЕМІНАРУ З ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ ПЕРЕКЛАДУ

Богдан Шуневич

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності
(Львів, Україна)

Для постійного обміну досвідом у викладанні дисципліни “Теорія і практика перекладу” і суміжних з нею предметів в нашій країні проводиться багато конференцій, семінарів.

Мета доповіді – показати можливості обмінятися досвідом, навчальними матеріалами стосовно перекладу фахової літератури викладачам, офіцерам, курсантам і студентам під час проведення засідань щомісячного семінару на тему: “Теорія і практика військового і технічного перекладу” [1].

Засідання семінару організують викладачі кафедри іноземних мов та технічного перекладу (ІМтаТП) Львівського державного університету безпеки життєдіяльності (ЛДУ БЖД) спільно з викладачами навчальних закладів м. Львова та інших міст України і за кордоном з січня 2011 року.

Розглянемо детальніше тематику доповідей прочитаних під час 11 засідань і 2 круглих столів протягом січня 2011 – лютого 2013 рр. Доповіді можна умовно розділити таким чином:

1. Історія, особливості письмового та усного перекладу фахової і художньої літератури, а саме:

- переклад як процес і продукт (к.ф.н., доц. Л. Бордюк, Національний університет “Львівська політехніка”);

- до проблеми військового перекладу: стан і перспективи його розвитку в Україні (полковник, доц. В. Петрухін, Академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного);

- Біблія українською мовою: до історії перекладу (ректор духовної семінарії, отець В. Луцишин);

- особливості перекладу Біблії у XXI столітті: праця зі словом і технікою (доктор богослов'я і доктор літургії, проф., отець Р. Турконяк, Національний університет “Острозька академія”);

- особливості усного та письмового перекладу у сфері психотерапії (к.ф.н., доц. Г. Котовські, Львівський національний університет імені Івана Франка);

- майстерня синхронного перекладу: the devil is in the details (викл. Г. Максимів, Львівський національний університет імені Івана Франка);

- важливість знання фонові інформації під час усного перекладу (В. Сільчук);

- особливості усного перекладу під час зустрічі зарубіжної делегації (ст. викл. І. Попко, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності);

- бенкет на узбіччі: перекладаючи Платона (У. Головач, к.ф.н., доцент Українського католицького університету);

- каталоги творів образотворчого мистецтва: принципи укладання (к. м-ства Л. Купчинська, н. с. Інституту дослідження бібліотечних мистецьких ресурсів Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника);

- особливості перекладу енциклопедичних гасел на прикладі каталогу творів образотворчого мистецтва (к. ф. н., доц. І. Дробіт, ЛДУ БЖД);

- особливості перекладу технічної літератури (д.ф.н., проф. Л. Долгополова, Київський національний лінгвістичний університет). Учасниками цього засідання семінару у відео режимі за допомогою Skype були завідувач кафедри іноземних мов О. Галярович і викладач Р. Войцеховський з Головної пожежної школи у Варшаві (Польща);

- переклад чи переспів: геній мови (А. Шкраб'юк, протопсалт Українського Католицького Університету, перекладач);

- гра слів у “драматичному каноні” Шекспіра: на межі перекладацьких можливостей (Г. Пастушок, Львівський національний університет імені Івана Франка).

Особливу увагу учасників засідань семінару привернули круглі столи організовані І. Дробіт, доцентом кафедри ІМтаТІП нашого університету, спільно зі священниками, офіцерами, викладачами, семінаристами, курсантами і студентами Львівського національного університету імені Івана Франка, Львівської духовної семінарії святого апостола Іоанна Богослова (УАПЦ), Західного регіонального відділення Українського біблійного товариства. Під час засідання одного круглого стола учасники обговорювали проблеми перекладу Книги Еклезіаста, а під час другого – Книги Псалмів із четвертого перекладу Біблії українською мовою (перекладач: проф., отець Р. Турконяк).

2. Проблеми укладання та перекладу словників:

- типологія англо-українських навчальних словників (д.ф.н., проф. В. Перебийніс, к.ф.н., доц., Т. Бобкова, к.ф.н., доц. В. Коломієць, Київський національний лінгвістичний університет). Ця колективна доповідь прочитана у відеорежимі; - труднощі укладання українсько-англійського словника пожежно-технічних термінів і шляхи їх подолання, а також про перспективи укладання словників на практичних заняттях з дисципліни “Комп’ютерна лексикографія” (д.пед.н., проф. Б. Шуневич, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності).

3. Використання новітніх технологій під час перекладу фахової літератури: сучасне програмне забезпечення для перекладу вітчизняної та іноземної технічної літератури (Д.

Маслюк, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, Т. Струк, перекладацька компанія “Лінгвістичний центр”).

Матеріали засідань семінару можна використовувати як додатковий матеріал до посібників з дисципліни “Теорія і практика перекладу”. Всі презентації, доповіді учасників семінару розміщені для ознайомлення у вільному доступі на Веб-сторінці семінару, а також будуть опубліковані у формі статей.

Під час засідань семінару є можливість послухати доповіді, поспілкуватися з відомими спеціалістами стосовно актуальних проблем фахового перекладу безпосередньо в аудиторії або дистанційно за допомогою відео- або аудіоконференції. З цією метою, в порядку денному цих засідань є тільки 2-3 доповіді і багато часу для їх обговорення, а також питань-відповідей.

Література: Електронний журнал семінару “Теорія і практика військового і технічного перекладу”. – Режим доступу до Веб-сторінки семінару : <http://ejournal.svirsoft.com>.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА

CURRENT ISSUES OF TRANSLATION STUDIES

SUR LES TENDANCES DE TRADUIRE LES ÉLÉMENTS DE LA LANGUE PARLÉE

Andriy Bilas

Université nationale Précarpatsky Vasyl Stefanyk
(Ivano-Frankivsk, Ukraine)

La démocratisation de la langue des romans modernes caractérise la fin du XXe – le début du XXIe siècle. Le vocabulaire des couches inférieures pénètrent activement d'abord dans la communication courante, puis sur les pages de la littérature, en alimentant considérablement sa langue [4: 158–159]. La traduction du lexique parlé stylistiquement colorée éveille certaines difficultés, ainsi qu'un intérêt particulier de la traductologie. Ce vocabulaire appartenant à un certain style rejouit d'une spécificité nationale, d'une richesse sémantique et d'une intensité émotionnelle qui rend le thème choisi actuel.

Le but de cette étude est d'identifier les tendances dans la traduction de la composante parlée du texte littéraire. Les unités de la langue parlée est le sujet de notre étude tandis que les tendances de leur traduction en tant que composante d'une œuvre littéraire constituent son objet.

Nous estimons qu'un des problèmes principaux auxquels le traducteur se heurte lors de la traduction d'un texte littéraire, est de traduire des moyens lexicaux en marges de la langue. Ce n'est pas un secret que toutes les langues développées possèdent d'un arsenal de riches traditions d'utilisation des éléments de différents styles, sans oublier le vocabulaire familier et populaire.

En définissant deux tendances dans la traduction – d'une part, l'académisme dans le choix des moyens expressifs, et d'autre part, la liberté de choix des équivalences – O. Tcherednytchenko [4] estime à juste titre que la traduction académique et livresque peuvent aliéner ses lecteurs qui ne connaissent pas l'original, tandis que le style pittoresque et fleuri du texte cible peuvent l'attirer. Donc nous pouvons accepter la thèse selon laquelle le traducteur d'une œuvre littéraire moderne a le droit d'utiliser toute la richesse des moyens expressifs de sa langue maternelle, même ceux qui se trouvent hors de la norme.

Ainsi on peut accepter la position de S. Petrov [1] qui critique la normativité des traductions et conseille aux traducteurs de ne pas avoir peur d'utiliser de tels moyens de la langue maternelle qui pourraient aider à maintenir le caractère national de l'original, même ceux du langage populaire.

Cependant D. Rolland-Nanoff [6], ayant étudié les traductions anglaises du roman de R. Queneau «Zazi dans le métro», riche en éléments parlés, révèle deux stratégies de traduction contradictoires. Si B. Wright suit la stratégie de fidélité littérale au texte source, la stratégie d'A. del Piombo et E. Kahane consiste au contraire à s'éloigner au besoin du texte source en adaptant efficacement les effets en langue cible.

Encore une thèse nous a bien intéressé, c'est celle de U. Krastins sur la complication / la simplification de la traduction du parlé: Si R. Queneau utilise les procédés de l'orthographe phonétique pour faire voir le français parlé, c'est-à-dire, en la simplifiant, ce qui rend la langue plus naturelle, en la libérant du diktat des règles normatives, donc compliquer la langue en traduction serait de trahir l'approche de l'auteur [5: 95–100].

Alors que A. Hafizova [3: 188–191] a conclu que l'écart par rapport au norme littéraire de type sociale (langue populaire, mots grossiers et vocabulaire professionnel) est transféré le plus souvent par des procédés du style bas, bien qu'il y ait des modifications stylistiques particulières comme remplacement des mots ayant une coloration fonctionnelle et stylistique par des mots neutres et même par des mots livresques. Par exemple, nous pouvons comparer le mot français *Merde!* et son équivalent ukrainien *Лайно!* [laino], dont le premier peut être utilisé dans le français familier et le second dans l'ukrainien populaire.

En revanche, J. Retsker, même acceptant la tendance de traduire le lexique parlé du texte source par des mots neutres de la langue cible, en les traitant les équivalents relatifs (?), reconnaît cependant que même en transférant fidèlement le sens de l'énoncé son style n'est pas transféré [2: 49], ce qui, à notre avis, ne prétend pas à être nommé «traduction adéquate».

Ainsi, nous pouvons conclure que le problème de la traduction d'un texte contenant les éléments parlés est abordée seulement en termes généraux et prétend à être étudié plus en détail. Deux tendances de traduire sont dominantes dans le domaine de la langue parlée : par des équivalents neutres ou par des équivalents marqués stylistiquement et fonctionnellement. Les recherches dans le domaine des procédés concrets de la traduction de la langue parlée paraissent perspectives.

Bibliographie: 1. Петров С. В. О пользе просторечия / С. В. Петров // Мастерство перевода. – Вып. 2. – М., 1962. – С. 71–96. 2. Рецкер Я. И. Учебное пособие по переводу с английского языка на русский / Яков Иосифович Рецкер. – М. : Наука, 1981. – 160 с. 3. Хафизова А. А. Разговорная и стилистически сниженная лексика в переводах произведений С. Моэма на русский язык : в сопоставлении с французскими переводами : дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01, 10.02.20 / Хафизова Алсу Александровна. – Казань, 2011. – 223 с. 4. Чередниченко О. І. Про мову і переклад / Олександр Іванович Чередниченко. – К. : Либідь, 2007. – 248 с. 5. Krastins U. Zazie en letton / U. Krastins // Atelier de Traduction. – № 1. – Suceava : Editura Universității Suceava, 2004. – P. 95–100. 6. Rolland-Nanoff D. Zazie dans le métro et la traduction de l'humour en littérature: Une analyse comparée de deux traductions en langue anglaise / Dominique Rolland-Nanoff. Thèse en arts. – Toronto, 2000. – 144 p.

ХУДОЖНІ ОСОБЛИВОСТІ РІЗНОЧАСОВИХ ПЕРЕКЛАДІВ ТВОРУ Ч. ДІККЕНСА “ТЯЖКІ ЧАСИ” КРИЗЬ ПРИЗМУ КОМПАРАТИВІСТИКИ

Лілія Богачевська

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна)

Переклад – предмет вивчення лінгвістики, стилістики, етнопсихології, але презентований як посередник міжлітературної комунікації, належить царині компаративістики. Виконуючи когнітивну функцію, ознайомлюючи читацьку аудиторію із творами іноземної літератури, цей вид рецепції належить до “зовнішніх контактів” (за Д. Дюришином), належачи до національної літератури-реципієнта, спонукаючи до засвоєння нових жанрів, тематики, літературної техніки, перетворюється на “внутрішній контакт”.

Текстуальні перетворення в інше мовне середовище – корисний матеріал розбудови загальнолюдської культури, засвоєння морально-етичних надбань людства. Наявність великої кількості перекладів – індикатор зрілості культури. Національна література, збагачена світовими скарбами, не приречена на однобічність розвитку, часто саме завдяки їхньому творчому засвоєнню набуває своєрідності, самобутності. Поглинаючи нові реалії та терміни інтернаціоналізується мова-реципієнт. Теоретик перекладу В. Коптілов вважає, що “кожен мистецький переклад шедевр світової літератури не тільки вводить у культурний обіг народу певний іншомовний твір, а й запроваджує нові принципи художнього змалювання життя, знайомить із новими художніми формами, з новими мовними засобами, які створюють художній образ, отже, дає поштовх індивідуальним пошукам митців у їхній оригінальній творчості” [8: 45].

Найважливіше завдання у процесі роботи над текстом полягає в гармонійному відтворенні діалектичної єдності змісту та форми оригіналу. В. Коптілов стверджує, що “у художньому перекладі якнайточніше відображення змісту оригіналу має органічно поєднуватися з якнайглибшим відтворенням його стилю” [8: 139], водночас він допускає “відхилення від букви першотвору”, “увиразнення його духу”, однак за умови збереження його стилю та змісту [7: 23]. Російський лінгвіст І. Іванов вбачає сенс останнього в тому, “щоб передати зміст, думки та почуття, виражені в формах чужої мови засобами своєї мови, тобто надати їм нової форми, але зберегти створюване оригіналом враження, його емоційну функцію” [6: 10]. Адепт літературознавчого підходу Г. Гачечіладзе розуміє досліджуване явище як дещо більше від “механічної сукупності частин того, що він є плодом творчості і містить у собі елемент творчої індивідуальності перекладача” [1: 141].

У цій розвідці зроблено спробу проаналізувати різночасові переклади роману Ч. Діккенса “Тяжкі часи”, щоб виокремити та зрозуміти самобутність та оригінальність перекладацьких прийомів та порівняти переклади з оригіналом. Зрозуміло, що декілька перекладів одного й того самого першотвору завжди бажані, бо кожна інтерпретація розкриває його нову грань, допомагає глибше пізнати. “Отже, чим більше перекладів, тим повніше сприймають читачі макро- й мікрообрази оригіналу”, – зауважує Р. Зорівчак [5: 13]. Зрозуміло, що процес засвоєння здобутків іншої культури невичерпний. Саме з цієї причини наявність двох українських інтерпретацій “Тяжких часів” вважаємо вдячним матеріалом для компаративістського аналізу. У 1930 році К. Шмиговський вперше переклав українською мовою

роман Ч. Діккенса “Тяжкі часи”, другою спробою була інтерпретація Ю. Лісняка 1970-го року.

Ч. Діккенс – майстер сатиричного зображення дійсності, вміло створював гротескні, шаржовані образи носіїв “філософії цифр і фактів”, гіперболізуючи певну рису поведінки, висміював представників пануючої суспільної ідеології. На думку В. Коптілова, “сама манера викладу думок говорить про Товкмача не менше, ніж промовисте прізвище” [8: 135]. Значущі антропоніми Blackpool, Gradgrind, Bounderby, Choakumchild, які вносять “соціальну мікрохарактеристику”, також відбивають ставлення до них автора. Ю. Лісняк задля збереження смислового навантаження по-своєму перекладає їх, як Бездол, Товкмач, Горлодербі, Дітодавс. Зазначимо, що це вдалий прийом націлений на дотримання “ореолу” оригінального твору, бо, справді, такі власні назви вже передбачують певний тип поведінки героїв. Саме цей факт, на нашу думку, значно вивищує переклад 1970 року над його попередником, оскільки наближує заданий автором оригіналу “дух” до українського читача, що не спостерігається в інтерпретації 1930 року, де К. Шмиговський вдається до звичного традиційного способу передачі власних назв способом транскрибування чи транслітерації.

Звісна річ, кожен перекладач наділений індивідуальними рисами, характерними саме йому. Такий суб’єктивний спосіб розкодування оригінального твору – промовистий для К. Шмиговського й Ю. Лісняка, котрі часто вражають незвичними словами. Приміром, у першого – це “доточно” (точно), “на всенький зріст” (цілий), “дзигарі” (годинник), в останнього – “підмагаєш”, “діло направляти”, “в притузі” (тобто в біді).

Незважаючи на те, що перекладачі імпровізували (скорочували чи розширювали поодинокі місця першотвору), зміст англійського тексту здебільшого вільно передавали засобами української мови. Обидва перекладачі застосовують багатий арсенал засобів: транслітерація (К. Шмиговський), транскрибування (Ю. Лісняк), калькування, спільність синтаксичної побудови щодо оригіналу, лексико-семантична конкретизація та генералізація (Ю. Лісняк), більш-менш вдале відтворення тропіки: метафори, персоніфікації, а також фразеологізмів.

Порівняльний аналіз перекладів і першотвору засвідчує, що обидва перекладачі знаходять вдалі рішення при відтворенні оригіналу, однак, на нашу думку, у художньому перекладі Ю. Лісняк зумів передати ідейно-образну та художньо-естетичну структуру оригіналу значно краще за свого попередника К. Шмиговського. Можливість гносеологічного пізнання невичерпна, а отже залишає місце для нового розуміння цих перекладів, для поглиблення у дослідженнях перекладних прийомів, що в свою чергу, можливо, надихатиме молодого перекладача, озброєного досвідом попередників, до здійснення сучасніших перекладів.

Література: 1. Гачечиладзе Г. Введение в теорию художественного перевода / Г. Гачечиладзе. – Тбилисси, 1970. – С. 141. 2. Діккенс Ч. Тяжкі часи / Ч. Діккенс ; [пер. з англ. К. Шмиговського]. – Х. ; К. : ДВУ, 1930. – 268 с. 3. Діккенс Ч. Тяжкі часи: [переклад з англійської мови Ю. Лісняка]. – К. : Дніпро, 1970. – 299 с. 4. Дюришин Д. Теория сравнительного изучения литературы / Д. Дюришин ; [пер. со словац.]. – М. : Прогресс, 1979. – 319 с. 5. Зорівчак Р. Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія / Р. Зорівчак. – Львів, 1983. – 173 с. 6. Иванов И. Лингвистические вопросы стихотворного перевода / И. Иванов // Машинный перевод. Вып. 2. – М., 1964. – 235 с. 7. Коптілов В. Актуальні питання українського художнього перекладу / В. Коптілов. – К. : Вид-во Київського ун-ту, 1971. – 130 с. 8. Коптілов В. Першотвір і переклад. Роздуми і спостереження / В. Коптілов. – К. : Дніпро, 1972. – 215 с.

ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ АВТОРСЬКИХ НЕОЛОГІЗМІВ У ПЕРЕКЛАДАХ КАЗОК ЛЬЮЇСА КЕРРОЛА

Ольга Гайдичук

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна)

Словолюбів з усього світу завжди цікавили нові, невичерпні, недостатньо витлумачені в словниках чи зовсім у них відсутні форми. Мовні “знахідки”, творчі пошуки розвивають внутрішні словотворчі можливості мови і сама лексика постійно потребує удосконалення, подальшого розвитку та збагачення. “Незнайомі за змістом та незрозумілі за способом утворення, зате “імпазантно” сказані слова завжди викликали трепет та повагу ...” [3: 68].

Серед різноманітних прийомів, словесних ігор та каламбурів у романах Льюїса Керрола особливе місце займає саме словотворчість. Для перекладача, який повинен передати прагматичний потенціал вихідного тексту, здійснити аналогічний художньо-естетичний вплив на реципієнта перекладу, відтворення креативних авторських неологізмів Льюїса Керрола є непростим завданням.

Пропонуємо власне визначення поняття авторського неологізму, яке впливає з аналізу індивідуально-авторської словотворчості письменника. Авторський неологізм (далі АН) – нова мовленнєва одиниця, яка створюється автором твору з художньо-стилістичною метою як результат реалізації його мовної інтенції. Інакше кажучи, в мовному коді казок Льюїса Керрола виділяємо нові лексичні одиниці, які, на думку їх творця, повинні висловити зміст, який неможливо передати звичайною мовою.

Однією з обов’язкових умов адекватного відтворення АН Керрола є врахування специфічної цільової аудиторії, оскільки мова не існує поза соціумом. “Прагматична адаптація тексту реалізується з урахуванням інформаційного фону цільової аудиторії за допомогою прагматичних перекладацьких стратегій” [7: 80]. У цьому випадку перед перекладачем стоїть непросте завдання – відтворення роману, створеного для дитячої аудиторії. Помилкове тлумачення слів, буквально розуміння фразеологічних одиниць, вживання лексики, стилістично невідповідної контексту – все це є природним для мови дитини і може в певних ситуаціях призвести до комічного ефекту.

Переклади “Аліси в Країні Див” та “Аліси в Задзеркаллі”, здійснені Валентином Корнієнком, насичені АН. Причини використання таких одиниць – це намагання досягти максимальної емоційно-експресивної та стилістичної виразності слова. Як показує аналіз прагматичних підстав перекладацьких неологізмів, вибір на користь оказіонального способу відтворення значень і смислів обох казок Л. Керрола зумовлений окремими інтенціями В. Корнієнка, головною з яких є інтенція емоційного впливу на читача. Серед інших, не менш важливих, виділяємо такі:

- інтенція збереження індивідуального авторського стилю Керрола: “...*what is an un-birthday present?*” [6: 121] – “Що таке дарунок на день ненародження?” [1: 80];
- інтенція емоційної розрядки: “*хвісткультура*”, “*хвістоспіралювання*”, “*класичний мучитель*”, “...*премудроців стародавнього і сучасного Аморезнавства, Гастрономії, Дригонометрії*...” [1: 94]. Мета В. Корнієнка – розважити читача (зокрема дитину) – відтворити комічне Керрола;

- інтенція вираження емоційної оцінки: м'яка агресія (*"Why, I beat you all round the town, you chicken!" The Lion replied angrily...*" [6: 149] – *"Та я ж тебе, щеня, бихоша й товкоша по цілому місту! – грізно прогарчав Лев..."* [1: 97]), переживання (*"Curiouser and curiouser!"* [5: 8] – *"Все дивасніше й дивасніше"* [1: 20]), несерйозність (*"What IS the use of repeating all that stuff?!"* [5: 58] – *"Навіщо нам слухати ці харки-макогоніки"* [1: 102]);

- передачі специфічного, аномального мислення героїв казок "Аліса в Країні Див" та "Аліса в Задзеркаллі": *"...the different branches of Arithmetic – Ambition, Distraction, Uglification, and Derision..."* [5: 52] – *"...чотири дії матиймачухи: добивання, відбивання, вноження і обділення"* [1: 93];

- інтенція вираження оцінювального судження, яка реалізовується при передачі раціональної, осмисленої оцінки Л.Керрола у відношенні до позначуваного об'єкта: *"Well, 'outgribing' is something between bellowing and whistling..."* [6: 128] – *"Йти в псашки"* - це щось середнє між *"навіжено пурхати"*, *"пахкати"* та *"чхати"...* [1: 83];

- інтенція створення мовного іміджу: *"and those twelve creatures," (she was obliged to say "creatures," you see, because some of them were animals, and some were birds)"* [5: 60] – *"А отих дванадцять птахотварів (вона, бачте, мусила вжити саме це слово, бо серед них були і птахи, й тварини)"* [1: 106]. Продуцент демонструє свої мовні можливості, своє відчуття мови, смак.

Отже, свідомий вибір на користь неологізмів вже свідчить про важливість інформації, яку перекладач намагається донести читачам – адже в першотворі новоутворення також слугує прагматичним фокусом висловлення. Неологізм В.Корнієнка є ефективним інструментом впливу на адресата: незвичність форми, його оригінальність, новизна привертають увагу читача, зацікавлюють його, залучають до процесу розшифрування Керролівських аномалій, які він так вміло закодовує.

Література: 1. Керрол Льюїс. Аліса в Країні Див. Аліса в Задзеркаллі / Льюїс Керрол ; [пер. з англ. В. Корнієнка]. – К. : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2006. – 122 с.; 141 с. 2. Корнієнко В. Чи здобудуть перекладачі Керролів Еверест? / В. Корнієнко // Зарубіжна література. – 1999. – № 48. – С. 7. 3. Реутова Л. И. Незнакомое слово в художественном тексте / Л. И. Реутова // Русская речь, 1974. – № 2. – С. 68–73. 4. Auden W. H. Today's Wonder-World Needs Alice / W. H. Auden. – New York : New York Times Magazine, July 1, 1962. – P. 5–19. 5. Carroll L. Alice's Adventures in Wonderland / L. Carroll. – NC : Boson Books (An Imprint of C&M Online Media Inc.). – 70 p. 6. Carroll L. Through the Looking-Glass and What Alice Found There / L. Carroll. – Electronic Text Center, University of Virginia Library. – Режим доступу до ресурсу : <http://etext.lib.virginia.edu/toc/modeng/public/CarGlas.html>. 7. Chesterman A. Teaching strategies for emancipatory translation / ed. by C. Schaffner, B. Adab / A. Chesterman // Developing translation competence. – Amsterdam : John Benjamins B. V., 2000. – P. 77–89.

ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ОКАЗІОНАЛЬНИХ ОДИНИЦЬ

Марія Готюр

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна)

Питання авторських новоутворень в мові було актуальним тільки у лінгвістиці. Зрештою його не можна віднести до категорії малодосліджених питань, оскільки більша частина творів таких відомих лінгвістів як Н. Баненко, О. Земська, Н. Фельдман, Л. Луков, Е. Сенко присвячена саме проблемі okazіоналізмів.

Об'єктом дослідження є сукупність okazіоналізмів (42), виявлених нами в економічній, політичній та молодіжній лексиці, що являють собою нові для мовної системи об'єднання одиниць певного рівня.

Предмет дослідження – структурно-семантичні та функціонально-стилістичні особливості okazіоналізмів, їх екстралінгвальні й інтралінгвальні фактори виникнення у мові.

Серйозні зміни у соціально-економічному та політичному житті не тільки Німеччини, а й усього світу призвели до появи великої кількості нових слів. Створення нових слів як неологізмів, так і okazіоналізмів зумовлене потребою суспільства розкрити нові поняття, які виникають у результаті розвитку науки, техніки, культури.

Великий вплив на виникнення сучасних неологізмів та okazіоналізмів мають екстралінгвістичні чинники зокрема, політико-економічні зміни. Нова лексика, яка співвідноситься з політичним та економічним життям, становить найбільшу соціофункціональну групу інновацій останніх десятиліть.

Okazіоналізм або іншими словами випадкове утворення (від лат. *occasionalis*) – головним чином експресивно забарвлене слово, утворене з порушенням норм мови та законів утворення слів, яке існує тільки в контексті в якому воно виникло (наприклад, *Schemelreiter, Verschlimmbesserung, Zwergmonster, Kontrolltante, Sammelliese, Spielplatzbekannte, Zwiebackmann, Jakobsmuschelfrau, Intimfeind, Physik-Gunther, Sparbrötchen, Schlangenmeute, Kredit- und Ratentyp, Lebensabschnittspartnerin, Informationsviren, Mett-Mischi, Mett-Mischi, Allzeit-bereit-Großmütter*).

Причинами існування труднощів при перекладі okazіоналізмів перш за все є особливості словотворення у мові оригіналу та мові перекладу та розбіжності у картині світу мови оригіналу та мови перекладу. Тому, для досягнення адекватності перекладач має враховувати як особливості словотворення, так і відомості про географічні, історичні, культурні та соціальні особливості життя народу, з мови якого він перекладає. Перекладаючи okazіональні інновації, доводиться вдаватися до інтерпретації, адже okazіоналізм не має усталеного значення. Натомість, значення інновацій такого типу можна охарактеризувати як мінливе. Це означає, що значення, яке надає okazіоналізму один реципієнт, може іноді драматично відрізнятися від значення, що надає інший реципієнт [1: 60]. Для інтерпретації okazіоналізму вирішальними є ситуація, контекст, наявність у контексті слів із загальними семантичними елементами, а також поширеність словотворчої моделі. Навіть найбільш незвичний okazіоналізм має в мовній системі словотворчу аналогію: кожне okazіональне слово в структурному й семантичному плані нагадує знайомий або відомий узуальний словотворчий зразок; вся індивідуальна чисельність й різноманітність конкретних словотворчих структур за звучан-

ням, структурою й морфологією базуються на потенційних можливостях й передумовах, закладених у самій мовній системі [2: 62].

Оскільки під okazіоналізмами розуміються будь-які інновації, які не увійшли на момент дослідження до складу лексичної системи мови і не мають перекладацьких еквівалентів, тобто з точки зору перекладу відносяться до безеквівалентної лексики, існують певні способи їх перекладу. Проблемі перекладу безеквівалентних одиниць приділяли увагу з початку виникнення перекладознавства. Проте дослідники по-різному висловлюють свою думку стосовно їхнього статусу. Найбільш чітким є визначення А. Швейцера, який під терміном “безеквівалентна одиниця” має на увазі такі лексичні одиниці, які відображають специфічні реалії тієї або іншої країни і які не мають еквівалентів в іншій мові [5: 10].

Найважливішим фактором при усному та письмовому перекладі okazіоналізмів (“випадкових утворень”) є контекст і та модель словотвору, за яким він утворений. Після аналізу okazіональної лексики Акселя Хаке наводять основні види перекладу okazіоналізмів, це:

- транскрипція або транслітерація – до цього способу вдаються, коли виникає потреба буквеного передання іншомовних слів. Це якомога точніше передавання переважно власних назв однієї мови графічними засобами іншої. Транслітерація в наш час набула особливо важливого значення у зв’язку з активізацією міжнародних офіційних та особистих контактів. Хоча існують певні труднощі транслітерації, які полягають у тому, що, по-перше, фонологічні системи різних мов не відповідають одна одній і, по-друге, у кожній мові своя графіка, свої правила читання окремих букв і буквосполучень (*Tiejdsch und Dabbeljuh – тейчі та дабл’юми, Schnupperle – шнупперле, Pupperle – пупперле*);

- калькування – найчастіше під цим способом перекладу розуміють покомпонентний переклад okazіональної одиниці, який має багато спільного з дослівним перекладом. Калькуванням відтворюють, як правило, безеквівалентні щодо цільової мови одиниці. Цей спосіб досить ефективний, бо дає змогу зберегти в цільовій мові не тільки семантику, а й часто образність, символіку, конотації, національний колорит фразеологічної одиниці мови-джерела (*Wurstfaschisten – ковбасофашист, Blockwart-Type – людина-нульт, Adjektivgeschäft – магазин прикметників, johannisbeerig – смородинно, wachsig-mineralig – восковидно-мінеральний, Betroffenheitsfabrik – фабрика зняковіння, Wutbombe – бомба люти, Liebesraketen – ракети кохання, Lambswool-Plantagen – плантації овечої шерсті, Unöko-Mohrrüben – неекономічна морква*);

- лексична заміна okazіоналізмів (*mit Ich-fress-dich-Schreien – з криками “я тебе з’їм”, Schmuckidioten – ідіотські ювеліри, Arschteuer – до біса дорогий, Wegschmeißangst – наляканий, що його викинуть, Nichtwiederrückgängigmachendes – те, що вже не можна відмінути*);

- за допомогою українських okazіоналізмів (*Schmeterschönlinge – гарнюньометелики, Deutschalienisch – німеталійська, Pagei – пуга, Krötin – жабуха*).

Отже, для кожного okazіоналізму контекст містить повну інформацію про семантичну, конотативну та функціональну структуру, тобто інформацію, необхідну для адекватної інтерпретації okazіоналізму. Okazіоналізм виконує свою комунікативну функцію лише в тому випадку, якщо реципієнт здатен зрозуміти контекстуальні слова. Адже текст суттєво допомагає в ідентифікації об’єктивно багатозначних, а також “беззмістовних”, “порожніх” okazіоналізмів, полегшуючи їх інтерпретацію й забезпечуючи їх розуміння. Оскільки okazіоналізм –

це складне і різноманітне явище, то його переклад потребує належного, оригінального і професійного перекладача.

Література: 1. Вежбицкая А. Семантические универсалии и описание языков / А. Вежбицкая. – М. : Языки русской культуры, 1999. – 178 с. 2. Демьянков В. З. Понимание как интерпретирующая деятельность / В. З. Демьянков // Вопросы языкознания. – 1983. – № 6. – С. 58–67. 3. Кияк Т. Р. Теорія та практика перекладу (німецька мова). Підручник для студентів вищих навчальних закладів / Т. Р. Кияк, О. Д. Огуй, А. М. Науменко. – Вінниця : Нова книга, 2006. – 592 с. 4. Струганець Л. Динаміка лексичних норм української літературної мови ХХ століття / Л. Струганець. – Тернопіль : Астон, 2002. – 352 с. 5. Швейцер А. Д. Перевод и лингвистика (газетно-информационный и военно-публицистический перевод) / А. Д. Швейцер. – М. : Наука, 1973. – 268 с. 6. Щербачук Л. Ф. Загально-мовна та індивідуально-авторська фразеологія в художніх текстах [Електронний ресурс] / Л. Ф. Щербачук. – Режим доступу до ресурсу : <http://disser.com.ua/contents/3695.html> 7. Автоматический словарь Мультитран [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <http://www.multitrans.ru>.

ДО ПИТАННЯ МОВНОЇ ІНТЕРФЕРЕНЦІЇ ТЕРМІНІВ НАФТОГАЗОВОЇ СФЕРИ ТА СПОСОБІВ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ

Емма Дерді

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
(Івано-Франківськ, Україна)

Специфіка використовуваних технологічних процесів та устаткування висуває підвищені вимоги до правильного та чіткого викладання й однозначного розуміння нормативних документів, які регламентують експлуатацію, технічне обслуговування та ремонт, неруйнівний контроль і технічне діагностування газотранспортного обладнання та систем, оскільки помилки в їх виконанні можуть мати тяжкі наслідки, стати причиною аварій, пожеж, виходу з ладу та пошкодження коштовного обладнання, травмування та загибелі людей. Тому найголовнішою вимогою до розробників нормативних документів (а це широке коло фахівців галузі) є забезпечення системності, понятійної узгодженості, однозначного розуміння викладених у документах вимог і положень, чого можна досягти тільки налагодивши відповідну термінологічну роботу.

Зміни в суспільстві неодмінно відбиваються й у мові, оскільки вона як система динамічна швидко реагує на освоєння нових технологій, розвиток науки і техніки, розширення географії ділових контактів поповненням словника. Тому не дивно, що спостереження вітчизняних і зарубіжних лінгвістів, а саме Д.С. Лотте, Э.Ф. Скороходько, И.П. Смирнова, В.И. Сифорова, А.К. Федотова [1; 3; 4; 2; 7], стосовно мовних контактів і процесів мовної інтерференції, які їх супроводжують, спричинили посилення уваги до особливостей асиміляції та перекладу окремих видів запозичень, зокрема англійських.

Нафтогазова термінологія – явище дуже неоднорідне, що зумовлюється етимологією та еволюцією багатьох нафтогазових термінів, адже в ній паралельно функціонують терміни як національного, так і іншомовного походження. Наукові поняття, виражені нафтогазовими термінами, набувають інтернаціонального характеру і функціонують саме у тих сферах людської діяльності, де реалізуються міжнародні та наукові відносини. Серед лінгвістичних

причин запозичень в даній термінології, з нашої точки зору, найголовнішими виступають такі причини, як семантична завантаженість слів мови-реципієнта (української мови); адекватне сприйняття запозичень-англіцизмів завдяки інтернаціональним мовним елементам, які мають тривалу традицію використання в рамках української мови; стислість і “технічність” (вузько-професійна орієнтованість) характеру запозичених термінів; наявність у мові-донорі (англійській мові) продуктивних формальних засобів, здатних до використання у мові-реципієнті (українській мові) у поєднанні з автохтонними елементами. До екстралінгвістичних причин відносимо: запозичення терміна разом із поняттям, семантичний обсяг якого уперше було окреслено в мові-донорі; зростання інтернаціонального характеру науки, глобалізація світового інтелектуального ринку та вдосконалення вмінь і навичок фахівців-перекладачів; прагнення учасників мовного контакту до взаємного пристосування та спрощення мовних систем, що призводить до інтенсифікації процесів запозичення у взаємодіючих мовах.

Особливу увагу вчені [3; 5; 7] приділяють принципам перекладу термінів-англіцизмів. У процесі перекладу перекладач зустрічається з необхідністю актуалізації нової лексичної одиниці, невідомої досі в рідній мові. Інакше кажучи, у процесі термінотворення він опиняється перед вибором: скористатися резервами рідної мови чи вдатися до матеріального запозичення або калькування. При цьому він вицлює об’єкт за його певними відмінними ознаками, котрі й складають початкове уявлення про цей об’єкт. Головна ознака в цьому понятті визначає вибір потрібного слова з фонду загальноживаної лексики, добір належного терміна з інших терміносистем або вибір іншомовного слова (запозичення) [1]. При цьому передача адекватної інформації, якою навантажений термін, значною мірою залежить від контексту. В останньому реалізуються перекладні еквіваленти іншомовних економічних термінів.

Виокремлюємо чотири основних способи перекладу нафтогазових термінів: 1. пряме запозичення: *лакуна* (англ. *lacuna*), *флюїд* (англ. *fluid*), *пакер* (англ. *packer*), *ізогональ* (англ. *isogonal*), *флексура* (англ. *flexura*); 2. калькування: *заміщення* (англ. *substitution*); 3. трансформаційний переклад, тобто переклад зі зміною смислової структури терміна: *територія вздовж моря* (англ. *off-shore zone*); 4. описовий переклад: *стабілізатор розчину* (англ. *deflocculate*), *рідке середовище* (англ. *fluid*), *нафтоналивне судно* (англ. *tanker*).

Подальші дослідження в цій галузі можуть бути присвячені проблемам вивчення особливостей перекладу текстів нафтогазової сфери.

Література: 1. Лотте Д. С. Основы построения научно-технической терминологии / Д. С. Лотте. – М. : Изд-во АН СССР, 1961. – 158 с. 2. Прогностика: Терминология / отв. ред. Сифоров В. И. – М. : Наука, 1990. – 56 с. 3. Скороходько Э. Ф. Некоторые вопросы создания банков терминов: лингвистический аспект / Э. Ф. Скороходько, А. А. Стогний // Научно-технич. информация. – 1986. – Сер. 2. – № 8. – С. 29–33. 4. Смирнов И. П. Основы научно-технического перевода : Вопросы теории / Смирнов И. П. – М. : ВЦП, 1989. – 128 с. 5. Судовцев В. А. Научно-техническая информация и перевод : пособие по англ. языку : учеб. пособие / В. А. Судовцев. – М. : Высшая школа, 1989. – 232 с. 6. Ткачева Л. Б. Основные закономерности английской терминологии / Ткачева Л. Б. – 2-е изд. – Омск : Изд-во Омск. гос. пед-та, 2007. – 199 с. 7. Федотов А. К единой теории развития современного человечества / А. Федотов // Диалог. – 1997. – № 7. – С. 36–39.

ОСОБЛИВОСТІ ІДЮСТИЛЮ ПЕРЕКЛАДАЧА

(на матеріалі роману Тоні Моррісон “Пісня Соломона” в українському і російському перекладах)

Наталя Кропивницька

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна)

Переклад як особливий вид художньої творчості, завжди був і залишається невід’ємною ланкою розвитку суспільства, адже “в суб’єктивному вимірі <...> він – носій духу і потреб своєї доби, своєї місцевості й традиції” [8: 152]. І до того, хто стимулює цей розвиток, завжди висувалась низка вимог, а саме: оминати “Сціллу буквализму і Харибду надто вільної інтерпретації” [9: 41], тобто бути “бездоганим і всеосяжним” тлумачем [1: 117], “якнайретельніше враховуючи контекстуальність сприйняття твору в іншому національному середовищі, забезпечуючи переклад від привнесення в нього додаткових значень, продиктованих специфікою “своєї” культури, яких немає в оригіналі” [3: 63].

Як вже було зазначено, переклад – це творчість, але “ніяка творчість неможлива без прояву індивідуальності творця” [2: 82]. Щодо цього прояву існують діаметрально протилежні погляди дослідників. Так, М. Новикова стверджує, що “право на індивідуальний стиль – це виняткове право майстра. Точніше сказати, не стільки право, як обов’язок майстерності. Поганий перекладач поганий не через власний стиль, а через відсутність стилю...” [7: 41]. А. Науменко говорить про індивідуальний стиль перекладача як про чинник, який “неминуче руйнує стилістику оригіналу, роблячи з нього новий твір на аналогічний сюжет” [6: 37]. У зв’язку з цим не втрачає своєї актуальності проблема творчого волевиявлення перекладача у перекладі.

Матеріалом для цієї розвідки обрано переклади О. Короля та О. Короткової твору афроамериканської письменниці, лауреата Нобелівської премії з літератури 1933 р. Тоні Моррісон “Song of Solomon” (“Пісня Соломона”), як єдиних перекладів цього твору українською та російською мовами.

Аналіз лексичного рівня оригіналу і його перекладу на російську мову показує, що перекладачці вдалося адекватно, хоча й не без певних стилістичних втрат, перекласти різні пласти стилістично-зниженої лексики, якими рясніє текст оригіналу. Так, перекладацькій манері О. Короткової характерно передача вульгарної лексики оригіналу розмовними елементами з менш негативною конотацією (*I know you’re not going to give me a bullshit lecture* [10: 103] – *Я надюсь, ты завел весь этот разговор не для того, чтобы читать мне каие-то идиотские лекции* [5: 126]) або ж їх опущенням (*How the fuck would I know?* [10: 84] – *Почем я знаю?* [5: 107]). У зв’язку з відсутністю відповідників у цільовій мові, граматичні просторіччя при перекладі залишаються не відображені (*What kinda bargain is that?* [10: 25] – *А почем будеш платить?* [4: 44]) або компенсуються стилістично (*Send me up somebody, I tell ya, or I’m ta blow my brains out!* [10: 25] – *Сказано вам, пришлите мне кого-нибудь сюда, не то я вышибу себе мозги!* [5: 44]). Також для збереження експресивно-стилістичної домінанти всього тексту перекладачка вміло робить вкраплення стилістично знижених слів і виразів там, де вони відсутні в оригіналі (*Uh uh. You can’t understand. Unless it happens to you, you can’t understand* [10: 85] – *Как же! Ну фигу ты не понимаешь. Если с тобой такого не случилось, то не поймеш* [5: 107]). Проаналізувавши лексичний пласт, можна зробити

висновок, що індивідуальний стиль перекладачки “невидимо” присутній, що відповідає радянській традиції перекладу.

Щодо перекладацького ідіостилю О. Короля, то він використовує еквівалентний переклад вульгаризмів їхніми відповідниками в мові-реципієнті (*Keep saying that. They'll soon have your ass downtown* [10: 101] – *Говори-говори. Договоришся до того, що копн такі вхоплять тебе за задницю* [4: 110]). Характерною рисою стилю перекладача є приховане одомашнення вихідного тексту. Про це свідчить заміна стилістично-нейтральних лексичних одиниць стилістично маркованими: а) розмовними (*But it was pointless for Milkman* [10: 69] – *Ну а Дояреві нічого було туди рпнатися* [4: 77]); б) діалектними (when [10: 9] – *заки* [4: 15]); в) архаїчними (passion [10: 100] – *пристрасти* [4: 109]); г) вживання фразеологічних сполук за відсутністю таких в оригіналі (*Now who's meddling?* [10: 154] – *Ну, і хто тепер пхає носа до чужого проса?* [4: 163]). Перекладач також вводить у текстову канву власні новотвори: (*Ruth Foster and her dry daughters* [10: 9] – *Рут Фостер та її нісні-прісні дочки* [4: 16]; *midwives* [10: 71] – *баби-пупорізки* [4: 79]; *trappings* [10: 114] – *цяцьки-витребеньки* [4: 153]).

Отже, використані в українському перекладі елементи перекладацького ідіостилю О. Короля дещо дисонують зі стилістикою першоджерела, проте додають тексту особливого колориту.

Література: 1. Брюгген В. Тлумачити – ще й звучати...: [Про майстерність літ.пер.] / В. Брюгген // Жовтень. – 1982. – № 2. – С. 117–121. 2. Коптілов В. В. Першотвір і переклад: роздуми і спостереження / В. В. Коптілов. – К. : Дніпро, 1972. – 215 с. 3. Лімборський І. (Ре)презентація і (ре)інтерпретація “чужого” слова при художньому перекладі за доби глобалізації (з погляду літературознавчої компаративістики) / І. Лімборський // Слово і час. – 2010. – № 9. – С. 59–67. 4. Моррісон Тоні. Пісня Соломона [Текст] : [пер. з англ. О. Король]. – К. : Юніверс, 2007. – 376 с. 5. Моррісон Тоні. Песнь Соломона / [пер. с англ. Е. Коротковой ; вст. ст. Н. Анастасьева; худож. А. О. Семенов]. – М. : Прогресс, 1982. – 397 с. 6. Науменко А. М. Індивідуальний стиль перекладача як чинник неадекватності перекладу / А. М. Науменко // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Філологічні науки [Текст]. – Кам'янець-Подільський, 2010. – Т. 2. – Вип. 22. – С. 37–42. 7. Новикова М. Китс – Маршак – Пастернак (Заметки об индивидуальном стиле) / М. Новикова // В кн.: Мастерство перевода : сб. ст. / ред. коллегия А. Гатов и др. – М. : Советский писатель, 1971. – С. 53. 8. Радчук В. Функції перекладу / В. Радчук // Всесвіт. – 2006. – № 11–12. – С. 152. 9. Туманова З. Рацио или интуиция? : [К дискусу. о пробл. худож. пер.] / З. Туманова // Литературное обозрение. – 1984. – №1. – С. 40–43. 10. Morrison Toni. Song of Solomon / T. Morrison. – London : Random House. – 1995. – 364 p.

ВІДТВОРЕННЯ ЕТНОКУЛЬТУРНИХ РЕАЛІЙ У ПЕРЕКЛАДІ (на матеріалі романів Юрія Андруховича)

Ольга Лошак

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна)

З погляду перекладознавства кардинальним питанням для реалій є проблема відтворення їх семантико-стилістичних функцій у перекладі. Це питання розглядало чимало дослідників і часто доходило не зовсім однакових висновків. Так, А. В. Федоров визнає лише три способи відтворення реалій у перекладі – транслітерацію, калькування та уподібнення, заперечуючи дескриптивну перифразу [1: 183]. Для А. Д. Швейцера існують теж три основні способи відтворення реалій: транслітерація, калькування, пояснюючий переклад [1: 250]. Р. П. Зорівчак розрізняє такі способи трансляційного перейменування реалій: транскрипція, гіпонімічне перейменування, дескриптивна перифраза, міжмовна транспозиція на конотативному рівні, калькування, комбіноване перейменування [2: 76–92].

Для аналізу перекладу реалій у романах Ю. Андруховича взято за основу предметну класифікацію С. Влахова та С. Флоріна [1: 57–74]. До внутрішніх етнографічних реалій з підкатегорії одягу та зовнішнього вигляду належать лексема *оселедець*, яка відтворюється за допомогою комбінованої реномінації *Cossack oseledets cut*.

Прикладом реалій, що належать до мистецтва і культури, можуть бути назви музичних інструментів – *трембіти* та *цимбалів*, танцю *аркан*, назви виконавців – *бандурист*, *трембітар* та *кобзар*, обрядові пісні *гаївки*. Трембіта перекладена за допомогою транслітерації як *trembita*, інший музичний інструмент *цимбали* відтворено шляхом дескриптивної перифрази як *diabolical harp*. Як бачимо, назви цих двох музичних інструментів перекладено різними способами. Це свідчить про те, що немає усталених норм перекладу навіть тих реалій, що належать до однієї предметної категорії. Перекладач орієнтується на контекст і вибирає той спосіб передачі реалії, що якнайкраще вписується в нього. Назва танцю аркан транскрибована – *arkan* і супроводжена коментарем. Англomовний перекладач “Рекреацій” Марко Павлишин відтворює назви виконавців із застосуванням різних методів: *trembita-players* та *bandura-playing minstrel* – дескриптивна перифраза з коментарем, *Kobzars* – транслітерація. Важливо зазначити, що перифрази *trembita-players* та *bandura-playing minstrel* не є у чистому вигляді дескриптивними, тому що до їх складу входять материнські реалії. Це можна вважати поясненням семантики через вказівку на те, яким саме видом діяльності займається названа особа. При перекладі *трембітара* та *бандуриста* бачимо, що перекладач транслітерує назву музичного інструмента та додає чисто англійське слово *player*, що відразу вказує англomовному читачеві на те, що це виконавець, який грає на чомусь. До перекладу реалії *бандурист* додає ще й третій компонент *minstrel* (бродячий музикант), щоб не знехтувати конотативною інформацією. Відомо, що бандуристи були бродячими музикантами, крім того, що грали на бандурі. І бандурист в україномовного читача завжди викликає асоціацію бродячого. Транслітерацію реалії *кобзар* можна пояснити тим, що вона є досить відомою серед англomовних читачів, адже кобзар як героїв фігурує у багатьох творах Тараса Шевченка, перекладених англійською мовою.

Назви реалій-етнонімів *гуцули* та *лемки* в англomовному перекладі передаються методом транскрипції *hutsuls* та *lemko*. Застосування цього методу заслуговує на увагу, адже за

внутрішньою формою етноніми близькі до антропонімів та топонімів, які слід подавати в “національній подобі”. Внутрішні етнографічні реалії-прізвиська *хохол*, *кацап* та *бандерівець* передані в англomовному перекладі як *khokhol*, *russkies* та *banderite scum*. Реалія-прізвисько *хохол* має зневажливий характер і викликає в україномовного читача негативні відчуття. Хохлами презирливо називають українців росіяни. При перекладі цієї реалії шляхом транскрипції втрачаються негативні зневажливі конотації, тому її переклад повинен супроводжуватися коментарем. При перекладі не менш образливого прізвиська *бандерівець* як *banderite scum* англomовний перекладач Віталій Чернецький використовує слово *scum*, яке надає перекладу реалії негативного характеру. Лексемі *кацапи* в англomовному перекладі знайдено вдалий відповідник *russkies*, адже найновіші словники свідчать, що цей відповідник передає негативні, зневажливі конотації цієї реалії в українській мові. Слід звернути увагу на різні переклади аббревіатур. Протранскрибовано російські відповідники аббревіатур *НКВД* та *КГБ* і української *СНУМ* (*Спілка Незалежної Української Молоді*) як *NKVD*, *KGB* і *SNUM* та подано примітки, у яких перекладач розшифровує аббревіатури, подаючи дослівний переклад. При перекладі аббревіатури *ЗУНР* перекладач подає аббревіатуру з попередньо перекладених на англійську слів (*Західно-Українська Народна Республіка (ЗУНР)* – *The Western Ukrainian People's Republic (WUPR)*).

На основі аналізу способів перекладу реалій ми бачимо, що найчастіше застосовуються методи дескриптивної перифрази і транскрипції. Метод дескриптивної перифрази, попри те, що дозволяє забезпечити високий ступінь експліцитності в перекладі, не є найдосконалішим відносно міри донесення до читача цільового тексту локальної інформації реалій першотвору, а отже і його колориту. Цікавим з погляду досить ефективного подолання труднощів цього плану є метод супроводження реалій особливо важливих для розпізнання авторських імплікацій примітками, застосований англomовними перекладачами романів Ю. Андруховича.

Література: 1. Влахов С. Непереводимое в переводе / С. Власов, С. Флорин. – М. : Международные отношения, 1980. – 352 с. 2. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англomовних перекладів української прози) / Р. П. Зорівчак. – Львів : Вид-во при Львів. ун-ті, 1989. – 216 с. 3. Landers С. Literary Translation. A practical Guide, Multilingual Matters / С. Landers. – Clevedon, 2001. – 214 p. 4. Andrukhovych Yu. The Moscoviad / Yu. Andrukhovych ; [Translated by Vitaly Chernetsky]. – New York City, 2008. – 186 p. 5. Andrukhovych Yu. Recreations / Yu. Andrukhovych ; [Translated and with an introduction by Marko Pavlyshyn]. – Edmonton ; Toronto : Canadian Institute of Ukrainian Studies Press, 1998. – 133 p. 6. Andrukhovych Yu. Perverzion / Yu. Andrukhovych ; [Translated and with introduction by Michael M. Naydan]. – Evanston-Illinois : Northwestern University Press, 2005. – 331 p.

A SCIENTIFIC TEXT: ANALYSIS OF LINGUISTIC RESOURCES IN THE TRANSLATION TRANSFORMATIONS

Faiz Nizamutdinov

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk, Ukraine)

Giving the typological characteristics of scientific texts, researchers distinguish among them academic, informational, analytical, popular, and instructional texts as Classes, and an article, a monograph, a thesis (dissertation) as types [2: 38-39]. Depending on dominant functions, scientific texts are based on qualitative difference according to the above criteria, particularly, on different dominant communicative tasks. What picture opens with a typological description of the scientific text-oriented translation? We will discover that the subject-matter for text formatting is of little importance. Typological features of it are sufficiently stable in any subject. They are due primarily to the dominant type of cognitive information.

Language tools of cognitive information processing are in strict conventional framework. Here are some of the tools listed below:

- language tools that increase the density level of cognitive information: lexical reduction, e.g. та ін. – etc ; special terminology, such as ЕІР – електропарамагнітний резонанс; graphic means (brackets, colon); syntactical means (participial constructions) that serve as compressive synonyms of attributive subordinate clauses. Any such text is different from the other's arsenal of auxiliary systems of signs (from conventional notation < , > , +, %, =, #, a, b, c to formulas and drawings) which also represent the most compressive way of verbal expression of information;

- terms which altogether in the scientific text are a self-limiting lexical unit specializing in the transfer of cognitive information. Terms, as we know, are clearly devoid of emotion and do not depend on the context (a capacitor, plant-extraction, powder, etc.);

- it is a written literary language norm, unemotional, and also has a well-developed equitable synonymy (e.g. вивчати – to study, досліджувати – to investigate, аналізувати – to analyze);

- language tools provide an objective supply of cognitive information: a variety of means of expression for passivity to formal subject, and semantics of the subject;

- the predominance of the present tense verb allows to represent the reported information as absolutely objective and outside of time;

- language tools emphasizing the high level of presentation; the abundance of compound words constructed by word building models with an abstract meaning ; the predominance of nouns (a nominative text). Such means of processing cognitive information in the scientific text show that the system of the above mentioned language tools actually blocks emotional information.

Means of objectivation of its presentation do not allow manifesting subjective beginning. Nuggets of emotional information are presented in a worn-down, very formalized, conventionally pinned form of modality of scientific discussion. These means in each language are of their own, in Ukrainian, for example, they are modal words and phrases with verbs of specific semantics: напевно, мабуть, на наш погляд as well as lexical amplifiers related to the layer of a written literary standard language: неодмінно, ніколи, etc. A small proportion of syntactic means such as exclamatory sentences and rhetorical questions adds little to the emotion of scientific debate. Absolute prevalence of cognitive information in the scientific text dictates a logical way of its construction which is provided with specific means that organize text coherence. The number of

these means is plentiful, and their abundance is one of the dominant features of the scientific text. Logical presentation is also provided by a large level of complexity and the maximum diversity of syntactic structures. Additional means of logical organization of the scientific text are graphic means, first of all, font tools. The size of font fat in headlines and subheadlines, letter spacing, italics are the compressive tools highlighting significant and subordinate information.

The communicative task of any text is to send a message of new objective knowledge in a particular field of knowledge. And it is based on a large volume of the known knowledge, of course, not to any reader but only a specialist. The level of basic competence, common to the text sender and recipient, is very high [1: 28]. This is why the scientific text is not available to the uninitiated.

Bibliography: 1. Глебова А. Н. О некоторых коммуникативных аспектах перевода научного текста / Глебова А. Н. // Перевод: язык и культура. – Воронеж, 2000. – С. 27–29. 2. Чернявская В. Е. Интерпретация научного текста / Чернявская В. Е. – М. : КомКнига, 2006.

ВІДТВОРЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ У НІМЕЦЬКОМОВНОМУ ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ Л. ДЕРЕША “КУЛЬТ”

Лілія Онуфрак, Марія Ткачівська

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна)

Кожна мова містить фразеологізми, що органічно пов'язані з історією, традиціями, звичаями, різноманітними проявами життя того чи іншого народу, віддзеркалюють його національну самобутність та мовну картину світу. Фразеологізми відображають історичний досвід народу та його мудрість [1: 195].

Як зазначає Ю.І. Ковалів, “фразеологізм – це лексично неподільне, стійке у своєму складі, цілісне за значенням сполучення слів, що відтворюється у мові. Значення фразеологізму не утворене значеннями його складників. Використання фразеологізмів як знаків вторинної номінації зумовлює експресивність мовлення. У літературній практиці фразеологізми розширюють можливості художнього мовлення, але зумовлюють труднощі при перекладі твору іншою мовою” [6: 546].

Дослідженню фразеологізмів присвятили свої праці такі науковці, як Я. Баран, Н. Амосова, В. Виноградов, В. Кунін, Ш. Баллі, Д. Мальцева, З. Загірова, К. Баранцев, С. Георгієва та ін.

Різні вчені по-різному підходять до перекладу фразеологізмів. С. Влахов і С. Флорін вважають, що фразеологізми займають перше місце у “шкалі неперекладності” [2: 179]. До найбільш дієвих видів перекладу фразеологізмів, на думку Я. Барана, є дослівний переклад (калькування), еквівалентно-повний та еквівалентно-неповний переклад. Коли вищеназвані способи неможливі, перекладач використовує описовий переклад [1: 204–205].

Еквівалентно-повним відповідником на конотативному рівні відтворена ФО *стругати дурня*. Порівняй, (укр.: “Я попробував змусити його зникнути (бо відчував, що він мав якусь владу наді мною), як то буває при сновидінні, але той пан сказав: “нічого не вийде, не крути

мені Юра, **не стругай дурня, сідай і читай**” [3: 58] – нім.: “*Ich versuchte ihn verschwinden zu lassen (weil ich spürte, dass er eine gewisse Macht über mich hatte), wie das im Traum vorkommt, aber der Mann sagte: “das wird nichts, versuch`s gar nicht erst, Jura, **mach keine Fissimatenten, setz dich und lies**”*” [7: 74]). Лексема *Fissimatenten* пов’язана з німецькою окупацією Франції (1940–1944 рр.) і походить від латинського слова *visepatentes*, поширеного у 16 ст. [5]. Німецькомовний тлумачний словник пояснює слово *Fissimatenten* як розмовне поняття для позначення дурниці, нісенітниці, в широкому сенсі – це всі дії, які є причиною проблем [5]. Таке значення збігається зі значенням української ФО. Отже, відтворення даного ФО є адекватно правильним.

Для позначення немудрої жінки автор використовує ФО *бракувати клепок* (порівняй: укр. “*Пані Черевусі явно стало **бракувати кількох клепок***” [3: 154] – нім. “*Pani Tscherevucha **hatte wirklich nicht mehr alle Tassen im Schrank***” [7: 190]). Український фразеологізм походить від відшарувань бондарської термінології (обручі розсихаються). Слово *клепка* увійшло до численної сім’ї стійких словосполучень, призначених для характеристики розумових здібностей людини: без третьої (сьомої, дванадцятої) клепки, без клепки в голові, без клепки в тім’ї, не вистачає однієї (третьої, десятої) клепки в голові, розсохлися клепки (в когось), позбутися клепки, вставити клепки (комусь) [5]. Як зазначає німецький тлумачний словник, німецький фразеологізм *nicht alle Tassen im Schrank haben* має єврейське походження і позначає людину, яка не любить думати, не при своєму розумі, тобто божевільна [8: 821]. Така ФО часто вживається іронічно і є близькою за значенням до української ФО.

Ряд ФО відтворено за допомогою описового перекладу (порівняй, укр. “*Я на правду шкодую, що вчинив так підло і низько по відношенню до вашого телефону. Я не зміг додзвонитися по міжгородній, тому й **упав у шал**. Результати ви бачите*” [3: 182] – нім. “*Es tut mir wirklich leid, dass ich mich Ihrem Telefon gegenüber so schlecht und gemein benommen habe. Es ist mir nicht gelungen, eine Leitung für ein Ferngespräch zu bekommen, **da bin ich ausgerastet**. Das Resultat sehen Sie vor sich*” [7: 221]). Відповідно до українського тлумачного словника, *впадувати в шал* означає – бути у стані надмірного збудження, хвилювання [4], а *ausrasten* – не контролювати себе, поводитися агресивно [8: 101], що адекватно відтворює українську ФО.

Як бачимо, С. Штьор та Ю. Дуркот при перекладі ФО відтворюють їх на конотативному рівні за допомогою відповідної ФО мови-реципієнта. При її відсутності перекладачі вдаються до описового перекладу.

Література: 1. Баран Я. А. Фразеологія: знакові величини. Навчальний посібник для студентів факультетів іноземних мов / Я. А. Баран, М. І. Зимомря, О. М. Білоус, І. М. Зимомря. – Вінниця : Нова книга, 2008. – С. 195, 204–205. 2. Влахов С. Непереводимое в переводе / С. Влахов, С. Флорин. – М. : Междунар. отнош., 1980. – 179 с. 3. Дереш Л. Культ. Роман / Л. Дереш. – Львів : Кальварія, 2006. – 208 с. 4. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970–1980) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sum.in.ua/s/vojachchyna>. 5. Словopedia. Стилiстичнi термiни [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://slovedia.org.ua/37/53409/251577.html>. 6. Фразеологізм. Літературознавча енциклопедія / [автор-уклад. Ю. І. Ковалів] : у 2 т. Т. 2: М (маадай-кара) – Я (я-форма). – К. : Академія, 2007. – 546 с. 7. Deresch Ljubko. Kult. Roman / Deresch Ljubko. – Frankfurt am Main : Suhrkamp Verlag, 2005. – 271 s. 8. Langenscheidt. Großwörterbuch. Deutsch als Fremdsprache. – Langenscheidt KG, Berlin und München, 2003. – 1254 s.

РЕАЛІЇ У СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ: ДО ПОСТАНОВКИ ПИТАННЯ

Алла Павлюк

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
(Луцьк, Україна)

Дослідження реалій перебуває в центрі уваги вітчизняних і зарубіжних науковців у зв'язку з їх роллю в художньому творі, оскільки у той момент, коли читач знайомиться зі змістом книги, яка написана нерідною мовою, йому потрібно зрозуміти значення слів і засвоїти ту інформацію, яку автор прагне донести до читача, отже, перекладачу потрібно підібрати еквіваленти перекладу, розкривши національно-культурну семантику слова. В українському перекладознавстві термін “реалія” вперше вжив О. Кундзіч у праці “Перекладацька мисль і перекладацький недомисел” у 1954 р., в якій він підкреслював неперекладність реалій. У російському мовознавстві лінгвісти надали досліджуванім лексичним одиницям статусу “безеквівалентної лексики” (Г. Чернов, 1958 р.), “екзотичної лексики” (А. Супрун, 1958 р.); “локалізмів” і “етнографізмів” (О. Фінкель, 1962 р.); “варваризмів” (О. Реформатський, 1967 р.); “побутових слів” (І. Левий). У зарубіжній лінгвістиці Пітер Ньюмарк, автор чисельних статей з теорії перекладу, писав про “national institutional terms”, які за визначенням близькі до суспільно-політичних реалій [2].

Болгарські спеціалісти в галузі перекладу С. Влахов і С. Флорін, описавши різні підходи до визначення статусу реалій, у монографії “Непереводимое в переводе” зазначають, що реалії – це слова і словосполучення, які називають об’єкти, характерні для життя (побуту, культури, соціального та історичного розвитку) одного народу і чужі іншому; будучи носіями національного та історичного колориту, вони, як правило, не мають точних еквівалентів в інших мовах, а, відповідно, не піддаються перекладу за загальними принципами, а потребують особливого підходу [2: 55].

На думку російського лінгвіста Г. Д. Томахіна, під час зіставлення різних мов і культур можна виділити особливості вживання реалій:

1) Реалія властива лише одному мовному колективу, а в іншому вона відсутня (*амер. drugstore* – аптека).

2) Реалія присутня в обох мовних колективах, але в одному з них вона не відмічається спеціально (*амер. clover leaf* – автодорожня розв’язка у вигляді клеверного листа).

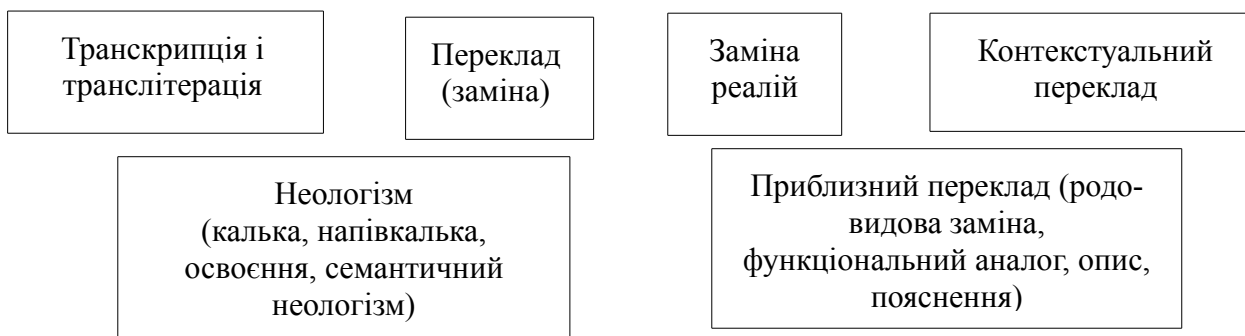
3) У різних суспільствах подібні функції здійснюються різними реаліями (функціональна подібність різних реалій) (*амер. soda fountain* – кафе-морозиво).

4) Подібні реалії функціонально різні. Так, *cuckoo’s call* (кування зозулі) в народних повір’ях американців пророкує, скільки років залишилося дівчині до весілля, а в російських і українських – скільки років залишилося жити [3: 6].

Для опису прийомів передачі реалій у перекладі варто зазначити, що найпоширенішими є транскрипція і переклад, який містить уведення неологізмів, заміну реалій реаліями, приблизний переклад та контекстуальний переклад [1] (див. схему 1).

Схема 1

Дослідження реалій потребує подальшого розвитку оскільки їх знання і розуміння є важливим етапом для проведення перекладознавчого аналізу тексту та у навчальному курсі “Лінгвокраїнознавчі аспекти перекладу”.

Література: 1. Верещагин Е. М. Язык и культура: Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного / Е. М. Верещагин, В. Г. Костомаров. – М. : Русский язык, 1983. – 269 с. 2. Влахов С. Непереводимое в переводе / С. Влахов, С. Флорин : [монография]. – 2-е изд. – М. : Высш. шк., 1986. – 416 с. 3. Томахин Г. Д. Реалии-американизмы. Пособие по страноведению : учебн. пособие для ин-тов и фак. иностр. яз. / Г. Д. Томахин. – М. : Высш. шк., 1988. – 239 с.

PROBLEMAS ESTILÍSTICOS DEL PERIODISMO Y PUBLICIDAD

Olexandr Pliuschay, Marianna Oníshenko
Universidad Alfredo Nóbel de Dnipropetrovsk
(Dnipropetrovsk, Ucrania)

У статті аналізуються особливості передачі та відтворення значень стилістично забарвленої лексики іспаномовних газетних заголовків та рекламних слоганів.

Las palabras diferentes pueden adquirir unos significados adicionales contextuales que no son registrados en diccionarios. Las figuras estilísticas son necesarias cuando la desviación de un significado reconocido es elevado a tal nivel que cause una transformación inesperada del sentido lógico de una palabra registrada en el diccionario. En esta tesis se estudian los principios de modificaciones estilísticas que se observan muy a menudo en la lengua del periodismo y la de publicidad contemporáneos. Se sabe que los títulos periodísticos y los textos de la publicidad (los eslóganes) son los que se crean para así llamar la atención del lector al texto, el receptor [1: 22]. Las figuras estilísticas son los mejores métodos para atraer la atención del lector y, con esto, colorear o matizar la imagen del artículo o un eslógan publicitario. La única cosa que hay que tener en cuenta, traduciendo tales tipos de textos, es que la tendencia del ruso o ucraniano se centra alrededor de sustantivación, mientras que en español son preferibles las formas verbales a las sustantivadas [2: 243].

Asi mismo, el conocimiento de las bases teóricas de la traducción de esas unidades no es sólo indispensable, sino algo que garantiza una traducción perfecta. La traducción de los títulos periodísticos y eslóganes publicitarios se difiere de la de las obras literarias por el uso de las figuras

estilísticas (con un sólo objetivo – llamar la atención, establecer un contacto directo con el lector) y, por la orientación comunicativa, que se realiza mediante la función de establecer contacto con el auditorio [3: 25]. Es necesario poner énfasis en que las funciones primarias de los títulos periodísticos y eslóganes publicitarios son “producir la comunicación” y “establecer el contacto”. Una misma figura se utiliza con una diferente frecuencia y en el texto ella realiza diferentes funciones tales como: facilitar la memorización, crear un efecto cómico, establecer el contacto directo, crear consonancia, establecer una conexión lógica, llamar la atención del lector, etc. Es el objetivo principal de empleo de tropos o figuras estilísticas. Existen tres consejos importantes que hay que tener en cuenta, transmitiendo el significado de las figuras estilísticas y los elementos estilísticamente marcados: si es posible hay que retenerlas; todas las figuras estilísticas pueden ser sustituidas por otras figuras; cuando sea imposible retenerlas completamente, es aconsejable encontrar análogo, equivalente (absoluto o parcial); si no es posible retenerlas durante la traducción hay que emplear la compensación o la traducción descriptiva como los métodos principales [4: 216].

Hay seis métodos principales con los que se puede transmitir el significado de las figuras estilísticas. Generalmente, estos métodos se aplican cuando observamos tales elementos lingüísticos como: unidades fraseológicas, frases hechas, coloquialismos con un significado metafórico, o sea figurativo. Muchos tropos o figuras estilísticas de calidad conllevan la figuratividad y, por esta razón, están sujetos a ser traducidas según los siguientes métodos de transmisión del significado: *análogo*, *equivalente absoluto*, *equivalente parcial*, *compensación*, *traducción descriptiva* y *calco*. Los tres primeros de ellos se emplean exclusivamente cuando observamos los elementos que tienen un significado figurativo, mientras que los tres métodos subsecuentes se aplican traduciendo lo demás. Las demás figuras estilísticas son sustituidas por las que se refieren al plano fónico, gráfico y estructural (aliteración, rima, paralelismo, etc.) [5: 5]. Veamos cuáles son y estudiemos unos ejemplos. *Análogo* se emplea cuando observamos la retención del significado de este o aquel matiz estilístico en la lengua de la traducción. La forma gráfica y la estructura de la expresión no suelen coincidir. *Ejemplo: El Presidente francés de cabeza de turco.* *Equivalente absoluto* – método que implica la retención tanto de la forma gráfica como del significado en la lengua original y en la lengua-meta. *Ejemplo: Con Anillos Rain no te dan calabazas.* *Equivalente parcial* significa la duplicación parcial de la forma de una expresión reteniendo sólo el significado de lo expuesto. *Ejemplo: Pusieron en libertad a los presos cubanos.* *Traducción descriptiva* se emplea para transmitir descriptivamente el significado, a veces, aproximado a la expresión con un solo fin – dejar comprender lo general explicando la esencia o la idea principal de lo dicho. *Ejemplo: Buscan a jóvenes de talento bestial.* *Compensación* es el método más frecuente que se emplea para sustituir una figura por otra, reteniendo su matiz estilístico emotivo. Si es imposible retener el significado, nos referimos a la traducción descriptiva como el método de transmitir sólo la idea principal. Se aplica también a algunos elementos de la lengua-meta cuyos significados referenciales se difieren en las dos lenguas en cuanto a su empleo, pero son similares o intercambiables en cuanto a pragmática. *Ejemplo: El negro plan ruso – план росіян як подорож на Марс.* En este caso la metáfora “el negro plan ruso” ha sido sustituida por simil (comparación figurativa) “план росіян як подорож на Марс”. *Calco* se entiende como la manera de traducir palabra por palabra. La forma y el significado se quedan incambiables y no expresan, como regla, la figuratividad. *Ejemplo: El superpoder electoral.* Las variantes, creadas como resultado de una expansión de los modelos sintácticos, vienen a ser marcadas estilísticamente y sirven para reforzar la expresividad del discurso. Los medios estilísticos, basados en las acciones mutuas formales y semánticas de varias

construcciones u oraciones en determinados contextos, vienen a ser una de las más ricas fuentes de la expresividad del habla.

Dichos medios estilísticos sirven de medio de la expresividad tanto literaria como de otros estilos funcionales de la lengua, o sea publicitario, periodístico, poético, a veces científico o jurídico, etc.

Bibliografía: 1. Плющай О. О. Теорія і практика письмового та усного перекладу. Traducción e interpretación a través de teoría y práctica : навч. посібник / О. О. Плющай, М. Ю. Онищенко. – Дніпропетровськ : Вид-во ДУЕП імені Альфреда Нобеля, 2012. – 260 с. 2. Федоров А. В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы) / А. В. Федоров. – СПб. : ИД Филология-Три, 2002. – 416 с. 3. Heredero J. L. Macros y atajos para el traductor / José Luis Heredero // Panace@: Revista de Medicina, Lenguaje y Traducción. – 2007. – Vol. 8(25). – P. 42–50. 4. Martínez de Sousa J. Manual de estilo de la lengua española: (MELE 3). 3ª ed., 2ª reimp. / José Martínez de Sousa. – Gijón : Trea, 2010. – 552 p. 5. Mossop B. Empirical studies of revision: what we know and need to know / Brian Mossop // The Journal of Specialised Translation. – 2007. – № 8. – P. 5–20. – URL: <http://www.jostrans.org/>

TRANSLATING CULTURES OR CULTURING TRANSLATION? (based on the tourist texts translation)

Olena Skibitska

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk, Ukraine)

Introduction

The importance of an interdisciplinary investigation into the translation of cultures cannot be overstated at the time when globalisation and digital revolution increasingly raise questions of intercultural communication and translation between media. The so-called “cultural turn” in research on translation recognises that translation cannot be reduced to a series of semantic operations, but needs to be understood much more comprehensively as a form of cultural exchange and mediation. The understanding of cultural impact on translation is even more urgent in terms of rapid worldwide traveling development.

Literature review

Tourist texts, aimed at affecting the target readers’ perception, should consider cultural difference and distance between cultures. Many scientists considered this topic a matter of great importance [1, 2, 3, 4]. The careful research into tourist texts translation as well as target text quality assessment proves that knowledge of the languages alone does not guarantee success in translation. Peter Newmark states that “any old fool can learn a language [...] but it takes an intelligent person to become a translator” [4: 79]

Cultural translation as a notion

To understand the notion of cultural translation it is necessary to define the meaning of culture itself. Culture has different senses: some researchers define culture as a civilized society in a developed country, others consider culture as a whole set of behaviors and ways of life that people share. As previously explained, culture gets an important role and meaning in translation. According to Katan [1], culture is a shared model of the world, a hierarchical model of beliefs, values and

strategies which can guide action and interaction of people. Culture, like education, can be developed in different ways.

How is translation received by audiences? It is often assumed that both objects and texts translated and transferred are transmitted to the intended audiences in full. However, the understanding of translations is often altered not only by the process of translation, but also by the nature and the circumstances of the receivers. The translated object and message is mediated and situated, and therefore moulded by both intended and un-intended audiences. It can be invested with new meanings thus becoming irreversibly altered by new users. Moreover, the new product thus construed can be employed strategically by the new users with intentions and consequences never envisaged by the original creator(s) and/or in the process of translation. The target text as an independent tourist text should meet the following criteria: it should be adequate, readable, understandable and persuasive. It should follow all the linguistic requirements (style, genre, syntactic, morphological, lexical and usage norms) and be perceived as the native, non-translated text by the target audience thus meeting the “cultural gap” demands.

Conclusions

Finally, it can be concluded that theoretically a text which is embedded in its culture is both possible and impossible to translate into other languages. If practicality is considered first, however, every translation is possible. The degree of its closeness to its source culture and the extent to which the meaning of its source text should be retained is very much determined by the purpose of the translation.

Bibliography: 1. Katan D. *Translating Cultures, An Introduction for Translators, Interpreters and Mediators.* – Manchester: St. Jerome Publishing, 1999. – 271 p. 2. Kelly D. *The Translation of Texts from the Tourist Sector: Textual Conventions, Cultural Distance and other Constraints // TRANS.* – № 2. – 1997. – P. 33–42. 3. Kelly S, Johnston D. ed. *Betwixt and Between Place and Cultural Translation.* – CSP, 2007. – 284 p. 4. Newmark P. *Paragraphs on translation,* Clevedon/Philadelphila/Adelaide: Multilingual Matters Ltd, 1993. – 177 p.

PRAGMATIC PARADIGM OF DRAMA TRANSLATION

Tetyana Shlikhar

Taras Shevchenko National University of Kyiv
(Kyiv, Ukraine)

Drama as a type of literature is based on an active, dynamic dialogue aimed at direct perception by the audience, while pragmatics is an anthropocentric study that explores human communication in action. Thus, their interrelation is logical and well grounded. The drama translator has to analyze the source text on all levels, including the pragmatics of its speech acts in order to reproduce it adequately in the target language.

Drama translation is a branch of literary translation different from the translation of poetry or prose due to the ontological nature of drama. Cues in a play are usually concise and precise statements limited in time and length, and as a result the message is partially transferred implicitly in the subtext. The recipient of a drama text (first of all, the translator) should be able to read between the lines and possess certain background knowledge about the source language (SL) community and culture. The drama translator should consider the pragmatics of utterances rather than their semantics, translating at this the implied messages with the purpose of recreating the communicative (pragmatic) effect of the message on the recipient. However, wording is none the less important in the sense of “speakability” and “performability” factors of translation, albeit the essence of performability was ardently argued by Susan Bassnett in one of her recent works [6: 102]. Acculturation and adaptation are considered to be the best strategies for drama translation, as they are oriented at creating a drama text in the target language completely understandable to the target audience from the stage, still retaining the foreignness of the original [4: 46–58].

Theater is a type of art oriented at the audience and creating an effect on it. Meanwhile pragmatics regards words and their recipients in dynamics through action. That is why drama in general and drama translation in particular are closely connected to pragmatics and its main concepts: pragmatic (communicative) effect, speaker’s intention, illocutionary and perlocutionary acts, the pragmatic potential and the like. Pragmatics studies factors that influence the choice of words in communication, as well as the effect of this choice on others, while pragmatics in translation is focused on reproducing intentions and expected communicative effect in translation.

Each cue in a play is an action, which means the drama dialogue consists of illocutionary acts identified and developed by J.L. Austin [5: 17-28] within the framework of Speech Acts Theory. According to the theory, the principal units of human communication are speech acts (locutionary, illocutionary, perlocutionary), rather than words or sentences. Illocutionary and perlocutionary speech acts represent a significant interest for the study, as drama texts consist of illocutionary acts – active utterances that unfold the story and develop drama conflicts.

The ability of a text to create the pragmatic effect on the recipient of information is known as the pragmatic aspect or the pragmatic potential of a text. This is directly connected to drama, because a play is usually created with the purpose of producing an impact on the reader or audience, to urge emotions on their part – both positive and negative. According to Komissarov [3: 89] the establishment of a desirable pragmatic attitude to the message on the part of the translation recipient depends on the translator’s choice of language means. The need to reproduce the pragmatic potential of the original and an attempt to create the intended effect on the translation recipient represents the pragmatic aspect of translation.

Drama texts usually carry implied pragmatic messages that should be transferred from the source language into the target language. The recipient at this creates his/her own attitude to it referred to as the pragmatic attitude. At the same time, this message can influence the recipient's feelings, stir up emotions, motivate for action, – in this way the perlocutionary effect of a message on the recipient is revealed. In many cases implied messages can become explicit in the translation, which is done intentionally by the translator to make the dialogue clearer to the target audience and to eliminate possible cultural opacity.

In O. Wilde's "Lady Windermere's Fan" Mrs. Erlynne, a woman of doubtful reputation, blackmails Lord Windermere with the fact that she is the mother of his wife and recommends him to be more careful about his statements:

MRS. ERLYNNE. Take care – you had better be careful. [7: 42]

Let us consider two Ukrainian translation of the utterance.

МІСІС ЕРЛІН. Бережіться – я раджу вам обережніш висловлюватись. [1: 288]

МІСІС ЕРЛІН. Стережіться – не заходьте надто далеко. [2: 37]

While in the original the utterance is an outright threat, in the first translation it turns into an advice, thus explicating the meaning of the utterance. If we make a reverse translation from the first Ukrainian version, the utterance will turn into: "Be careful – I advice you to speak more carefully". The explicitness of the second translation is even more obvious: "Take care – don't go too far". Nevertheless the pragmatic meaning of the utterance as a whole remains the same: "Be careful!" Thus, in the first translation the illocutionary force is weaker than in the original, meanwhile the second translation accurately represents the pragmatics of the speech act, although deviating from the source language semantics, but meets the demands of performability – it is concise and natural to the Ukrainian communication discourse.

Thus, the pragmatics of drama translation depends on a number of factors, implied in the original and usually explicated in translation in order to render the pragmatic effect and the author's intention provided in the source text. The pragmatic aspect of drama translation determines the way of the adequate rendering of the drama dialogue. In this connection, the pragmatic potential of a separate cue, the context of realization of a statement, the psychological characteristics and social status of characters, as well as culturally specific features of the original language community and the target audience hold the foreground position in drama translation.

Bibliography: 1. Вайлд О. Віяло леді Віндермір / Оскар Вайлд // Портрет Доріана Грея. П'єси / [пер. Р. Доценка]. – Х. : Фоліо, 2006. – С. 231–297. 2. Вайлд О. Віяло леді Віндермір / Оскар Вайлд / [пер. Т. Некряч] На правах рукопису // П'ять п'єс. – К. : Країна мрій, 2008. – С. 3–45. 3. Комиссаров В. Н. Теория перевода / В. Н. Комиссаров. – М. : Высшая школа, 1990. – 252 с. 4. Aaltonen S. Time-sharing on Stage: Drama Translation in Theatre and Society / S. Aaltonen. – Philadelphia : Adelaid, 2005. – 248 p. 5. Austin J. How To Do Things With Words / J. Austin. – Oxford : Oxford University Press, 1962. – 166 p. 6. Bassnett S. Translating for the Theatre: The Case Against Performability // TTR : traduction, terminologie, rédaction / S. Bassnett. – 1991. – Vol. 4. – № 1. – P. 99–111. 7. Wilde O. Lady Windermere's Fan / O. Wilde // Five plays by Oscar Wilde. – New York : Bantam Books, 1969. – P. 3–86.

ТЕКСТ І ПЕРЕКЛАД: ПРИНЦИП СТИЛІСТИЧНОЇ КОМПЕНСАЦІЇ ПІД ЧАС ПЕРЕКЛАДУ РОМАНУ ГЕРМАНА МЕЛВІЛЛА “МОБІ ДІК”

Євгенія Юрко

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна)

Дослідження методів відтворення експресивних компонентів та метафоричного контексту показало, що під час перекладу останніх нерідко відбувається часткова, а інколи й повна втрата стилістичних конотацій чи взагалі компонентів художнього твору, які несуть в собі важливу естетичну інформацію. Подібних втрат в перекладі часто не вдається уникнути, але перекладач має дієвий засіб їх компенсувати.

Власну класифікацію видів компенсації пропонує С. А. Циркунова. Згідно з її думкою, кожен вид компенсації можна охарактеризувати типологічним і топографічним параметрами. У типологічному аспекті компенсація може бути: прямою (коли певний стилістичний прийом мови оригіналу передається тим же стилістичним прийомом мовою перекладу: наприклад, каламбур передається каламбуром) і аналогом (стилістичний прийом мови оригіналу передається іншим стилістичним прийомом мовою перекладу). В топографічному аспекті (місце розташування) компенсація може бути: паралельною (компенсація в тій же частині тексту), суміжною (компенсація на деякій відстані від втраченого стилістичного прийому мови оригіналу), зміщеною (компенсація на значній відстані) і узагальненою (текст перекладу містить стилістичні прийоми, адаптуючи його для читачів мови перекладу) [2: 33–34].

В рамках цієї розвідки докладно розглянемо деякі варіативні форми застосування компенсації саме в аспекті стилістичних трансформацій:

1. Метод компенсації стилістичних втрат, який передбачає втрату одного з компонентів вихідного тексту стилістичного забарвлення та відшкодування його за рахунок експресивізації іншого, стилістично-нейтрального слова або звороту: *What a noble thing is that **canticle** in the fish's belly!* [3: 57]; *Який прекрасний його **гімн** у чреві риби* [1: 70]; *...bruised and beaten—his ears, like two sea-shells, still multitudinously **murmuring** of the ocean—Jonah did the Almighty's bidding* [3: 63]; *Поранений, побитий, та все це чуючи у віхах своїх, наче у двох морських мушлях, **громовий хорал** океану...* [1: 77].

2. Метод архаїзації полягає у заміні стилістично нейтрального слова чи звороту архаїчним. Наприклад: *No wonder, then, that they made a straight wake for the whale's mouth—the **bar**—when the wrinkled little old Jonah, there officiating, soon poured them out brimmers all round* [3: 33]; Тому не дивно, що вони взяли курс на китову пащеку – **шинквас**, де метушливий дідок Йона одразу ж тицьнув кожному повну по вінця склянку вина [1: 46].

3. Метод експресивізації, який полягає у заміні слова широкої семантики з нейтральним стилістичним забарвленням на більш конкретне та експресивне: *“Thou knowest best,” **was** the sepulchral reply* [3: 90]; Це відомо тобі самому, – **пролунала** замогильна відповідь [1: 105].

4. Метод метафоризації та ідіоматизації, який полягає у заміні слова вільного сполучення чи звороту ідіоматичним, стійким зворотом: *...though in this matter poor old Nantucket is **now much behind her*** [3: 26]; ...бідолашний старий Нантакет **пасе задніх у цій справі** [1: 39].

В англійській мові прямим відповідником до фразеологізму “пасти задніх” є *to leg behind*. Перекладач як реципієнт розуміє контекстуальне значення слова “behind” і передає його метафоричне значення українським фразеологізмом. Науковці по-різному ставляться до такого перекладацького прийому, розглядаючи його як помилкове тлумачення перекладачем метафоричної інтенції автора у цілком нейтральних мовних сполуках оригіналу. Дійсно, є випадки так званого “асиметричного сприйняття перекладачем оригіналу”: перекладач сприймає метафоричне джерело у буквальному сенсі, чи навпаки, помилково вбачає в слові джерело метафори. Головною ж інтенцією цієї стилістичної трансформації є перш за все уникнення буквральності в перекладі, тобто збереження образності художнього мовлення.

Засоби оформлення художньої інформації в романі “Мобі Дік” та методи відтворення стилістичних конотацій з урахуванням специфічного стилю письменника доводять неминучий конфлікт форми і змісту, і відтак, необхідність застосування прийому компенсації і ефекту нейтралізації деяких значущих домінант перекладу. Отже, завдяки прийому компенсації всі “нестандартні” елементи мови оригіналу можуть бути відтворені у мові перекладу, чим досягається комунікативна рівнозначність різномовних текстів.

Література: 1. Мелвілл Г. Мобі Дік. – Х. : Фоліо, 2011. – 571 с. 2. Циркунова С. А. Использование приема компенсации при переводе игры слов // Перевод : традиции и современные технологии : сб. статей / под ред. И. И. Убина. – М. : Всероссийский центр переводов научно-технической литературы и документации, 2002. – С. 32–41. 3. Melville H. Moby Dick / H. Melville. – Reading : Penguin Books, 1994. – 536 p.

Наукове видання

**СУЧАСНІ ДОСЛІДЖЕННЯ З ЛІНГВІСТИКИ,
ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА І МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ**
Матеріали міжнародної наукової інтернет-конференції

Збірник наукових праць

В авторській редакції

Головний редактор *В. М. ГОЛОВЧАК*
Технічний редактор *Т. В. ПАВЛЮК*

Підп. до друку 25.04.2013 р. Формат 60x84/8. Папір офсет.
Гарнітура “Times New Roman”. Друк на ризографі.
Ум. друк. арк. 34,0. Наклад 100 пр. Зам. № .

Видавець і виготовлювач
Видавництво Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
76018, м. Івано-Франківськ, вул. С. Бандери, 1
тел.: 71-56-22
*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
від 12.12.2006 серія ДК 2718*
